

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRK DİL KURUMU KÜTÜPHANESİ A358/1 NUMARALI
MECMÛ'A-İ FEVÂ'İD İLÂHİYÂT VE EŞ'ÂR
(İNCELEME- METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

İlknur BACAĞ

Danışman

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Kırıkkale – 2018

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK danışmanlığında İlkur BACAK tarafından hazırlanan "Türk Dil Kurumu A358/1 numaralı Mecmua-i Fevaid, İlahiyat Ve Eşar" adlı bu çalışma (oybirliği/oyçokluğu ile) başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

29.05.2018

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN

Doç. Dr. Bilal ÇAKICI

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../20...

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Dil Kurumu Kütüphanesi A358/1 numaralı Mecmû‘a-i Fevâ’id, İlâhiyât ve Eş‘âr (Metin- İnceleme)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

.../.../2018

İlknur BACAĞ

ÖN SÖZ

Şiir ve fevaid mecmuaları Klasik Türk edebiyatında geniş ve önemli bir yere sahip olmasına rağmen son dönemlere kadar fazla ilgi görmemiştir. Bu alanda yeni yeni çalışmalar yapılmakta olduğundan mecmuaların içindeki birçok değerli bilgi de gün ışığına çıkma fırsatını yeni bulmaktadır. Şiir mecmuaları, dönemin edebi hayatı hakkında bilgi vermekle beraber tıp, ilahiyat, felsefe gibi diğer bilim dalları açısından da zengin bilgi kaynağı durumundadırlar. Her ne kadar son dönemde mecmualarla ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmışsa da bunların yeterli olduğunu söylemek zordur. Biz de bu noktadan hareketle tezimizde bu konuyu ele almaya karar verdik.

Çalışmamızın ilk kısmında “giriş” bölümü yer almaktadır. Burada mecmuanın tanımı yapılmış ve mecmualar hakkında bilgi verilmiştir. “1. bölüm”de çalışılmış olunan eserin nüsha tavsifi ve muhteva özellikleri metinlerden örnekler verilerek incelenmiştir. Eser Türk Dil Kurumunun kütüphanesine kayıtlı A358/1 numaralı fevaid ve şiir mecmuasıdır. Eser 63 varaktan oluşmaktadır. Eserde derleyici ile alakalı herhangi bir bilgiye rastlanmamış fakat mecmuada bulunan şiirlerden ve seçilmiş olan şairlerden hareketle hakkında oluşan kanaat “Eserin Derleyeni Hakkında Bilgi” alt başlığında tartışmalı olarak ele alınmıştır. Genel olarak tasavvufi özellikler taşıyan bu mecmuayı daha iyi anlayabilmek maksadıyla eserde yer alan şairler hakkında kısa bilgiler verdikten sonra bu şairlerin yaşadığı yüzyıllar ile şairlerin mensup olduğu tarikatlar grafiklerle gösterilerek tartışmalı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde “metin” yer almaktadır. Burada eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Metindeki Arapça kısımlar Arap alfabesi ile yazılmış, şiirlerde geçen Arapça ibarelerin transkripsiyonu yapılmış ve anlamları dipnotta verilmiştir. Ayrıca başlıklar kalın karakterler kullanılarak yazılıp belirginleştirilmiştir. Metinlere -vezne uyması için- sonradan yapılan eklemeler köşeli parantez içinde gösterilmiş, metinde silindiği için okunamayan kısımlar tek kelime ise yay ayrıç içinde üç nokta “(...)”, birden fazla kelimedenden oluşuyorsa yay ayrıç içinde dört nokta “(....)” şeklinde belirtilmiştir. Çalışmamızda metin şiir numarası ve varak numarası verilerek hazırlanmıştır. Şiirler daha evvel yapılmış olan çalışmalarla karşılaştırmalı olarak ele alınmış, bu karşılaştırmalardan hareketle ulaşılan farklar dipnotlarda belirtilmiştir.

Metin bölümünden sonra yer alan “sonuç” bölümünde ise incelemiş olduğumuz fevaid ve şiir mecmuasının metnine dair genel bir değerlendirme yapılmıştır. Daha sonra “şairler dizini” bölümünde mecmuadaki şairlerin mahlasları orijinal metnin varak numarası ve şiir numarasıyla birlikte verilmiştir. Son olarak “ekler” bölümüne metnin tıpkıbasımından örnek sayfalar konulmuştur.

Çalışmam sırasında tez konusunun seçiminden bu hale gelmesine kadar her aşamada birikimlerini istifademize sunan, yardımlarını esirgemeyen ve yol gösterici tavırlarıyla cesaretlendiren danışmanım Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK’a teşekkür ederim. Çalışmam esnasında ve hayatta maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiren hocalarım Doç. Dr. Bilal ÇAKICI ile Yard. Doç. Dr. Ebubekir S. ŞAHİN’e ve bana her zaman inanıp güvenen, dualarını eksik etmeyen anneme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

BACAK, İlkur, “Türk Dil Kurumu A358/1 numaralı Mecmua-i Fevaid İlahiyat Ve Eşar”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018.

Mecmualar, derleyen şahısların kendi zevklerine göre hazırladıkları not defteri diyebileceğimiz pek çok bilgi ihtiva eden eserlerdir. Manzum veya mensur olarak yazılabildikleri gibi nazım-nesir karışık olarak da hazırlanabilen bu eserler hem dönemin şiir zevkini yansıtmaları hem de fevaid bilgileri içermesi açısından mühim bir kaynaktır.

Çalışmamız Türk Dil Kurumunun kütüphanesinde bulunan A358/1 numaralı Mecmû‘a-i Fevâ'id ve İlâhiyât ve Eş‘âr isimli eserdir. Eserde hutbe, Aziz Mahmut Hüdâyî hazretlerinin halifeleri, Miftâhü'l-Cennât'tan nakil, 53 babdan oluşan rüya tabirleri, İbrahim Edhem mesnevisi, ayet tefsiri, Gazneli Mahmut ve mürşidi Şeyh Şehabeddin ile alakalı bir hikâye, boya yapımı, Abdurrahîm-i Tirsî, Eşrefoğlu Rûmî ve Hamdi Efendi divanlarından bazı şiirler ve Aziz Mahmut Hüdâyî hazretlerinin dergâhına ait vakıf sözleşmesi bulunmaktadır. Bunun dışında toplam 37 adet şair ve bu şairlere ait 171 adet şiir bulunmaktadır. Derleyeni belli olmayan mecmuanın, içinde yer alan şairlerin kimliğinden hareketle 19. yüzyılda derlendiği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Mecmua, tasavvuf, rüya tabirleri

ABSTRACT

BACAĞ, İlknur, “Turkish Language Society with number A358/1 Mecmû‘a-i Fevâ‘id İlahiyat ve Eş‘ar”, Master’s Thesis, Kırıkkale, 2018.

Mecmuas are the works comprising of a great deal of information presented by the people who compiled them. They can be written in verse or prose, and sometimes they can include writings with a mixture of verse and prose. These writings are important in the way that they reflect the era’s taste of poems and include useful information.

In this thesis, the works “Mecmû‘a-i Fevâ‘id İlahiyat ve Eş‘ar”, which are registered with the number A358/1 in the Turkish Language Society, will be focused on. These works feature khutbah, khalifas of Aziz Mahmut Hüdâyî, referrals from the Miftâhü’l-Cennât, dream interpretations which consist of 53 chapters, masnawi by İbrahim Edhem, exegesis of verses of the Qoran, a story about Mahmud Gaznevi and his mentor Şeyh Şehabeddin, instructions on painting, some poems by Abdurrahim Tirsî, Eşrefoğlu Rûmî and Hamdi Efendi and the deed of charity which belongs to dervish convent of Aziz Mahmut Hüdâyî. Besides this, there are 171 poems which belongs to 37 different poets. It is vague who prepared these mecmuas, however, looking at the poets whom are included in them, it is assumed the mecmuas belong to 19th century.

Keywords: Mecmua, islamic sufism, dream interpretation

KISALTMALAR

a: Varak ön yüz

age: Adı geçen eser

agm: Adı geçen makale

agt: Adı geçen tez

AHÇ: Asaf Hâlet Çelebi, Eşrefoğlu Divanı, Hece Yayınları, Ankara, 2015.

b: Varak arka yüz

Bkz.: Bakınız

EAY: Emine Aydoğmuş Yüce, Abdurrahim Tirsî ve Divanı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2010.

Hz.: Hazreti

İP: İsmail Parlatır, Fuzulî Türkçe Divan, Akçağ Yay., Ankara, 2014.

KA: Kenan Akyüz vd., Fuzulî Divanı, Akçağ Yay., Ankara, 1990.

MT: Mustafa Tatçı, Yûnus Emre Divanı Tenkitli Metin, H Yayınları, İstanbul, 2008.

s.: Sayfa

S. : Sayı

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TTK: Türk Tarih Kurumu

t.y.: Tarihi yok

Vr. :Varak

Yay. : Yayınları

İŞARETLER

“ ” Alıntı

(...) Okunamayan bir kelime

(...) Okunamayan birden fazla kelime

[] Vezne uyması için eklenmiş kelime veya ek

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا, (أ)	a, ā	ص	ş
ا, (إ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	đ, ž
ب	b, p	ط	ţ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṣ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ħ	ك	k, g, ñ
خ	ħ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, u, ū, ü, o, ö, ˇ
ز	z	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

METNİN KURULUŞUYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR¹

1. Şiirler 1, 2, 3, ... şeklinde işaretlenmiştir.
2. Çeviride önceki sayfada yer alan “transkripsiyon alfabesi”ne uyulmuştur.
3. Transkripsiyon yapılırken büyük harf kullanılmış fakat özel isimlere getirilen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.
4. Farsça edatlar, ön ekler ve tamlamalar tire (-) ile ayrılmıştır.
5. Birleşik kelimeler tire (-) ile ayrılmıştır.
6. Farsça kelimelerdeki “vâv-ı ma‘dûle”, “ ~ ” biçiminde gösterilmiştir. “ḥāce” gibi.
7. Farsça tamlamalarda ses uyumu dikkate alınarak ı-i/yı-yi yazılmıştır.
8. Türkçe kelimelerin sonunda bulunan “b” Türkçenin bugünkü dil özellikleri dikkate alınarak “-p, -ıp, -up” şeklinde gösterilmiştir.
9. Farklı şekillerde okunması mümkün olan “ ‘aşk, ‘ışk; dag, tag” gibi kelimelerin okunuşunda tek şekil tercih edilmiştir.
10. Harf ile yazılmayıp hareke ile gösterilen “ve” bağlacı “[u]” biçiminde gösterilmiştir.
11. Vezin gereği yapılan eklemeler köşeli parantez “[]” içine alınmış, bunlar dipnotta gösterilmiştir.

¹ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies*, Volume 3/6.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
İŞARETLER.....	vi
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	vii
METNİN KURULUŞU İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
GİRİŞ.....	1
Mecmua.....	1
Mecmuaların Önemi.....	2
Mecmuaların Tasnifi.....	3
I.BÖLÜM: MECMÛ‘A-İ FEVÂ’İD, İLÂHİYÂT VE EŞ‘ÂR.....	6
1.1. ESERİN NÜSHA TAVSİFİ VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	6
1.1.1. Eserin Nüsha Tavsifi.....	6
1.1.2. Eserin Muhteva Özellikleri.....	9
1.1.3. Eserin Derleyeni Hakkında Bilgi.....	10
1.1.4. Eserde Yer Alan Şairler.....	11
1.1.5. Eserde Bulunan Şairlerin Yaşadığı Yüzyıllar.....	27
1.1.6. Eserde Bulunan Şairlerin Mensup Olduğu Tarikatlar.....	29
II. BÖLÜM: ESERİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ.....	31
SONUÇ.....	282
ŞAİRLER DİZİNİ.....	284
ÖZGEÇMİŞ.....	286
KAYNAKÇA.....	287
EKLER.....	289

GİRİŞ

Mecmua

Altı asır boyunca kesintisiz devam edebilecek kudrette olan divan şiiri en kıymetli devirlerini Arap ve Fars edebiyatı ile tanıştıktan sonraki yüzyıllarda yaşamıştır. Toplumda ait sosyo-kültürel mirasın oluşmasında, gelenek ve göreneklerin nesilden nesile aktarılmasında büyük rolü olan klasik eserlerimiz, şiir estetiğinin yanı sıra yazıldıkları dönemin sosyal hayatını ve tarihini yansıtmaları bakımından da yerli ve yabancı bilim adamlarının daima dikkatini çekmiştir. Ancak ülkemizde bugüne kadar divanlar ve mesneviler üzerinde pek çok çalışma yapılmışken mecmualar son yıllarda ön plana çıkmaya başlamıştır.

Arapça *cem'* kökünden türemiş olan *mecmû'a*, lugatte “toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi” olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap¹ da denilmektedir.

Kamus-ı Türkî’de ise bu çalışmanın konusu ilgilendiren yönüyle “Eş’âr ve sâ’ir âsâr-ı müntahabe cem' ü kaydıyla hâsıl olmuş risâle, bu gibi âsâr-ı müntahabenin kaydına mahsûs cüzdân” şeklinde açıklanmaktadır.²

*“Mecmua başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi ayetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilahiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevaid), notların, tarihî belge ve kayıtların (tevârih) derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafi kalmamıştır”.*³

Mustafa Uzun’un yukarıda söylemiş olduğu gibi, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşan mecmualar bulunsa da derleyicinin kendi zevkine ve tercihinine bağlı olarak dağınık ve düzensiz bir şekilde hazırlanmış birçok mecmua da

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007, s.596.

² Şemseddin Sami, (Hazırlayan: Ömer Faruk Akün) *Kâmûs-ı Türkî*, Kapı Yay., İstanbul, 2009, s.1293.

³ Mustafa Uzun, “Mecmua”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXVIII. Cilt, 1988, s. 265.

bulunmaktadır. Bunda herhangi bir sıra gözetmeden farklı nazım şekillerinin bir araya getirilmesi düşüncesi etkili olmaktadır. Fatih Köksal da şairlerin değişik yüzyıllardan, farklı mezhep ve meşreplerde; şiirlerin değişik nazım şekillerinde, muhtelif uzunluklarda hatta Türkçenin yanı sıra başta Farsça ve Arapça olmak üzere farklı dillerde olabileceğini¹ söylemiştir.

Mecmuaların her ne kadar derleyicisi belli olanlar olsa da bir kısmının ketebe kaydı bulunmadığı gibi derleyicisine de rastlanmaz. Hatta birçoğunun derlendiği tarih de belli değildir. Hangi tarihte derlendikleri yalnızca dil özellikleri ile muhtevastındaki şairlerin yaşadığı yüzyıllardan tespit edilebilir, dönemin sevilen şairleri ve beğenilen şiirleri öğrenilebilir. Ayrıca mecmualar derleyen kişi tarafından farklı zamanlarda yazıldığı için farklı kağıtlardan ve farklı mürekkeplerden oluşabilir. Hatta sahibinin değişmesi nedeniyle bir mecmuada birden fazla yazı çeşidinin bulunması da mümkündür. Mustafa Uzun bu konuya ilişkin düşüncelerini:

“Daha çok Osmanlı ve İran sahasında rağbet gördüğü anlaşılan özel mecmuaların kâğıdının kalitesi, rengi, boyutları, cildi, yazısı, tezhibi, şekli gibi vasıfları ve maddi nitelikleri itibariyle birbirlerinden çok farklı olduğu, bir kısmının düzensiz, adeta karalama defteri, bir kısmının çok düzenli ve özenli bir sanat eseri niteliği taşıdığı görülmektedir. Düzensizlerin çoğu doğrudan derleyicisinin eliyle yazılmış olduğu için okunaksız ve istinsah hatalarıyla dolu, babadan oğula veya elden ele intikal ettiğinden dolayı farklı kişilerin yazısına ve ilgisine göre şekillenmiş, değişik konulara yer veren güvenilirmez metinler halindedir.”²

şeklinde dile getirmektedir.

Mecmuaların Önemi

Mecmualar, edebiyat tarihimiz için divanlar ve tezkirelerden sonra başvurulabilecek en önemli kaynaklardır. Önemi ise içerdikleri manzum veya mensur edebi türlerin günümüze kadar gelmesini sağlamasının yanı sıra kaynaklarda

¹ Fatih Köksal, “Şiir Mecmualarının Önemi ve ‘Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi’ (MESTAP)”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII* Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s.412.

² Mustafa Uzun, age., s. 266.

adı geçmeyen şairlerin şiirlerine rastlayabilmek, bilinen şairlerin bilinmeyen şiirlerini bulmak, bilinen şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı nüshalarına rastlamak açısından kaynaklanmaktadır. Bir bakıma divanların ve tezkirelerin tamamlayıcısı oldukları söylenebilmektedir. Osman Horata'nın da dediği gibi şiir mecmuaları, bugün divanları kaybolup gitmiş veya divan tertip etme fırsatı bulamamış şairler için de tek kaynaktır.¹ Bazı mecmualarda şairlerin hayatı ile ilgili önemli bilgilere rastlama imkanı vardır. Ayrıca yazıldıkları dönemin sanat anlayışını ve edebiyat atmosferini yansıtmaktadır, bu da dönemin şiir zevkinin belirlenmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Kısacası mecmualar, klasik şiirimizin gelişiminin ve geçirdiği evrelerin tespit edilmesinde son derece mühim kaynaklardır.

Mecmuaların Tasnifi

Mecmualar, tek bir konuyla ilgili yazıları içerebildiği gibi çeşitli konulardaki manzum ve mensur parçaları da içerebilir. Hatta farklı dillerde de yazılmış olabilir. Mecmualarla ilgili henüz kapsamlı bir çalışma yapılmamış olsa da bazı araştırmacılar çeşitli tasnif denemelerinde bulunmuşlardır. Agah Sırrı Levend, mecmualarda yer alan metinleri işledikleri konulardan hareketle şu şekilde sınıflandırmaktadır:²

- a. Nazire mecmuaları,
- b. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları,
- c. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
- d. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
- e. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.

Ancak Mehmet Gürbüz son dönemlerde ortaya çıkmış olan mecmuaları göz önüne alarak bu şekilde tasnif etmenin hem şekil hem de içerik bakımından yeterli olmadığını düşünüp tasnif hususunda yeni öneriler getirmiş ve mecmuaları şu başlıklar altında sınıflandırmıştır:

- a. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları
- b. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları

¹ Osman Horata, "Kaynaklar", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2009, s.23.

² Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul, 2014, s. 166,167.

- c. Nazire mecmuaları
- d. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar
- e. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin divanlarını/şiiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar¹

Atabey Kılıç ise bu iki sınıflandırmadan farklı olarak beş ana başlık altında alt başlıklara ayırmış ve şu şekilde gruplandırmıştır:

1. Cilt ve Tertip Hususiyetleri Bakımından
 - 1.a. Cönkler
 - 1.b. Mecmualar
2. Şekil Bakımından
 - 2.a. Manzûm Metinler Mecmuaları
 - 2.b. Mensûr Metinler Mecmuaları
3. Dil Bakımından
 - 3.a. Arapça Mecmualar
 - 3.b. Farsça Mecmualar
 - 3.c. Türkçe Mecmualar
 - 3.d. Çok Dilli Mecmualar
4. Muhteva Bakımından
 - 4.a. Din
 - 4.b. Tasavvuf
 - 4.c. İlm-i Nücûm/Fal ve Remil
 - 4.d. Hikâye/Latîfe
 - 4.e. Hezel ve Hiciv
 - 4.f. Edviye
 - 4.g. Mûsikî
 - 4.h. Hat ve Kitabet
5. Şahısların Tertip Ettiği veya Şahıslar İçin Tertip Edilen Mecmualar²

Mecmuaların tamamının, mecmua tasnifine yönelik yapılan bu çalışmalarda yer alan başlıkların yalnızca birine dahil edilemeyeceğini de belirtmek gerekir.

¹ Mehmet Gürbüz, “Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s.108-112.

² Atabey Kılıç, “Mecmua Tasnifine Dair”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s.80-96.

Mesela bizim çalışmamıza konu olan Mecnû'a-i Fevâ'id, İlâhiyât ve Eş'âr Agah Sırrı Levend'in yapmış olduğu tasnife göre "türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar", Mehmet Gürbüz'n tasnifine göre ise içerisinde farklı tarikatlara mensup Şairlerin tasavvufi Şiirleri bulunduğundan "bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli Şairlerin divanlarını/Şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar" grubuna dahil edilebilir fakat fevaid bilgilerinin bulunduğunu da göz önüne alırsak bu tasnif de yeterli olmayacaktır. Atabey Kılıç'ın tasnifine göre değerlendirilecek olursa mecmuada hem manzum hem mensur eserlerin bulunması ile Şekil bakımından, din ve tasavvuf konulu Şiirlerin yanı sıra hikayenin bulunması ve bu tasnifte yer almayan diğer faydalı bilgilerin bulunması ile muhteva bakımından kesin olarak bir gruba dahil etmek mümkün değildir. Arapça yazılan hutbe, dua, ayet ve bazı Şiirlerin dışında dil olarak Türkçenin kullanılmasından dolayı dil bakımından "ok dilli mecmualar" grubuna dahil edilebilir. Mecnualar ne Şekilde tertip edilmiş olurlarsa olsunlar edebiyat tarihimiz ve edebiyat araŐtırmacıları için çok mühim bir yere sahiptir. Bu nedenle üzerinde daha kapsamlı çalıŐmaların yapılması gerektiği söylenilebilmektedir.

1. BÖLÜM: MECMÛ'A-İ FEVÂ'İD, İLÂHİYÂT VE EŞ'ÂR

1.1. ESERİN NÜSHA TAVSİFİ VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Bizim tez konusu olarak ele alıp incelediğimiz “*Mecmûa-i Fevâid, İlâhiyât ve Eşar*” isimli 63 varaktan müteşekkil bu eser Türk Dil Kurumunun kütüphanesinde A358/1 numarada kayıtlıdır. Eserde derleyenle alakalı hiçbir bilgiye rastlanmamaktadır ancak aruz ve imlâ kusurlarının çokluğu onun usta bir mürettip olmadığını düşündürmektedir. Sahip olduğu fizikî özellikler ve içerdiği şair kadrosundan 19. yüzyılın başlarında tertip edildiği anlaşılmaktadır.

1.1.1. Eserin Nüsha Tavsifi

Cilt ebadı 20.2 x 15.2 cm olup yazı ebadı ve yazı çeşidi muhtelifdir. Cildi dağılmış durumdadır. Eser nesih, rika, talik yazı çeşitleriyle yazılmıştır. Metinde bazı konu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olsa da renklendirmede belli bir kurala uyulmamıştır, genel olarak siyah mürekkep kullanılmıştır. Mecmuada iki çeşit sayfa numaralandırması bulunmaktadır. Birinde Arap rakamlarıyla her sayfaya tek tek numara verilmiştir fakat verilen numaralar karışık şekilde dizilmiş ve bazı sayfaları eksiktir. Daha sonra Latin rakamlarıyla her varak için tek numara verilmiştir. Metnin transkripsiyonu yapılırken düzenli olduğu için bu numaralandırma esas alınmış ve metinde bu şekilde (15a, 22b vb.) gösterilmiştir.

Mecmuanın tertip edilmesinde herhangi bir düzen gözetilmemiştir, aynı şaire ait şiirler genellikle peş peşe gelmekle beraber zaman zaman değişik varaklarda da karşımıza çıkmaktadır. Bazı sayfalarda şiirler kağıtta hiç boş yer kalmayacak şekilde düzensizce yazılmıştır. Ayrıca vezin ve imla kusurlarının çokluğu mecmuayı derleyen şahsın usta bir mürettip olmadığını göstermektedir. Eserde farklı yazı çeşitlerinin bulunmasından dolayı eserin bir kişi tarafından yazılmadığı da söylenebilmektedir.

Mecmuadaki şiirlere başlık konulurken de belli bir düzen gözetilmemiştir. Kimine türünü gösteren başlıklar (İlahi) yazılmış, kimine yalnızca “velehu eyzan” denilmiş, kimine bestelendiği makam (Der Makâm-ı Hicâz) ve makamla beraber

bestekârı ya da şairi yazılmıştır. Çalışmada bu başlıklar metnin orijinalinde yazıldığı gibi aktarılmıştır.

Bazı şiirlerin başında şehnâz, segâh, sabâ, beyâtî, evc, hicâz, hüseynî gibi musiki terimlerinin bazılarının ise bu terimlerle birlikte dönemin ünlü bestekârlarının isminin zikredilmesi (Derviş İsmail Dede, Fakir Dede) bu şiirlerin bestelendiğini göstermektedir.

Şiirlerin büyük bir bölümünün 17. ve 18. yüzyıllarda yaşayan şairlere ait olması mecmuanın 18. yüzyılda derlendiğini düşündürmektedir fakat eserde tertip ediliş tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. 19. yüzyıl başlarında yaşamış olan Abdülaziz Zihnî Efendi'nin bir adet şiirinin bulunması ve 19. yüzyılın meşhur bestekârı Derviş İsmail Dede'nin 2 adet şiiri bestelediğinin belirtilmesinden hareketle eserin el değiştirdiği, son halini ise 19. yüzyılda aldığı tahmin edilmektedir.

Mecmuada, Vr. 43a'dan sonraki sayfada Vr. 42b ve 43a tekrar yazılmış ve sayfalardaki yazılanların üzerine Aziz Mahmut Hüdâyî'ye ait şiirlerin bulunduğu küçük kağıtlar yapıştırılmıştır. Bu varaklar, çalışmada orijinalindeki gibi (42b, 43a) numaralandırılmıştır. Sonraki sayfada ise başı Vr. 43a'da olan Abdurrahim Tirsî'ye ait şiirin devamı bulunmaktadır. Vr. 56b'de 115 numaralı "ilerü" redifli şiirin son beyti yazılmamıştır. Şiirin altında "Eşref" yazdığı için Eşrefoğlu Rûmî Divanı'na bakıldı. Buna göre mecmuada şiirin yalnızca son beyti bulunmamaktadır. Bu beyit Dîvân'da "Eşrefoğlu Rûmî'yem söylerim dost haberin / Bir haber dahi yokdur haberimden ilerü" şeklinde geçmektedir. Abdurrahîm-i Tirsî'ye ait olan Vr. 37b'deki 58 ile Vr. 55a'da 111 numaralı şiirler ve Vr. 38a'daki 60 ile Vr. 42a'daki 74 numaralı şiirler aynıdır.

Eserde dil özellikleri bakımından da belli bir kurala uyulmamıştır. Kimi yerlerde Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerine uygun eklerle oluşturulmuş fiil çekimleri (Vr. 20b'de *iletiser*, *olisar* Vr. 21b'de *yarlığağıl*, Vr. 22b'de *bilgil...* gibi), kimi yerlerde zamirler (Vr. 28a'da *kanğısın* gibi), kimi yerlerde zarflar (Vr. 18a'da *kançarü* gibi), kimi yerlerde zarf fiiller (Vr. 3a'da *idübeni*, Vr. 3b'de *döküben*, Vr. 16a'da *varuban*, Vr. 3a'da *yanubanı*, Vr. 18b'de *gidicek*, Vr. 19a'da *tezicek* ve *işidicek*, Vr. 48a'da *ölmedin ön...* gibi), kimi yerlerde de 3. tekil kişi eki ile çekimlenmiş kelimeler (Vr. 26a'da *gibidurur*, *gâfildurur*, Vr. 41a'da *aşğdurur...* gibi) bulunmaktadır. Bunun yanında Vr. 23b'de "gerü" kelimesinin (كروا) ve "diyü"

kelimesinin (ديوا) şeklinde yazılması gibi bazı kelimelerde Arapçanın dil özellikleri de görülmektedir.

Farklı şekillerde yazımı mümkün olan kelimeler her iki hali ile de karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin Vr. 59a'da toğdı (طوغدى) olarak karşımıza çıkan kelimeye Vr.60a'da doğdı (دوغدى) olarak rastlamaktayız. Bunun dışında Vr. 12ada'daki doğa (دوغه) Vr. 12b'de toğa (طوغه); Vr. 51b'deki toğru (طوغرو) Vr. 56'da toğrı (طوغرى), Vr. 24b'de doğrı (دوغرى); Vr. 16a'daki dağ (داغ) ise Vr. 18a'da tağ (طاغ) şeklinde yazılmıştır. Metnin çevriyazısı yapılırken kelimelerin yalnızca bir yazılışı esas alınmış ve tüm metin boyunca aynı yazımı kullanılmıştır.

Eserin birçok kelimesindeki harflerin kullanımında da yazım hatası yapılmıştır. Mesela; gül (كل) şeklinde yazılması gerekirken Vr. 1b'de ve birçok yerde (كول) şeklinde, Vr. 2a'da seher (سحر) kelimesi (سخر) şeklinde, yine Vr. 2a'da hayrân (حيران) kelimesi (خيران) şeklinde, Vr. 4a'da isteyen (استين) kelimesi (اثنين) şeklinde, Vr. 4a'da kulûb (قلوب) kelimesi (قيلوب) şeklinde, yine Vr. 4a'da ve birçok yerde derd (درد) kelimesi (درت) şeklinde, Vr. 4a'da iklim (اقليم) kelimesi (اكليم) şeklinde, Vr. 5b'de âşık (عاشق) kelimesi (عاشك) şeklinde, Vr. 10a'da sırtlan (صرتلان) kelimesi (سرتلان) şeklinde, Vr. 11b'de hâmile (حامله) kelimesi (حميله) şeklinde, Vr. 14a'da fahr (فخر) kelimesi (فحر) şeklinde, Vr. 18a'da çıkdı (چقدى) kelimesi (چكدى) şeklinde, Vr. 18b'deki yanak anlamındaki ruh (رخ) kelimesi (روح) şeklinde, Vr. 22a'da bindüm (بينم) kelimesi (بكم) şeklinde, Vr.25a'da hâzır (حاضر) kelimesi (حاضر) şeklinde, Vr. 27a'daki hâsekiler (خاصكيلر) kelimesi (حصكيلر) şeklinde, Vr. 29a'da ziyâde (زياده) kelimesi (ذيداه) şeklinde, Vr.29a'da yeryüzi (يريوذى) kelimesi (يريوذى) şeklinde, Vr. 29b'de hapis (حبس) kelimesi (خبس) şeklinde, Vr.29b'de artık (ارتيق) kelimesi (ارطيق) şeklinde, Vr.29b'de tut (طوت) kelimesi (طوط) şeklinde, Vr. 31b ile Vr. 34b arasında bulunan 16 adet tutup (طوتوب) kelimesinin tamamı (طوطوب) şeklinde, Vr. 32a'da iki defa, Vr 33a'da ise bir defa yüz (يوز) kelimesi (يوذ) şeklinde, Vr. 34a'da köz (كوز) kelimesi (كوذ) şeklinde, Vr. 51a'da çok (چوق) kelimesi (چق) şeklinde, Vr. 55b'de kül (كول) kelimesi (كل) şeklinde, Vr. 56a'da yok (يوق) kelimesi (يق) şeklinde, Vr. 57a'da haber (خبر) kelimesi (حبر) şeklinde, Vr. 57b'de zâhid (زاهد) kelimesi (زاهد) şeklinde, Vr. 58a'da ilâc (علاج) kelimesi (ايلاج) şeklinde, Vr. 58a'da göz (كوز) kelimesi (كوذ) şeklinde, Vr. 58a'da sen (سن) kelimesi (سك) şeklinde, Vr. 58b'de Rahmân (رحمن) kelimesi (رحمان), mülâzım (ملازم) kelimesi (ملازم), hilâl (هلال) kelimesi ise (حلال) şeklinde, Vr. 59a'da görinen (كورينن) kelimesi (كورينك) şeklinde, Vr. 59b'de ezber

(ازبر) kelimesi (اذبر) şeklinde, Vr. 60a'da Îsâ (عیسی) kelimesi (ایسی) şeklinde, Vr. 60a'da iz (از) kelimesi (اذ) şeklinde ve söz (سوز) kelimesi (سوذ) şeklinde, Vr. 60b'de Zekeriyâ (زکریا) kelimesi (ذکریا) şeklinde, Vr. 61a'da zerre (زره) kelimesi (زره) şeklinde, Vr.61a'da bahş (بخش) kelimesi (بحش) şeklinde, Vr. 61b'de zabt (ضبط) kelimesi (ذبط) şeklinde, Vr. 63b'de yatsa (یاتسه) kelimesi (یاتصه) şeklinde, Vr. 62b'deki 6 adet müfred (مفرد) kelimesinin tamamı (مفرت) şeklinde yazılmıştır. İmla kusurları dipnotta gösterilmemiştir, çalışmaya kelimelerin doğru yazımları alınmıştır.

Eserde divan şairlerinin yanı sıra dinî-tasavvufî halk şairlerine de geniş yer verilmiştir. En fazla şiiri bulunan şairler Aziz Mahmut Hüdâyî, Eşrefoğlu Rûmî, Abdurrahîm-i Tirsî, Niyâzî-i Mısrî ve Yunus Emre'dir. Eserde, şairinin mahlası olmayan 11 adet şiir bulunmaktadır. (Bkz.: 3, 10, 25, 43, 44, 45, 46, 106, 113, 115, 170 numaralı şiirler)

Eserde 37 şairin 154 şiiri bulunmaktadır, mahlas bulunmayan şiirler ve müfredlerle birlikte toplam 171 şiir bulunmaktadır.

1.1.2. Eserin Muhteva Özellikleri

Mecmualar, belirli bir konu etrafında derlenebildikleri gibi farklı konuların derlenmesiyle de oluşturulabilirler. Yani bir mecmuada şiir dışında yazılmış mensur hikayeler, çeşitli dualar, ilaç tarifleri, doğum-ölüm gibi önemli tarihler içeren fevaid bilgileri bulunabilmektedir. Söz konusu bu eserde de dua, hutbe, rüya tabirleri, tefsir, boya yapımı gibi çeşitli bilgiler bulunmaktadır.

Eserin şekil özelliklerini incelediğimiz bölümde söylendiği üzere çalışmış olduğumuz bu mecmuada 19. yüzyıl şairlerinden Abdulaziz Zihnî Efendi'nin bir adet şiiri bulunsa da şairlerin büyük çoğunluğu 17. ve 18. yüzyılda yaşamıştır. Mecmuadaki şairler içerisinde 26 şiir ile en fazla Eşrefoğlu Rûmî'nin şiiri bulunmaktadır. Onu 25 şiir ile Abdurrahîm-i Tirsî ve 24 şiir ile Aziz Mahmut Hüdâyî takip etmektedir.

19. yüzyılda derlendiği tahmin edilen bu mecmua, tertip edilirken seçilen şiirlere bakıldığında tamamının din ve tasavvuf konulu olması dikkatleri çekmektedir. Bu şiirlerin büyük bir kısmının ise Halvetî ve Halvetîlikten doğarak

onun bir kolu sayılan Celvetî yolu üzere sülûk eden mutasavvıflar tarafından yazıldığı görülmektedir. Bu durum bizi iki farklı sonuca götürür. İlki derleyicinin bu şairlerle mezhep veya meşrep bakımından ilişkisinin olabileceğini düşündürür. İkincisi ise Halvetîyye'nin 16. yüzyılda Anadolu'da faaliyet gösteren Sünni tarikatlardan en etkili olanı olması ve etkisini sonraki yüzyıllarda da göstermesi hasebiyle derleyicinin dönemin beğenilen şiirlerini seçmesidir.

Eserde Abdurrahîm-i Tirsî, Eşrefoğlu Rûmî ve Hamdi Efendi divanlarından alıntı yapılmış ve bunlar da başlıkla belirtilmiştir fakat Abdurrahîm-i Tirsî'nin bu başlık dışında iki şiiri bulunmaktadır. Eşrefoğlu Rûmî'nin şiirleri çok karışık ve düzensiz bir şekilde mecmuanın birçok kısmına yazılmıştır. Hamdi Efendi'nin Divan'ından alınan şiirlerin bulunduğu bölümde ise araya bir tane şairi belli olmayan, ikisi Eşrefoğlu Rûmî'ye ait toplam üç şiir girmiştir.

Eserde üç adet Arapça hutbe, iki adet Arapça şiir, Miftâhü'l-Cennât isimli eserden Arapça nakil, Arapça hadis, 53 bâbda anlatılan rüya tabirleri, rüya tabirlerine başlamadan evvel Arapça olarak yazılmış kısa bir dua, Bakara Suresi'nin 120. ayeti Arapça olarak verildikten sonra Ebu'l-Leys tarafından yazılmış tefsiri, Aziz Mahmut Hüdâyî hazretlerinin halifelerinin adedi, İbrahim Ethem mesnevisi ve bu mesnevi içinde söylenmiş 2 adet şiir, Mahmûd-ı Gaznevî ve Şeyh Şehabeddin'e ait mensur bir hikaye, fevaid bilgisi olarak boya yapımı tarifleri, Aziz Mahmut Hüdâyî hazretlerinin dergahına ait olan bir vakfın iltizamı ile alakalı belge, 37 mutasavvıf şairin Türkçe olarak yazdığı şiirleri bulunmaktadır.

1.1.3. Eserin Derleyeni Hakkında Bilgi

Eserde derleyen ve derlenme tarihi ile alakalı bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak mecmuadaki şiirlerin tamamının tasavvufî şiir olduğu göz önünde bulundurulursa derleyenin tasavvufla ilgilendiğini söylemek mümkündür. Muhtemelen 19. yüzyılın başlarında vefat eden derleyenin, mecmuasında çoğunlukla Halvetî-Celvetî şairlerin şiirlerine yer vermesi bu şairler ile arasında meşrep veya mezhep açısından bir yakınlık olma ihtimalini düşündürmektedir. Ayrıca mecmuaya Aziz Mahmut Hüdâyî hazretlerinin divanından ve divanında olmayan şiirlerinden çokça alınması, halifelerinin isimlerinin bulunması, dergahına ait vakıf sözleşmesinin

bulunması ve sayfalarda boş kalan her yere onun şiirlerinin yazılmış olması bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Mecmuada birden fazla yazı çeşidinin bulunması ve eserin bazı kısımlarında imla kusursuzken bazı kısımlarında çok fazla yazım hatasının bulunması mecmuanın el değiştirdiğini göstermektedir. Derleyicilerden ilkinin hem imlası düzgündür hem de şiire ve aruza vakıftır fakat mecmua, ekseriyetle imla hatası fazla olan derleyicinin kaleminden çıkmıştır. Yazım yanlışlarının çokluğundan, onun iyi bir tahsil görmediği söylenebilmektedir.

1.1.4. Eserde Yer Alan Şairler

- **Abdülhay:** Celvetiyye tarikatı şeyhlerinden Saçlı İbrahim Efendi'nin oğludur. Edirne'de doğdu, babasının yanında yetişti. Tarikat adabını ondan öğrenerek tahsiline devam etti. Bir müddet sonra hilâfet aldı ve irşada başladı. Edirne Sultan Selim Camii vaizi olan babasının vefatı üzerine bu caminin vaizliğiyle tekke şeyhliğine tayin edildi. 1705 yılında yaşında vefat etti.

Abdülhay Efendi, tasavvufî sahadaki ilmî seviyesi ve şahsiyetiyle Celvetiyye tarikatının önde gelen şeyhlerinden biri olmuştur. Abdülhay mahlası ile yazdığı ilahilerinin büyük bir kısmı birçok mûsiki-şinas tarafından bestelenmiştir. Tasavvuf edebiyatında Yunus Emre, Eşrefoğlu Rûmî ve Niyâzî-i Mısırî gibi şiirlerine en çok beste yapılmış birkaç şairden biri olmasına rağmen henüz bir divanına rastlanmamıştır.¹ Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Abdurrahîm-i Tirsî:** İzmir yakınlarındaki Tirşe köyünde doğmuştur. Çocukluk yıllarında babasıyla birlikte İznik'e giderek Eşrefoğlu Rûmî'nin sohbetlerine katılmıştır. Eşrefoğlu'nun "Bu çocuğu bize veriniz, talim ve terbiyesiyle meşgul olalım." demesi üzerine, babasının da rızası ile şeyhin himayesine girmiş ve onun tarafından büyütülüp yetiştirilmiştir. Bir müddet sonra şeyhinin kızı Züleyha Hatun'la evlenmiştir. Eşrefoğlu'nun vefatından sonra vasiyeti gereğince dergaha postnişin olmuştur. Safer 926'da (Şubat 1520) İznik'te vefat etmiş ve şeyhinin

¹ Nuri Özcan, "Abdülhay Celvetî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, I. Cilt, 1988, s.227,228.

yanına defnedilmiştir.¹ Bilinen tek eseri divanıdır. Çalışmamızda Divan'ından alınmış 25 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Âdem Dede:** 17. Yüzyılın Mevlevî şeyh ve şairlerinden ola Adem Dede 1591-92'de varlıklı bir ailenin çocuğu olarak Antalya'da doğdu. Hayatının başlarında babasının yolundan giderek zeamet sahipleri arasına girdi ve 1621 senesinde Osmanlı ordusuyla Hotin seferine katıldı. Döndükten sonra bu işi bırakıp fazilet ve irfan dersi alma isteği ile Zencirkıran Mehmed Dede'ye bağlandı. Bundan sonra Konya'ya gidip Bostân-ı Evvel'in terbiyesinden geçti. Galata dergahında misafir olarak Mesnevî şarihi Rûsuhî İsmail Dede'den dersler aldı. İsmail Dede vefat edince onun yerine Mevlevî şeyhi tayin edildi.² Şiirlerinde Âdem mahlasını kullanır. Divan'ı, Farsça ve Türkçe şiirler vardır. Mevlevî şairler arasında hece ölçüsüyle ve Yunus Emre gibi Türk mutasavvıflarının üslûbunda, özentisiz, Türkçe ilahiler söyleyen bir şair olarak tanınır.³ Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır, derleyici bu şiiri Muhyî mahlasıyla kaydetmiştir.

• **Akşemseddin:** Asıl adı Şemseddin Muhammed b. Hamza olan Akşemseddin 1390 yılında Şam'da doğmuştur. Babası tarafından nesebi Hz. Ebu Bekir'e kadar uzanmaktadır. Yedi yaşlarında babasıyla birlikte Anadolu'ya gelerek o zaman Amasya'ya bağlı olan Kavak ilçesine yerleştiler. Kuran'ı ezberleyip kuvvetli bir dini tahsil gördükten sonra Osmancık Medresesi'ne müderris oldu. Yine bu arada iyi bir tıp tahsili yaptığı anlaşılmaktadır. Yirmi beş yaşlarında iken Hacı Bayrâm-ı Vefî'ye intisap etmiştir. Sıkı bir riyazet ve mücahededen sonra kendisini takdir eden şeyhinden kısa zamanda hilafet almıştır. Daha sonra Çorum'un İskilip kazasında Köseadağı civarındaki Evlek köyüne çekilmiştir. Bir süre sonra buradan da ayrılarak Göynük'e yerleşmiş ve orada bir mescit ve değirmen yaptırmıştır. Bir yandan çocuklarının diğer yandan da dervişlerinin talim ve terbiyeleriyle meşgul olmuş, bu

¹ Erman Artun, *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı* (Edebiyat Tarihi-Metinler), Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s.329.

² Adem Ceyhan, "17. Asır Mevlevî Edebiyatından Bir Portre: Antalyalı Âdem Dede (1591-1653)", *Türkiyat Mecmuası*, S.21, 2011, s.147,148. (<http://dergipark.gov.tr/iuturkiyat/issue/18515/195248>)

³M. Selim Eren (Editör), "Âdem Dede maddesi", *Türk Tekke Şiiri*, Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, Eskişehir, 2013, s.121.

arada hacca gitmiştir. Hacı Bayrâm-ı Velî'nin vefatından sonra onun yerine irşat makamına geçmiştir.¹

Eserlerinin büyük bir kısmı tasavvufa dair olup başlıcaları Risâletü'n-nûriyye, Def'u metâ'ini's-sûfiyye, Makâmât-ı Evliyâ'dır. Akşemseddin'in çalışmamızda yalnızca 1 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Azîzî:** Kayıtlarda ismi Abdülaziz Zihnî Efendi olarak geçen bu zat 1798 yılında doğmuştur. İlk tahsilini Hâfız Evliya Efendi'den almış ve devrin meşhur hattatı olan Şeyh Halil Efendi'den sülûs, nesih ve talik hatlarını meşk etmiş ve icazet almıştır. Yine devrin meşhur hocalarından sarf, nahiv, mantık, fıkıh, hadis ve tefsir ilimlerini tahsil etmiştir. 1814 senesinde Cerrahî dergahının postnişini olan Mehmed Ârif Dede Efendi'ye intisap etmiş ve kısa zamanda seyr-i sülûkunu tamamlayarak hilafet almış ve müşşidinin vefatından sonra yerine postnişin olmuştur.² Şiirlerinde Azîzî mahlasını kullanan Abdülaziz Zihnî Efendi'nin çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Aziz Mahmut Hüdâyî:** Tasavvuf tarihimizde Aziz Mahmut Hüdâyî olarak bilinen Hazreti Hüdâyî'nin kendi eserlerinden ve devrinde yazılan kaynaklardan asıl adının "Mahmut" olduğu anlaşılmaktadır. "Aziz" ismi kendi eserlerinde kaydedilmediğine göre hayatını yazan biyografi müelliflerinin tazîmen kullandıkları bir sıfat olmalıdır. "Hüdâyî" ismi ise şiirlerinde kullandığı mahlasıdır ve şeyhi Üftâde (1580) tarafından verilmiştir.³

Aziz Mahmut Hüdâyî, 1541'de Koçhisar'da doğmuştur. İlk tahsilini babası Feyzullah bin Mahmut'un yanında yapmış, daha sonra İstanbul'a gelerek Molla Nasırzâde'nin derslerine devam etmiştir. O, hocasının Edirne'deki Sultan Selim Medresesi'ne tayini üzerine onunla Edirne'ye gider ve ona muîd (yardımcı) olur. Ardından Şam ve Mısır'da bulunan Hüdâyî dönüşünde Bursa'ya müderris tayin edilir. Bursa'daki görevi esnasında gördüğü bir rüya üzerine Şeyh Üftâde'ye intisap eder. Üç sene kadar Celvetî üslubu üzerine sülûktan sonra Seferhisar'da halife olarak irşada başlar. Seferhisar'dan tekrar Bursa'ya ve oradan da

¹ Orhan F. Körülü, Mustafa Uzun, "Akşemseddin", *TDV İslam Ansiklopedisi*, II. Cilt, 1988, s.299,300.

² <http://defter-i-ussak.blogspot.com.tr/2016/04/es-seyyid-es-seyh-abdulaziz-zihni.html> (Erişim Tarihi: 14.05.2017)

³ H. Kamil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, e-kitap, s.28.

İstanbul/Üsküdar'a gelir.¹ İstanbul'a dergahını inşa eden Hüdâyî, halktan sultanlara kadar geniş bir etki halkası oluşturmuş ve dönemindeki padişahlara mektuplar yazarak öğütler vermiştir. 1628'de Üsküdar'da vefa etmiştir.

Dinî-tasavvufî halk edebiyatı şairleri içinde yer alan Aziz Mahmud Hüdâyî, sade ve hikemi mahiyette "vahdet-i vücûd" anlayışına bağlı tekke şiirleri yazmıştır. Bazen hece bazen de aruzla yazdığı şiirleri bir divan oluşturacak sayıdadır. Arapça ve Türkçe otuz kadar eseri bulunan Hüdâyî'nin çalışmamızda 24 adet şiiri bulunmaktadır. İlahilerinden bir kısmı kendisi, bir kısmı da sevenleri tarafından bestelenerek tekkelerde okunmuştur.

- **Derviş Abdullah:** Asıl adı Himmetzâde Abdullah Efendi'dir. Bayrâmiyye tarikatı şeyhlerinden Himmet Efendi'nin oğludur. 1640'ta İstanbul'da doğdu ve tahsilini orada yaptı. Bilhassa tefsir ve hadis ilimlerinde kendisini yetiştirdi. Bu arada Bayrâmiyye tarikatına intisap ederek babasına mürit oldu. Şehremini Yenibahçe'deki Defterdar İbrahim Efendi Tekkesi şeyhi olan babasının 1684 yılında vefatı üzerine, adı geçen tekkeye şeyh tayin edildi.² Yaşamı boyunca birçok camide vaizlik yapan Abdullah Efendi 18 Aralık 1710'da vefat etti.

Tasavvufî şiirleri mürettep bir divanda toplanan Himmetzâde, bu şiirlerinde Abdî, Derviş Abdullah, Abdullah; Hz. Peygamber'in hayatını konu alan Gencîne-i İ'câz isimli mesnevisinde ise Himmetzâde mahlaslarını kullanmıştır. Ayrıca lugazlardan meydana gelen Divan-ı Lugaz isimli bir risalesi de vardır. Abdi, ayrıca hat ve musiki ile de meşgul olmuş ve bu konularda da eserler vermiştir.³ Çalışmamızda Abdullah ve Derviş Abdullah mahlasları ile yazılmış 2 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Derviş Himmet:** Bayrâmiyye-Şemsiyye tarikatının Himmetiyye kolunun kurucusudur. Bolu'nun Dökmeci mahallesinde doğdu. Doğum yılı Ayvansarâyî'ye göre 1592'dir. Hacı Ali Merdan adlı bir zatın oğludur. 1609 yılında tahsil için İstanbul'a gitti. Medrese tahsilinden sonra 40 akçe ile müderris tayin edildi. Daha sonra müderrislikten ayrılarak Bolu'ya döndü. Burada, tarikat silsilesi Akşemseddin'in halifelerinden Hamza Şâmî'ye ulaşan Bayrâmî-Şemsî şeyhi Bolulu

¹ Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., Ankara, 2004, s.452.

² Nuri Özcan, "Himmetzâde Abdi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, I. Cilt, s.74.

³ Nuri Özcan, agm, s.74.

Hacı Ahmed Efendi'ye biat etti. İcazet alıp İstanbul'a gittiğinde derfterdar İbrahim Efendi'nin Şehremini Yenibahçe'de kendisi için inşa ettirdiği tekkede Bayrâmî şeyhi sıfatıyla irşat faaliyetine başladı.¹ 3 Şubat 1684'te vefat etti.

Şiirlerinde Himmet, Derviş Himmet, Himmetî mahlaslarını kullanan ve tekke şiirinin dikkati çeken isimlerinden biri olan Himmet Efendi, Yunus Emre etkisinde kalarak aruz ve hece vezniyle şiirler kaleme almış, bazı manzumeleri Hâfız Post'un da aralarında bulunduğu bestekarlar tarafından bestelenmiştir ve ilahileri tekkelerde okunagelmıştır.² Çalışmamızda 2 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Dede Ömer Rûşenî:** 15. yüzyılın önde gelen Halvetî şeyhlerinden olan Dede Ömer Rûşenî mutasavvıf bir şairdir. Daha çok şiirlerinde kullandığı Rûşenî mahlasıyla tanınmaktadır. Asıl adı Ömer, lakabı Dede, künyesi Ali ibnü binti Umur Bey'dir.³ Tahsiline önce doğduğu köy olan Rûşen (Aydın)'de başlar; daha sonra bilgisini ilerletmek üzere Bursa'ya gider ve mezuniyetinden sonra da orada müderris olarak görev yapar.⁴

Rûşenî, Bursa'da bulunduğu sırada hakkında çıkan bir dedikodu ve gördüğü rüya sebebiyle oradan ayrılarak Lârende'de bulunan ağabeyi Alâeddin Ali'nin yanına gitti. Lârende'de onun telkin ve tesiriyle tasavvufa yönelmeye karar verdi.⁵ Tasavvufa intisabından sonra pek çok yerde irşat hizmetinde bulundu. Halvetiyye tarikatının Rûşeniyye kolunu kurdu ve pek çok halife yetiştirdi. 1487'de Tebriz'de vefat etti.

Yaşadığı dönemin kuvvetli şairlerinden biri olan Rûşenî'nin dinî ve tasavvufî şiirlerinden bazıları bestelenerek asırlarca tekkelerde okunmuştur. Rûşenî, divan sahibi olmasının yanı sıra üç tane de mesnevi yazmıştır. Bu mesneviler Çoban-nâme, Ney-nâme ve Miskin-nâme'dir. Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Emir Sultan:** Buhara'da 1368(?) yılında doğan Emir Sultan'ın asıl adı Şemseddin Muhammed'dir. Babası Seyyid Ali Buhara'nın tanınmış mutasavvıflarındandır. Emir Sultan'ın çocukluk yılları hakkında fazla bilgi bulunmamakla beraber iyi bir

¹ Nurettin Albayrak, "Himmet Efendi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XVIII. Cilt, 1988, s.57.

² Nurettin Albayrak, *agm*, s.58.

³ Mustafa Uzun, "Dede Ömer Rûşenî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, IX. Cilt, s.81.

⁴ Abdurrahman Güzel, *age*, s.438.

⁵ Mustafa Uzun, *agm*, s.81.

tahsil gördüğü söylenebilir.¹ İlk tahsilini Buhara’da almış, daha sonra Medine’ye gitmiş ve orada ayrıca ilim tahsil etmiştir. Gördüğü bir rüya üzerine Anadolu’ya gelerek Bursa’ya yerleşmiş ve 1. Bayezid’in kızı ile evlenmiştir.

Osmanlı devletinin genişleyip büyümesinde maddî ve manevî yardımları olan Emir Sultan, asıl kurduğu tarikat ve yetiştirdiği müritleri vasıtasıyla hizmet etmiştir. Anadolu’nun Türkleşmesi-İslamlaşması sürecinde onun da büyük rolü olmuştur. Kendisi daha çok “toplumun hocası” olarak görev yapmış, öğrenci yetiştirmiş, şairlik yönü itibariyle de birkaç şiir yazmış ve söylemiştir.²

Emir Sultan’a ait bir eser bulunmamaktadır fakat vefatından sonra müritleri tarafından birkaç nüsha halinde ona ait bir Menâkıb-nâme yazılmıştır. Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Eşrefoğlu Rûmî:** Asıl adı Abdullah olan mutasavvıf şair, 1377’de İznik’te doğmuştur. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarını ailesinin yanında talim ve terbiye altında geçirmiş, daha sonra Bursa’ya giderek medrese öğrenimi görmüştür. Medrese ilmini tamamladıktan sonra gördüğü bir rüya üzerine medreseyi ve ilim yolunu terk eder. Abdal Mehmed adlı bir meczup kendisine batınî ilimlerden nasibi olduğunu söyleyince Emir Sultan’a başvurur. Emir Sultan ihtiyarlığından söz ederek onu dervişlik ve tasavvuf yolunda ileri bir merhaleye ulaştıracak olan Hacı Bayrâm-ı Velî’ye gönderir.³ On bir sene burada nefis terbiyesi ile meşgul olduktan sonra icazetini alarak irşat görevine başlar. Kâdiriyye tarikatının Eşrefiyye kolunu kurar. Tarikatı kısa zamanda her tarafa yayılır. Özellikle İznik ve Bursa havalisinde etkili olur. Kadîrîler çevresinde, bu tarikatı Anadolu’ya getirip yaygınlaştırdığı ve bir kurum haline getirdiği için de Pîr-i Sâni olarak anılır.⁴

Eşrefoğlu’nun edebî şahsiyeti tasavvufî inançları doğrultusunda gelişip şekillenmiştir. Şiirlerinde daha çok Yunus Emre tesiri hakim olmakla beraber kendine has söyleyişlerin bulunduğu manzumelerin sayısı da az değildir. Hece ve aruz veznini başarıyla kullanmış, lirik şiirler yanında didaktik manzumeler de yazmıştır Şiirlerinde bilhassa tasavvufî remizlere büyük ölçüde yer vermiş, bu çerçevede yeni mazmunlar oluşturmuştur. Yer yer halk deyişlerine ve atasözlerine

¹ Hüseyin Algül, Nihat Azamat, “Emir Sultan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XI. Cilt, 1988, s.146.

² Abdurrahman Güzel, age, s.437, 438.

³ A. Necla Pekolcay, Abdullah Uçman, “Eşrefoğlu Rûmî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XI. Cilt, 1988, s.481.

⁴ Abdurrahman Güzel, age, s.431.

mal olmuş ayet meallerine de yer verdiği şiirleri tekke edebiyatının muhteva bakımından en samimi örnekleri arasında yer alır. Şiirlerin bazıları vahdet-i vücûd neşvesiyle yazılmıştır.¹ Divanı dışında Müzekki'n-nüfûs ve Tarîkat-nâme isimli iki mühim eseri ve risaleleri bulunmaktadır. Çalışmamızda “Hâzâ Dîvân-ı Kutbü'l-‘Ârifîn Hazret-i Eşref-zâde Rahmetullâhi ‘Aleyh” başlığı altında divanındaki şiirlerden 16 adet örnek verilmiştir, bu bölüm dışında da 10 adet olmak üzere eserde toplam 26 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Fazlî:** Kaynaklarda asıl adı Atpazarî Osman Fazlı olarak geçmektedir. Ailesi ve hayatının ilk on yedi yılı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. 1632 yılında Şumnu'da doğdu. İlk bilgilerini babası Fethullah Efendi'den aldı. Daha sonra Edirne'ye giderek Aziz Mahmud Hüdâyî'nin halifesi Saçlı İbrahim Efendi'ye intisap etti. Burada sıkı bir riyazet hayatı yaşayan Fazlı, şeyhinin kendisine kızını vermek istediğini anlayınca artık feyiz alamayacağını düşünerek dergahtan ayrılıp İstanbul'da Zeyrek Cami'nin yanında tekkesi olan Celvetî şeyhine intisap etti ve sekiz yıl kadar burada kaldı.² Daha sonra şeyhi onu halife tayin etti. Tekkedeki irşat faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli camilerde vaazlar verdi.

Atpazarî'nin, Fazlî mahlası ile yazmış olduğu bazı şiirleri ve ilahileri varsa da bunlar dağınık haldedir ve bir divanda toplanmamıştır. İsmail Hakkı Bursevî bunlardan bir kısmına Rûhu'l-Mesnevî adlı eserinde yer vermiştir.³ Çalışmamızda bu mahlas ile yazmış olduğu 1 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Fenâyî:** Kütahya'da doğdu. Asıl adı Ali, mahlası Fenâyî'dir. Ailesi ve tahsil durumu hakkında yeterli bilgi yoktur. Ailesinin seyyid olduğu söylenir. İstanbul'a gidip Celvetiyye şeyhi Selami Ali Efendi'ye intisap etti. İcazet aldıktan sonra gittiği Manisa'da bir cami ve tekke yaptırarak irşat faaliyetine başladı.⁴ Mürşidi Selâmî Ali Efendi'nin vefatı üzerine (1692) İstanbul'a döndü ve şeyhinin Üsküdar Selamsız'daki tekkesinde postnişin oldu. Daha sonra Selamız'daki tekkeyi başka

¹ A. Necla Pekolcay, Abdullah Uçman, agm, s.482.

² Tanju Cantay, “Atpazarî Osman Fazlı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, IV. Cilt, 1988, s.83, 84.

³ Bedrettin Çetiner, Atpazarî Osman Fazlı ve el-Lâihâtü'l-berkiyyât Adlı Tasavvufî Tefsir Risalesi, *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.16-17, İstanbul,1998-1999, s.46.

⁴ Cemal Bayak, “Fenâî Ali Efendi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XII. Cilt, 1988, s.335.

bir şeyhe bırakarak Üsküdar Pazarbaşı semtinde inşa ettirdiği ve kendi adıyla bilinen tekkeye taşındı. Burada otuz iki yıl irşatta bulunduktan sonra vefat etti.¹

Çalışmamızda 4 adet şiiri bulunan Fenâyî'nin bir divanının olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir.

• **Fuzûlî:** Klasik Türk edebiyatının en büyük şairlerinden olan Fuzûlî'nin hayatıyla ilgili bilgiler çok azdır. Asıl adının Mehmed, babasının adının Süleyman olduğu bilinmekle beraber hangi tarihte ve nerede doğduğu hakkında kesin bilgi yoktur. Arapça ve Farsça'yı bu dillerde kusursuz eser yazabilecek ve şiir söyleyebilecek derecede öğrenmiştir. 1556'da Bağdat ve çevresini kasıp kavuran büyük veba salgını sırasında vefat etmiştir. Fuzûlî'nin hangi itikadî ekolü benimsediği sorusuna özellikle hayatı, eserleri, fikrî ve edebî şahsiyeti etrafında araştırma yapan bilim adamlarıyla edebiyat tarihçileri tarafından farklı cevapların verildiği görülmektedir. Onun Sünnîliğini hararetle savunanlar bulunduğu gibi Şîî olduğunu söyleyenler de vardır. Ancak meseleye herkes tarafından kabul edilebilir bir çözüm getirilmesi mümkün olmamıştır. Fuzûlî, kendi zamanından başlayarak hem divan hem de halk şairleri tarafından beğenilmiş ve sevilmiştir. Onun şiirlerine ve özellikle gazellerine nazire söylememiş divan şairi yok gibidir.² Çalışmamızda da 1 adet gazeli bulunmaktadır fakat bu gazelde Sıdkî isimli bir şairin mahlası bulunmaktadır.

• **Gafûrî:** Hayatı hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Asıl adı Gafûrî Mahmut Efendi'dir. Celvetiyye tarikatı şeyhlerinden ârif ve âlim bir zat olup, Geliboluludur. Tahsilini tamamladıktan sonra Fatih Camii'ne vaiz tayin olunmuş, bundan sonra da Üsküdar'da Aziz Mahmut Hüdâyî Hazretleri'nin dergahına şeyh olmuştur. 1667 yılında vefat etmiştir.³ Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Gülşenî:** Asıl adı İbrahim Gülşenî'dir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir, Diyarbakır'da dünyaya gelmiştir. Kültürlü bir aileye mensup olan Gülşenî'nin iki yaşında iken babası ölünce bakımını ve yetiştirilmesini amcası üzerine aldı, öğrenimine de onun yanında başladı. Dört yaşına geldiğinde kendi başına Kuran'ı hatmetti, Türkçe kitaplardan tefsir ve hadis okumaya başladı, on yaşlarında iken

¹ Cemal Bayak, agm, s.335.

² Abdulkadir Karahan, "Fuzûlî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XIII. Cilt, 1988, s.240-244.

³ Rahmi Serin (Derleyici), "Gafûrî Mahmud Efendi Hazretleri maddesi", *Maneviyat Bahçesinin Gülleri-İstanbul Evliyaları-Sahabe Kabirleri*, Pamuk Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.178.

mübarek geceleri sabaha kadar ihya etti, oyun ve eğlenceye itibar etmedi. On beş yaşında, tahsil için kimseye haber vermeden Maverâünnehir'e gitmek üzere yola çıktı. Molla Hasan'ın yardımıyla Tebriz'de medrese öğrenimi gören İbrahim Gülşenî burada Molla İbrahim olarak tanınmaya başladı.¹

Medrese tahsilinden sonra Halvetî tarikatının şeyhlerinden Dede Ömer Rûşenî'den hilafet aldı. Tarikatını Mısır'da yaydı. Kısa zamanda büyük bir şöhret kazandı. Halvetiyye tarikatının Gülşeniyye kolunu kurdu.²

Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunan İbrahim Gülşenî şiirlerini Mevlânâ, Yunus Emre, Seyyid Nesîmî ve şeyhi Rûşenî'nin etkisinde yazmıştır. Türkçe Divan'ında yer alan gazel ve ilahilerinde sağlam bir dil ve akıcı bir üslup göze çarpar. Bu itibarla onun eserleri ise; Türkçe Divan, Farsça Divan, Arapça Divan, Mânevî, Râz-nâme ve Kenzü'l-Cevâhir'dir.³

- **İsmail Hakkı Bursevî:** Küçük yaşta babası ile birlikte Osman Fazlı Efendi'nin sohbet ve zikirlerine katıldı ve yedi yaşında iken tahsile başladı. Hoca Şeyh Abdülbaki ile Edirne'ye giderek ondan din ve fen bilgisi dersleri aldı. Buradan "icâzet-nâme"yi aldıkta sonra İstanbul'a gelerek hocası Atpazarı'nda Şeyh Osman Efendi'nin dergahına yerleşti. Kısa zamanda manevî kemale yükseldi. İrşad için Bursa'ya, bir müddet sonra da Üsküp'e gönderildi. Orada bir zaviye yaptırdı ve irşada başladı.⁴ Daha sonra tekrar Bursa'ya döndü ve Celvetî tarikatının şeyhliğini yaptı.

İsmail Hakkı Bursevî, bir şair olmaktan çok, büyük bir mutasavvıftır. O, eserlerinde daha çok tasavvufun esas temel unsuru olan vahdet-i vücûd meselesini sade bir şekilde açıklayan bir din âlimi ve arif kişidir. Bu sebeple onun eserlerinin çoğu şerh mahiyetinde olmakla beraber, bilhassa bu yorumlarının çoğu⁵ tasavvufî konuları en kolay bir şekilde halletmesi bakımından diğer meslektaşları arasında ayrı bir yere sahip bulunmaktadır. O, manzumelerinde edebi sanat göstermekten çok, tasavvufî anlayışları ifade etme gayesini gözetlemiştir. Kendi söylediğine göre 100'den fazla eseri vardır. Çalışmamızda Hakkı mahlası ile yazılmış 2 adet şiiri bulunmaktadır.

¹ Nihat Azamat, "İbrahim Gülşenî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXI. Cilt, 1988, s.302.

² M. Selim Eren (Derleyici) "İbrahim Gülşenî maddesi", *Türk Tekke Şiiri*, Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, Eskişehir, 2013, s.105.

³ Abdurrahman Güzel, age, s.445.

⁴ Abdurrahman Güzel, age, s.512.

⁵ Abdurrahman Güzel, age, s.512.

- **İzzeddin:** Şairin kim olduğu tespit edilememiştir. Çalışmamızda İzzeddin mahlası ile yazılmış 1 adet şiir bulunmaktadır.
- **Kemter:** Şairin kim olduğu tespit edilememiştir. Çalışmamızda Kemter mahlası ile yazılmış 1 adet şiir bulunmaktadır.
- **Kuloğlu:** Şairin kim olduğu tespit edilememiştir. Çalışmamızda bir şiirinin yalnızca –içinde mahlasının da bulunduğu- son 3 mısrası bulunmaktadır. “Kul” mahlasını genellikle padişaha bağlı olduklarını belirtmek maksadıyla yeniçeriler kullandığından asker olduğu, fakat bilinen halk şairi Kuloğlu’nun olmadığı düşünülmektedir.
- **Mahvî:** Asıl adı İsa olan Mahvî’bin hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. 1637 yılında Gerede’ye bağlı Sarıkadılar köyünde doğmuştur. Öğrenimini İstanbul’da tamamlamış, Halvetî şeyhi Bülbülcü Ganîzâde Abdülkerim Fethi Efendi’den el almış, birçok zaviyede şeyhlik yapmıştır. Aynı zamanda mûsikişinas ve şair bir zâttir. Süleymaniye Camii vaizi iken hac ibadeti için yola çıkmış, 21 Eylül 1715’te Şam’da vefat etmiştir.¹ Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunan Mahvî’nin bir de Divan’ı vardır.
- **Muhammed:** Şairin kimliği tespit edilememiştir. Çalışmamızda Abdulkadir Geylani hazretleri için yazılmış 1 adet şiiri bulunmaktadır.
- **Muhyî:** 17. yüzyılda yaşamıştır. Asıl adı Bezcizâde Mehmed Muhyiddin’dir. Konya’da doğmuştur. Medrese öğrenimini de Konya’da tamamlamıştır. Halvetî tarikatı şeyhlerinden Ezelizâde’ye intisap etmiştir. Tarikattaki sülûkunu tamamladıktan sonra İstanbul’a gitmiştir. İstanbul’da Melâmî şeyhlerinden İdris-i Muhtefî’ye bağlanmıştır. Daha sonra bir taraftan mürşitlik hizmetiyle görevlendirilmiş bir taraftan da vaizlik yapıp halkı irşat etmeye çalışmıştır. Bir müddet sonra Üsküdar da kendi adıyla anılan tekkeye geçmiştir.²

¹ Bilge Kaya Yiğit, “Bolulu Divan ve Tasavvuf Şairleri”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XIII. Cilt, 2013, s.311.

² Erman Artun, age, 356.

Aruz ve hece vezniyle olan şiirlerinden meydana gelen divanının iki nüshası İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda kayıtlıdır.¹ Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Nesîmî:** 14. yüzyılda Azeri sahasında yetişmiş mutasavvıf bir şairdir. Latîfi Tezkiresi'ne göre; Nesîmî soyu gerçekten Hz. Muhammed'e ulaşan gerçek "seyyid"lerden ve velilerdendir. Bağdat'ın Nesîm adlı nahiyesinde doğduğu için Nesîmî mahlasını almıştır. İsmi şerifleri İmâdüddin'dir.² İran'da Hurûfluk akımının kurucusu Fazlullah'ın halifelerindedir ve Halep'te inancı yüzünden derisi yüzülerek öldürülmüştür. Hurûfî inancını şiirleri aracılığıyla yaymaya çalışmış ve etkili olmuştur.³ Sadece kendisinden sonra gelen şairleri değil, geniş halk kitlelerini de etkilemiş; adı ve şiirleri Alevî-Bektaşî zümreleri arasında yedi büyük yedi büyük şairden biri olarak günümüze kadar yaşamıştır.⁴ Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunan Nesîmî'nin Türkçe ve Farsça Divanı ile Fazlullah-ı Hurûfî'nin Câvidân-nâme'sini esas alarak yazdığı Türkçe mensur bir eseri bulunmaktadır.

• **Niyâzî-i Mısrî:** Asıl adı Mehmed'dir. Malatya'nın Soğanlı köyünde 1617'de doğmuştur. Kardeşi Ahmet ile birlikte medreseye devam eder ve İslâmî konulardaki bilgisini ilerletir. Küçük yaştan itibaren tasavvufa ilgi duyar. Medreseden icazet alıp çıkınca, çeşitli camilerde verdiği vaazlar halkın büyük ilgisini çeker. Önce Malatya'da Halvetî şeyhlerinden Hüseyin Efendi'ye intisap eder, daha sonra Kahire'de bir Kadirî şeyhine bağlanır. Burada iken gördüğü bir rüya üzerine İstanbul'a döner ve devrin tanınmış âlim ve mutasavvıflarıyla görüşür. Bir süre sonra Bursa'ya gider, burada Ümmî Sinan'la tanışır ve bütün varlığıyla ona bağlanır.⁵

Niyâzî-i Mısrî'nin Türkçe, Arapça; mensur ve manzum olan on ciltten fazla eseri bulunmaktadır. Aruzla yazdığı şiirlerinde genellikle Nesîmî ve Fuzûlî etkisi

¹ Hasan Aksoy, "Mehmed Muhyiddin Bezciâde", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVIII. Cilt, 1988, s.498.

² Halil Erdoğan Cengiz, *Divan Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1983, s.148.

³ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi* (Edebiyat Tarihi-Metinler), Akçağ Yay., Ankara, 2002, s.74,75.

⁴ Halil Erdoğan Cengiz, *age*, s.149.

⁵ Abdurrahman Güzel, *age*,492.

görülür. Heceyle yazdığı şiirlerinde ise Yunus Emre'nin etkisi altındadır.¹ Çalışmamızda Niyâzî mahlasıyla 5, Mısırî mahlasıyla 3 olmak üzere toplam 8 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Nûrî:** Asıl adı Abdülehad Nûrî Efendi'dir. Sivas'ta dünyaya gelen Nûrî Efendi'nin doğum tarihi hakkında farklı görüşler olsa da araştırmacıların birçoğu 1594 yılını kabul etmektedir.² Yaşadıkları devirde hem ilmî hem de tasavvufî açıdan önde gelen, irfan sahibi bir aileye mensuptur. Şemseddin Sivâsî dedesinin kardeşidir. İlk dinî bilgileri aile içinde almaya başlamıştır, ilim tahsiline başladıktan kısa süre sonra dayısı Abdülmecîd-i Sivâsî ile İstanbul'a gitmiştir.³ Burada zahirî ilim tahsilini devam ettirirken bir yandan da Halvetî şeyhi olan dayısı Abdülmecîd-i Sivâsî'ye intisap etmiştir. 20 yaşına geldiğinde seyr-i sülûkunu tamamlamıştır. Nûrî Efendi bir tarikat şeyhi olmaktan öte, bir tarikat kurucusudur. Halvetiyye Tarikatının dört ana kolundan biri olan ve Şemseddîn Ahmedî tarafından kurulan Şemsiyye'ye mensup olup, bu tarikatın tek alt kolu olan Sivâsîyye'nin kurucusudur.⁴ Nûrî Efendi'nin çalışmamızda 3 adet şiiri bulunmaktadır.

- **Seyyid Nizamoğlu:** Adı Seyfullah Kasım'dır. Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) Bağdat'tan İstanbul'a göç edip önce Kasımpaşa'da, daha sonra Silivrikapı'da bir tekke kuran Şeyh Seyyid Nizâmeddin Ahmed Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte ailesinin İstanbul'a gelişiyle Nizamoğlu'nun vefatı arasında seksen yıldan fazla bir süre geçtiği düşünülürse 16. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da dünyaya geldiği tahmin edilebilir. Ailesi ve hayatı hakkında bilinenlerin önemli bir kısmı mensur Câmîu'l-maârif adlı eserinde verdiği bilgilere dayanmaktadır.⁵

Şiirlerini aruz ve hece ile yazmıştır. Bu şiirlerinde Seyfi, Seyyid Seyfi, Seyfullah, Seyyid Nizamoğlu, Nizamoğlu gibi mahlaslar kullanmıştır. İlahi tarzındaki şiirlerinde Yunus'un etkisi açıkça görülür.⁶

¹ Erman Artun, age, s.339.

² Bu tarihi kabul eden araştırmacılar için bkz.: İbrahim Baz, Abdülehad *Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2004, s.64.

³ İbrahim Baz, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2004, s.70.

⁴ İbrahim Baz, agt, s.104.

⁵ Necdet Tosun, "Seyyid Nizamoğlu", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXVII. Cilt, 1988, s.73.

⁶ Erman Artun, age, s.331.

Seyyid Nizamoğlu'nun eserlerinde Hurûfliğin tesiri de görülür. Ancak Hurûfliği hiçbir zaman Nesîmî gibi temel doktrin haline getirmemiştir. Şiirlerinde haksızlık, adam kayırma, rüşvet ve ilmiye sınıfındaki bozulma gibi sosyal yaralara temas edip bunları eleştirmesi diğer tasavvuf şairlerinde görülmeyen önemli bir özelliktir.¹ Halvetî şeyhi Ümmî Sinan'ın halifelerinden olan Seyyid Nizamoğlu'nun çalışmamızda çeşitli mahlaslarıyla yazmış olduğu toplam 6 şiiri bulunmaktadır.

• **Seyyid Şeref:** 1669-70 yılında Bursa'da Eşrefzâde Tekkesi'nde doğdu. Asıl adı Şerefeddin Mehmet'tir. Medrese öğrenimi gördü. Tasavvufî eğitimini babasının gözetiminde Şeyh Lütfullah Efendi'den gördü ve icazet alarak Gemlik Küçükkuşla'daki Eşrefî zaviyesinde irşat faaliyetlerine başladı. Celvetî şeyhi Selâmî Ali Efendi'nin vefatından sonra Eyüp Efendi Tekkesi'nin şeyhi oldu. Birkaç yıl sonra "şeyhülesnaf" görevine de getirildi.1710-11 yılında ikinci haccını gerçekleştirirken Şam'a da uğradı ve burada Abdülganî Nablûsî'ye intisap ederek Kâdirîliğin "Ganîlik" yolundan icazet aldı. 1733'te Bursa'da taundan vefat etti. Eserlerine dair bir bilgi bulunmamaktadır.² Seyyid Şeref'in çalışmamızda 4 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Sezâî:** Halvetî-Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolunun kurucusu olan şair, 1669'da Mora yarımadasının kuzeydoğusunda yer alan Gördüs kasabasında doğdu. Adı Hasan olup "Sezâî"nin ona mahlas olarak Niyâzî-i Mısrî tarafından verildiği rivayet edilir.³ Temmuz 1687'de Venedikliler'in Mora'yı işgali üzerine Gördüs'te ayrılarak deniz yoluyla İstanbul'a gitti. Gemide karşılaştığı bir Halvetî şeyhinin etkisiyle tasavvufa ilgi duymaya başladı ve Edirne'de Şeyh Âşık Mûsâ Hankahı'nın postnişini Gülşenî şeyhi Mehmed Sırrî Efendi'ye intisap etti. Mehmed Sırrî Efendi'nin yaklaşık iki yıl sonra vefatı üzerine seyr-i sülûkünü La'î Mehmed Fenâî Efendi'nin yanında tamamlayıp hilâfet aldı. Gülşenî Veli Dede Zâviyesi'nde irşat faaliyetine başladı. Fenâî'nin ölümünün (1700) ardından Âşık Musa Dergahı'na taşındı. Bu dönemde Mısır'a giderek Gülşenî Tekkesi şeyhi İbrahim Çelebi'den icâzetnâme aldı. Halvetî-Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolu daha çok Edirne ve

¹ Necdet Tosun, agm, s.73.

² <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2605>

³ Himmet Konur, "Sezâî-yi Gülşenî", TDV İslam Ansiklopedisi, XXXVII. Cilt, 1988, s.79.

çevresinde yaygınlık kazanmıştır.¹ Çalışmamızda 2 adet şiiri bulunan Sezâî'nin Divan'ı dışında Mektûbât-ı Sezâî ve Şerh-i Gazel-i Niyâzî-i Mısırî isimli iki eseri bulunmaktadır.

• **Sultan 2. Mustafa:** Osmanlı padişahlarının 22'ncisidir. Şiir yazan ve şiire önem veren bir padişahtı. Fakat şiirleri ile bir divan oluşturamadı. Şiirleri bu yüzden, tezkireler, tarih ve bazı mecmualarda bulunmaktadır. İkbâlî veya Meftûnî mahlasını kullanmıştır.² Çalışmamızda İkbâlî mahlası ile yazmış olduğu bilinen bir şiirinin yalnızca ilk kıtası bulunmaktadır.

• **Süleyman Veliyüddin Efendi:** 1673 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı Süleyman, mahlası Veliyüddin'dir. Zamanın âlimlerinden ilim tahsil ederek kadılık makamına geldikten sonra tarikata sülûk etmek arzusuyla Ali Alâeddin Köstendilli isimli mürşide intisap etmiş ve uzun zaman hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra bu zat Muhammed Nureddin Cerrâhî isimli bir dervişini Karagümrük'te açılacak olan dergaha gönderirken Süleyman Efendi'yi de yanına vermiştir. Aynı yıl halifelik makamına gelmiş ve serhalife tayin edilmiştir. Daha sonra da kendi dergahını kurmuştur.³ Çalışmamızda 1 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Şemseddîn-i Sivâsî:** Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusudur. 1520 yılında Tokat'ın Zile kazasında doğdu. Adı Ahmed olup esmer olduğundan Kara Şems diye tanınır. İlk öğrenimine Zile'de başladı, İstanbul'da medrese tahsilini tamamlayıp müderrislik yapmaya başladı. Daha sonra müderrisliği terk ederek tasavvuf yoluna girmeye karar verdi. Tokat'ta Abdülmecid-i Şirvânî'ye on yıl hizmet ettikten sonra otuz beş yaşlarında hilafet alıp Zile'ye döndü. Sivas Valisi Hasan Paşa'nın daveti ile ailesi ve talebelerini de alarak Sivas'a yeni inşa edilen Meydan Camii'nde vaizlik görevine başladı. Sivas'ta vaizliğin yanı sıra bir tekke açarak irşat faaliyetine başladı. Şemseddîn-i Sivâsî Arapça'ya, Farsça'ya ve dinî ilimlere tam vakıftır. Şiirlerinde Şemsî mahlasını kullanmış, çok sayıda manzum

¹ Himmet Konur, "Sezâî-yi Gülşenî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXVII. Cilt, 1988, s.80.

² <http://www.gulceedebyat.net/konu-siirbaz-sultanlar-21-sultan-ii-mustafa-ikbal%C3%AE-meftun%C3%AE-27535.html> (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

³ <http://defter-i-ussak.blogspot.com.tr/2017/04/serhalife-hazret-i-seyh-suleyman.html> (Erişim Tarihi: 27.04.2017)

eseri olmakla beraber zamanının iyi şairleri arasına girememiştir. Bunda şiiri irşat vasıtası olarak kullanmayı tercih etmesinin etkisi vardır.¹ Çalışmamızda Şemsî mahlasıyla yazmış olduğu 2 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Şems-i Tebrîzî:** Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin sohbet şeyhi olarak bilinen Şems-i Tebrîzî 1186 yılı civarında Tebriz'de doğdu. Adı Muhammed'dir. Daha çok Şemseddin, Şemsü'l-hak ve'd-dîn, Şems, Şems-i Tebrîzî lakaplarıyla anılır. Mevlânâ'nın ifadesiyle Şems tasavvufun yanı sıra kimya, nücûm, riyâziyât, ilâhiyât, hikenmiyât, mantık, hilâf ve nârenciyât ilimlerinde de mahirdir. Yine Mevlânâ'nın ifadesiyle ricâlullahın sohbetine eriştikten sonra bilgilerinin hepsini defterden silmiş, aklî ve naklî ilimlerden sıyrılıp tecrîd, tefrîd ve tevhid alemini tercih etmiştir.² Çalışmamızda Şems-i Tebrîz mahlasıyla yazılmış 1 adet şiiri bulunmaktadır.

• **Şeyh Hamdî Efendi:** 17. yüzyıl divan şairi olan Şeyh Hamdî Efendi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Şair hakkında bilinenler; Üsküdar'da Rum Mehmet Paşa Camii'nde hatip olduğu ve 1688 yılında vefat ettiği'dir.³

Şiirlerinde Hamdî mahlasını kullanarak Allah sevgisi, Hak rızasını kazanma, tevhid, hakiki bir mürşide teslimiyet gibi temaları işleyen Şeyh Hamdî Efendi'nin mutasavvıf olduğu, bir şiirinde "Abdulkâdir dervişleri" demesine binaen de Kâdiriyye tarikatına mensup olduğu düşünülmektedir. Ayrıca mecmuada 7 şiiri bulunan Hamdî Efendi'nin şiirlerine başlanmadan evvel "Hâzâ Dîvânü'ş-Şeyh Hamdî Efendi Rahmeti'llâhî 'Aleyh" isimli başlık konulması bir divanın olduğunu göstermektedir.

• **Üftâde:** Asıl asıl adı Mehmed Muhyiddin'dir, şiirlerinde kullandığı mahlası Üftâde ile tanınır. Çocuk yaşlarında intisap ettiği Bayramî şeyhlerinden Hızır Dede'nin teşvikiyle ilim tahsiline başladı. Şeyhinin vefat ettiği 1512 yılına kadar yaklaşık

¹ Hasan Aksoy, "Şemseddin Sivâsî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXVIII. Cilt, 1988, s.523,524.

² Semih Ceyhan, "Şems-i Tebrîzî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXVIII. Cilt, 1988, s.511.

³ Kurnaz, Cemal-Mustafa Tatçı, *Mehmed Nâil Tuman*, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, I. cilt, Bizim Büro Yay., Ankara, 2001, s.224.

sekiz yıl kendisine hizmet etti. Otuz beş yaşları civarında vaaz ve irşada başladı. En meşhur halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî ona hayatının son yıllarında intisap etti.¹

Üftâde Hazretleri gününün Türkçesiyle, hece ve aruz vezninde, sade, ârifâne şiirler yazmayı tercih etmiştir. Selefleri gibi hece vezniyle yazdığı şiirlerinde tarz olarak Yûnus Emre'nin izinden gitmiştir. Yazdığı şiirler dervişler arasında rağbet görmüş, hatta bunlardan bazıları bestelenerek asırlarca tekkelerde ilâhî olarak okunagelmıştır. Şiirleri ümmiyâne bir tarzda, herkese hitap etmesine rağmen, sadece erbâbının anlayabileceği ârifâne makam ve mertebelere işaret eden hikmetlerle doludur. Bazı şiirleri söyleyiş itibariyle Yûnus Emre Hazretleri'nin şiirleriyle çok benzeşir.² Çalışmamızda 6 adet şiiri bulunan Üftâde'nin Bursalı Mehmet Tahir tarafından bastırılan bir divanı bulunmaktadır.

- **Yahyâ Efendi:** 1609 yılında doğdu. Kuran'ı devrin tanınmış şeyhi Azîz Mahmut Hüdâyî'den öğrendi. Şeyhülislam Hocasâde Esad Efendi'den mülâzim oldu. Çeşitli medreselerde müderrislikten sonra kadılık mesleğine geçerek Mekke, Kahire kadılıklarında bulundu, Rumeli kazaskeri oldu. 21 Kasım 1662 günü Dîvân-ı Hümâyün toplantısı sonrasında IV. Mehmet şeyhülislamlığı kendisine verdi.³ Kaynaklarda dürüst, faziletli bir âlim olarak tanıtılan Minkarîzâde'nin, İstanbul kütüphanelerinde birçok yazma nüshası bulunan hacimli Fetâvâ-yı Minkarîzâde adlı eseri yanında kaleme aldığı risaleleri de mevcuttur. Bazı Kuran ayetlerinin tefsirini yapmış, ayrıca çeşitli eserere şerh ve haşiyeler yazmıştır. Minkarîzâde Üsküdar'da kendi adıyla anılan, ancak bugün mevcut olmayan bir medrese inşa ettirmiştir. Medrese muhtemelen 1855 depreminde yıkılmıştır.⁴ Çalışmamızda Minkarîzâde Yahyâ Efendi'nin yalnızca 1 şiiri bulunmaktadır.

- **Yunus Emre:** Yunus Emre'nin hayatı hakkında araştırmacılar tarafından birçok farklı görüş öne sürülmekte ve herkes onu kendi zaviyesi ile alakalı bir mekana ve yüzyıla koymaktadır. Bu tartışmalar ise tarihte birden fazla Yunus Emre olduğunu düşündürmektedir. Genel olarak varılan kanı ise hayatı hakkında pek az bilgi olduğudur. Elimizde bulunan bilgilerden hareketle araştırmacıların çoğunluğunun

¹ Nihat Azamat, "Üftâde", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XLII. Cilt, 1988, s.282, 283.

² Cemalnur Sargut, "Büyük Pir Hazreti Üftâde", *Bursa'da Zaman*, S.10, Bursa, 2014, s.68.

³ "Yahyâ Efendi, Minkarîzâde maddesi", *Üsküdarlı Meşhurlar Ansiklopedisi*, Üsküdar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 385.

⁴ Mehmet İpşirli, "Minkarîzâde Yahyâ Efendi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXX. Cilt, 1988, s.114.

onun 12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın başlarında Sarıköy’de yaşadığını kabul ettiğini söylemek mümkündür. Bunun dışında Abdülbaki Gölpınarlı:

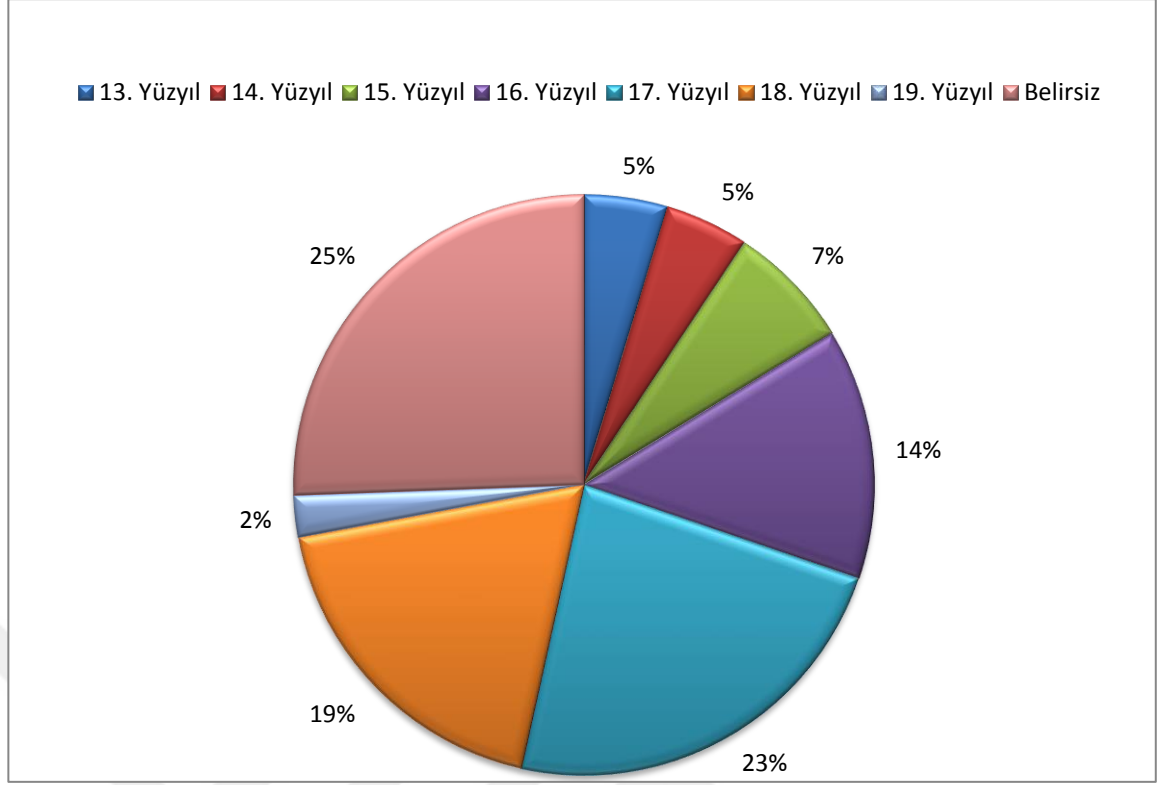
“Ümmi,yani okuryazar olmayışı hakkındaki söylenti, bazı şiirlerinde, bilgiyi gerçeğe ulaşmak için bir araç saydığından, ilmi önemsememesi, dervişlik tevazuuyla kendisini bir şey bilmez olarak nitelendirmesi ve bilgisine güvenip gururlananları taşlaması yüzündendir. Halbuki o, adamakıllı tahsil görmüş bir adamdır. Yunan mitolojisini, Doğu efsanelerini bilir, Kuran’dan, Hadis’ten, erenlerin sözlerinden mazmunlar alır. Mevlana’nın ‘Mesnevî’sini ve ‘Divan-ı Kebîr’indeki gazelleri okuduğunu, yine şiirlerinden anlamaktayız.”¹

der ve kendisinin de birkaç şiirinde medresede eğitim gördüğünü açıkça söylediğini belirtir. Hem hece hem de aruz ölçüsünü kullanarak şiirler yazan Yunus Emre’nin Risaletü’n-Nushiyye ve Divan olmak üzere iki önemli eseri vardır. Çalışmamızda 10 adet şiiri bulunmaktadır.

1.1.5. Eserde Bulunan Şairlerin Yaşadığı Yüzyıllar

Mecmuanın içeriği hakkında bilgi sahibi olmanın en önemli yollarından biri içinde bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyılları belirleyebilmektir. Bu, derleyicisi belli olmasa da yazıldığı dönem hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Biz de mecmuada bulunan şairlerin yaşadığı yüzyılları belirlemek suretiyle bir grafik hazırladık. Mecmua sonundaki müfretlerin kime ait olduklarını ve bazı şairlerin kimliklerini belirleyemediğimizden bunları belirsiz olarak ortak bir grupta topladık.

¹ Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1995, s.12,13.

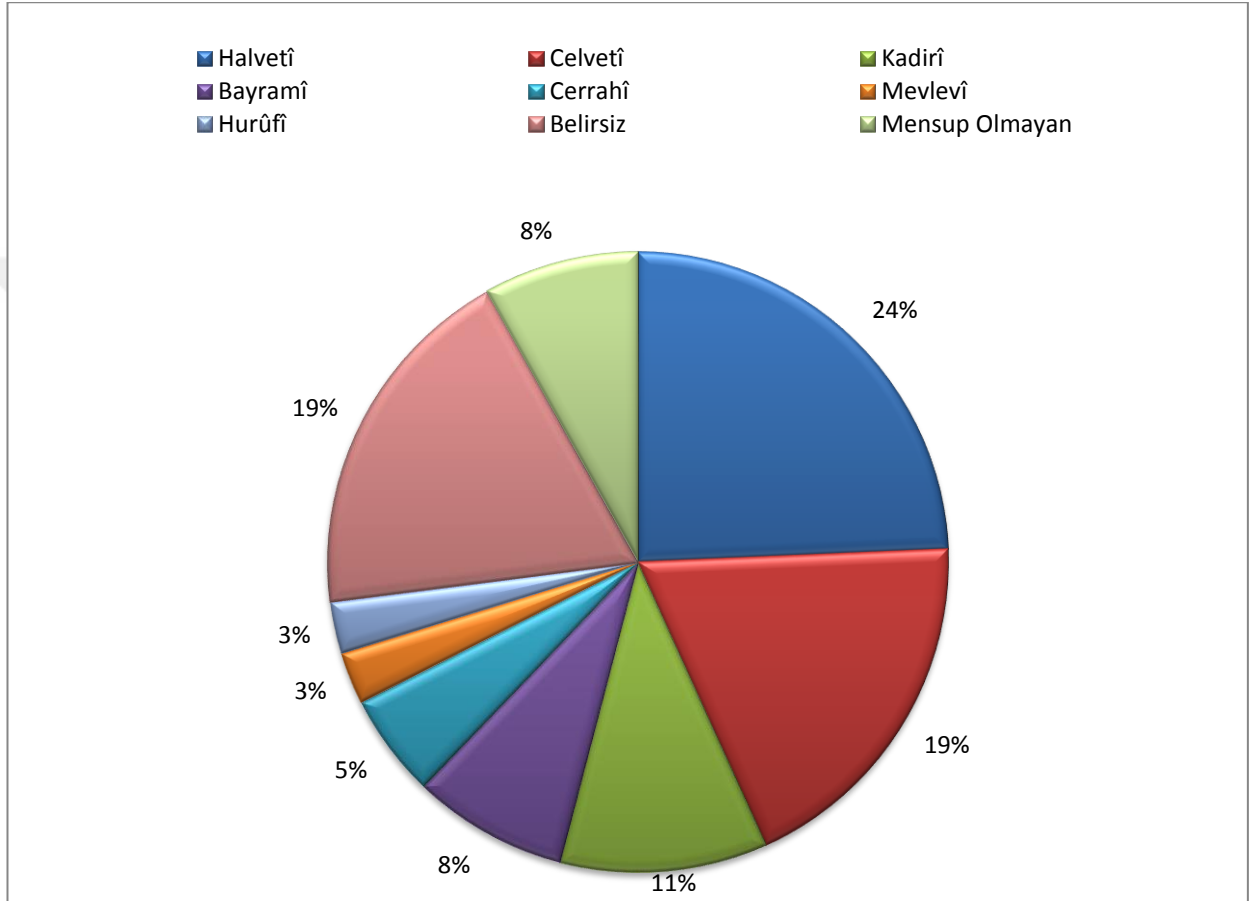
Şekil 1. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

Grafığe bakıldığında 17. yüzyılda yaşamış olan şairler % 23 oranla diğerlerinin önüne geçmektedir. Bilinen 37 şairin 10 tanesi 17. yüzyıldan seçilmiştir. Bunu % 19 ile 18. yüzyıl takip etmektedir. Sayıları ise 8'dir. Daha sonra 6 şair ile % 14'lik dilimde 16. yüzyıl bulunmaktadır. Diğer yüzyıllarda oranlar bu üç yüzyıla göre çok düşüktür. Belirsizlerin % 25 oranında yer kaplaması kim olduğu tespit edilemeyen şairlerin bulunmasından ve özellikle son sayfalarda mahlas kullanılmadan yazılmış olan müfretlerin çok sayıda olmasından kaynaklanmaktadır.

İlk bölümde mecmuanın tertip edildiği tarihi belirlemeye çalışırken en çok 17 ve 18. yüzyıldan şairlerin bulunduğunu fakat 19. yüzyıldan yalnızca bir şair alındığını ve bu yüzyılda yaşayan bestekarların isminin geçtiğini belirterek mecmuanın 19. yüzyıla ait olabileceğini dile getirmiştik. Bu çıkarım, yukarıda gösterilen grafikteki verilere dayanmaktadır. Mecmuada şiiri bulunan en son şair 19. yüzyıl şairlerinden Azîzî'dir. Azîzî'nin ölüm tarihi 1854 olarak bilinmektedir. Bu durumda mecmuanın 19. yüzyılda tertip olabileceği çıkarımı geçerliliğini korumaktadır.

1.1.6. Eserde Bulunan Şairlerin Mensup Olduğu Tarikatlar

İncelediğimiz mecmuada ağırlıklı olarak tasavvuf konulu şiirlerin yer aldığını “Giriş” bölümünde belirtmiştik. Aşağıdaki ise şairlerin ilişkili oldukları tarikatların daha detaylı görülmesini sağlayacaktır.

Şekil 2. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Mensup Oldukları Tarikatlara Göre Dağılımı

Toplam 37 şairin -herhangi bir tarikata mensup olmasa da- hepsi tasavvufla ilgilenmektedir. Mecmuada adı geçen şairlerin 9 tanesi Halvetiyye yolundan gitmektedir. Bunu 7 Celvetî, 4 Kadirî, 3 Bayramî, 2 Cerrahî, ve 1'er Mevlevî ve Hurûfî şairler takip etmektedir. Kimliği tespit edilemeyen yahut herkes tarafından benimsendiği için birçok tarikatın sahiplendiği kişiler grafikte “Belirsiz” grubuna, tasavvuf ile ilgilenmiş olmasına rağmen bir tarikata girmemiş kişiler de “Mensup olmayan” grubuna dahil edilmiştir.

Ağırlıklı olarak 17. ve 18. yüzyıllardan seçilmiş şairlerden meydana gelen mecmuamızda Halvetî ve Celvetî olan şairlerin sayıca fazla olması tesadüfi olmamalıdır. 16. yüzyılda Anadolu'da Halvetiyye'nin etkili olması ve etkisinin sonraki yüzyıllarda da devam ettirmesi bunun nedeni olarak gösterilebilir.

2. BÖLÜM: ESERİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

[1a]

Huṭbe

الحمد لله الذى جعل صدور الاولياء مطالع الانوار . وانبت فى معادن قلوبهم جواهر المحبت والاسرار . وهو الذى قال فى صحيح الاخبار . الا طال شوفى الى بقا الابرار . والصلوت والسلام على سيدنا محمد افضل المصطفين الاخيار . و على اله و اصحابه و خلفائه الراشدين . ابى بكر و عمر و عثمان و على . و من تبعهم من الصغار والكبار . موعظه ايها المؤمنون . اذكر والله تعالى ذكرا كثيرا بالشر والجهار . وافضل الا ذكار كلمة التوحيد على ما قال الحبيب (...). . واتقوا الله و اعملوا صالحا قبل نفاذ الاحمار . فان هذه الدنيا قرارة الاكدار و (...). قرار . جعلنا الله و اياكم من اهل اليفظة والاستبصار . و شرفنا بجلياته فى جنات تجرى من تحتها الانهار . الحمد لله حمد الكاملين والصلوت و السلام على سيدنا الانبياء والمرسلين . و على اله و صحبه اجمعين . اللهم ايدو انصر عبدك السلطان السلطان الغازى احمد خان . اين السلطان محمد خان . اللهم انصر جيوش المسلمين . و عساكر الموحدين . فى برک و بحرک اجمعين . برحمتک يا ارحم الراحمين . والحمد لله رب العالمين .

Devletli semāḥatli ‘atūfetli fukarāya menfa‘atli

[1b]

الحمد لله (...). حيب ارواح المؤمنين بعنبر لاله الاالله

و نور افتدة العارفين با نوار لاله الاالله

و شرى صدور العاشقان محبت لاله الاالله

وشوار كان دين محمد بشرف لاله الاالله

اشر شوم قا لاله الاالله

ونسهو حر الذى نشرين العباد بدعوة لاله الاالله

اكتشوا ذكر لاله الاالله (...). عندالله

كما قال النبى صلى الله تعالى عليه وسلم

اسعد الناس بشفاعتى من قال لاله الاالله

خالصانى قلبه اونفسه صوق حبيب العه (...)

Ḥuṭbe

فيما قال وصدق حبيب الله

الحمدالله الذى لا مالک فى الدارين الا هو

الخالق الذى لا خالق للكونين اللهو

المنور الذى لا منور للمشرقين الا هو

الرازق الذى لا رازق فى الشبالا هو

الغافر الذى لا غافر للمذتبيين الا هو

الخلق كلهم فقراء لا غنى الا هو

الشهداء شهادة حقلا رب الا هو

وشهوهم لا شفيع للعاصيين يوم القيامة الا هو

و عظه اسلموا انى افضل الا ذكار لاله الا هو

واشرف الا قوال لاله الا هو

فا ذكروا الله بقول لاله الا هو

واد خلوا الجبته بفضل لاله الا هو سم

1

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

Şubḥdan¹ gül-zār içinde çaldı bülbül erġanūn

Eyyühe'l-'uşşāḳu ḳumū innēkūm lā-tesme'ūn²

¹ Bu kelime diġer nüshalarda "şubḥ-dem" şeklinde geçmektedir. (KA, s.244; İP, s.329.)

² Ey âşıklar, kalkın! Muhakkak siz işitmiyorsunuz.

Ergānūn¹ tūtdı piyāle neşterin² tōldurdı cām³

Muṭribā çāl nağme-i yā eyyühe'l-müstāğfirūn⁴

Gözlerin ser-ḥoşluğundan ba'de ḥavf-ı ḥavf oğur

Zīr-i leb sāḫī dīğēr didüm ve lā hüm yahzenūn⁵

Başı cānı terk ideğör külli ledeynā muḥḍarūn⁶

‘Āşık-ı şādık benem ‘aşk yolına Şıdkiyā

‘Aşık-ı da‘vā delīlem kıll innā ileyhi rāci‘ūn

[2a]

2

Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fe‘ülün

Beyātī

İlāhī der maḳām-ı beste Faḳır Dede

Tennūr-ı dile od yaḳup āh-ı şererimden

Bir özge kebāb mā-ḥazar itdüm cigerimden

Derd ehline nūş itmegiçün eyledüm iḥzār

Bezm-i ğama iki şīşe mey dīdelerimden

¹ Bu kelime diğēr nüshalarda “erguvan” şeklinde geçmektedir. (KA, s.244; İP, s.329.)

² Bu kelime diğēr nüshalarda “nesteren” şeklinde geçmektedir. (KA, s.244; İP, s.329.)

³ Bu kelime çalıştığımız metinde “cān” şeklinde geçmektedir, anlama uyması bakımından nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (KA, s.244; İP, s.329.)

⁴ Ey istiğfar edenler!

⁵ Yūnus Sūresi 10/62: “Ve onlar mahzun olmazlar.”

⁶ Yāsın Sūresi 36/32: “Hepsi huzurumuzda hazır bulunacaklar.”

Şeb t̄a-be seher z̄arım o ȳare eşer itmez

Lerz̄ide cih̄an āteş-i āh-1 seherimden

Āvāze-i hecr-i elemim düşeli dehre

Mātem-zededir ins ü melek bu kederimden

Bir gönçe-i nev-reste iken bāğ-1 iremde

Bād-1 h̄üzn ayırdı o verdi nazarımdan

Dil-beste-i z̄ülf-i siyehim yine Sezāȳı

Sevdā-yı cünün gitmedi aşlā bu serimden

3

Hece Ölçüsü

İlāhī Der Maqām-1 Şehnāz Beste-i Muşāhib-i Şehriyārī Dervīş ‘İsmā‘īl Dede

Ve Der Maqām-1 Segāh

Kerīm Allāh Raḥīm Allāh

Aman Allāh aman

Ḥalīm Allāh ‘Azīm Allāh

Aman Allāh aman

Cihānsın sen cihānsın sen

Göñüllerde nihānsın sen

Bugün lā-mekānsın sen

Aman Allāh aman

Günāhım çok işim ‘isyān

Şevābım yok gözüm giryān

Tehī-destem göñül hayrān

Aman Allāh aman

Muḥammed Muştafā ḥaḳḳı

‘Ali Ḥasan Zehrā ḥaḳḳı

Şehīd-i Kerbelā ḥaḳḳı

Aman Allāh aman

Meded senden mu‘īn Allāh

Kerem senden Kerīm Allāh

Aman Allāh aman Allāh

Der Maḳām-ı Ḥüseynī

نمده الحصادی الممجد سید العالمی احمد

فهو المحمود و المحمد البسیر النزیر (...)

ربنا صل و سلم علی حبیبه اکرم

[2b]

4

Hece Ölçüsü

İlāhī

Kerem limānı ulu sulṭān

Seniñdir ‘āleme iḥsān

Fazlıñla yolumuz āsān

Olsun cümle kemālāta

Olup şerī‘atde tāhir

Dağı tarīqatde māhir

Ḥaḳīqat içinde zāhir

Olsun gönül münācāta

Al gönülüm ‘āşık olayın

Derdiñle her dem yanayın

Gördüğüm seni şanayın

İrişe cānım rāḥāta

Varlık ḥicābından geçüp

Cenābıñdan yaña uçup

Kevşer-i vaşlıñdan içüp

İrelim bâķī hayāta

Yā Rab çok ‘ābid kullarıñ

Hem ‘ārif şā‘ir kullarıñ

Fenāyī cümle kullarıñ

Olsun kulu hem hālāta

5

Hece Ölçüsü

İlāhī

Derūnumdur eyā Raḥmān

Derdiñ devādurur devā

Gerek qahret it gerek iḥsān

Derdiñ devādurur devā

Qudret seniñdir ey kādīr

Ger olduqsa fi‘le kādīr

Çün itdik aġyāre qahır

Derdiñ devādurur devā

Fenāyīye virgil fenā

Qahr it bulsun ender fenā

Dinilür mi renc-i ‘anā

Derdiñ devādurur devā

6

Hece Ölçüsü

İlahî

Gönül ‘azm eyledi dost illerine

Āh idüp ağlamak ola mı dermān

Şükür müştāk olduğ ھاş güllerine

Āh idüp ağlamak ola mı dermān

Keşf olup mu‘ammā görünürse nūr

Dīn-i Hāq kendimde iderse zuhūr

Ḥabībīñ kendiyle olursa ‘ubūr

Āh idüp ağlamak ola mı dermān

Fenāyī sen seni terk idebilsēñ

Hem dağı terkiñi terk idebilsēñ

İrüp cem‘-i firqati farq idebilsēñ

Āh idüp ağlamak ola mı dermān

[3a]

7

Hece Ölçüsü

İlāhī

Ey gönül varılmaz Hakkıñ

İdelüm şimden gerü

Lā-mekān illerine

Gidelüm şimden gerü

Fırkat bellerine göçüp

Vaḥdet şarābından içüp

Lā-mekān illerine göçüp

Gidelüm şimden gerü

Fenāyī dem-be-dem ağla

Derūnuñ āhile tağla

İrişür lāhūtı seyr eyle

Gidelüm şimden gerü

8

Hece Ölçüsü

İlāhī

Göster cemāliñ nūrını

Şevk eylesün ‘āşıklarıñ

Aç gözleriniñ perdesin

Zevk eylesün 'âşıklarıñ

Doymadı tağlar nūriña

Yanubanı mahv oldılar

Yanubanı kül olmağı

Dā'im diler 'âşıklarıñ

Olan cemāliñe hicāb

Varlığıdır 'âşıklarıñ

Al bunlarıñ varlığını

Bulsun şafā 'âşıklarıñ

Herkes diler senden seni

Üftādeniñ umar cānı

Luṭf idübeni yā Ğanī

Görsün yüzüñ 'âşıklarıñ

[3b]

9

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

İlāhī

'Aşkıla gel Haḫḫa 'âşık idelüm yā hū diyü

Cān göziyle dost cemālin görelüm yā hū diyü

Bakma bu fāniye dilden ğayr sevdā olmasun

Māsivāyı tā gönülden şürelüm yā hū diyü

Dīde-i kalbiñ açılsun zıkr-i Haqq-ıla müdām

Hałka-ı tevhide meclis kıuralum yā hū diyü

Gel şarāb-ı lā-yezāliden içüp bir kıatre sen

Mest olup mestān-veş çağıralum yā hū diyü

Küntu kenzen sırrına vākıf olursuñ mā-ħaşal

Gel erenler meclisine girelüm yā hū diyü

Pīşvāmızdır bizim sulţān-ı kevneyn müctebā

Yolına Seyyid Şeref cān virelüm yā hū diyü

10

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

İlāhī

Cümle ħuccācile giydik yine ihrām-ı 'abā

Kıbleye karşı yöneldik gideriz mişl-i şabā

İrişüp gördüm bürünmüş bir siyeh atlas kıabā

Ḳara donlu Ḳa‘betullāh merḥabā yā merhabā

Arzumānım Ḳa‘betullāh merḥabā yā merhabā

Bağladık çünkü ‘arafāt üzre ḥuccācile şāf

Dilimizde yā ilāhī neccinā mimmā neḥāf

Döküben gözyaşlarımız idelüm seni ṭavāf

Çağrışup līk virmez dile yā Rabbenā fermān seniñ

İşit geldik kapuña luṭf eyle iḥsān seniñ

Cānımız olsun vişāliñ ‘ıydıña ḳurbān seniñ

11

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Şuşamışım āb-1 refrefden şikāyet idesin

Merve ḥaḳḳıyçün Şafāyıla himāyet idesin

Umarım yārın Ḳuloğluna şefā‘at idesin

[4a]

12

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

İlāhī Şabā

Ḥazret-i Niyāzī

Gel ey bād-1 şabā luṭf eyle bir dem

Ḥaber vir bize cānān illerinden

Beşâretle bizi kı1 şād [u] hurrem

Ḥaber vir bize cānān illerinden

Aradum nice yıl kevn ü mekānı

Bulunmadı anıñ nām nişānı

‘Aceb nice bulur isteyen anı

Ḥaber vir bize cānān illerinden

Seherde açılan güllerde midir

Bülbül efgān iden dillerde midir

Aқан şuda esen yellerde midir

Ḥaber vir bize cānān illerinden

Ol ilden ‘azm idince bu cihāna

Ṭamuya uğrarsıñ döner cihāna

Tesellī vir kulüb-ı ‘aşıkāna

Ḥaber vir bize cānān illerinden

Egerçi cān ise hüsünüñ bahası

Nice biñ cānān anıñ olsun fedası

Niyāziniñ kadīmī āşināsı

Ḥaber vir bize cānān illerinden

Hece Ölçüsü

Bād-ı şabāya şorsunlar cānān illeri kıandadır

Bilenler haber virsünler cānān illeri kıandadır

Hayli zamāndır şorarım bir derdli ‘āşık ararım

Kıalmadı şabr u kıarārım cānān illeri kıandadır

Şu bahrim kıaynayup taşdum mevc uruban taşra düşdüm

Güyā ki Mecnūna döndüm cānān illeri kıandadır

Dervīş Himmet ider āhı ‘aceb göre mi ol māhı

Seversen güzel Allāhı cānān illeri kıandadır

Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fe‘ülün

Cānān iliniñ gülleriniñ bāğı görüñdi

Dost iklīminiñ lālesiniñ dāğı görüñdi

Kıaygu gicesi geçdi kıamu kıalmadı kıorkı

Vuşlat dününüñ gündüzünüñ ağı görüñdi

Envār-ı Muḥammed ʔoĝuban ʔıtdı cihānı

Şaḳḳu'l-ḳameriñ mu' ciz parmaĝı görüñdi

Ya'ḳūba bugün Yūsufuñ ḳoḳusu geldi

Eyyūba daĝı şıḥhatiniñ çaĝı görüñdi

Dil-ḥastesiniñ derdine tīmār irişdi

Şemsīye bugün dostuniñ otaĝı görüñdi

[4b]

15

Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün

Beyātī

Saña ey şāh-ı kerem¹ uymayanıñ bitmez işi

Bū-Leheb gibi anıñ Tebbet olur serzenişi

Ayaĝıñ ʔopraĝına yüz süreniñ ʔutlu başı

Çün ʔoĝup ʔıtdı cihān yüzini ḥüsnüñ güneşi

Kim ola sevmeye bu vechile sen māh-veşi

Eşḳ kim yoliña aḳmaz yere geçsün der ise

Olmayan şer'üne nefsiñ ʔuludur ger ḥar ise

İrişür saña kimiñ 'aşḳıla ʔalbi pür ise

¹ Metinde "kerem" yazmaktadır, daha sonra bu kelimenin üstüne "rusul" eklenmiştir.

Sen emîre kûl olan her ne kadar müdbir ise

Bende-i muqbil olur mişl-i Bilâl-i Hâbeşî

Kâmetiñ bükdi kadin Sidreniñ ey gonçe-dehen

Şübhesiz bedr-i ruhuñ şems ü kamerden rüşen

Hüb idi Yûsuf-ı Ken‘ân sen andan ahsen

Türk ü Kürdi ‘Acemi Hindi bilür bunı ki sen

Hâşimîsin ‘Arabîsin Medenîsin Kureşî

Maqdemoñle nola şād olsa şehā kevn ü mekân

K’oldı āfâka vücûdiñ sebep-i emn ü emân

Berq-i şemşiriñile yandı şalîb ü evşân

Barmağıñdan aqıdup āb-ı revân-bağş-ı revân

Nice yüz biñ kişiden def‘ idisersiñ ‘aşeşi

Zîr-i pâkiñde kodı nüh felegi Rabb-i felâk

Vechi var sürse yüzün pâyiñe hürşid-i şafaq

Halk-ı eşyâya sebep oldı vücûdiñ muṭlaq

Dîg-ı hikmetde bişürdi çü seni sevgili Hâk

Cibri’îl olsa n’ola maṭbahınıñ hîme-keşi

Qorqudup nârıla halkı ki firdevs öge

Ümmete havf u recâdan ğarażı hişşe dege

Şer‘-i icrâda o şeh bakmadı pāşā vü bege

Yirdeki da‘veti fevt ola gidem diyü göge

Beliñe bağladı ol nūr-ı bilā-sāye taşı

[5a]

Yüz süren hāk-i der-i devletiñe server olur

Nazariñ seng-i siyāha toķına gevher olur

Cünd ne vaķt-i ğazā cinne der-i Hıyber olur

Üzilür ‘ırķ-ı Ebū Cehl gibi ebter olur

Sen Ebe’l-Ķāsımıla kim ki tıtarısa güleşı

Kef-i mu‘ciz-eşeriñ nuķa getürdi hıceri

İki şakķ eyledi engüşt-i şerīfiñ ķameri

Mu‘cizeñ mürdeyi hıyy itdi yüritdi şeceri

Sensin ol püşt ü penāh-ı melek ü ins ü perī

Enbiyāniñ güzeli sevgilisi hūb [u] hoşı

‘Andelīb itdi çü Hıķ rūh-ı emīn güliñe

Cenneti nola fedā itse şafı fūlfülüne

Bezı ider nāli ķabūl olsa revānın yoluña

Ve’đ-đuħā¹ viridiñe ve’l-leyl² oķurum sūnbülüne

Rūşeni viridi budur küllī ğadātü ‘aşı

¹ Duhâ 93/1: “Kuşluk vaktine andolsun.”

² Duhâ 93/2: “Ve geceye andolsun.”

İlāhî Hazret-i Hüdāyî Kıddise Sırruhū

İhsānına müstağraķız

Yā Rab nice şükr idelüm

Ehl-i ‘atāñña mülħaķız

Mevlā nice şükr idelüm

Yokdan bizi vār eylediñ

Her derde tīmār eylediñ

İhsānıñ ızhār eylediñ

Yā Rab nice şükr idelüm

Senden gelür cism ile rūħ

Sendendir envā‘-ı fütūħ

İtmez kifāyet ‘ömr-i Nūħ

Yā Rab nice şükr idelüm

Kāğıd olup bu nūħ felek

Ketb eylese ins melek

Luţfuñ yazılmaz ħaşre dek

Yā Rab nice şükr idelüm

‘Add eylese na‘māñı kul

Ḳābil degil iḥşāya ol

Yā şükre ḳanda buldı yol

Yā Rab nice şükr idelüm

Senden meger iḥsān ola

Her müşkil iş āsān ola

Şükr itmege imkān ola

Yā Rab nice şükr idelüm

Yā Rab ezel tā ger ebed

Eyle Hüdāyīye meded

Yoḳ lüṭfuña ḥadd ü ‘aded

Yā Rab nice şükr idelüm

17

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

İlāhī Ḥazret-i Üftāde Ḳuddise Sırruhū

Yā ilāhī zikiriñle vir gönüllere cilā

Görine tevḥīd içinde ḥüb cemāliñ ey Ḥudā

Zıkr içinde irdiler cümle irenler hep Ḥaḳḳa

Cānımıza zıkr içinde vir ḥayāt-ı cāvidān

Rehber eyle zikriñi olsun vesile zātına

Kim fenādan kırtulup nūruñla bulsunlar beķā

Derd-mend Üftādeniñ ķalbini pāk it ğayrıdan

Tā cemāliñ nūrına vāşıl olup bula şafā

[5b]

18

Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün

Estağfirullāhe'l-'azīm mūrā'iniñ işlerine

Gördi sücüd eylemedi dilberimiñ ķaşlarına

Göñül ķaranlığı gidüp ne hoş münevver olmadı

Bir nazār it dilberimiñ incü gibi dişlerine

Başdan ayağa neydüğin bilmediler dilberimiñ

Zāhidiñ eksik olmasun cezāları başlarına

Şūfī bu 'aşķ 'āşık degil dertlere uğradır seni

Yār yüregim bir nazār it bu bağrımiñ başlarına

Her kaçan ol serv-i revān görsem revān olduğını

Nīl ü Fırād beñzemeye gözlerimiñ yaşlarına

Şavm u şalât u hac ile şanma zâhid biter işiñ

Ulaş bir mürşid al sebağ ta'bir ide düşlerine

Seyyid Nizâmoglı cihân toldı cemâl-i yâr ile

Görmediler gözler anı girmedi hem düşlerine

19

Hece Ölçüsü

İlâhî Hüdâyi Kıddise Sırruhû

Şağr-ı cem'ü'l-mürselîn

Sensin yâ Resûlallâh

Rağmeten li'l-'âlemîn

Sensin yâ Resûlallâh

Nûruñ sirâc-ı vehhâc

'Âlemler saña muhtâc

Şâhib-i tâc u mi'râc

Sensin yâ Resûlallâh

Âyîne-i Rağmânî

Nûruñ pâk-i sübhânî

Sırr-ı seb'ul meşânî

Sensin yâ Resûlallâh

Şāhidiñ leyl-i İsrā

Sübḥāne'l-lezī Esrā

Mazḥar-ı envār semā

Sensin yā Resūlallāh

Ey menba‘-ı lütf u cūd

Yirüñ maḳām-ı Maḥmūd

Yaradılmış maḳşūd

Sensin yā Resūlallāh

Cānlar içinde cān

Ma‘den-i ‘ilm ü ‘irfān

Ceddim ü pīrim sulṭān

Sensin yā Resūlallāh

Açan rāh-ı tevḥīdi

Bulan sırr-ı tefrīdi

Hüdāyīniñ ümīdi

Sensin yā Resūlallāh

Hece Ölçüsü

Dervîş İsmâ'îl Dede

İlâhî der-Maḳâm-ı Şehnâz Beste Muşâhib-i Şhriyârî

Beni bu nefsim eyledi ḫayrân

Gam mıdır itsem nâle vü efgân

Bağrımı yar gör anda ne var gör

Derd [ü] ğamuñla toptoludur ḳan

Âh âh amân yâ Sübhân

Der su'âd u su'âd meded yâ ğufrân

Şanma ne ṭurursuñ naşıl yürürsüñ

Yollar işsizdir ḳalmadı kervân

Ṭurma çalış git menziline yit

Bâḳî degül saña bu devrân

Pervâneler var şem'a yanarlar

Âteş-i 'aşḳa ṭurma sen de yan

Seyyid Seyfî gel mürşid elin al

Eyleye tâ kim derdine dermân

[6a]

21

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

İlâhî 'Azîz Maḥmūd Hüdâyi Kuddise Sırruhû

Cân u dilden Ḥâlîkî zıkr idelüm

Ḥoş sa'âdet ehli itmiş Ḥaḳ bizi

Luṭf-ı bî-pâyâne şükr idelüm

Ḥoş sa'âdet ehli itmiş Ḥaḳ bizi

Ehl-i îmân ehl-i İslâm eyledi

Bunca luṭuf bunca in'âm eyledi

Faẓl u iḥsânını tamâm eyledi

Ḥoş sa'âdet ehli itmiş Ḥaḳ bizi

İtdi luṭfundan ḥabîbi ümmeti

Hem naşîb itdi sarây-ı vaḥdeti

Umarız evvâ'-ı fetḥ u nuşreti

Ḥoş sa'âdet ehli itmiş Ḥaḳ bizi

Şems-i vaḥdetden irişdi çün sürür

Ey Hüdāyī olasın ‘abd-i şükür

Ḥāşıl oldı ḳalbe envā‘ - sürür

Ḥoş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi

22

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Gel berü ey derde dermān isteyen

Cāna baḳmaz vaşl-ı cānān isteyen

Māsivā eşnāmını eyler şikest

Ḳat‘ ider zünnārı ĩmān isteyen

Ḳulluḳ eyler şıdḳıla Mevlāsına

Cān u dil taḥtına sulṫān isteyen

Ḥidmete bel baḒlayup eyler niyāz

Bāb-ı Ḥaḳdan luṫf u iḥsān isteyen

Virseler almaz Süleymān mülkini

Ey Hüdāyī vech-i Raḥmān isteyen

Hece Ölçüsü

Şaķın dūnyāya aldanma

Aç gözün ğafletten uyan

Bunda kimse alur Şanma

Aç gözün ğafletten uyan

anı Ādem anı Hıvavā

anı Muħammed MuŐafā

Bu fānīden uman vefā

Aç gözün ğafletten uyan

Nefsiñ aradan süregör

Vaħdet iline iregör

‘Aqlıñ baŐıña diregör

Aç gözün ğafletten uyan

Bu devlete maĝrūr olma

Fānī zeve mesrūr olma

Ṭā‘at-i Hıadan dūr olma

Aç gözün ğafletten uyan

Māsivādan yumup gözi

Dergāh-ı Hāḫḫa tūt yūzi

Hüdāyīden gūş it sözi

Aç gözin ğafletden uyan

24

Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün

Kün zākirun Rabbü'r-raḫīm hāzā şırāṭun müstaḫīm

Zākir bulur bāḫī na'īm ikşār-ı zikrullāh ile

Tübā teḫūmu zākirin büşrā bi-envāri'l-yaḫīn

Ḳuvvet bulur aşḫāb-ı dīn enşār-ı zikrullāh ile

Çün mevce geldi baḫr-i cūd buldı 'ālemler vücūd

Hāḫḫı Hüdāyī ḫıl şühūd envār-ı zikrullāh ile

Zulmet ḫonağın giçe gör envār-ı zikrullāh ile

Āb-ı ḫayātı içegör enhār-ı zikrullāh ile

Derdiñ devāya irişe ḫalbiñ şafāya irişe

Luṭfa 'aṭāya irişe işār-ı zikrullāh ile

Ġālib olur zıkr-i Ĥudā gitsün nazardan māsivā

Raṭbū'l-lisān ol dā'imā güftār-ı zıkrullāh ile

Kim ki ola şıdķ ile ķul Mevlāsını unutmaz ol

Bulur Hüdāyī Ĥaķķa yol ikşār-ı zıkrullāh ile

Diller 'aceb ḫayrān olur esrār-ı zıkrullāh ile

Yollar begim āsān olur āşār-ı zıkrullāh ile

Nefsiñ hevāsından kesil zıkr eyle Ĥaķķı muṭṭaşıl

Şayķallanur mir'āt-ı dil tekrār-ı zıkrullāh ile

İsterse ger ķalbiñ şafā zıkr eyle Ĥaķķı dā'imā

Bīmār olan bulur şifā tīmār-ı zıkrullāh ile

Dilden kederler dūr olur maḫzūn olan mesrūr olur

Zulmet Hüdāyī nūr olur envār-ı zıkrullāh ile

[6b]

Naķl min Miftāhü'l-Cennāt

(....) الله عليه وسلم وه (... مع الاصحاب قال جبيرئيل عه م يبشرى لك يا رسول الله (....) ضوان افتح ابواب الجنان ويستقبلونهم يا حور العين و يا ولدان (... الشهداء والصديقون والعلماء والصالحون والصائمون فى الشهر الحرم و من عذب (... رجب قد رفع الله عذابهم و من مات فيه لا يعذب فى قبره لحرمة و من صام فى عشر الا وئىل من محرم و ذى الحجه و رجب و شعبان يكون كلها ربيعين يوما قد عفا عنه عذاب القيامة و

يجرى على الصراط مثل برق الخاطف نقل من مفتاح الجنات وروى عن ثوبان قال كنا نمشي مع النبي عه م فمررنا بمقبرة فوقف الرسول عه م ثم بكاء شديدا وقال يا ثوبان هو لاء يعذبون فى قبورهم و دعوتهم فخففت عنهم العذاب ثم قال يا ثوبان لو صام هؤلاء يومامن رجب او قاموا ليلة ما عذبوا فى قبورهم فقلت يا رسول الله صوم يوم واحد و قيام ليلة واحدة ايمنع عذاب القبر قال (...). السلام نعم يا ثوبان والذى بعثنى بالحق نبيا ما من مسلم ولا مسلمة صام يوما منه او قام اله كتب الله له عبادة سنة صيام نهار هاوقيام لياليها صدق رسول الله صلعم و حكى عن ابى يزيد انه دخل الحمام فجلس ساعة قاصابة الحرم فصاح فقال اه لا اقدر على حرارة الحمام فكيف اقدر على نار جهنم فهنف به هاتف يا ابا يزيد مالم نسلط عليك نار الدنيا فما فكرت نار العقبي فكذلك يقول الله تعالى للتائب فى رجب عبي حتى لا ترى شهرى فما ذكرتنى و هذا عناب لمن تاب فى رجب فا نظر ما يقول لمن لم يتب فيه و بعده

25

Hece Ölçüsü

Yeter tapdun māl u cāha

Gel Allāha gel Allāha

İriş bir ulu dergāha

Gel Allāha gel Allāha

Bulsan dünyāyı yudarsın

Biñ yıllıq tedbīr idersin

Āhır hūd qoyup gidersin

Gel Allāha gel Allāha

Fāniden uşanmazsın

Ġafletden uyanmazsın

Tañrıdan utanmazsın

Gel Allāha gel Allāha

Ölmez hevāda uçarsın

Bir gün konduktan göçersin

Bāb-1 Haḡdan ne kaçarsın

Gel Allāha gel Allāha

26

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ey bu göñlüm şehrini biñ luḡ ile ābād iden

On sekiz biñ 'ālemi bir emr ile icād iden

Zāt-1 bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdir seniñ

Pes seni yā ḡanda bulsun aḡlayup feryād iden

Ḳasr-1 ḡurba irḡürüp iḡsāna mazḡar olmaḡa

'Āşıḡa varlık cibālin kesdürüp Ferhād iden

Kimseye ölmezden öñ göstermeyüp didārını

İrgürüp bāḡi ḡayāta līk soñra şād iden

Sen 'ināyet sen hidāyet ḡıl Hüdāyi ḡuluña

Çünkü sensin her murāda irḡürüp irşād iden

[7a]

فقد قال صلعم الصدقة تسد سبعين بابا من الشر قال (...). مز كسب حبيب الاكان الله عزوجل يا خد (...).
فيربيهاه كما يربى اهدكم فصيله حتى تبلع اللقمة مثل مرولا (...). صلعم للبكل خصلتين الى غيره

27

Hece Ölçüsü

İlāhî

Dervîşlik başdadır tādca degildir

Çızdırmağ oddadır sādca degildir

Arar iseñ Mevlāyı qalbiñde ara

Çudüsde Mekkede hacda degildir

Eger bir mü'miniñ qalbiñ yıqarsañ

Haqqa idicegin secde degildir

Çabul it Yunus erkān sözini

Başa gelür tızce geçce degildir

28

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

Bizi insān iden sensin şükür yā Rabbī yā Rabbī

Kemāl ihsān iden sensin şükür yā Rabbī yā Rabbī

Cihānı eyleyüp peydā bize kıldıñ vüçüd i'tā

Hem itdiñ 'aşq ile ihyā şükür yā Rabbī yā Rabbī

Bu zātı kanda bulurduq şafāyı kanda bulurduq

Hayātı kanda bulurduq şükür yā Rabbī yā Rabbī

'İbādı eyleyüp icād kulūbı eyleyüp ābād

İdersin kendüye irşād şükür yā Rabbī yā Rabbī

Seniñdir kuvvet ü kudret arada ğayrılar ālet

Bulunmaz luţfuña ğāyet şükür yā Rabbī yā Rabbī

Hüdāyīye hüdā geldi cenābıñdan 'atā geldi

Muħabbetden şafā geldi şükür yā Rabbī yā Rabbī

29

Hece Ölçüsü

Qula lāyık olan 'ibādet imiş

Hiğmet 'aceb sa'ādet imiş

Hālet-i 'aşq özge hālet imiş

Cümleye aşl olan 'ināyet imiş

Enbiyāniñ şefā‘ati ne güzel

Kāmiliñ hūsn-i himmeti ne güzel

Çula Haqqiñ ‘ināyeti ne güzel

Cümleye aşl olan ‘ināyet imiş

Zıkr ü tevḥīd eger çariniñ ola

Umılur ki Hudā mu‘īniñ ola

Bu kelāma begim yaqīniñ ola

Cümleye aşl olan ‘ināyet imiş

Hem demi olsa t̄alibiñ tevḥīd

Olıdır iki cihānda sa‘īd

İşdirseñ eger kelām-ı müfīd

Cümleye aşl olan ‘ināyet imiş

Bulagör ey Hüdāyi Mevlāyı

Geç sivāyı ço ğayrı sevdāyı

Diñle iz‘ān iden bu ma‘nāyı

Cümleye aşl olan ‘ināyet imiş

30

Hece Ölçüsü

Yalancı dünyāya aldanma yā hū

Bu dernek tağılur dīvān eglenmez

İki apulu bir vırānedir bu

Bunda onan goer mihmān eglenmez

Bama bunıñ arasına aına

Gnl virme bostānına bāına

Beñzer hemān olan oyuncaına

Bunda ‘alı olan insān eglenmez

Sen ey gāfil ne andıñ rzgārı

urur mı añladıñ leyl  nehārı

Ykn yinildi gr evvelden bārı

Yosa yolcu gider kārban eglenmez

aıñ ihsānını fikr eyleyigr

Virdgi ni‘mete kr eyleyigr

Gice gndz aı ıkr eyleyigr

aa ıkr olunan yerde eyān eglenmez

‘mr tamām olur defter drlr

ırā Kprs ve Mızān urulur

aıñ dergāhına ullar derilr

Buyrugu ıtılır fermān eglenmez

Hüdāyī noldı bu deñlü peygamber

Çanı ‘Ömer ‘Osmān Bū Bekr Hāyder

Çanı Hābībullāh Şiddīk-ı ekber

Bunda gelen gider bir cān eglenmez

[7b]

31

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

İlāhī

Şehā peymāne-i ‘aşk-ı Hudādır halka-ı tevḥīd

Gürūh-ı ‘āşıkānea cān fezādır halka-ı tevḥīd

Gülistānı behiştı görmek isterseñ nazār eyle

Ser-ā-ser ‘andelīb-i hoş-nevādır halka-ı tevḥīd

Felek çerḥi gibi devr eyleyüp dönmekdedir dā’im

Hābībim mecma‘-ı ehl-i şafādır halka-ı tevḥīd

Be küllī māsivāyı ref’ idüp tevḥīde gir ‘āşık

Mu‘azzam bār-gāh-ı kibriyādır halka-ı tevḥīd

Şafā virmek dilerseñ Seyyid Şeref havreme

Girigör şübhesiz bir dil-güşādır halka-ı tevḥīd

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

İlāhî

Ka'be-i 'uşşāk-ı Mevlādır Resülün ravzası

Bil nazar-gāh-ı te'ālādır Resülün ravzası

Kenz-i rahmet maḥzen-i esrār-ı Hāḫdır şübhesiz

'Arş-ı a'lādan mu'allādır Resülün ravzası

Şu'le-zārdır nūrı ile cümle bu arz u semā

Nūr-ı Hāḫḫ-ıla müzeyyendir Resülün ravzası

Micmeri 'ödi vü 'anber bŷy-ı cān-ı 'āşıkān

Cennet-i Firsdevs-i a'lādır Resülün ravzası

Şübhesiz Seyyid Şeref Allāh yaratmış nŷrdan

Gördüḡiñ bir dŷr-i yektādır Resülün ravzası

Hece Ölçüsü (Müstef'ilātün / Müstef'ilātün?)

İlāhî

Deryā-yı 'aşḫa dalsun 'āşıklar

Gevher-i 'aşḫı alsun 'āşıklar

Vaḥdet şarābın ma‘şūk elinden

İçüp mestāne olsun ‘āşıklar

Gül-zār zikre şevķile girüp

Bülbül-veş efgān kılsun ‘āşıklar

Seyf-i tevḥīdile қatl idüp nefsi

Ġazā-yı ekber itsün ‘āşıklar

Şīşe-i ‘ārı тұрмаyup taşa

Seyyid Şeref-veş çalsun ‘āşıklar

[8a]

34

Hece Ölçüsü

İlāhī

Ṭopraġa ḥor baқma sen

Ṭopraqda neler yatar

Қanı bunca enbiyā

Yüz biñ peyġamber yatar

Cennetde buġday yiyen

Ġaflet gömlegin giyen

Dünyāya meyl itmeyen

Ādem peygamber yatar

Anlarıñ ile bile

Bile gidelüm yola

Cümle kıldan sevgilü

Server Muḥammed yatar

Arqasıyla kıum çekem

Gözyaşıyla yoğuran

Ka‘beye binā kıuran

Ḥalīl peygamber yatar

İğnesin şuya atan

Balıqlara emr idem

Tācın u tahtın terk idem

İbrāhīm Edhem yatar

Ḥayder kal‘asın yıқан

Küffārı oda yaқан

Şāhinler gibi baқан

‘Ali arslan yatar

Kerbelānīñ gülleri

Ḳur'ān oḡur dilleri

'Aliniñ oḡulları

Ḥasan Ḥüseyin yatar

Balık ƙarnında yatan

Deryāları seyr iden

Ḳıblesiz namāz ƙılan

Yūnus peyḡamber yatar

Ol Ṭur ƙaḡına ƙıƙan

Sözlere ma'na viren

Ḥaḡḡa münācāt iden

Mūsā peyḡamber yatar

Dervīṣ Yūnus sen daḡı

Yoḡ yerlere ƙalkanma

Ḳara yeriñ altında

Çoḡ günāh-kār ƙul yatar

35

Hece Ölçüsü

Beyit

Şīr-i Ḥudā şīr-i Ḥudā

Ey sākī-i Kevşer ‘Alī

Dāmād-ı peygamber ‘Alī

Bunda gelen eger pīr ü civāndır

‘Uryān geldiñ bunda ‘uryān gidersin

Eger gedā eger şāh-ı cihāndır

‘Uryān geldiñ bunda ‘uryān gidersin

Begenmeyen kişi bunda ‘abāyı

Bir gün olur bu halkıñ hāk-i pāyı

Şoyar egninden atlās kabāyı

‘Uryān geldiñ bunda ‘uryān gidersin

Terk eyle irkenden nefsiñ hevāsın

Şādık kul ol gözle Mevlā rızāsın

Ƙomazlar kişiniñ fāhir libāsın

‘Uryān geldiñ bunda ‘uryān gidersin

Aldanup Ƙalma bu fānī sarāya

Nazar eyle Muḥammed Muştafāya

Eger dünyā eger mülk-i beḳāya

‘Uryān geldiñ bunda ‘uryān gidersin

Yā Rab eyle Hüdāyiye hidāyet
Kılmaya tā kendin ğayrıya raġbet
Yetmez mi kişiye pend ü naŝihat
‘Uryān geldiñ bunda ‘uryān gidersin

36

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

İlāhī yārī kıl baña ki senden ğayrı yārim yok
Ne yüz ile varam saña günāhdan ğayrı kārım yok
Göñül yād itdi Sübhāmı gözüm yaşı ciger kanı
Komuşam bāş ile cānı bu yolda ihtiyārım yok

Ne derviŝem ferāġatde ne tāt u taht-ı devletde
Bu dehr-i dār-ı muħabbetde ğarībem hiç añarım yok

Benim ‘āŝī yūzi kara ğarīb Üftāde bi-çāre
Tuşmuşım ki bir nāre yanımca bir yanarım yok

[8b]

‘Aded-i Hıulefā-i Hāzret-i Hüdāyi ‘Aziz Kaddasa’llāhu Sırrahu’l-Laţif

1 Eş-Şeyh Aħmed Efendi Bālkesri

Celese fī maķāmı Hāzret-i ‘Aziz kuddise ba’dı irtihāl

2 Hāsan Efendi Adanalı

- 3 Şa‘bān Efendi Serzākır
- 4 Aḥmed Efendi Dizdār-zāde Edirneli
- 5 ‘Ali Efendi Āmedī
- 6 İsmā‘īl Efendi Filibeli
- 7 Muḥarrem Efendi ƘaraƘocalı
- 8 Aḥmed Efendi ToƘatī Tekfūr Ʀaġına
- 9 Sefer Efendi ŞandıƘlılı
- 10 Ʀavīl Aḥmed Efendi
- 11 Süleymān Efendi Günyüzi
- 12 ‘Oşmān Efendi Yanbolılı
- 13 Muştafā Efendi İzmirlı
- 14 ‘Ali Efendi Babalı
- 15 Ḥalīl Efendi Edirneli
- 16 Meḥmed Efendi Lefkeli
- 17 İbrāhīm Efendi Medīneli
- 18 Yūsuf Efendi Selām-zāde Pravādi
- 19 Eyyüb Efendi Bursavī
- 20 Muḥammed Efendi eş-Şehīr Cennet Efendi
- Ʀobḥāneli celese fī maƘām
- Ḥazret-i ‘Azīz Kudḏise Sırruhū
- 21 Ʀavīl ‘Abdurrahmān Efendi Bosnavī
- 22 Aḥmed Efendi Südliceli
- 23 Muḥammed Efendi Bozpazarı

- 24 Aḳ Muṣṭafā Efendi
25 Ḳoçhisārī
26 Yūsuf Efendi Edirnevī
27 ‘Ömer Efendi İnebolı
28 Muḥammed Efendi
29 ‘Ali Cān Efendi
30 Ḥācı Ḥüseyin ‘Oṣmāncıḳlı

[9a]

- 31 Bekir Efendi Deñizli
32 Bayrām Efendi Ḳoçhisārī
33 ‘Abdurrahmān Efendi Lefkeli
34 Muḥammed Efendi Gelibolı
35 Ḥüseyin Efendi Yanbolılı
36 Abdāl Efendi Selānikli
37 Meḥmed Efendi Babalı
38 Yūsuf Efendi Balıkesirli
39 Tatar İbrāhīm Efendi Pazar Köyli
40 ‘Oṣmān Efendi Cārullāh
41 Dīger ‘Oṣmān Efendi Şofyalı
42 ‘Abdullāh Efendi Zağralı
43 Ḥüseyin Efendi Yanbolılı
44 İbrāhīm Efendi Silistrelı
45 ‘Ali Efendi Belğrādlı

46 H̄asan Efendi Œandıklılı

47 Receb Efendi SivrihiŒārī

48 MuŒtafā Efendi Œārıyārılı

49 MeĒmed Efendi Serezli

50 Zarāfet Çelebi Karabogalı

51 H̄asan Efendi ManaŒırlılı

52 Pır MeĒmed Efendi

EŒ-Œehir İhtiyār Efendi

53 Cezā'ir Gözcisi Deli Velī Dede

54 'AbdulĒalīm Dede

55 'Abdülkerīm Dede

Bu ikisi Œsküdārda yeñi cāmī' ĩurbında 'uŒŒāķī ŒeyĒi Seyyid İbrāhimiñ tekyesinde medfındur.

56 Bibi Dede

[9b]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ولا عدوان الا على الظالمين والسلام على خير خلقه محمد واله اجمعين

Ammā bu kitābıñ bābları elli üç bābdır.

Bāb-1 evvel dūŒıñ aŒlın ve faŒlın gerçek dūŒı ve yalan dūŒı bilmekdir.

İkinci bāb Mestüre Ēātūnuñ ve ŒālīĒ kiŒiniñ dūŒın fark eylemekdir.

Üçüncü bāb tangrı ve Cebra'ıl ve Mikā'ıl ve İsrāfıl ve 'Azrā'ıl ve ferīŒteleri ve Rıdvanı ve peygamberleri ve 'arŒ u kürsı ve gökleri ve uçmaĒ ve Œamu ve Œırāt ve terāzū ve Ēesāb ve kıyāmet görmekdir.

Dördüncü bāb levh-i maḥfūz ve güneş ve ay ve yıldız ve yağmūr ve qar ve tolu ve buz ve gök görmek ve yıldırım ve bulut ve ṭumān görmektir.

Beşinci bāb deñiz ve aqarşu ve kuru çay ve ḥavz ve ırmağ ve gemi ve kādir ve ḥendeğ ve kuyı görmektir.

Altıncı bāb aydınlıq ve qarañuluğ ve od ve şem‘ ve çerāğ ve qandīl görmektir.

Yedinci bāb tağ ve depecik ve yüce yerler ve kum ve taş ve toprak ve dīvār ve ev ve tam görmektir.

Sekizinci bāb mescid ve muşallā ve mināre ve ve minber ve mescide çırāğ yandıрмаğ.

Ṭoquzuncu bāb bostān ve sarāy ve nerdübān ve dükkān ve ḥamām ve degirmān ve dolab ve şehir ḥāceleri ile dost olmağ ve şehir ve kule ve ḥişār ve köşk ve kerpiç ve kiremit görmektir.

Onuncu bāb şandal ve kāfür ve gül ve gülāb ve misk ve ‘anber ve hoş koğulu bağlar ve ni‘metler ve za‘ferān ve ‘öd ve sünbül ve qaranfil ve çivid ve zeytün ve zeytün bāğı görmektir.

On birinci bāb pīr ve yigit ve kul ve qaravaş ve oğlān ve çirkin oğlān ve çirkin kız ve ‘avrat ve qarı görmektir.

On ikinci bāb ğusül ve āb-dest ve teyemmüm ve rükū‘ ve sücūd ve namāz ve du‘ā kılamak ve tesbīh ve tehlīl ve tekbīr ve istiğfār ve oruc tutmağ ve ğazā kılamak ve kāmēt getürmek ve hac ve ḥarem ve Ḥacerü’l-Esved ve zekāt ve şadaqa virmekdir.

On üçüncü bāb qađı ve ḥalīfe ve imām ve ḥaṭīb ve mü’ezzin ve ṭabīb ve rencūr ve kurbān görmektir.

On dördüncü bāb kalem ve kalem-dān ve divit ve muşhaf ve nāme ve menşūr ve mürekkebe görmektir.

On beşinci bāb ādem ve ādemleriñ başını görmektir ve qaftān giymek ve şağal ve saç ve yolunmağ ellerini şınnış görmek ve tırnağ kesmek ve ayağı kırılmış görmektir.

On altıncı bāb kapu ve kilid ve kürsi ve tahta ve şandık ve şadırvān ve yaşdığ ve döşek ve giysi ve beşik ve çadır ve çatı ve tennūr görmektir.

On yedinci bāb çölmek ve tennūr ve ocağ ve kömür ve tütün ve çanağ ve tabağ görmektir.

On sekizinci bāb zelzele görmektir.

On toközuncu bāb kan aldırmağ ve hacāmat itdürmek ve kitāb oğumağ ve yazu yazmağdır.

Yigirminci bāb bevl ve gā'it ve hadeş ve necāset üzerine oturmağdır.

Yigirmi birinci bāb ağaçlar ve yemişler görmektir.

Yigirmi ikinci bāb şoğan ve şarmusağ ve tuz ve şaman ve ot biçmek ve biber ve kahve ve süd ve peynīr görmektir.

Yigirmi üçüncü bāb nān-ı 'aziz ve findiğ ve nebāt ve tuzluğ görmektir.

Yigirmi dördüncü bāb öküz eti yimek ve şarāb içmek ve esrimeğdir.

Yigirmi beşinci bāb cevher ve incü ve yāğut ve mercān ve halhāl ve bilāzik ve aqçe

[10a]

ve altun ve dīnār ve çerāğ ve yüzük ve demür görmektir.

Yigirmi altıncı bāb kürk ve libās ve 'imāme ve üskūf ve tād ve cübbe ve destār ve şalvār ve çizme ve edik ve çorab ve paşmağ ve kūsāğ ve taylasān ve yağmürлуğ görmektir.

Yigirmi yedinci bāb nikāh ve öpmek ve kuçmağ cimā' kılmağdır.

Yigirmi sekizinci bāb ip ve bend ve igne ve iplik ve meflūc görmektir.

Yigirmi toközuncu bāb silāh ve bıçağ ve kākān ve oğ ve hançer ve ustura ve bilevī ve kōs ve tavul ve savāş ve cenk ve boğulmağ ve boğmağ ve çevgān ve direk ve zırh ve mancınığ ve cevsen ve talağa and içmekdir.

Otuzuncu bāb ibrişim göñlek ve panbuğ görmektir.

Otuz birinci bāb 'aşā ve degnek görmektir.

Otuz ikinci bāb zindān ve gūristān ve ulular ve sīn kıazmak ve ölmek ve evde cenāze ve tabūt görmektir.

Otuz üçüncü bāb ādem depelemek ve öldürmek ve ağaç ile ve kıamçıyla dögmektir.

Otuz dördüncü bāb düdük def ve kıānūn ve çeng ve çalgular ve kıopuzlar ve nerd ve şantranç görmektir.

Otuz beşinci bāb yolda dāne tökülmek ve tahıl ve un ve çuvala kıoymak ve şatmak ve şatun almakdır.

Otuz altıncı bāb hevāda uçmak ve kıonmak ve hevāda sarāy yapmakdır.

Otuz yedinci bāb yırtıcı canavarlar ve kıayvānlar söylemektir.

Otuz sekizinci bāb giysi yırtmakdır ve kıurutmakdır ve canavarlar görmektir ve ziyān idüp dutuşmakdır.

Otuz tokuzuncu bāb elini çevgān ile yumak ve kıilāl ve misvāk görmektir.

Kırkıncı bāb at ve kıatır ve eşek ve deve görmektir.

Kırkı birinci bāb kıoyun ve kıoçlar ve kıuzı ve kıaşāb ve cānavarlar görmektir.

Kırkı ikinci bāb tağlardaki yenür canavarlardan tavşan ve geyik ve bunlara beñzer kıayvānāt görmektir.

Kırkı üçüncü bāb şığır görmektir.

Kırkı dördüncü bāb fil ve kıañlağı görmektir.

Kırkı beşinci bāb toñuz ve fāre ve keler ve yılan ve ejderhā ve ‘akreb görmektir.

Kırkı altıncı bāb arslan ve kıaplan ve kıurd ve ayu ve şırtlan görmektir.

Kırkı yedinci bāb kıuşlar görmektir.

Kırkı sekizinci bāb aru ve kıarınca ve çekirge görmektir.

Kırkı tokuzuncu bāb balık ve kıurbağa ve şu canavarlarını görmektir.

Ellinci bāb dīv ve şeytān ve peri ve deccāl ve put görmektir.

Elli birinci bāb şanā‘at ehlini görmektir.

Elli ikinci bāb düğün ve konukluk eylemektir.

Elli üçüncü bāb Qur‘ān okumaktır.

Bāb-1 evvel düşüñ aşlın beyān ider ve gerçek ve yalan düşü fark ider ammā düşüñ ma‘nileri üç vech üzredir. Biri teysir, biri ilhām, biri taħrīr ammā teysir didikleri düş oldur ki bārī te‘ālā levh-i maħfūza bir ferīşte müvekkel qomuşdur adına melekü‘r-rü‘yā dirler. Her ne kem haber olıcağdır ol ferīşte ādem oğlānına tevfiķ virür ammā taħrīr didikleri düş oldur ki bir kişi tā‘at içindeyken dā‘imā dīgerine ‘āşī olsa ol kişiye Haķ te‘ālā tevfiķ virür, üzerine şarp vāķī‘alar gelür. Anı gösterür çün bu taħrīr düşü göre, günāhına tevbe eyleye, ma‘şiyetden ırāķ ola. İşbu āyeti okuya “ķüllü nefsin zā‘ikatü‘l-mevt” diye ammā ol düş kim ilhāmdır, ol melekü‘r-rü‘yā Haķ te‘ālā tevfiķ virür, ol düşünde gösterür. Haç ve ğazā kılmak ve Qur‘ān okumak ve namāz ve oruç ve şadaķa ve zekāt bunları ilhām eyler bu düşüñ ta‘biri oldur ki bārī te‘ālā ol kişiye ilhām virür, haberi arturır, ma‘şiyetden ırāķ ider. Ol kişi tangrıdan isti‘ānet dileye ve tevbe

[10b]

Eyleye. Bu āyeti okuya “ķavlihi te‘ālā yā eyyühellezīne āmenü etübü ilallāhi tevbeten naşūhan” diye ammā düş re’s olmağa evvelinde yā āħirinde gerekdir. Ol bahārda görilen düş tiz gelür zira ki faşl oldur ki eger giceniñ āħirinde görse ol düş tiz gelür ammā kim gündüzün düşünden gicenin düşü yegdir giceniñ evvelinde görse otuz yılda gelür, ortasında görse on beş yılda gelür, şabāħ görse gayet tiz gelür.

İkinci bāb mestür ve mehtük kişiniñ düşüni fark eylemektir ammā Müselmānlar düşü yegdir kāfir düşünden ve cömerd düşü yegdir baħil düşünden. Nitekim peygamber şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi vesellem buyurır “el-baħīlu lā yedħülü‘l-cennete velev kāne zāhiden” ya‘ni baħil uçmağa girmez ve daħı yoksül düşüne i‘tibār olmaz zirā ki fehm yoķdur ve ‘avrat düşüne i‘tibār olmaz meger pārsā hātün ola ammā iħtilām olanıñ düşü ta‘bir olunur. Hikāyet meger Haçber Kal‘ası beginiñ hātünü Şafiyeye bir gice düşünde gördi, ayla gün gelüp koynına girdiler. Şafiyeye Hātün bu düşü gördi. Erine nakl eyledi. Yüzine bir tabanca urdı, eyitdi “Eger bu düş vāķī‘ olursa ittifaķ haçreti

peygamber şallallāhu ‘aleyhi vesellem gelüp şehrimiz alur seni hātūn idinür” dedi ve hem āhīret şāhı Muḥammed Muştafā şallallāhu ‘aleyhi vesellem gelüp şehri aldı. Şafīyye Hātūnı esīr idüp kendüye nikāh kıldı ammā gerek kim ādem kendü düşüni cāhile ve masharaya ve düşmānına haber virmeye.

Üçüncü bāb kim ki düşünde tengri görse cümle mekrden emīn ola. Mü’minlere ‘izzetdir, gāzīlere şehādetdir, kıllara āzādlıqdır. Kim ki düşünde Cebrā’il görse murādına irişe. Kim ki düşünde Mīkā’il görse mālı arta. Kim ki düşünde İsrāfīl görse ‘ömri uzun ola. Kim ki düşünde ‘Azrā’il görse ölümü şehādet birle ola. Kim ki düşünde ferişte görse iki cihānda ‘azīz ola. Kim ki düşünde Muḥammed Muştafā şallallāhu ‘aleyhi vesellemi görse ‘azīz ola, murādı eline gire ve yoqsül ise bāy ola, gārīb ise ‘azīm ululuğa irişe. Kim ki düşünde Ādem peygamber ‘aleyhi’s-selām görse ululuğa irişe. Kim ki düşünde İbrāhīm peygamber ‘aleyhi’s-selāmı görse üzerine bağlu kıpılar açıla. Kim ki İsmā’īl peygamber ‘aleyhi’s-selāmı görse yavuz işlerden bağlana. Kim ki düşünde Ya’kūb peygamberi yā Yūsuf peygamber ‘aleyhi’s-selāmı görse kıyğuya düşe ammā gerü devlet bulup feraḥ bula. Kim ki düşünde Süleyman peygamber ‘aleyhi’s-selāmı görse ululuğa irişe. Kim ki düşünde Mūsā peygamber ‘aleyhi’s-selāmı görse düşmānları ola ammā yine zafer bula. Kim ki düşünde ‘İsā peygamber ‘aleyhi’s-selāmı görse şāzılık bula. Kim ki düşünde ‘arş görse devlete ire. Kim ki düşünde uçmağ görse şād olup belālardan emīn ola, eger uçmağdan kıksa elinden māl gide. Kim ki düşünde tāmū görse bār-i te’ālādan aña bir kışm gele, günāhına tevbe eyleye. Eger tāmūdan kıkup ta’ām yese ḥarām māl eline gire, kıyğudan kırtıla. Kim ki düşünde terāzu görse ol vilayetiñ begi ola. Kim ki düşünde kıyāmeti görse belādan emīn ola.

Dördüncü bāb kim ki düşünde güneş görse devlet ve ‘izzet bula. Eger güneş aña secde eyler görse pādişāhlığa lāyık ise pādişāh ola eger lāyık değil ise ‘izzet bula. Kim ki düşünde güneş tıtulmuş veyā kırañuluđ görse vilāyet pādişāhına āfet erişe. Kim ki düşünde ay tıtulmuş yatlıdur. Kim ki gök gürlere görse ya kırañuluđ görse ol vilāyetde fitne ve fesād ola. Kim ki düşünde tolu ve buz görse ve kar yağar görse mīrāş eline gire şād ola. Kim ki düşünde gök gürlere görse ve yıldırım şakır görse ol vilāyetde kıaḥt u tã’ün müfācāt ölümü çok ola. Kim ki düşünde bulut görse devlet nişānıdır. Kim ki düşünde

tumân görse bârî te‘âlâ gönli diñlenivire. Kim ki düşünde kâr bulut görse gâyet kaygulu ola.

Beşinci bâb kim ki düşünde deñiz görse yâ deñizden bir nesne alsa ululuk bulup ve kul ve karavaş eline gire. Kim ki düşünde aķarşu görse rûzgârı hoş olup ve mâlî öküş ola, eger kendüni şuya ğarķ olmuş görse ni‘mete ğarķ ola, eger şu bulanık ise ħarâm mâl eline gire. Kim ki düşünde kuru çay görse ħacca vara. Kim ki düşünde ħavz görse bây olup ‘âlim ola. Kim ki düşünde ırmaķ görse ‘ömri uzun ola. Kim ki düşünde dolâb görse veyâ dolâbdan şu içse mâl eline girüp ğanî ola. Kim ki kendüni gemide görse ğuşşâ içinde kâla, gemi gider görse her ne tutarsa cümle işleri âsân ola. Eger kendüni gemiden taşra görse hemân sâ‘at-i ğuşşadan kurtula, murâdına ire. Kim ki düşünde kâdir ve ħendeķ görse düşmân şerrinden saķınmaķ gerekdir. Kim ki düşünde kuyu görse ‘ilm ve bâylıķtır.

Altıncı bâb kim ki düşünde aydınlık görse bağlu işleri açıla. Eger karanlıktan taşra çıkısa ğuşşadan kurtula. Kim ki düşünde yetmiş od görse ammâ tütünü yok ola ol kişi iyilüğe irişe. Eger kendüni od yandırsa Allâh te‘âlâ aña gâyibden mâl vire. Eger bir kişi kendüni odiyla yaķsa yetim mâlını yiye. Nitekim Kır’ânda buyurır ħazret-i Zü’l-Celâl “ellezîne ye’kulüne emvâle’l-yetâmâ zulmen innemâ ye’kulüne fî butühim nâran ve se yaşlevne se’irâ”¹ eger evine od düşer görse muşibete uğraya ve ħarâm mâl eline gire. Eger ğarîb ise vaţanına vara. Yoğsül ise bây ola. Kim ki düşünde yanar kândîl görse ol vilâyet begleri ‘adl-i yaķîn olalar.

Yedinci bâb kim ki kendüni tağ üstünde görse kâmu ümîdine irişe. Eger tağdan iner görse her ne dutarsa kolay gele. Kim ki düşünde depecik görse mâlî arta eger kendüni işsiz yerde görse veyâ yolını itürse katı kayguya düşe eger yir içine yatmış görünmez olsa eceli yaķın gelmişdir eger yerde çimen bitmiş görse dîni ve İslâmı arta. Kim ki düşünde kum görse zaĥmetle eline mâl gire. Kim ki düşünde taş ve toprak görse bir ulu kişi sebebiyle eline mâl gire. Kim ki düşünde dîvâr görse veyâ yapsa ululuğa irişe, eger dîvâr yıkılmış görse işi ħarâb ola. Kim ki düşünde ev görse ‘avratların mekrinden ihtirâz idüp şakına. Kim ki düşünde kendüni tam üstünde görse ululuk bula, eger kendüni bir evden bir eve gitse muşibete irişe.

¹ Nisâ Sûresi 76/10: “Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasiya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir.”

Sekizinci bāb kim ki düşünde cum‘a mescidini görse ol kişi iyilüğe irişe, düşünde minareye çıksa ululuga irişe. Eger mināreyi yıkılır görse ol şehrin uluları hārāb ola. Eger minberi dağı öyle görse ol dağı öyledir. Kim ki düşünde muşallā görse hacca vara. Kim ki düşünde çırağ görse veyāhūd yandırsa delildir oğlı tođa.

Çokuzuncu bāb kim ki düşünde bostān görse sekiz vech üzeredir. Hūb ođul ve kıdemli ‘avrat ve karavaş ve hūb dirlik ve ululuğ ve kuvvet ve işi yürimek düşmāndan emīn olmağdır. Kim ki düşünde sarāy yapsa cümle işi yūriye murādını bula kim ki düşünde Ka‘beyi sarāy olmuş görse bağlu işleri açıla. Kim ki düşünde nerdübān görse ya çıksa ulu mertebe bula. Kim ki düşünde bāzār görse hayrlu işe bünyād olur. Kim ki düşünde dükkān görse yā dükkānda otursa çok ni‘mete yetişe. Kim ki düşünde hamām görse çatı tarlığa düşe, eger hammāma girüp çatı ıssı görse sayru ola, hammāma girüp gerü çıkmak darlığdan kurtulmağdır. Kim ki düşünde degirmān görse iyilüğe irişe, eger un öğüdüp evine getürse bir ulu kişiden helāl ni‘met eline gire, eger degirmān taşını kırılmış görse degirmān şahibi öle. Kim ki düşünde dolab görse hazīne eline gire. Kim ki şehir görse varlığı hoş olup dīni tamām ola. Kim ki düşünde kal‘a ve hişār görse düşmānına zafer bula. Kim ki düşünde köşk görse Müselmānlara emr ü nehy ögrede. Kim ki düşünde kerpiç görse yā kesek mal cem‘ ide. Kim ki düşünde kiremid görse

[11b]

ğuşşadır

Onuncu bāb kim ki düşünde şandal ve kāfūr ve gül ve gülāb görse eyü haber işide. Kim ki düşünde misk görse yā şatun alsa mücerred eline kul ve karavaş gire yā hāmile ‘avrat ala ve hem hoş haber işide. Kim ki düşünde hoş kokulu bağlar ve ni‘metler görse uyandığda eyü du‘ālar okuya ki murāda irişe. Kim ki düşünde za‘ferān görse sayru ola . Kim ki düşünde kāfūr görse rūzgārı hoş ola, mübālađa aqçe eline gire. Kim ki düşünde ak gül görse bağtı ve devleti açıla, murādına yitişe ve gül gibi meşhūr ola. Eger baharda şāru gül görse sayru ola, kızıl görse mübālađa aqçe eline gire. Kim ki düşünde ‘öd ve sünbül ve karanfil ve cevz ve zeyt ve zeytün bunlarıñ her kanķısını görse māl ve ni‘met bula.

On birinci bāb kim ki düşünde pīr görse yā pīre selām virse ni‘met bula. Eger yigit kendüni koca olmuş görse za‘iflik nişānıdır. Kim ki düşünde kul görse yā şatun alsa

düşmānı kahr ola, murādını bula. Kim ki düşünde güzel oğlan görse ferişte beşâret haberi gele, eger çirkin oğlan görse gussadır. Düşünde güzel qaravaş görse kayğulu ola. Kim ki düşünde kız görse āhiretdir. Kim ki düşünde qarı ‘avrat görse estağfurullāh idüp āhirete meşğul ola, tonanmış görklü ‘avrat görse mübālağa dünyā eline gire, eger çirkin qarı ‘avrat görse mālî telef ola.

On ikinci bāb kim ki düşünde şuya yunsa guşşadan kırtıla. Kim ki düşünde āb-dest alsa belādan kırtıla. Kim ki düşünde rükū‘ eylese hāceti revā ola ve eger teyemmüm itse tañrı aña ni‘met vire. Kim ki düşünde secdeylese Allāha yakın ola. Kim ki düşünde namāz kılsa iki cihānda hürmetlü ola, ögle namāzın kılsa korkudan emīn ola, eger ikindi namāzın kılsa borcundan hālāş ola, eger aḥşam namāzın kılsa düşmānıyla dost ola, eger yatsu namāzın kılsa murādına irişe, cum‘a namāzın cemā‘atle kılsa şāzlık bulup havfindan emīn ola. Kim ki düşünde du‘ā kılsa kayğudan kırtıla. Eger tañrıdan yarlığanmağ dilese hāceti revā ola. Kim ki düşünde tesbīhin unutsa guşşaya uğraya. Kim ki düşünde “lā ilāhe illallāh” dise ölümü şehādet birle ola ki düşünde tekbir ve istiğfār eylese hayr ve bereket bula. Kim ki düşünde oruç tutsa ol kişi şeref ve ‘izzet bula. Kim ki düşünde Qur‘ān okusa hacca vara, ulu hayr ide ammā fāsık ise töhmet ve horluk bula. Kim ki düşünde gazā kılsa ni‘meti çok ola, eger kāfir ile şavāş görse ‘izzet ve mertebe bula. Kim ki düşünde hacca varsa guşşadan kırtıla, eger hac idüp gelse ‘ömri uzun ola. Kim ki düşünde harem içinde görse kendüni maqşūdına irişe. Kim ki düşünde elini Hacerü’l-esved üzerine kosa Haq te‘ālā hac ruzi kıla. Eger düşünde zekāt virse hāceti revā ola. Kim ki düşünde sadağa virse ‘ālim ise ‘ilmi arta yoqsul ise bāy ola.

On üçüncü bāb kim ki düşünde qağı görse hüküm ıssı ola. Kim ki düşünde imām ve halife ve ‘ālim ve haḫīb ve mü‘ezzin görse mālî ve ‘izzeti arta. Kim ki düşünde ḫabīb görse ulular ile otura. Kim ki düşünde deve ve koyun kırbān eylese delildir ki mün‘im ise kul ve karavaş āzād ide ve yoqsul ise bāy ola veyā düşmānına zafer bula. Kim ki düşünde şayruluk kırbānını boğazlu görse eceli yakın gelmiştir, eger şıḫhat iyilik için kırbān eylese murādına irişe.

On dördüncü bāb kalem ve kalem-dān ve divit görse ululuk ve bāylık bula ve görklü ‘avrat alup oğlı olmağdır. Kim ki düşünde muşhaf görse veyā bağışlasalar murād bula ve mirāş eline gire ve hüküm ıssı ola. Kim ki düşünde nāme ve menşür görse

pādişāhlardan beşāret gele murādına, iriše kim ki düşünde mürekkeb görse yā tonuna dökülse ziyān ola eger yazıcısı ise zaḥmetle māl eline gire.

On beşinci bāb kim ki düşünde eyü kaftan giyer görse şāzlık bula ve işi rast gele. Eger ādemiñ başını görse bir kimseden fā'ide göre, eger ādemiñ başını kesik görse ululuğa iriše. Eger kendüni yalıncaḡ görse be-nām kişi ise ḡuşşadan ḡurtula.

[12a]

faḡīr ise rāzı āşkār ola. Eger saçını kesilmiş görse ḡuşşadan ḡurtula. Eger yoḡsül saçını uzatmış görse ḡuşşası, eger başını yolunmuş görse düşmānı üzerine zafer bula. Eger şaḡalını yolunmuş görse faḡīr ise ḡayḡudan ḡurtula, mün'im ise mālı telef ola. Eger şaḡalını uzanmış görse ululuğa iriše. Eger şaḡalını aḡ görse ḡürmeti arta. Eger bir kişi ādemiñ şaḡalına yapışsa mirās eline gire. Eger şaḡ elini şınmış görse ḡardaşı öle, eger şol elini şınmış görse kız ḡardaşı öle, eger parmaḡların şınmış görse oḡlun ḡardaşın göre. Eger tırnaḡını kesse ḡuşşadan ḡurtula. ḡoltuḡın kıllı görse mālū 'avrat ala. Kim ki düşünde kendüni kötürüm görse ḡamusı eyü degildir. Eger kendüni gözsiz görse dīni eksile. Eger ayaḡın kırılmış görse yoḡsul ola. Eger boynunu kesik görse ḡardaşlarından birisini ölmüş göre. Eger aḡzını baḡlu görse söylemese māl ḡāşıl ide. Dilini söyler görse düşmānına zafer bula. Eger dilini baḡlu görse ḡatı faḡīr ola veyā şayru ola. Eger yukarı dişlerini düşer görse anası veya dayısı öle. Eger dişi etegine düşer görse oḡlı toḡa. Eger elini ḡuvvetlü görse oḡlı ḡāşıl ola. Eger ādem görse ki kendüye necis bulaşdı eline māl gire. Eger 'öd yerin aḡıḡ görse ol daḡı öyledir. Eger kendüni bahārda yalıncaḡ görse ḡatı ḡuşşaya düşer. Eger zekerin büyük görse ululuğa iriše. Eger zekerin kesseler oḡlı öle veyā mālı telef ola. Eger zekerin sūnnet eyleseler ḡünāhından ḡurtula. Eger zekerin sūnnet görse işi noḡşān ola. Eger 'öd yerin görse ḡışımlarından eyülük göre. Eger ayaḡını şınmış görse murādını bulmaya ve 'avratın boşaya. Kim ki düşünde aḡlaya şāz ola. Kim ki düşünde ḡayḡulu olsa yā burnı ḡanasa māl genç eline gire, ulu mertebe bula. Kim ki düşünde ādem eti yese ḡıybet söyleye. Kim ki düşünde kendüni arınmış görse māl ve ni'meti arta.

On altıncı bāb kim ki düşünde ḡapısını şınmış görse şāḡibiniñ ḡāli za'if ola. Kim ki düşünde ḡapısını açılmış görse baḡlu işleri açıla. Kim ki düşünde kilid görse diyārı ḡalmasa her ne tedbiri varsa yavı kıla. Kim ki düşünde kürsi ve taḡta görse ululuḡ ve devlet bula. Kim ki düşünde şadırvān görse 'ömri uzun ola. Kim ki düşünde yaşdıḡ

veyā döşek görse yā qaravaş yā nikāhlu ‘avrat ala. Kim ki düşünde kiyāsı ve beşik ve maħmil ve çadır görse düşün gören kimse eceli gelinceye degin zillet içinde ola.

On yedinci bāb kim ki düşünde tennūr görse yā bāylıkça muğrib ola. Kim ki düşünde ocağ ve kömür görse ħarām māl eline gire. Kim ki düşünde tütün görse ‘azāb göre. Kim ki düşünde çanağ ve tabağ görse sefere vara ħidmet-kār eline gire.

On sekizinci bāb zelzele görmektir düşünde görse vilāyetin ħavmine Allāhdan belā gele.

On toğuzuncu bāb kim ki düşünde ħan aldırsa yarındası eyü ħaberler işide. Kim ki düşünde çok ħan ağıtsa ħaste ola. Kim ki düşünde kitāb oğusa yāħud yazsa ħorkudan emīn ola.

Yigirminci bāb bevl ve gā’iğ ve ħadeş ve necis görse ve üstüne veyā ħuyu içine yol eylese ne kadar güşşası vār ise gide ve ħadeş ħalsa bir günāh işleye. Kim ki düşünde ħan bulaşmış görse ħarām māl eline gire.

Yigirmi birinci bāb kim ki düşünde buğday ağacını görse iyilükle meşhūr ve rızq-ı ziyāde ola. Kim ki düşünde yemiş ağacını kesse güşşadır. Kim ki düşünde sebze ağacını görse oğlı toğa, şāz ola. Kim ki düşünde ħurı ağaç görse eksüklük çeke eger zeytūn

[12b]

ağacını görse ħayğudan ħurtula. Eger nar ağacını görse ħelāl māl bula. Eger turunç ağacını görse altun eline gire. Çınār ağacını görse murādına ire. Eger elma ağacını görse vağti ise güşşadan ħurtula, bī-vađt ise ħaste ola. Eger ‘unnāb ağacını görse dīndār ola. Eger ħurma ağacını görse dīni pāk ola. Eger armud ağacını görse murādına ire. Eger incir ağacını görse oğlı toğa. Eger zerdālū ağacını görse şayru ola. Eger üzüm ağacını görse ya üzüm görse cem’ olmuş māl eline gire, vağti değıl ise kimse ile çekişeler. ħıyār görse menfa‘at,. Eger kīrās ağacını görse muğbil oğlı toğa. Eger ħavun görse uçmağ ta‘āmıyla ħelāl māl bula.

Yigirmi ikinci bāb kim ki düşünde şoğan ve şarmusak ve peynīr görse güşşaya uğraya. Kim ki düşünde āğūz görse ħelāl māl bula. Kim ki düşünde ħahve görse bir mällu kişiyeye ħidmet ide. Kim ki düşünde biber görse bāy ve ħanī ola.

Yigirmi üçüncü bāb. Kim ki düşünde etmek görse ululuk ve mertebe bula. Eger şa'ir etmegi görse iyilik göre. Kim ki düşünde halvā ve kalan tatlılardan görse helāl māl bula murādına ire. Kim ki düşünde kand ve nebāt görse veyāḥud māl eline gire.

Yigirmi dördüncü bāb. Kim ki düşünde tatlı şarāb görse māl ve ni'met bula. Eger şıra şıkşa yāhud içse defīne bula ve kendüni esrik görse bāy ola ve ḥarām māl eline gire.

Yigirmi beşinci bāb. Kim ki düşünde cevher görse oğlu toğa devlete iriše ve mīrās eline gire. Kim ki düşünde incü görse 'ilm ögren. Kim ki düşünde yāḳut görse qaravaş eline gire. Kim ki düşünde ḥalḥāl görse zindāna giriftār ola. Kim ki düşünde bilāzik görse 'izzet ve mertebe bula. Kim ki aḳçe ve gümüş görse māl ve qaravaş eline gire. Kim ki düşünde altun görse guşşadan kırtula. Kim ki düşünde dīnār ve filūrī görse şayru ola. Kim ki düşünde çerāğ yandırsa 'avrat ucunda māl eline gire. Kim ki düşünde altun yüzük görse ziyāde evler iriše. Eger yüzük kırılrsa devletten düş. Eger gümüş ve pirinç yüzük görse düşmānına zafer bula.

Yigirmi altıncı bāb. Kim ki düşünde kürk giyse bāylık ve 'izzetdir. Eger aḳ don giyse 'izzet ve mertebedir. Eger yeşil don giyse āḫiret ma'mūrlığı. Eger sarı don giyse muşībete uğraya. Eger ḥarīr giyse çok māl eline gire 'azīm ululuğa iriše. Eger yenigi ṭon giyse mansıḳ eline gire. Eger dervīş ise bāy ola. Eger yunmuş ṭon giyse guşşadan kırtula. Kim ki düşünde 'ammāma şarınsa ulu mertebe bula. Eger kara 'ammāma şarınsa guşşaya uğraya. Kim ki düşünde üskūf görse ḳatı 'izzet bula. Kim ki düşünde tāc görse veyā giyse memleket sulṭānı ola. Kim ki düşünde cübbe görse yā giyse ḳutdur. Kim ki düşünde destār ve şalvār ve mizār ve edik görse 'avrat ala düşmānına zafer bula. Kim ki düşünde çorab yā yaşmaḳ görse ḫidmet-kār eline gire. Kim ki düşünde ḳuşaḳ görse ḳuvvetdir işi bula ve mīrās eline gire. Kim ki düşünde ṭaylasān görse ululuk bula. Kim ki düşünde yağmurluk görse veyā panbuḳ bezi görse 'avrat ucundan māl eline girsün.

Yigirmi yedinci bāb kim ki düşünde 'avrat nikāḫlanup alsa ḳatı bāy ola. Kim ki düşünde ādem öpse murād bula zira öpmek murāddır. Eger 'avrata cimā' eylese işi yürüye. Eger oḫlana cimā' eylese bir ulu kişiden iyilik göre. Eger kıız oḫlana cimā' kılsa tamām gönlü murādını bula.

Yigirmi sekizinci bāb. Kim ki düşünde ip görse kuvvet bula ve doğru yola gide. Kim ki düşünde kendüni bend içinde görse dīni eksik ola meyyit ise vaṭanına geç gide. Eger kendüni zincirde görse güçşalu ola. Eger ayağı bendde görse ne‘üzü bi’llāh küfr ḥadīs ile. Eger boynı zincirde görse tevbe eylesün yaramazdır. Eger bendden kurtulsa güçşadan kurtula. Kim ki düşünde igne ve iplik görse yā dikiş ide ne ḥāceti vār ise kabūl ola. Kim ki düşünde meflūc görse zahmetle māl eline gire.

Yigirmi tokuzuncu bāb kim ki düşünde süñü görse sefere gide. Kim ki düşünde silāḥ görse kuvvet ve mendir. Kim ki düşünde kalkān görse karavaşdır ve hem belādan emīn ola. Kim ki düşünde oğ görse elçilige vara. Kim ki düşünde ḥançer görse ve bıçak ve ustura ve maşad ve bilegi görse kuvveti ve nuşreti arta. Kim ki düşünde şavāş ve cenk ve boğmak ve boğulmak kamu ḥalāyık ziyāndır ammā görine ḡanīmet māl eline gire. Kim ki düşünde zırḥ görse cömerd ola. Kim ki düşünde cevşen görse düşmānından emīn ola. Kim ki düşünde kılıncı şınmış görse oğlı ola. Kim ki düşünde bıçak görse yā çalsa düşmānına zafer bula. Kim ki düşünde and içse ‘avratın boşaya.

Otuzuncu bāb ibrişim gönlek ve panbuğ görmektir. Kim ki düşünde

[13a]

pādişāhlardan māl eline gire.

Otuz birinci bāb kim ki düşünde ‘aşā görse kuvvet ve murād bulmaştır.

Otuz ikinci bāb kim ki düşünde kendüni zindānda görse kayguya düşe. Eger kafesde görse ol daḥı böyledir. Kim ki düşünde kendüni gūristānda görse günāhına tevbe eyleye. Kim ki kendüni ölmüş görse ‘ömri uzun ola. Kim ki düşünde ölmüş kişi evine varsa birisine şadağa vire cānı için. Kim ki düşünde evinde tabūt görse ümīdi eline gire. Kim ki düşünde kendüni tabūt içinde görse ol düş gören kişiniñ eceli yakın gelmiştir.

Otuz üçüncü bāb kim ki ādem ve ḥayvān öldürse düşmānına zafer bula. Kim ki düşünde bir ādemi ağaç ile veyā kamçıyla urşa ve urduğı yerden kan aḡsa ol ölen kişiye bir elem irişe. Eger kan aḡmasa ağaç sağışınca eline altun gire ol kişi ululuğa irişe.

Otuz dördüncü bāb kim ki düşünde düdük çalsa guşşadır. Kim ki k̄anun çalsa şāzlıktır. Kim ki düşünde çeng ve çegāne ve k̄opuz çalsa günāh işlemektir. Kim ki düşünde santranç oynasa bātil iş.

Otuz beşinci bāb kim ki düşünde buğday ve arpa dökülmüş görse halk içinde terike bol ola. Eger çuvalda görse kıtlık ola. Kim ki düşünde ekin ekse tañrıya tevekkül ide murādına irişe. Kim ki düşünde arpa görse şayru ola yā bir. Kimse ile cenk ide. Kim ki düşünde pirinç görse çok māl eline gire. Kim ki düşünde taru görse az māl eline gire. Kim ki düşünde susam görse çok māl eline gire. Kim ki düşünde nohūd görse ve mercimek ve bakla görse anlar guşşadır. Kim ki düşünde un öğütse emeksiz māl eline gire. Kim ki düşünde un şatsa helāl māl ve rızık eline gire.

Otuz altıncı bāb kim ki düşünde hevāda uça bir yere sefer kıla. Kim ki düşünde göklerde otursa pādīşāhlık kıla. Eger lāyık ise degil ise bir yire hākim ola. Kim ki düşünde hevāda sarāy yapsa cümle murādı hāşıl ola.

Otuz yedinci bāb kim ki düşünde yırtıcı canavarlar sevildügin işitse ve anlar ile söyleşe halk arasında ‘acāyib nesnelere ide eline deryā māl gire ve ādemler arasında ‘azīz ola.

Otuz sekizinci bāb kim ki düşünde giysisin yırtılmış görse görine guşşadır. Kim ki düşünde giysisin k̄urutsa belādan emīn ola. Kim ki düşünde hayvānlar yırtıcı canavarlar kendüsine ziyān ider görse bir zahmete uğraya.

Otuz tokuzuncu bāb kim ki düşünde alnı çevgān ile yusa ümidinden mahrūm ola. Kim ki düşünde hılāl ve misvāk görse hayrlu işi rast.

Kırkıncı bāb kim ki düşünde at görse ‘izzet ve mertebe bula. Kim ki düşünde ehle çekmişse ‘avratıyla üşe. Kim ki düşünde eşek görse baht ve devlet bula. Kim ki düşünde yalnızca katır görse oğlı ve kıızı olmaz bir ‘avrat ala. Kim ki düşünde eşekten düşse eceli yakın gelmişdir yāhūd ölmeyip katı yoksül ola. Kim ki düşünde deve görse ni‘meti çok ola. Kim ki düşünde dişi deveye binse bir uluzāde ‘avrat ala. Kim ki düşünde yalnızca develer görse fesād iş olmaştır.

Kırk birinci bāb kim ki düşünde koyun görse yā bulsa yā boğazlasa ulu kişi üzerine zafer bula. Eger evinde koyun görse çok māl eline gire k̄oçlar görse vilāyet şeref bula. Kim ki düşünde k̄uzı yā oğlağ görse azucık nesne eline gire. Kim ki düşünde

kaşāblık eylese bir belāya mübtelā. Kim ki düşünde evine keçi girdüğün görse ğam ve ğuşşadır. Kim ki düşünde canavar yüregün yise māl cem‘ eyleye.

Ƙırk ikinci bāb geyik ve tavşān görmektir. Kim ki düşünde bunlarıñ etini yise düşmānına zafer bula ve mīrās eline gire. Kim ki düşünde geyik dutsa kız oğlan ala cemāli hūb.

Ƙırk üçüncü bāb kim ki düşünde şığıra binse pādīşāhıñ bir işini tuta māl eline gire. Eger evine şıgır girse māl ve ni‘meti çok ola. Eger şıgır şağsa ğāyet eyüdü yüzi ağ ola.

Ƙırk dördüncü bāb kim ki düşünde file binse bir ulu pādīşāha dost ola bir fili öldürse düşmānını öldürüp kahr ide. Kim ki düşünde kağlı görse ululuk ve mertebe bula. Eger kendüni kağlı üstünde görse ‘izzet ve mertebe bula.

Ƙırk beşinci bāb hınzır ve fāre ve keler ve yılan ve porsuk ve ecederhā ve akreb görmektir. Kim ki düşünde toñuz görse bir yaramaz kişiyile şöhet ide. Kim ki

[13b]

düşünde fāre öldürse hacca vara. Kim ki düşünde geler ve yılan öldürse düşmānını öldüre. Kim ki düşünde ecederhā görse zālīm pādīşāhdan şağına düşünde örümcek görse zāhid ola. Kim ki düşünde akreb görse düşmānıdır.

Ƙırk altıncı bāb kim ki düşünde arşlān görse düşmānıdır andan hazer idüp şağına. Kim ki düşünde ayu ve kurt ve sırtlan görse zīşt ‘avrat ala.

Ƙırk yedinci bāb kim ki düşünde baykuş görse za‘īf ve bī-çāre ola bülbül görse āvāzı hūb ola şıgırcık görse kul karavaş eline gire tūṭī görse faşīḥ-dil ola gögercin ve kumrı görse bir hūb ‘avrat ala. Kim ki düşünde atmaca ve toğan görse murādını bula. Eger kuş kendüye söylese bir ğarīb söz işidesün.

Ƙırk sekizinci bāb kim ki düşünde bāl arusını görse mallu ‘avrat ala. Kim ki düşünde çekirge görse çeridir sefer görünür. Kim ki düşünde karanca görse teşvīşdir.

Ƙırk tokuzuncu bāb kim ki düşünde balık görse māl eline gire. Eger kurbağa görse ‘ābid ola yengerç ve bākī kalan ufağ canavarlar görse māl ve ni‘met eline gire.

Ellinci bāb kim ki düşünde iblîsi görse kendü düşmānlarından bir dinsiz kişi aña düşmānlık ide. Kim ki düşünde peri ve deccāl görse evinde yalan ve fitne çok ola. Kim ki düşünde put ve hāç görse günāhlarına eylesün.

Elli birinci bāb kim ki düşünde demürce görse hārāb işi aña geñez ola. Kim ki düşünde başmaççı olsa eline hayr ögüş ola. Kim ki düşünde tabīb görse günāhına kefāret ola. Kim ki düşünde terzi yā çulha görse sefere vara māl cem‘ idüp ganī ola. Kim ki düşünde tabağ görse kendüniñ hırşu arta. Kim ki düşünde şrrāf görse mällu olup dünyāya meşgöl ola. Kim ki düşünde kıyımçı görse namāz kılıcı ola. Kim ki düşünde taqyācı görse pādişāha hıdmet-kār ola alıcı görse hoş tedbīr ola düşünde naqqāş görse yalancı ola.

Elli ikinci bāb defile düğün ve konuğ görmekdir düşünde bunları görse guşşaya uğraya defsiz düğün görmek şāzlıqdır.

Elli üçüncü bāb Qur‘ān okumaqdır. Kim ki düşünde Bakara süresin okusa ‘ömri uzun ola. Kim ki düşünde Āli ‘İmrānı okusa halk içinde sevgili ola Nisā süresin okusa mirās eline gire. Kim ki Mā‘ide süresin okusa yā En‘ām veyā A‘rāf okusa du‘āsı müstecāb ola düşmānına zafer bula. Kim ki düşünde Enfāl süresin okusa tevbe kılmayınca dünyādan gitmeye. Kim ki düşünde süre-i Yūsuf okusa guşşaya düşe gerü devlet bula. Kim ki düşünde Meryem süresin okusa bağılu işleri açıla. Kim ki düşünde süre-i Yā Sīn ve Şād süresin okusa ölmege irişe. Kim ki Ve‘z-zāriyāt ve Raḥmān sürelerin okusa dīni muhkem olup Raḥmān aña raḥmet ide. Kim ki düşünde Münāfikūn veyā Tebāreke süresin okusa şirkden beri ola yüzi nūrlu ola. Kim ki düşünde ‘Amme ve Nāzi‘āt sürelerin okusa Haqqın emānında olup yoqsüllükdan kurtula. Kim ki düşünde ve‘l-Fecr süresin okusa halk arasında eyü olup tañrıya yakın ola. Kim ki izā zülzileti okusa bir hayr işleye. Kim ki ve‘l-‘Ādiyāt okusa gāzā kıla. Kim ki elem tera keyfe süresin okusa düşmānına zafer bula. Kim ki düşünde İhlāş okusa şeytān mekrinden emīn ola. Kim ki düşünde kul e‘üzü birabbi‘l-felağ ve kul e‘üzü birabbi‘n-nās okusa ḥalāyık vesvāsından ve şeytān şerrinden emīn ola. Kim ki Fātiḥā süresin okusa ümmü‘l-Ḳur‘āndır yedi tāmū aña hārām ola. Āyete‘l-Kürsī okusa cümle belālardan emīn ola. Eger şayru olsa şifā bula bi-iznillāhi te‘ālā.

[14a]

37

Hece Ölçüsü

Zāhid bize ta‘n eyleme

Ḥazrete varır yolumuz

Şaḫın efsāne söyleme

Ḥaḫ ismiñ oḫur dilimiz

Şayılmayız barmaḫ ile

Tükenmeyiz kırmaḫ ile

Ṭaşramızdan şormaḫ ile

Kimse bilmez aḫvālimiz

Ḥalvet-i ‘aynıñ görürüz

Çekilüp Ḥaḫḫa giderüz

Ġazāyı ekber iderüz

Ḥazret-i ‘Ali ulumuz

Tevḫīd iden deli olmaz

Allāh diyen maḫrūm ḫalmaz

Her seḫer açılup şolmaz

Bahāra irer gülümüz

Muhyî saña olan himmet

‘Āşık iseñ cāna minnet

Elif Allāh mim Muḥammed

Kisvemizdedir dalımız

38

Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün

Zākir şafāya irişür envār-ı zikrullāh ile

‘Āşık Mevlāya irişür ikşār-ı zikrullāh ile

Zıkr-i mükerrer idegör bir ḥacc-ı ekber idegör

Ḳalbiñ mu‘aṭṭar idegör ‘aṭṭār-ı zikrullāh ile

Bel bağlayanlar ḥidmete ṭālib olanlar vuşlata

İrmiş Hüdāyî vaḥdete esrār-ı zikrullāh ile

39

Mefā’ilün / Mefā’ilün / Mefā’ilün / Mefā’ilün

‘İbādîñ dā’imā işi ḳuşūr u sehv ü zilletdir

Seniñ iḥsāniña lāyık efendi fażl u raḥmetdir

Hüdāyā bir avuç ḥākiñ saña lāyık nesi ola

Anı tekmiñ iden ancaḳ yine senden ‘ināyetdir

Hüdāyīye hidāyet it seniñle tā seni bula

Her işde aşl olan yā Rab çü tevfiķ ü hidāyetdir

40

Hece Ölçüsü

Fikriñiz nedir qardaşlar

Nic'olur bizim hālimiz

Hāq tariķinde yoldāşlar

Nic'olur bizim hālimiz

Tā'at ü 'uzlet bizde yoķ

Celvet [ü] hālvet bizde yoķ

Şevķ [u] muħabbet bizde yoķ

Nic'olur bizim hālimiz

Aldı bizi hemm-i dünyā

Unudldı dār-ı 'uķbā

Ger kerem itmezse Mevlā

Nic'olur bizim hālimiz

Kimisi bulduĝın qapar

Kimi toĝrı yoldan şapar

Nefsi hevāsına tapar

Nic'olur bizim hālimiz

'Ādet ü bid'at nice bir

Zīnet ü şöhet nice bir

Ḳurı kermiyyet nice bir

Nic'olur bizim hālimiz

Yoḥsa ḳabre girilmez mi

Ḥaḳ ḳatına varılmaz mı

Şoru ḥesāb şorulmaz mı

Nic'olur bizim hālimiz

Şırāt köprisin geçmedin

Dost illerine uçmadun

Kevşer şarābıñ içmedün

Nic'olur bizim hālimiz

Hüdāyi göziñ aç göziñ

Ḥaḳḳa tapşurıgör öziñ

Eger ḥaḳ olmazsa söziñ

Nic'olur bizim hālimiz

Hece Ölçüsü

Bağışlağıl kullarınıñ günāhıñ
 Ey Allāhım el seniñdir ul seniñ
 Raħmeyle gel işidüp āh ü vāhın
 Ey Allāhım el seniñdir ul seniñ

Kimiñ dīvānına arşu varsunlar
 Kimiñ eşiğine yüzler sürsünler
 Mevlāların oyup anda varsunlar
 Ey Allāhım el seniñdir ul seniñ

Hüdāyiniñ her günāhıñ bağışla
 Ol kemlik itdiyse sen iyilik işle
 İhsān eyle lākin itme sağışla
 Ey Allāhım el seniñdir ul seniñ

Hece Ölçüsü

İki cihān sulţānınıñ
 oğduğı ay geldi yine
 ‘İlm ü ma‘ārif kānınıñ
 oğduğı ay geldi yine

Gelsün şefâ'at isteyen

Bulsun şafâ anı seven

Ol şâhib-i hulk-i hasen

Ƨođduđı ay geldi yine

Bedr-i ducâ şems-i duhâ

Verd-i gülistân-ı Hudâ

Haqqıñ habîbi Muştafâ

Ƨođduđı ay geldi yine

Anı Hüdâyi kim sever

Maţlûba bulmuşdur zafer

Fahr-i cihân hayr-i beşer

Ƨođduđı ay geldi yine

[14b]

43

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Hazâ Kitâb-u İbrâhîm Edhem

Allâh adıyla söze girelüm

Hem Muşammede şalavât virelüm

Bir hikâyet kılalum hoş muhtaşar

Lâkin gâyet mu'teberdir mu'teber

Ḥorasānda vār idi bir pādiṣāh

Ḥükmi şarḳdan ġarba geġeridi şāh

Ḥorasānda ol daḥı sulṭān idi

Ġāyetile fāzıl ehl-i dān idi

Adına dirler idi İbrāhīm Edhem

Mālı mülki ḥadden beriydi ol hem

İşid imdi Ḥaḳ ne ‘ibret eyledi

Āḥir sulṭānlıġını terk eyledi

Taḥtı üzre bir gice yatmış idi

Ḥarīr aṭlas döşege batmış idi

Ol ḥalīl yatur iken düş görür

Düş içinde şanki şevḳini görür

Ṭāmīñ üzerinde bir kişi gezer

Çün taḳır taḳır idüp nesne ezer

İbrāhīm çağırdı kimsin yā kişi

Giceleyin idersin bu işi

Kişi eyitdi ben seniñ deveciñem

Deve yavı kıldum anı araram

İbrāhīm Edhem bu sözi diñledi

Ĝazaba gelüp bu sözi söyledi

Ey cāhil şaşgın mısın yoşsa delü

Hıç řām üzere deve mi olur

Pādiřāh taştına deve çıķa mı

Ardı şıra issi gelüp baķa mı

Saņa şimdi viririm ki bir deve

Alup anı gidesin eve eve

Kişi eyitdi pādiřāhım nitesin

Ĥarır aşlas içre dā'im yatasın

Bu altun tařt üzere tañrı mı olur

Tañrı isteyen bunda mı olur

Hem tañrı bulunmaz böylelik ile

Dā'ima nefis arzusın virmek ile

[15a]

Delü şaşkun bellüdür bilmezsin

Kendi özüne nazar kılmazsın

Hā benim bunda deve aradığım

Hā seniñ tañrıya kulum didiğin

Şimdi seni deve diyü yiderem

Tācı tahtı başına dār iderim

Deveci degilmiş gör 'ibreti

Ġā'ib oldı söyleyüp bu hikmeti

İbrāhīm Edhem uyandı uykudan

Mecnūn olayazdı ol dem kayğudan

Üç güne degin ta'āmı yimedi

Bu kişiyi hiç kimseye dimedi

Melūl oldığımı anıñ bildiler

Ḳamu kabīlesi cümle geldiler

Didiler ey şāhımız noldı size

Bu melūlluđdan ħaber viriñ bize

Pādişāh anlara ħiç bir söylemedi

Oı ħāli kimseye şerĥ eylemedi

Ķapucılar şāf tutup durmuşdı

Taĥtı üzre kendi oturmuşdı

İşit imdi ħāl daĥı noldı meger

Ķarşudan ħopdı gene bir heybetlü er

Yele yele geldi Edheme ol irer

Ķorkusu yok kimseden ħılmaz ħazer

Ķapucılar ne kişidir anı bilmedi

Ķiç birisi nuĥka ħādir olmadı

İçeri girdi şāha virdi selām

Söyle bī-sırdır bir ‘ibret-i kelām

İbrāĥīm Edhem didi ki yā recül

Ne sebeple gelmeniz hecül hecül

Ṭoğrılıp geldiñ işbu sarāya

Kimse māni‘ olmadı mı sen bī-çāreye

Hālini ‘arz eyle tīz bileyim

Her işiñ ne ise anı göreyim

Didi kim pādişāhım diñle kelām

Yolına fedā olsun atam anam

Hem mübārek olsun tāk ü tahtıñız

Açık olsun uğuruñuz hem bahtıñız

[15b]

Kervānımız vardır gelse gerek

Bu sarāya bu gice kınsa gerek

Ben ki gelmişim kınuqçı olmağa

Yatacağ yerler hazır kıalmağa

İşbu taht üzere kıarār idevüz

Gice kıurup irteğine gidevüz

Ey kışi bizden āzād var cānına

Yokla bir āhir sarāy kıervānına

Ol kişi didi delü sensin ağı

Bu sarāy benimdir dırsen dağı

Senden evvel bu sarāy kimiñ idi

Pādiřāh didi atamiñ idi

Ol kişi didi dağı evvel kimiñ

Didi atamdan muğaddem dedemiñ

Ol ki birkaç ađrabā şordı hemān

İbrāhīm Edhem anı kıldı beyān

Dağı dedenden muğaddem ey řāh

Falan oğlu falandır pādiřāh

Bu kez eytdi şançaru gitdi bunlar

Bu sarāyı saña heybe idenler

Pādiřāh eytdi kim onlar kim geldiler

Hep ecel cāmın içüp öldiler

Eytdi çamu şol söyledigün

Bu sarāy benim sarāyım didigün

Bu benimdir dimiş idiñ ey aħı

Bu sarāydan sen de göçersin daħı

Çünkü ol evvel gelenler geçdiler

Birbiri ardınca onup gçdiler

Fānīdir gñlüñi viresin buña

Hep gelen gitdi nöbet geldi saña

Bāķiyi bu fāniye şatmayasın

Dünyā için āhiretiñ yakmayasın

Fāniden hiç kimse bulmadı vefā

Sen de göçersin bize ılma cefā

‘Ārif oldur kişi geldi nereden

Böyle diyüp gā’ib oldu aradan

Evvelki kervāncı degil bir nās idi

şol nebī kim Hızır İlyās idi

[16a]

Ol sebeb oldu ki gelüp gitmege

İbrāhīm Edhemi irřād itmege

Söyledi aña nice 'ibret kelām
Nā-bedīd oldı ol aradan ve's-selām

Anu görüp İbrāhimiñ gitdi tākātı
Yine oldı derd derd üzere katı

Şol gice kim görmüş idi kışşayı
Deveciden almış idi hişşeyi

Ol anıñ guşşasını çeker iken
Ne hayāldir işbu hayāl dir iken

Hızrıñ derdi ol derd üzere aḥī
Artuq oldı şehā yüzden daḥı

Pādişāhiñ hiç mecāli qalmadı
Qaldı hayretde nidesin bilmedi

Nutḳı tıtuldu daḥı söylemez dili
İRmez oldı daḥı nesneye eli

Sen bilürsin ḥālimiz yā Rabbenā
Diyüben aḡladı yanā yanā

Gice gündüz uyqusız oldu yine

Bu hālile artdı ol derd gönlüne

Ertesi gün eytdi şol hādımlara

At hāzır idün binelüm dir onlara

Varuban tağlara şikār idelüm

Şahrālarda gönlümüz egleyelüm

Cümle ādemler binüp varalum

Bu hālimiz nite varır bilelüm

Pādişāhiñ emrini hep bildiler

Atını tonunu hāzır kıldılar

Hep tevābī' düşdi şāhiñ yanına

Oldılar ol Hōrasān sulţānına

Çünkü 'asker ol yazıya çimene

Avlanup gitdi kūh u tağlar üstüne

Diñle noldı hāli Edhemiñ

Yoğıdı 'aқıl başında anıñ

Çerīsinden ayrı düşdi pādiřāh

Nereye gittigin bilmez o řāh

Ŧutdı bir şağ ũstüne hākezā

Geldi Edhemiñ şulağına bir nidā

[16b]

Meřęũl olup gitdi kendi řāline

Ol nidāyı şoymadı şulağına

Az birazdan gene işitdi sŵzin

Ol āvāze ařlā tutmadı yŵzin

Gene itdiler nidāyı aña hŵř

İbrāhīm Edhem aña virmedi gŵř

şun ũzre didiler ki anda gŵre

Ey İbrāhīm diyeler saña tenbīhe

Gene derd ũstüne derd oldu çatı

Şalmadı şabrı tŵketdi řāřatı

Ya‘ni ŵnŵmŵzden ol uyandı

İbrāhīm işbu āvāzı diñledi

Gene anlu yaşlar oldı gzlere

Dedi u oldu bu ikmet bizlere

Pdişah işbunu byle diyicek

ıageldi ngehn bir geyicek

Ol geyige meşgl oldu pdişah

At biradı ardınca o şh

At srp odı anı gr stne

Sn eyle anı yıma aşdına

At nnce ol geyik oldu akr

aa aa ‘ciz oldu ol fakr

anice azl acıyup gr n’eyledi

a faşh dil virdi syleydi

Dndi eytdi ilh hz ulikte

Daı eytdi bi-hz imirte

Ya‘ni benim in mi alk oldu ey şh

Emr olundu mı bua ey şh

Pes benim için mi halk olduñ ey şah

Saña n'eyledüm ki kovarsın beni ey şah

Bir yiyecek bulmadıñ mı kaldıñ aç

Benim etime mi olduñ muhtâç

Göge tutdı yüzün geyik hemân

Didi bu şahıñ elinden el-amân

Tâcı tahtı koyup bindi atına

Ṭama' itdi bu bir lokma etime

Ḳova Ḳova mecâlim Ḳalmadı bende yisem âh

İşbu zâlim elinden Ḳurtar yâ İlâh

[17a]

İşidüp Edhem anı oldu kadîd

Ol aradan geyik oldu nâ-bedîd

Düşdi atdan pâdişâh gör 'ibreti

Gene bî-hüş olup gördi hikmeti

Atı yenük tutuban gitti ava

Vardı tahtıñ önüne ive ive

Gördiler ol atıñ geldüğini
Bilmediler pādişāh nolduğını

Qavm ü qabīlesi hep ağlaşdılar
Anıñ içün cigerler tağlaşdılar

Bize olan hīç kimse olmadı

Atı geldi ol şāhımız gelmedi

Gene gerü söz başına girelüm

Pādişāhıñ noldı hālın bilelüm

Ol geyigiñ sözün işitmişdi

At üzerinden yire düşmüşdi

Ne itdi anıñ şol felegin işine

Bir zamāndan aqıl geldi başına

Qalkdı yerinden atını bulamadı

Qançaru gitdigini hem bilmedi

Bir kere gögsün gerüp itdi āh

Bir yabāna toğrı itdi ‘azm-i rāh

Ol naşûh tevbesini dilde kıldı

Aña keşf oldı melekût ‘âlemi

Şol kadar ağladı kim çıqdı üni

Gözleri yaşı ısladı esbâbını

Gitdiği yolda varımış çobân

Kendi kulu idi meger çobân

Egnine bir kepenk almış çobân

Bir gice tâkiye başında var ey cân

Şahrâlarda müdâm ol güder qoyun

Pâdişâhıñ emrine virmiş boyun

Pâdişâh vardı aña ey kul

Bir sözüm var söyleyim kılgıl qabul

Şol ki şamur kürkümi virem saña

Ol kepenği bağışla sen baña

Kavuğı şarığı vireyim saña

Ol kiçeden taqyâyı virgil baña

[17b]

Saňa virdüm cümlesin esbabımıñ

Keçeleriñi giyeyüm cümlesiniñ

Tez ol imdi bu işe evişelüm

Seniñ ile tonumuz değışelüm

Çobān eydür ben seniñ kuluñam

Dā'imā becid işiñ bitürem

Pādişāhım ben saňa kim diyeyüm

Seniñ esbābını nice giyeyüm

Ben bī-çāre ednā kulum ey şāh

Sen bu 'ālem üzere olan pādişāh

Bu koyunlar dağı seniñ zihī er

Esbabiñ giymeye kıluram hāzer

Bu tavārın cümlesin sağışladım

Çamusını saňa bağışladım

Bu libās kaftānlarımı giyesin

Beni hīç kimseye dimiyessin

Şoyunup çıkardı cihān tonları

Ehl-i gök kıldı teferrüc anları

Bağdılar ol pādişāhıñ işine

Keçeden taqyāyı giydi başına

Pādişāhıñ aṭlāsını giydi çobān

Kepengini şāha virdi çobān

Ol işi kim ikisi ivişdiler

Birbiriyle libās değışdiler

Gök melekleri anı hep bildiler

Bu işe cümle ta‘accüb kıldılar

Didiler İbrāhīm Edhem n’eyledi

Fānīyi bākīye tebdil eyledi

Dünyānıñ cebel tonın çıkardı ol

Āhıret ḥil‘atini kıldı kabūl

Döndi İbrāhīm didi ki ey çobān
Kimseye dime beni zinhār ey cān

Çobānıyla sözi ھاtmoldı tamām
Toğrılıp bir yola gitdi ve's-selām

Gene geledüm sözin mā-қabline

İbrāhīm ھاnedānı ehl-i beytine

Gittiği vakitte bir oğlu vār idi

Anıñ ile göñlüni egler idi

[18a]

Ѓidmet ider idi aña ānesi

Der idi hem anıñ bir dānesi

İbrāhīm Edhem içün ağlar idi

Anıñ ile göñlüni egler idi

Oğluna meşđül idi dā'im hemān

İrdi birқаç yaşına ol nev-civān

Yigit oldı anasınıñ bağtına

Çıқdı oturdı atası tağtına

Bir gün iderdi ana dinle sözi

Taňrı atasız mı halk itti bizi

Elleriň atası var görmez misin

Çaňçaru gitdügini bilmez misin

Tāc u tahtı utsuz itmiş n'eylerim

Ben yetimi öksüz itmiş pederim

Anası dir yigitler merdimi

Gene bugün tazeletdüm derdimi

Anı gördüm bir gün bindi atına

Çerisin cümle cem' itdi katına

Çıkdı şol tağ üstüne toğrı ava

Ol vaqtden beri gelmedi eve

Şoňra atı geldi kendi gelmedi

Çaňçaru gitdigini 'ālem bilmedi

Ol vaqtden beri yāsın kıluram

Ne bilürsen ben de anı bilürem

Diñler idi ata sözün hemān

Atasız çok ağlar idi pehlivān

İşit imdi yigit anda n'eyledi

Nice yıl hüküm-i hükümet eyledi

On sekiz yaşına girdi pehlivān

Mişli yoğıdı cihānda ol zamān

İllā yoğ İbrāhīm Edhem nideli

On sekiz yıl oldu gā'ib gideli

On sekizden şoñra diñle söz aḡī

Çıkağeldi oğluna bir müjdeci

Didi bir ḡayrlu sözüm var ey şāh

Baña ne ḡil'at virirsin ey pādişāh

Yüz sürüp devletine irişmişem

Mekke şehrinde atañı görmüşem

[18b]

Arḡasıyla tağdan ol odun çeker

İletüben Mekke pāzārında şatar

Māl mülk terk idüp çeker cüdā

Anda dervīşlere olmuş kethudā

Ol yigit andan işitdi bu sözi

Gene ıoldı yaşla dertli gözi

Ol gelen kişiye merdüm söyledi

Luţf idüp aña hil'at eyledi

Döndi çerisine didi geliñüz

Atı ıonı cümle hāzır kılıñuz

Mekke şehrine varuben irelüm

Dertli atamıñ yüzini görelüm

Çerisi ol şāhıñ emrini bildiler

Tez ıuruben çün yol yarāğın kıldılar

Develere urdular yük vāfere

Yapdı anda hem yüklü kıāfile

Cümle 'asker bile sence ıurdılar

Anda tācir şıfatına girdiler

Pādişāhıñ çekdiler atını ey cān

Ol gice bindi atna ol civān

Şaķınur gören gözinden yigidi

Degme sulţānda yoğıdı taķımı

Ruķ gül mişli yoķ hilāl kaşı

Çerisine oldu bāzırgān başı

Oğlunıñ ardına düşdi ānesi

Didi aña āneniñ bir dānesi

Tāzelediñ gine bağrım başını

Hem aķıtdun gözlerimiñ yaşını

Sen gidicek ben faķiri nidesin

Ben ğaribi ķanda ķoyup gidesin

Ħasreti anıñ içün ağlaridüm

Seniñ ile göñlümi eyleridüm

Sen de bu kez derdde ķodıñ āneyi

Ana yavı ķılsa bir dāneyi

Bu kez yeñi derd içün ağlayayın

Kimüñ ile göñlümi eyleyeyin

Gördi ananıñ zārını pehlivān

İndi atdan kuçdı buynunu hemān

[19a]

Anacığım Mekkeye ben varayım

Atamıñ hālını bir kez göreyim

Ağlama sen ben tezicek varırım

Atamı alup gene gerü gelirim

Varuban saña getürem merdiñi

Giderim göñlüñizden derdiñi

Anası didi oğul nīdem seni

Çorçırım ki dertde çorsın sen beni

Yüregimde bir acı var bilürem

Çorçaram ki yüzine çasret çaluram

Çekdi çāfile develerini hemān

Mekke yolına oldılar revān

Yalnız koyup gitdi āneyi

Ānesi gönderdi ol bir dāneyi

Didi varuban babasını gören

Elceğizlerimi koynumda koyan

Gitdi bāzırgān başı hac aşdına

Hac degil meger āşık Ha dostuna

Gice gündüz durmayup gitdiler

Ka‘beye bir gün günlerde yetdiler

Yigit anda atlanup yol ahrına

Varup indi Mekkeni pāzārına

Mekke ehli gördiler bu ‘askeri

‘Acaba aldı hemān her biri

Görđi yigit bir bölük dervişleri

Dile emri anda olan işleri

Şordı sizi iiizde bir midir

Horasāndan bir kimse var mıdır

Adı anıñ İbrāhīm Edhem idi

Ḥorasānda ol kişi sultān idi

Ḥaber aldum ol size olmuş ketḥudā

Anıñ içün müjdeci geldi baña

Çün dervīşler işidicek bunı

Didiler vardır bu arada ol velī

Şimdi ip aldı ve balta beline

Oduna gitdi şu şahrā eline

Dā'imā ol tağa oduna varır

Şu depeden aşığa şimdi gelir

[19b]

Yigit anlardan işitdi bu sözi

Ḳan ile tıldı iki ḳara gözi

Ol çadırından oğlu taşra çıkar

Gelecegi depeye toğrı baḳar

Çünki gözetdi depeyi pehlivān

Ol depeden bir kişi gelür hemān

Şırtına yüklenmiş odunu bir nice

Gelür idi aq şağallu bir kıoca

Qolına taqmış odunıñ ipini

Beline şokmuş balıanıñ şapını

Ol mübārek beli bükülmüş dağı

Qarnı şırtına yapışmış ey ağı

Eski ton egninde hem yalın ayak

Öyle olmuş kıadd u kıāmet iki kıat

Yatsu āb-desti ile on sekiz sene

Uyumayup řabāhı kııldı gene

Uykunıñ derdinden ol gül-cemāl

Olmuş gül yanaqları hilāl

Bunca yıl toyunca ta'ām yimedi

Uyku için ol yire baş kıomadı

Ol yigit gördi atası hālını

Bir zamāndan řoñra öpeyim varup elini

Didi yaqsın arqasından odunı

Varup andan soñra şoram hālını

Ol odun şırıtında Edhem geldi uş

Mekke pāzārı içine geldi hūş

Çağırup didi bu helāl odunı

Helāl aqçe ile alan var mı bunı

Bir kişi geldi pāzār itdi çün

Aqçeniñ dördin virüp aldı şatun

İbrāhīm odun aqçesin aldı ey cān

Vir dört aqçesin etmege hemān

Etmegi getürdi ol dervişlere

Nışfinı kıldı taşadduq anlara

Dağı nışfi kendüsi aldı ey cān

Gitdi şol dervişler andan hemān

Anlara ol yigit ŐormuŐıdı

Yigide anlara ĥaber virmiŐıdi

[20a]

Geldi Edhem anlara merĥabā diye

Geĥüben oturdı bir seccādeye

Edhemiñ ol idi ma‘bed-ĥānesi

Diñle imdi n‘eyledi bir dānesi

İŞit imdi yigit anda n‘eyledi

Girdi ardınca anı seyrān eyledi

Atasımıñ ĥālını gördi ey cān

Bir Şi‘re başladı anda pehlivān

44

Hece Ölĥüsü

Şi‘r

Tācı taĥtı Ĥorasānda

Mālı mülki ĥoyup anda

On sekiz yıl gelüp bunda

Odun ĥeken babacığım

Haqqıñ 'ibretine baqıp

Anamı hasrete yaqıp

Qolcağızına ip taqıp

Odun çeken babacığım

Beni evde küçük qoyup

Qalkıp ava gidem diyüp

Gelüp dervîş tonın giyüp

Odun çeken babacığım

Anamıñ hasretine baq

Seniñ için qılır firāq

Gelüp bunda yalın ayak

Odun çeken babacığım

Gelüp Mekkeniñ iline

'Aşāsın almış eline

Taqıp balṭayı beline

Odun çeken babacığım

Haqqıñ 'ibretini görüp

Qalkıp andan yola girüp

Ḥaḡ emrine boyun virüp

Odun çeken babacığım

Māl mülk terkin urup

Ben öksüzi yetīm koyup

Ḥaḡ emrine muṭi' olup

Odun çeken babacığım

[20b]

Söyledi işbu firāḡı pehlivān

Atasına yönelüp şaldı hemān

Didi varayım elin öpeyim

Ata ḡaḡḡıñ yerine getüreyim

İletem anı anamıñ baḡtına

Çıkarayım gene kendi taḡtına

Böyle diyüp atasına şaldı ḡūş

Atasınıñ gözi aña oldı ṭūş

Gördi Edhem karşıusunda bir yigit

Çıḡageldi ol aradaki işit

Bir sürürlük düşdi Edhem gönline

Görmemiş öyle yigit ‘ömrinde

Kendiniñ olduğın bildi ey cān

Göge tıtdı yüzini ol dem hemān

Didi kim ey ‘ālemi vār eyleyen

Ādemi ‘ālemde izhār eyleyen

Şu zamān düş eylediñ ‘ibretlere

Vākıf itdün beni hep hikmetlere

Mālı mülki bıraқdırdun baña

Tācım tahtım koyup tapdum saña

On sekiz yıl emriñi görmiş iken

Қulluğa biraz boyun virmiş iken

Göñülüm hikmetleri tuymuş iken

Haқ yola nefsim biraz uymuş iken

Pādişāhlıқ terk idüp gelmiş iken

Şoҳbeti haқdan ırağ olmuş iken

Gene bugün bir kişi Őaldıñ bize

Cihānı zűlmet ider bařımıza

Őomayup ol beni iletiser eve

Emecigim olısar bād-ı hevā

Dilerem senden ki ey bārī Ğudā

Őılma muşallat anı bugün bize

Yā benim cānımı al bu sā‘at hemān

Yā anıñ diyince dűřdi pehlivān

Şanki yāy iĉinden oĉ ıĉıkar gibi

Varuban Şol neřātı yıĉar gibi

ĉűnki ıĉıkdı Edhem aĉzından du‘ā

Yigidiñ yıĉup cānıñ aldı Ğudā

[21a]

Dűřdi yigit baĉ felegiñ iřine

Ŭřdi ol dervişler başına

Cűmle birden űrkűndi itdiler

Anı tařar ĉurdı tűtdı řandılar

Gördiler kim cānını virmiş Hakkā

Anı görüp kıldılar vā firqata

Didiler kim zihī nāzın yigit

Ġurbet elde anasız ölen yigit

‘Aceb yoğ mı ola bunıñ anası

Nice duya işbu derdi anası

Acıdılar aña nice yüz kişi

İbrāhīm Edhemde gördi bu işi

Bağdı gördi anda olan işe

Dağı ne gele bu derdli başa

İbrāhīm Edhem didi kim varayım

Gerü turuñ bircegiz göreyim

Halkı aralayup geldi ey cān

Oturup kucağına aldı hemān

Başcağazın aldı dizine ata

Bu şi‘ri söyledi bağ kim firqata

Hece Ölçüsü

Şi'r

Baba arzulayup gelen

Bu hālime muṭṭali' olan

Ata oқыyla urulan

Yetim oğlu ğarib oğlu

Beni arzulayup geldiñ

Ata oқuna dūş oldiñ

Bu derdli bağrımı deldiñ

Yetim oğlu ğarib oğlu

Babañ derviş tonın giydi

Mālı mülki saña virdi

Bugün hep ellere qaldı

Yetim oğlu ğarib oğlu

Rızā'ullāh babañ bahtı

Qara imiş aniñ bahtı

Utsuz itdiñ tāc u tahtı

Yetim oğlu ğarib oğlu

Ataň uykusını yaqdı

Çamu eller bize baqdı

Firākıň yüregim yaqdı

Yetim oğlu garib oğlu

[21b]

Tācir Őfatına girdiň

Gelüp bu diyāra irdiň

Yigitligi ele virdiň

Yetim oğlu garib oğlu

Nolaydı beni Őormasaň

Arayup bunda gelmeseň

Derdli bađrımı delmeseň

Yetim oğlu garib oğlu

Anaň ađlını yitürsün

Hasretiň dile getürsün

Tağtında eller otursun

Yetim oğlu garib oğlu

Seni evde turur dirdüm

Tağtımda oturur dirdüm

Murādımı bile virdüm

Yetīm oğlu garīb oğlu

Bülbüli güllere virdüm

Emegim yellere virdüm

Esbābımı kıllara giydirdüm

Yetīm oğlu garīb oğlu

Beni dervişlere şordıñ

Oduna gitdigim bildiñ

Sīnemi delük delük deldüñ

Yetīm oğlu garīb oğlu

Bir nazār kıl şu felegiñ işine

Ne getürdi İbrāhīm oğlu başına

Söyledikce söz uzar olmaz tamām

Bunda tamām oldı bu söz ve's-selām

Oқuyanı yazanı diñleyeni

Raḥmetiñle yarlığağıl yā Ğani

El-Fātiḥā

17 RA 1270

[22a]

46

Hece Ölçüsü

Faḥr-i ‘ālem göç eyledi fenādan

Ümmetlerim size olsun elvedā‘

Bize gel oldı yüce Mevlādan

Aşḫāblarım size olsun elvedā‘

Bunı didi yaşlar tıldı gözine

Bir fiğāndır düşdi ḥalkıñ özine

Ḥasan ile Ḥüseyni almış dizine

Ḳuzularım size olsun elvedā‘

Çağırın Bilāle gelsün ḳatıma

Yükümi yükletdüm bindüm atıma

Ḥelālīm ‘Āyişe kızım Fāḫıma

Ehl-i beytim size olsun elvedā‘

Çağırın Bilāle hem şalā virsün

‘Ali yusun Fazlı şuyumı ḳoysun

Ebū Bekir ḫırsun namāzım ḳılsun

Aşḫāblarım size olsun elvedā‘

Terāzuniñ şağ yanına oturır
Zebānīler tutar tutar getirir
Ümmet olanların işin bitürir
Ümmetlerim size olsun elvedā‘

Ebū Bekre eydür ey kıoca fānī
Viren alur imiş bu tatlı cānı
Firdevs-i a‘lāda buluñ siz beni
Aşhāblarım size olsun elvedā‘

47

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

Seniñ fazlıñ kıamu kıalkıa ‘ayāndır yā Resūlallāh

Seniñ her bir söziñ dīni beyāndır yā Resūlallāh

Ħabīb-i kıazret oldıñ çün oldun enbiyā kıatemi

Mekānıñ cümle kıamu kıalkıa kāndır yā Resūlallāh

Didi şānıñda Ħaķ levlāk sa‘ādet tācı başında

Ayağına dürr ü gevher-feşāndır yā Resūlallāh

İderler dem-be-dem ‘uşşāķ seniñ rūhıñdan istimdād

Cihāndan gerçi kim cismiñ nihāndır yā Resūlallāh

Şefâ'at eyle Allâhdan ola tâ suçları mağfûr

Bu Kemter bendeniñ işi fiğândır yâ Resûlallâh

48

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ülün

Seherlerde eser bād-ı tecellî

Uyan ey gözlerim vaqti seherde

Açılur gonce-i ihsân gülleri

Uyan ey gözlerim vaqti seherde

Seherdir ehl-i derdiñ cilve-gâhı

Seherdir ehl-i 'aşkıñ vaqti âhı

Seherdir cümle vaqtiñ pâdişâhı

Uyan ey gözlerim vaqti seherde

Tecellî bâğına girmek dilersen

Haqîkat gülleriñ dermek dilersen

Cemâli hazreti görmek dilersen

Uyan ey gözlerim vaqti seherde

Yuyanlar çeşm-i nergisden bu hâbı

Seher vaqti görürler mehtâbı

Gözün aç Hakkıdan işit hitābı

Uyan ey gözlerim vaḳti seḫerde

[22b]

1152 Muḫarremü'l-ḫarāmıñ yigirmi beşinci eḫad gicesi fī vaḳti's-seḫer

Ve len terḫā 'anke'l-yehūdu ve le'n-neşārā ḫattā tettebi'a milletehum ḫul inne hudallāhī huve'l-hudā ve leini'tteba'te ehvāehum ba'dellezī cā'eke mine'l-'ilmi mā leke minallāhi min veliyyin ve lā nasīrin ¹

ya'ni Medīneniñ Yahūdileri ve Necrāniñ Naşrānileri senden rāzı olup ḫoşnūd olmazlar tā anlarıñ ḫıblesine namāz ḫılup anlarıñ dīnine girmeyince. Sebeb-i ḫaḫiyye bu idi kim kāfirler gelüp Resül 'am şulḫ itmek dilerlerdi. Resül 'aleyhi's-selām şöyle ḫan iderdi kim Müselmān olan anlarıñ sözlerine diledi ki raġbet ide. ḫaḫ te'ālā ḫaber virdi ki anlar senden rāzı olmazlar, tā ki sen anlarıñ dīnlerine mütāba'at ḫılmayınca. Sen anları sözlerine i'tibār ḫılup da'vetlerine raġbet ḫılmaġıl, digil ki "Allāh te'ālāya 'ibādet ḫılıcaḫ ḫıble Ka'bedir ve anıñ ḫatında ḫabūl olacaḫ dīn İslām dīnidir" ve bilgil kim eger saña bu ḫaḫ zāhir olduḫdan soñraki dīn ḫaḫ dīn İslāmdır ve ḫaḫ ḫıble Ka'bedir. Anlara mütāba'at ḫılası olursañ saña bir ḫarīb dost bulunacaḫ degil kim seni Allāh te'ālā 'azābından şaḫlaya. Saña menfa'ati toḫuna ve daḫı saña yardımcı ola. Degil ki 'azābı senden men' eyleye. Eger çı bu ḫitāb Resül 'aleyhi's-selām ḫaḫḫındadır, velākin murād bundan ümmetidir ki ḫazer idüp fāsıḫlar sözine uymayalar. Kezā fī tefsīr-i Ebū'l-Leys

ḫuḫbe

الحمد لله الذى جعلنا فى اهل الاسلام

و كلفنا بالطاعات فى الليالى والايام

¹ Bakara Süresi 2/120: "Ve sen onların dīnine tābī olmadıkça (uymadıkça) ne yahudiler ve ne de hristiyanlar senden asla razı olmazlar. De ki: 'Muhakkak ki Allah'a ulaşmak (Allah'ın kendisine ulaştırması) işte o, hidayettir.'" Sana gelen ilimden sonra eğer gerçekten onların hevalarına uyarsan, senin için Allah'tan bir dost ve bir yardımcı yoktur."

و امرنا باكل الحلال و نهانا عنى الحرام
و وعد للتائبين العابدين رؤية جماله فى دار السلام
اشهد الحر شهادة تنجى قائها من الاحزان والالام
و نشهد الحر ار سله الله تعالى لهد اية و الانعام
مو عظه اعلمو ان الله تعالى شرفكم بهزه الايام
فلا تضيعواها بالتباع الهوى و ارتكاب الحرام
واجتهدوا فى العبادات و الطاعات بالصلوة و الصدقة و الصيام
واجتنبوا عن ارتكاب المعاصى و الاثام
كى تنالوا لقاء الله الماك العزيز العلام

[23a]

49

Müstef'ilün / Müstef'ilün

İlāhî Der Maḳām-ı Evc

Allāhu Rabb-i lā-yezāl

Yā Vāhidü yā Zü'l-celāl

Ey pādişāh-ı bî zevāl

Yessir lenā ḥayre'l-umūr

Senden irişmez¹

¹ Bu şiir Sultan 2. Mustafa'ya aittir. Şiirin yalnızca bu kısmı alınmış, devamı yazılmamıştır. Eserde Sultan 2. Mustafa'ya ait başka şiir bulunmadığı için hayatı hakkında bilgi vermeye gerek görülmemiştir.

[23b]

Hikāyat-ı Maḥmūd-ı Ğaznevī ve Şeyḥ Şehābeddīn Ḳuddise Sırruhū

Rāviyān-ı aḥbār-ı şīrīn-edā ve ākilān-ı bülbül-sezā ve muḥaddisān-ı sükker-i nevā aşvāt-ı elsine ile terennüm ve nefḥayāt-ı ḳudsiyye ile naḳl idüp bu nev' üzre rivāyet ve bu tarzta hikāyet iderler ki zamān-ı sābıḳda şehir-i Bağdāda ḳarīb bir köy var idi. Ḳurb üzere olmaḡla Bağdādın gelen ve giden elbette ol köye uğrardı ve bu köyün bir ihtiyār kethudāsı var. Bir oḡul yetişdirmiş, Maḥmūd dirlerdi. Ol zamānda Bağdād pādīřahlıḳ idi. Bir gün bir pāřa aḡası beř altı ḳadar ḥidmet-kār ile ḥidmete çıḳmış idi. ol köye uğrayup bu ihtiyār köy kethudāsına ḳondı ve irtesi daḡı anda ḳalmaḳ arzu eyledi köy kethudāsı oḡlu Maḥmūdı çaḡırdı eytdi işte oḡlum görürsün misāfirimiz geldi yarın da bunda ḳalacaḳlar hemān biz de biraz ta'ām ḳaydın görelim didi ve köyde her vaḳt et bulunmamaḳ Maḥmūdı et almaḡa şehre gönderdi Maḥmūd peki diyüp yola girdi aḡşam yakın olmaḡla yetişemedi henüz aḡşam ezānı oḳunmuş ḳal'a ḳapusu ḳapanmış Maḥmūd fikr eyledi gerü dönmeḳ daḡı iş degil bāri burada bir yerde durayım şabāḥ olduḡda şehre girüp et alup erkence yetişdiririm diyüp mezāristāna varup bu yerde oturup ḳarār eyledi uyḳusu ḡalebe idüp yatdı uyudu ḳulaḡına ādem ayaḡı şadāsı geldi uyanup bař ḳaldurup baḳdı yoldan bir ihtiyār ādem geḳüp gide yoldan ḳalḳup otura vardı ol ihtiyār ādem daḡı Maḥmūdın ḳalḳup oturduḡundan ol taraḑa baḳup Maḥmūdı gördi ses eyledi Maḥmūd daḡı ses virdi ol ihtiyār ādem Maḥmūdın yanına gelüp aḡvāliñ şordı bunda ne ararsın didi Maḥmūd eytdi köydenim bir işe geldüm yetişemedüm ḳal'a ḳapuları ḳapanmış şimdi bunda şururam bā-fermān şabāḥ olup ḳal'a ḳapusu aḳıla da işime gideyim diyü şururam didi döndi ol ihtiyār eytdi şehir-i Bağdāddan taşra vāfir Yahūdī maḡallesi vardır ve bir Müselmān maḡallesi daḡı vardır işte ben o maḡallede oluram evimiz vardır bunda böyle ne şurursın gel eve gidelüm ḡānemizde ḡuzūr ile yat rāḡat ol şabāḥ şehir ḳapusu aḳılır var işine git dedi Maḥmūd ma'ḳül görüp peki didi ihtiyārīñ yanına dūřdi ol ihtiyārīñ ḡānesine geldiler ḳarısı ve kıızı ve cāriyesi var ḳarřu geldiler misāfiri görüp odasına çıḳardılar öñüne ta'ām ḳoyup yedürüp içirdiler ve döşek ve yorḡan virüp 'aḳīm ri'āyet eylediler kendüleri daḡı herkes yatmaḡa gitdiler Maḥmūd daḡı döşege girüp rāḡat oldu henüz daḡı tāze civān idi birazdan ḳapu dibinde taşrada bir ses geldi Maḥmūd ḳulaḳ urup diñledi gördi kim ol ihtiyārīñ kızınıñ sesidir duran cāriyesine dir ki ey dadı řu yigide yüregim ziyāde acıyor yazık ki helāk ola dilerim ki içeri girüp aḡvāli aña söyleyim didi dadısı da ben bilmem sen bilürsün didi ol maḡalde kıız içeri

girüp Maḥmūdın yanına geldi ve ses eyledi Maḥmūd uyanur şeklinde olup nidā didi kız eytdi saña acıdum geldüm ki saña naşīḥat idüp aḥvālī söyleyim zīrā benim babam Cūhūddur seni bir berzaḥa bırağur helāk olur gidersin imdi hemān başına çāre gör babamı evvelce sen helāk eyle ve ben Müselmānım beni alup kaç didi vāḳı‘ā babası Cūhūdan dönme idi ammā Maḥmūd bu bābları işidüp i‘timād eylemedi fikr idüp eytdi bu ādemden ben kemlik görmedüm mezārılığdan beni alup evine getürdi ve öñüme ta‘ām koyup yedürdi ve içürdi ve döşekler bırağup ri‘āyet ve ‘izzet eyledi şimdi ben aña nice kem kaşd ideyim lāyık-ı inşāf degildir belki kızı ḥilāf söyler ve bunu alup nereye getüreyim şoñra başıma bir belā olur diyüp muḳayyed olmadı kız bu kadar söyleyügördi olmayup gerü dönüp yerine gitdi Maḥmūd yatup uyudu şabāḥa yakın ol iḥtiyār geldi vāfir ta‘ām idüp

[24a]

Maḥmūdı kaldurup oturup ta‘ām yediler kahveler içdiler ba‘dehū iḥtiyār dönüp eytdi oğul işte şabāḥ oluyor şimdi kapular da açılır ben de ḳal‘aya varsam gerekdir senüñle bile gidelüm ve hem yolda bir işim vardır sen de baña yardım eyle didi Maḥmūd peki diyüp ikisi de ḳalḳup bile yola girdiler şehriñ ḳapusında bir berri yabān tağ var idi ol tağa çıkdılar bir yere geldiler kim bir yaşşı büyük taş var idi taş ile iḥtiyār yapışup zor eylediler ḳaldırdılar altından bir ḳuyu mağāra zāhir oldu ol maḥal iḥtiyār etegi altından bir çuval ve bir ip çıkardı ve Maḥmūda eytdi işte bu ḳuyuda defīne-i ‘azīme vardır imdi gel ip ile kendüni bağlayup aşığa indireyim bu çuvalı baña ḥoldurvir çıkarayım ve hem sen de istediğin al var git kimseye bu aḥvālī dime didi Maḥmūd fikr itmeyüp aña i‘timād eyleyüp tevekkül oldu peki diyüp kendüsin ip ile bağlayup aşığı indi ḥaylice derin idi ve hem içi büyük idi baḳup gördi ki altun bilav gibi yığılıp yatur şād olup çuvalı ḥoldurdi ve ipi kendüsinden çözüp çuvalı çekindi diyü nidā eyledi iḥtiyār zor idüp hezār zahmetle çeküp çuvalı yukarı çıkardı ipini koyuvirmeyüp hemān ol taşı zor idüp ḳuyunıñ ağızına getürüp ḳapadı altunları alup Maḥmūd amān diyüp çağıragördi yalvaragördi olmadı Maḥmūd eliyle eḫrāfin yoḳlayup gördi Ādem kemükleri var yatur ve bir ḫarafda daḫı bir iki ādem leşi var yatur Maḥmūd neye uğradığın bilüp imām kızın sözine i‘timād eylemedüğine peşimān oldu ammā ne fā‘ide ‘āciz ḳalup kendüsinden ümīdi kesdi pederim de aḥvālīm bilmez diyüp ḥayretde ḳaldı nā-gāḥ ḳapunıñ bir bucağında iki dāne mum gibi nesne zāhir oldu gitdikce yakın geldi ol maḥal ol ādem leşiniñ biri ḫarekete geldi ikisi de yine gidüp ḡāyib oldılar Maḥmūd görüp ta‘accüb eyledi ‘acaba nolsa gerek

diyüp ardlarına düşdi gördi kim ol kıyuniñ dibinde bir taracık yol delük var Maḥmūd ol delüğe biraz şokulup baqdı taşra bir aydınlık eşeri var Maḥmūd etrāfin tarmlanup sürinüp sürtünüp hezār zahmetle güçle geçüp taşra çıqdı gördi kim meger ol kıyuniñ dibi tağıñ dibi imiş bir şırtlan dadanmış eşüp yol eylemiş gelüp anda ölen ādem leşlerin alur gider imiş bu def'a daḥı gelmiş Maḥmūdın iki mum gibi gördiği karanlıqda şırtlanıñ gözleri imiş bir leşi daḥı almış gideyor selāmet kırtulduğına şükr idüp oradan şorup şehre geldi her ne ise alup köye götürüp babasına virdi misāfiri ağırlyup yolladılar babası Maḥmūda su'āl eyledi niçün geç geldiñ diyü Maḥmūd aḥvālī söylemeyüp ğayrı dürlü 'özr bahāne eyledi arası kaç gün geçdi bir gün Maḥmūd tebdīl-i şüret olup kaşd eyledi aḥşama qarīb varıp yine şehre ihtiyārıñ yolu üzere bir mezāristāna varıp yatdı ihtiyāra muntazır oldı yine bir vaqt oldı şehre ihtiyār bir tarafdan zāhir olup geldi geçüp giderken Maḥmūd kaşden ağısırdı ihtiyār ol tarafa bakup Maḥmūdı görüp ses eyledi Maḥmūd daḥı aña ses virdi yanına geldi aḥvālīñ şordı şehre geldüm yetişemedüm bunda kaldum didi ihtiyār bunu Maḥmūd beñzetdi muḥaddemā Maḥmūdın adın şormuşdı bu kez yine adın nedir ve nasıl köyde olursun didi Maḥmūd adını söylemeyüp ğayr dürlü söyledi ihtiyār i'timād idüp bu degildir bu olsa nice kırtulabilür

[24b]

diyüp eytdi imdi gel bizim eve gidelüm yat huzūr ile şabāḥ şehir kapuları açılson var işine git didi Maḥmūd peki diyüp du'ā iderek yanına düşüp oyuna geldiler qarısı ve kıızı ve cāriyesi gelüp misāfiri gördiler odasına çıkarup önine ta'ām koyup yedürüp içürdiler ve döşekler yapup 'azīm ri'āyetler eylediler ammā kıızı Maḥmūdı görince bildi maḥfī dönüp dadısına bu geçende gelen Maḥmūda beñzer ğālibā odur ammā nice kırtulabildi ve yine neye geldi didi dadısı bunu bilmedi ol degildir ammā oña beñzer ol çokdan ölmüşdür nice kırtulabilür ve yine buraya gelür mi didi hele kes yatmağa gitdi Maḥmūd daḥı döşeğe girüp yatdı ammā uyumazdı evine yine kapu dibinde ol kıızıñ sesi geldi Maḥmūd kulaq urup diñlerdi kıız ise dadısına dönüp söylerdi kim şu yigit Maḥmūda beñzer ammā ğālibā yine Maḥmūddur ammā bu ne ḥāldir elbet ben varır yine su'āl iderim dadısı ise ḥayır ol degildir dirdi āḥir kıız içeri girüp Maḥmūdın yanına geldi ses eyledi Maḥmūd uyanur gibi olup nedir didi kıız eytdi adın nedir didi Maḥmūd şaklayup ğayrı söyledi kıız eytdi yok toğrı söyle siz geçenlerde gelen Maḥmūd degil misin didi Maḥmūd gelüp belī oyum didi kıız eytdi bu ne ḥāldir didi Maḥmūd eytdi ben ol zamān senüñ sözine i'timād eylemedüm āḥir

başına geldi velâkin dahı ecelimiz gelmemiş hele yine şihhat ve selâmet bulduq şimdi saña geldüm ki bu babanınıñ ahvâli ne hâldir didi kız eytdi benim babam gizli dîn tutar Cehüddur ve aşlâ da Cehüddan dönmedi ve ben Bi-hamdi lillâh müselmânım babam mâl bulmuşdur hezâr seniñ gibi kimseleri bu taqrîb ile getürüp yedürüp içürüp ri‘âyet ider ammâ irtesi tama‘a düşüp ol berzağa bırağup helâk ider didi ve Maḥmūd ile birbirlerine va‘d idüp kız Maḥmūda gelecek oldu ve Maḥmūd dahı kabûl idüp alacaq oldu ve babasınıñ ortadan kalkmasın müşâvere idüp sözi bir araya kodılar ba‘dehū varup yerlerine gidüp yatdılar şabâḥa yakın ‘âdet-i kadīm üzere ihtiyâr kalkup geldi ve Maḥmūdı qaldırdı vâfir ta‘âm ve kahve hâzır eylemiş yiyüp içdiler ol maḥal ihtiyâr eytdi oğul şabâḥ oldu şimdi şehri kapuları açılır ben de şehre varsam gerekdir bile gidelüm ve hem yolda bir işim var baña sen de yardım eyle didi Maḥmūd peki diyüp yanına düşdi ihtiyâr yine etegi altına bir çuval ve bir ip alup gidüp yola revân oldılar hemân Cehūd maḥallesini ihtiyâr öñünce giderken Maḥmūd ardından şıçrayup boğazını şıqup ihtiyârın sesi çıkmayup merd öldi Maḥmūd ipi ve çuvalı alup toğrı ol tağa geldi ol taşı bulup zor idüp qaldırdı ve ipi bir taşın ucına bağlayup ve bir ucın kuyuya şarkıtdı ve kendüsi dahı ipi tutup şıyrulup aşğa indi ve çuvalı tıddurup getürebildiği kadar aldı ve ipin ucına bağladı kendüsi ipe şarılup eliyle ayağıyla tutaraq yukarıya çıqdı ba‘dehū çuvalı çeküp çıkardı ve yine taşı qaldurup kuyuya qapadı alup köye getürdi bir yere şaklayup pinhân eyledi ammâ gitdükce zengin olmağa başladı dahı evlerin yıqup yerler aldı binâ eyledi çift ve hayvân şâḥibi oldu ammâ bu taraftan şabâḥ oldu kalkup ol ihtiyârın ölüsün yolda buldılar gelüp evine haber virdiler qarısı kızını cāriyesi gelüp başına üşdiler hây ölmüş diyüp aldılar

[25a]

varup defn eylediler ammâ bu ihtiyâr gâyet zengin idi mâl u emlâkından mâ‘adâ il üzerinde aqçeleri yürürdi defne sebebi ile cümlesi kızına qaldı bu haber etrâfa yayıldı cümlesi kızın üzerine geçüp kızını zabı itdi arası bir eyyâm geçdi bu taraftan Maḥmūd evlenmek murâd eyledi qulağuzlar aradüşüp ol kızını Maḥmūda istediler Maḥmūd kızını alup gitdi köyünde kendi hânesine getürdi ve ber-murâd oldılar arası birkaç gün geçdi yanında olan evleri virildi dahı alup kendi evine qatup bir ‘âlî sarây binâ eyledi cāriyeler ve âdemler alup içine koydı ve ticârete başlayup bir ‘ankâ bāzırgân oldu ol defnede olan mālî evine taşıyup getürdi gayrı bāzırgânlar bile gelüp Maḥmüddan aqçe alurlar qullanurlardı görenler ‘avrat devletidir didi zirâ ihtiyârın

mālî meşhūr idi ammā bu tarafdan ol zamān şehr-i Bağdād pādīşāhlık idi bir tarafdan sefer peydā oldı Bağdād pādīşāhı bir kaç sefer idüp üzerine vardı olmadı yine varmak iktizā eyledi ‘askere ‘ulfelerin virüp sefer eylemege māl yetişmedi iktizā eyledi ki bir bāzīrgāndan bir yüz elli kise kadar dağı aqça alup sefer ideler şoñra memleketlerden māl geldikce oña sibāriş idüp edā ideler pādīşāh emr eyledi biri Bağdādda bāzīrgān başını çağırup aḥvālî aña i‘lān eylediler bāzīrgān başı du‘ā idüp eytdi pādīşāhım bizim ol kadar aqçeye qādir ḥālımız yoqdur ve bizim de çoğı kullandığımız falan köyde Ḥoca Maḥmūdın atasıdır bu kadar aqçe ancak ol virebilür yoqsa ğayrı kimse mālîk degildir andan alup kullandılar didi pādīşāh vezīrin da‘vet idüp aḥvālî söyleyüp Maḥmūda gönderdi vezīr yola girüp köye geldi Maḥmūda muqābil olup qarşu çıqdı ‘izzet ile alup sarāyına getirüp ‘azīm ri‘āyet eyledi vezīr pādīşāhın emrini ḥālqın buña sağılık virdigin ḥaber virdi Maḥmūda eytdi eger vāqī‘ şöyle bir bulunursañız inşā‘allāh aqçe de zāyī‘ olmaz işte vilāyet defterleri sende emānet tursun anlardan aqçe geldikce saña sibāriş dīnsün aqçeñiz edā olınca didi Maḥmūd eytdi emr pādīşāhımın baña ne defter lāzım ve ne aqçe māl da pādīşāhımın ben de pādīşāhımın imdi siz buyuruñ ben de mālî ḥāzır idüp getiririm didi vezīr du‘ā idüp atına binüp şehre geldi aḥvālî pādīşāha söyledi pādīşāh ziyāde ḥazḥ idüp memnūn oldı ‘aceb gerçek virür mi diyü yola muntazır oldılar ammā bu tarafdan Maḥmūd yedi deve ḥāzır idüp pirinç qazeviler altun taldurup develere yükledüp pādīşāha geldi ḥaber olup içeri girdi yer öpüp du‘ā idüp getirdiği altunları arz eyledi ve ben defter istemem ben de seniñ māl da seniñ ne zamān mümkün olursa ol zamān virin nice bilirseniz öyle olsun didi pādīşāhın ziyāde ḥoşuna gelüp ḥil‘at giydirdi ve dağı ‘azīm ri‘āyetler idüp Maḥmūdu yerine qā‘imaqām idüp kendüleri sefere ‘azīmet idüp gitdiler düşmene ğālib gelüp manşūr muzaffer gelürken ḥikmet-i Ḥudā pādīşāh merḥūm oldı oğlu kıızı olmamağı taht ḥālî qalup müşāvere eylediler herkes kendüsinden yaña çekdi olmadı arada fitne peydā olmağı bā‘iş oluyor şoñra yine müşāvere eylediler ki gel imdi Maḥmūdu pādīşāh idelüm zīrā pādīşāhın ḥazīnesine bu kadar mālî geçmişi var ve hem kendüsi de maldardır diyüp cümlesi ma‘qūl görüp Bağdāda geldikde Maḥmūd ile buluşup aḥvālî beyān idüp tahta geçürüp pādīşāh eylediler cümlesi gelüp andan bi‘at eylediler ol zamān Maḥmūd ğazevilerle altun getirüp virdi qā‘imaqām oldığı ḥalk arasında şāyi‘ olup pādīşāh ‘aceb kim oldı diyene şu Ḥoca Maḥmūd ğazeviyle altun dirdilerdi bu maḥlaş şoñra yine pādīşāh olınca kim oldı ‘aceb pādīşāh didiklerinde Maḥmūd ğazevi dirdilerdi bu maḥlaş qalup şoñra Maḥmūd ğaznevī dimege başladılar sebab bā‘iş bu olmuşdur yigirmi iki

[25b]

yaşında tahta geçüp pâdişâh oldu şimdi aña binâen Maḥmūd-ı Ğaznevî diyü ta‘bîr iderler ve nesli pâdişâh-zâde degil idi ol sebebden i‘tikâdı pâk degil idi ol defterde kendi ‘aşrında olan ‘ulemâsına ve kitâbda olan ba‘zı şeylere muḥâlif idüp mücâdele iderdi cümleden biri insânîñ eceli gelüp öldükde ve daḥı çürüyüp toprağa qarışup ve kemükleri erir eşeri daḥı qalmaz gider yerine bir meyyit daḥı gömerler ol da bunîñ gibi olur siz ise âhîretde yine bu cism ile ḥalk olurlar dirsiñiz bu nice mümkindir ḥaşr u neşrde ammâ cism-i rûḥânî olmak münâsibdir ve biri daḥı peygamberimiziñ mi‘râca çıkdıgudur ki bir gicede bunca menzile varup yedi kat gökleri ‘urüc idüp yetmiş biñ ḥicâb geçüp Ḥaḳ te‘âlâ ile biñ kelâm idüp yine ḥânesine geldi daḥı döşegi şıcaḳ buldı gitdigi zamân âb-dest ibriği dökülüyordu yine geldi daḥı henüz dökülüyor buldı ve gitdigi zamân ḳapuniñ mandalı açup tıkdardar idi ve yine geldi henüz ḳapuniñ mandalı tıkdardar buldı dirsiñiz nice mümkindir zîrâ yer ile gök arası beş yüz yıllık yoldur dirsiñiz bu taḳdîrce yedi kat göklerin her biriniñ arası beş yüz yıllık ve ḳalınlığı daḥı beş yüz ider bir gicede nice mümkindir didi ‘ulemâ ve ḥükemâsı kitâbda yerin gösterirlerdi işte kitâb diyene cevâb iderdi ki bu kitâb insân yazusu degil midir mürekkeḳ çok ḳalem çok göñlüñiz istedügin yazarsıñiz didi ‘ulemâ ve ḥükemâ ve vüzerâsı cem‘ oldılar bir vechile ilzâm idemeyüp ‘âciz ḳaldılar âḥir bir yere gelüp müşâvere eylediler Şeyḫ Şehâbeddîn ḥazretlerini da‘vet idüp Sulṫân Maḥmūd-ı Ğaznevîye ḥoca ideler ve hem bunu ancak Şeyḫ Şehâbeddîn ilzâm idebilür diyüp ve hem andan okuyup ders müṫâlâ‘a eyleseñiz cümle müşkiliñiz fetḥ olurdu didiler Sulṫân Maḥmūd emr eyledi âdemler ta‘yîn olınup ve bir maḥaffe daḥı alup yola girdiler ol zamân Şeyḫ Şehâbeddîn Bağdâda yakın bir yerde tekyesi var idi âdemler gelüp buluşdular aḥvâli i‘lâm idüp şehri Bağdâda Ḥoca Sulṫân Maḥmūd-ı Ğaznevîye da‘vet idüp niyâz eylediler ol da icâbet idüp maḥaffeye girüp yola çıkup Bağdâda geldiler Maḥmūd-ı Ğaznevî istiḳbâle çıkup alup ‘izzet ile sarâyına getirüp ḳondırdı ba‘dehu şeyḫiñ tertîbi üzere sarâyına baḡçe ortasında bir yüksek köşk binâ eyledi bir yanına ḳapu üç yanına pencereler ḳodılar zemîn yüksek olmaḡla bir taraftan Ceyḥûn görünürdi ve bir taraftan bütün ḳal‘adan taşrası şahrâlar görünürdi ve bir taraftan şehriñ içi görünürdi içi döşendi Sulṫân Maḥmūd ile ders okuyup kitâb müṫâlâ‘a itmege başladılar ve şeyḫ kendüsi için baḡçeniñ bir köşesinde bir tahta şavma‘a yabdurup oturdu sarâyda ḥâzır olan nefis ta‘âmlardan yimeyüp yağsız buḡday çorbası yir idi ve her vaḳt ol köşke varup Sulṫân Maḥmūd-ı Ğaznevîyle ders

oquyup kitāb müṭāla‘a iderler ittifāk bir gün oturup muṣāḥabet iderken yine şeyḥe muḥālefet idüp mücādeleye başladı şeyḥ eytdi işte kitāb i‘timād itmezseñ yerine bađ didi Maḥmūd-ı Ğaznevī yā kitāb insān yazusı degil midir bunı da siz yazmaz mısız mürekkeb çok ƙalem çok ne şekl murād eyleseñiz yazılır didi ol maḥal oturduğı köşkiñ pencereleri ƙapalı idi şeyḥ bir laḫza te‘hīr idüp Maḥmūd-ı Ğaznevīye eytdi Őu pencereniñ birin aĉ da taŐra bađ didi Maḥmūd nolsa gerek diyüp ƙalkup Őād Őuyına olan pencereyi aĉup taŐra bağdı ne gördi Őād Őuyı Őöyle cūŐ u ḫurūŐa gelüp taŐmıŐ ki bütün ‘ālem ğarƙ olmuŐ oturduğı köŐke yađlaşmıŐ minārelerin ‘ālemleri Őu iĉinde anca görünür Maḥmūd-ı Ğaznevī ŐaŐırup

[26a]

‘ālem-i dūnyāyı Őu almıŐ aḫvālimiz nice olur diyüp ƙapuya segirdüp taŐra bağdı bir Őey yođ Őād yine evvelki gibi aƙar ta‘accüb eyledi ol maḥal şeyḥ bre öbür pencereye bađ didi Maḥmūd-ı Ğaznevī Őehīre bağan pencereyi aĉup taŐra bağdı ne gördi āteŐ-i ‘azīm dūŐmüŐ Őöyle yanar ki ‘alevleri ‘ālemi tütmuŐ bütün Őehri āteŐ ƙablayup bir ucı sarāya ulaŐmıŐ Maḥmūd-ı Ğaznevī ŐaŐup bre meded yandığ diyüp ƙapuya segirdüp taŐra bağdı gördi kim bir Őey yođ yine evvelki gibidurur ol maḥal şeyḥ bre öbür pencereye bađ didi Maḥmūd-ı Ğaznevī Őehirden taŐra Őaḫrāya bağan pencereyi aĉup taŐra bağdı ne gördi Őehriñ taŐrasında Őol ƙadar ‘asker-i bī-ḫesāb gelmiŐ ki ḫaddi pāyānı yođ cümlesi pür silāḫ ālāt-ı ḫarbleriñ ellerine almıŐlar Őehri almağa ƙaŐd idüp yürimiŐler ve ƙal‘aya yağın gelmiŐler ƙal‘a ƙapuları aĉıđ ve kendi ‘askeri ğāfildurur Maḥmūd-ı Ğaznevī ŐaŐup bre meded ḫāl nice olur ne yavuz ğāfil bulunduğ diyüp segirdüp ƙapuya bağdı aŐlā kimse yođ yine evvelki gibidurur herkes kendi işine muğayyid kimi taŐra kimi vādīlere gideyor ve kimi Őehre geliyor kimse yođ Sultān Maḥmūd-ı Ğaznevī bu ḫāle ziyāde ta‘acüp idüp ğöñlünden didi benim ḫocam Őihir-bāz imiŐ ancağ baña bu ğüne Őeyler gösterdi ḫocasından giderek yalvarır da hep öğrenürem didi aḫvāli añlamayup böyle mülāḫaza eyledi geĉüp yerinde oturdı bir Őey Őöylemedi arası bir iki gün dağı geĉdi yine her bār ba‘zı aḫvāle i‘timād itmeyüp ḫocasına muḥālefet idüp mücādele iderdi yine bir gice Őeyḥ Őehābeddīn ile ol köŐkde oturmuŐlar kitāb müṭāla‘a iderlerdi dersleri ol maḫale geldi peyğamberimiz ‘aleyhi’s-selām bir gicede mi‘rāca ƙıĉup yedi ƙat gökleri geĉüp ḫađ te‘ālā ile biñ bir kelām idüp yine geldi döŐeĝiñ Őıcađ buldı ve ibriĝi giderken dökülürdi yine geldi dökülüyor buldı ve ƙapunıñ mandalı tıĉırdar idi gitdiĝi zamān yine geldi henüz tıĉırdar buldı deyince Maḥmūd-ı Ğaznevī yine muḥālefet idüp mücādeleye başladı bu nice

mümkin olur yer ile gögüñ arası beş yüz yıllık yoldur dirsiñiz ve her felegiñ kalınlığı dağı beş yüz yıllık yoldur dirsiñiz imdi bu taqđırce bir ādem bir gicede yedi kat göklere çıqup da yine fī'l-ḥāl aşığa gelebilür ve benī ādem göge nice çıqabilür ve bu aḥvāl 'aqla nice iḥātā idebilür diyüp mücādeleye başladı ol maḥal şeyḫ Maḥmūd-ı Ğaznevīniñ bu aḥvāliñ görüp i'timād-ı pāk olmadığın bilüp eytdi imdi var bağıcede benim şavma'amda bir yeşil kaplı kitāb vardır alup getür tā kim seniñ müşkilleriñ ḥall idelüm didi Maḥmūd-ı Ğaznevī kitāb adını işidüp eytdi yā kitāb insān yazusu degil midir mürekkeb çok kalem çok her ne murād iderseñiz yazarsıñız didi şeyḫ eytdi yoq var sen onı baña getür ol zamān sen kendün ilzām olursun hele var didi Maḥmūd-ı Ğaznevī kalqup eline şem'-dān alup köşkten çıqup bağıçe parmaqlığı aralarından şeyḫiñ şavma'asına kitāb getürmege revāne oldu giderken yolda gördi ki bağıçe parmaqlığı üstünde bir müferriḫ yeşil kuş oturmuş tūṭiye beñzer ammā tūṭi degil bu bir büyücek kuş Maḥmūd-ı Ğaznevī görüp ta'accüb eyledi bu müferreh kuş 'aceb vāqı'ā görmez mi şu kuşu tütabilsem diyüp şem'-dānı yere koyup yāb yāb gelüp kuşun ayağına şarıldı muḥkem tıtdı ol maḥal kuş ürküp ḳanād açup hevāya pervāz urup silkindi Maḥmūd-ı Ğaznevī ise kuvvetile tıtmuşdı ki kuş uçarsa uçmaya da alıqoya ammā Maḥmūd-ı Ğaznevīniñ ayakları mu'allāḳşalınmağa başladı aşığa nazar eyledi yer yüzi görünmez kendüsini ber-hevā kuş alup gider cān başına şıçrayup iki eliyle kuşıñ ayağına muḥkem şarıldı şöyle hevāya çıkdı kim her bir yüz ulu tağ şaḥrā gibi görünürdi yer yüzi bir noqta görünürdi kuş ise sür'atle çıqup

[26b]

giderdi Maḥmūd-ı Ğaznevīniñ gözleri ḳarardı ḳolları yoruldı 'aql dā'iresinden çıqup beyhüde olup ḳaldı birazdan 'aqlı başına geldi uyqudan uyanur gibi uyanup gözin açdı gördi kim kendini bir şehriñ taşrasında bir mezārlıqda düşüp yatur kalqup oturavardı vücūdın yoqlayup şaḥrā buldı şükr eyledi ammā bu aḥvāle ta'accüb idüp fikre vardı onı gördigim gice içinde ḳal'a tarafından bir 'Arab peyda oldu elinde bir meş'alesi var Maḥmūd-ı Ğaznevīye yaqın bir mezāra gelüp meş'aleyi yere sancup bir ağaç altını eşleyüp bir ḳazma bir kürek çıkarup bir mezāriñ üstünden toprağı atup bir taş ḳaldurup ba'dehu eline meş'aleyi alup bir mağara gibi yer kendüsü de girüp gitti Maḥmūd ḥāli görüp ziyāde ta'accüb idüp kalqup yab yab gelüp aşığa baqdı nerdübān-ile inilür kimseye görünmez bir mağara gibi yer ammā bir ince 'avrat şadāsı zāhir oldu Maḥmūd-ı Ğaznevī kulaḳ tutup dinledi ol 'avrat eytdi hey zālim yine mi geldiñ ben bir pādişāḥ kıızı faḥrū'r-rūḫ bānevā olam da sen baña bunıñ gibi

eziyet idersin kırk gündür ben bu azābı çekerüm eger hālāş olursam ben de bilürüm saña n'eylerüm dir 'Arab ise cevāb ider ki elbetde sen baña rām ve emrime mutī' ol eger yarınki gün kırk gün olur emrime muhālefet iderseñ gayrı seni çapar fi'l iderem dir 'avrat ise ben ölürüm saña rām olmam dir 'Arab biraz dögüp ve sögüp taşra çıqdı Maḥmūd-ı Ğaznevī bu aḥvāli diñleyüp kaçdı yerine varup şaklandı 'Arab yine taşı yerine koyup toprağı örtüp ve kazma küregi ağaç dibine gömüp meş'aleyi alup çıkup gitdi ol gice geçüp şabāḥ oldı qal'a kapuları açıldı Maḥmūd yerinden kalkup şehre girdi gördi kim bir şehir mu'azzam dükkānları qarşu qarşuya çarşu bāzār kurulmuş herkes almaqda virmekte ammā gördiği bildüğü yer degil ta'accüb idüp giderken yolu bir yere geldi gördi kim ādemler cem' olmuş bakarlar ve bir tellāl durma Ḥayy nidā ider ki kırk gündür pādişāhımızñ kızı kamerü'r-rūḥ bānevā olmuşdur her kim bulup gelüp mücde iderse çok in'am ihsān olunur her ne murād iderse dirig dir ol maḥal Maḥmūd-ı Ğaznevī ileri gelüp tellāla ben bulurum didi tiz pādişāha götürdiler Maḥmūd-ı Ğaznevī gelüp pādişāha ve sağa sola nazār idüp erkān-ı devletiñ ve dārāt-ı şaltanatıñ görüp begendi merasim-i resmī icrā idüp tırdı pādişāh nuḫca gelüp eytdi yigidim vāqı'a kamerü'r-rūḥ bānevā ḥaber bilür misin ḥāli aḥvāli nicedir ve şimdi nerededir söyle görelim didi Maḥmūd-ı Ğaznevī cevāb eylediler belī bilürüm be-ğāyet azāb üzeredir ammā şimdi söylemem aḥşam söylerüm didi bre meded söyle görelüm nerededir varup kırtaralım diye söyledi olmadı aḥşam söylerimden ayrılmadı āḥir nāçār olup rāzı oldılar aḥşam olduqda Maḥmūd-ı Ğaznevīyi çağırup söyle görelüm didi Maḥmūd-ı Ğaznevī yok söylemem didi yine yā aşlı nedir didiler Maḥmūd-ı Ğaznevī eytdi aşlı oldur ki yanınıza bir yigirmi otuz kadar ādem alur şehirden taşra mahfice çıkarız tā kim kızınızın ḥuzurıñ rāḥatın gözünüñ ile göresiz ve kulağıñız ile işidesiz didi pādişāh daḥı yanına yigirmi otuz kadar ādem alup Maḥmūd-ı Ğaznevī ile mahfice şehirden taşra çıkup mezārlıqā geldiler Maḥmūd-ı Ğaznevī ol ādemleri ikişer ikişer mezār taşları arasına şaklayup kendüsi de pādişāh ile bir mezār taşı arasına şaklanup tırdı ortalığı qaranlık büridi bir zamāndan soñra anı gördiler ki qal'a tarafından bir

[27a]

'Arab peyda oldı elinde meş'alesi var mezārlıqā togrı yürüdi bunlar görüp 'aceb nolsa diyüp bakdılar daḥı yakın geldikde pādişāh bir ḥoşca bakup kendüniñ se'is başısı olan 'Arabdır eline meş'ale almış geliyor ta'accüb idüp darıldı zāḥir bizim bunda geldüğimizi duyup da bize meş'ale getiriyor yā biz maḥfi çıktık oña kim işmarladı

meş'ale getür diyü dağı bakup gördi elindeki meş 'aleyi yere diküp varup ağaç dibinden kazma ile küregi alup geldi toprağı atup taşu kaldurup eline meş'aleyi alup içeri girüp gitdi pādişāh ta'accüb eyledi dönüp Maḥmūd-ı Ġaznevīye eytdi bu ne ḥāldir Maḥmūd-ı Ġaznevī eytdi gel imdi kızına bak diyüp mağara ağzına gelüp aşığa bakdılar yine kamerü'r-rūḥ bānevā 'Arabı görüp feryāda başladı beni öldürürsen öldür ben saña rām olmam dir 'Arab bunu turma döger ve sögerdi bānevā ise zārī zārī ağlardı pādişāh kızınıñ bu ḥālīñ görince yanında olanlara cevāb eyledi bre ne turusınıñ bir ādem yok mı şu zālimi katl ide deyince yigirmi otuz kadar ādem içeri girüp ḥancer bıçağ uşurup 'Arabıñ vücūdın delik delik idüp katl eylediler ve leşin bırakup kızu alup toğrı sarāya geldiler çün şabāḥ oldı pādişāh çıkup tahta karar eyledi Maḥmūd-ı Ġaznevīyi karşına getürüp eytdi gel imdi dile benden ne dilerseñ aşıla dirīğ olunmaz didi gönlünden eytdi 'aceb ne istesem hele yanımda biñ altun ḥarcılığım var baña yetişür hemān bir küheylān at ve bir kat ālāt-ı ḥarb istesem de hemān Bağdāda düşebilsem 'aceb virür mi diyüp hele su'āl ideyim diyüp eytdi pādişāhım evvelā su'ālīm vardır Bağdād buraya yakın mıdır kaç günlük yoldur 'acabā didi bunlar işidüp eytdiler nasıl Bağdād biz bu kadar memlekete mālīkiz ve bu kadar bāzīrgānlarımız var her memlekete işlerler biz Bağdād nāmında memleket ve şehir görmedik ve işitmedik didiler Maḥmūd-ı Ġaznevī müteḥayyir olup ne diyeceğın bilmedi tura kaldı pādişāh Maḥmūd-ı Ġaznevīye bakup gördi ki ḥayra vardı bir şey bulmadı isteye diyüp eytdi isterseñ seni kendüme vezīr ideyim didi ve dağı Maḥmūd-ı Ġaznevī gönlünden eytdi bir zamān Bağdāda pādişāh idüm bir zamān da bunda vezīr olayım görelim felek ne gösterir diyüp rāzı oldı pādişāh ol sā'at ḥil'at giydürüp kendüsine vezīr eyledi arası çok geçmedi kızu kamerü'r-rūḥ bānevāyı dağı buña virdi bir sene tamāmında bir erkek evlādı dünyāya geldi on sene ol diyārda pādişāha vezīr olup kamerü'r-rūḥ bānevādan üç evlādı oldı bir gün Maḥmūd-ı Ġaznevī tebdīl-i kōla çıkdı şehriñ içre gezüp giderken yolu bir yeñi ḥammāma geldi ziyāde ma'mūr bir ḥammām kapusu açık Maḥmūd-ı Ġaznevīnin göñli bir ḥamam şafāsı istedi toğrı ḥammāma gelüp atından indi ve içeri girdi ḥammāmı kalkup 'izzet idüp seccāde döşedi, 'ud 'anberler yakdı 'azīm ri'āyetler eyledi bundan ḥazḫ idüp yundı ve taşra çıkdı ammā bu taraftan ma'zül olan vezīr birkaç bellü başlu ādemleri çağırup eytdi gerçi bu vezīrden ḥoşnudsunuz ammā yā benden ḥoşnūd degil miydiniz ādemiñ gelüp benim yerime geçüp vezīr olması hemān bir kız bulması degil midir ammā ḥiç su'āl olunmadı ki sen ol kızu ol mezārlikda nice gördiñ ve gice ol mezārlikda sen ne arardıñ çünki eyü ādemsin gice bī-vaḫt mezārlik

aralarında ne tūrurdun dinmedi ve belki ol se'isiñ bu da ayak-dāşı idi bu da kıza el uzatmağ didikde se'is kâ'il olmadı bütün benim olsun diyü bu da ayak-dāşın ele virüp ve hem yerime geçüp vezīr oldu hem kıızı aldı bir adı şanı ve yeri belürsiz ādemiñ ne lāzım vezīr olması didi herkes vākı'ā hiç aqlımıza gelmedi ol zamān qal'adan taşra gice mezārılığda ne arardı su'āl olunmadı didiler gel imdi böyle olmaz diyüp beş on kadar ādem alup gelüp pādişāha yer öpüp du'ā eylediler pādişāh nedir didi bunlar bu su'ālī söylediler pādişāh ta'accüb idüp gerçi hiç 'aqlımıza gelmedi ol zamān qal'adan taşra gice mezārılığda ne arardı su'āl olunmadı imdi didiginiz gibidir diyüp tiz gelsün diyü emr eyledi birkaç hāşekiler

[27b]

segirdişüp geldiler sarāyında bulmayup tebdīl çıkduğın bilüp ardına düşdiler arayup hammāma gelüp buldılar 'acele üzere alup toğrı pādişāha getürdiler pādişāh aşlā su'āl itmeyüp qatl olunsun diyü emr eyledi Maḥmūd-ı Ğaznevī aḥvāli duyup şaşdı cellādlar hazır olup geldiler Maḥmūd-ı Ğaznevī kendüsinden ümīdi kesüp eṭrāfına bakarken gördi kim bunu şehrden getüren yeşil kuş gelmiş yanına yakın tūrur Maḥmūd-ı Ğaznevī fişrat bulup hemān segirdüp kuşun ayağına şarulup feryāda başladı kuş ürküp qanād açup ber-hevā olup çıktı Maḥmūd-ı Ğaznevī ayağına aşı olup gitdi ḥalk bre kavme gitdi diyü çağrışdılar Maḥmūd-ı Ğaznevī ise hevāya şöyle çıktı kim yer yüzi görünmez oldu gözler qararup 'aql dā'iresinde çıkup beyhūd oldu bir zamāndan şoñra 'aqlı başına gelüp uyğudan uyanur gibi uyanup gözün açdı kendüsün bir şehriñ taşrasında mezārılığda yatur buldı gördi kim gicedir yıldızlar toğmuş biraz yatup uyudu şabāha yakın qalkup kuşağın çözüp biraz silkindi şarşıldı yanında kise ile biñ altun vār idi mezār taşı üzerine koyup yine kuşağını kuşanup şehir qapusu henüz açılmış şehre girüp bir qahveye girüp oturdu birazdan ḥātırına altun gelüp aradı bulmayup Ḥayy meded diyüp 'acele ile qahveden çıkup segirdümle giderken manav dükkānı önünde tabla ile yoğurd tūrurdu yoğurd tablasına çarpup dökdi muqayyid olmayup 'acele ile gitdi ḥalk dīvāne şandılar ve gidüp ol üzerinde altunu bulmayup ol elem ile gerü dönüp yine ol qahve-ḥāneye gelüp içeri girüp oturdu aḥvāline su'āl idüp müteḥayyir oldu ammā herkes birbirlerine Maḥmūd-ı Ğaznevīyi gösterüp nezāketli deli dirlerdi dīvānedir yüzine bakmayan adam degildir dirlerdi Maḥmūd-ı Ğaznevī görüp muqayyid olmayup ḥāline düşünürdi ki tāt u taḥtım Bağdādda qalup böyle ğarīb düşdüm ve hocam şeyḫ daḥi kitāb getür diyü baña bakardı 'acabā ḥāli noldı yoḥsa beni böyle ğurbete itüp de yerime pādişāh mı oldu derdi ḥalk ise dīvānedir diyü

birbirlerine gösterirler gördiler sâkince oturur biri Maḥmûda ulaşmak için eytdi birâder demin manāvın yoğurdun dökken sen misin Maḥmûd hâ didi yâ niçün döküdün dedi Maḥmûd-ı Ğaznevî kaẓâ ile oldu didi bunlar gülüşdiler baḫ deli kaẓâyı bilür didi içlerinden biri eytdi bu deli değil ancak deliyi görelim didi yâ nereye giderdün didiler Maḥmûd-ı Ğaznevî eytdi ben misâfirim bu şehre bu gice geldüm kal'a kapısı kapalı olmağla mezârlıkda yatdum şabâh olduḫda kuşağım tâzeleyüp yanımda biñ altunım var idi taş üzere koyup unuttum buraya geldüm altun ḫâtırına gelüp kimse almadan varabileydüm diyü segirddüm vardum ama bulmadum almışlar şimdi oña düşünürüm didi bunlar eytdiler yâ biz bileydik saña gitme dirdik didiler Maḥmûd-ı Ğaznevî yâ nice biñ altun az akçe midir yâ şimdi ne yapayım didi bunlar eytdiler yok o ma'nâya değil bu şehirde bedestân kapusunda oturur 'Abdullâh Efendi nâmında bir âdem vardır bu ḫidmete ol ta'yindir bu şehriñ 'âdet-i kadîmesi budur bir âdem bir akçe olsun veyâ bir gayrı eşyâ olsun veyâ biñ altun olsun her ne ğâ'ib idüp düşürse zâyi' olmaz her kim bulursa alup 'Abdullâh Efendiye getirir falân yerde buldum dir ve her kim şey'in ğâ'ib iderse varır 'Abdullâh Efendiye su'al ider mâlını alur aşlâ bir şey zâyi' olmaz hemân yarın var 'Abdullâh Efendiden su'al idüp al didiler Maḥmûd-ı Ğaznevî diñleyüp gönülünden didi be-her vilâyette orospu oğlu var bu arada da bu olmaḫ gerek beni maşharaya alur ki ben de inanup yarın varam da kim bilür ne tiryâki âdemdir falân yerde biñ altun ğâ'ib eyledüm baña virdüm didi beni âzâr ideyazdı ğâ'ib eylediñse saña ne yapalım diye bunlar da gülüşeler didi ammâ âşkâre hîç söylemedi anlarıñla bir kaç âdemler daḫı geldiler bunlar daḫı Maḥmûdı dîvâne şanup su'al idüp soñra aḫvâle mürdik olduḫda yâ bedestân kapusunda 'Abdullâh Efendiye varmadun mı didiler Maḥmûd-ı Ğaznevî ta'accüb idüp giderken eytdi 'aceb bunlar aşağıda müşâvere mi itdiler de çıkarlar beni mezzâka alurlar didi herkes tağılmış

[28a]

idi bir ihtiyâr pîr kahveci var idi Maḥmûd-ı Ğaznevî yanına gelüp oturdu eşnâ-yı muşâhabetde Maḥmûdın ḫâlini şordı Maḥmûd-ı Ğaznevî altun ḫâliñ söyledi. İhtiyâr eytdi yâ sen bedestân kapusunda 'Abdullâh Efendiye sağlık virmediler mi Maḥmûd-ı Ğaznevî belî sağlık virdiler ammâ i'tikâd edemedüm belki beni mezzâka alurlar diyü 'aceb vâkı' midir didi kahveci belî oğlum vâkı'dir ak şaçalım ile saña yalan söyleyecek ḫâlim yokdur bu şehir 'âdet-i kadîmesi iyidir her kim ne düşürse bulan aña getirir ondan soñra şâhibi çıkup virür kimseniñ bir şeyi zâyi' olmaz didi

Maḥmūd-ı Ğaznevī ol gice ahvede yatup irtesi bedestān yanına gelüp gördi bedestān apusu dibinde bir büyük dükkānda bir a saallu pīr oturur arşusunda birkaç ulām el bağlayup ururlar Maḥmūd-ı Ğaznevī varup selām virdi ‘aleyke alup ol pīr nedir didi Maḥmūd-ı Ğaznevī falan yerde kırmızı kise ile taş üzere biñ altunum unuttum sizi sağlık virdiler oña geldüm didi iḥtiyār oğlanlarına bağup bağın gelmiş midir didi oğlanlar şandık açup bağdılar içinde vāfir hezār dürlü şeyler var ammā altun yok eytdi imdi dağı gelmemişdir ammā zayī‘ olmaz gelür belki bulan ādem ihmālcı imiş yarın gel yoğla elem üzere olma didi Maḥmūd yine ol ahveye gelüp oturdu su’āl eylediler Maḥmūd-ı Ğaznevī iştüğin ḥaber virdi söyledi bunlar da belī öyledir elem üzere olma yarın yine var didiler ol gice geğüp şabāh oldu yine Maḥmūd-ı Ğaznevī varup selām virdi aḥvālin söyledi oğlanlar yine şandık açup ıkardılar biñ altun kırmızı kise ile kendü mühriyle virdiler Maḥmūd-ı Ğaznevī şād olup ıkarup on altun pīriñ öñine odı pīr nedir aşlı ne istersin didi Maḥmūd-ı Ğaznevī altunların mücdesidir ma‘zūr buyuruñ didi pīr eytdi ḥayır biz açe almayuz bu ḥidmete ta‘yīn olmuşuz ḥidmet Allāh için al altunları var sağlıkla didi Maḥmūd-ı Ğaznevī eytdi Maḥmūd-ı Ğaznevī alup oynuna odı ve eytdi sizden bir su’ālim vardır didi ol pīr nedir su’āliñ didi Maḥmūd-ı Ğaznevī eytdi şehir-i Baėdād ‘acabā buraya ne adar yoldur didi iḥtiyār eytdi naşıl Baėdād biz bilmeyüz bu adar yıldır yaş yaşıyup ‘ömr sürdüm Baėdād nāmında vilāyet görmedüm ve hāzā siyāḥ dervişler ile görüştüm onlardan dağı iştmedüm ammā ata ve dedelerimizden iştüdürüz ba‘zı tevāriḥ kitābında yazar imiş ki dünyāda maşri cānibinde bir şehir dağı var imiş adına Baėdād dirler imiş buraya dört yüz yıllık yolmuş dirler ammā kimse varup geldüğin görmedik ve iştmedik hā bir sözdür söylerler ammā sen bunu su’āl eylemekte bā‘iḥ nedir yā sen gerçek Baėdād var olduğına inanur mısın didi Maḥmūd ziyāde müteḥayyir olup ne diyeceğin bilmedi ammā bu şehriñ ‘ādet-i kadīmesini ve āb u hevāsını begendi bāri şu şehirde evlenüp alsam didi ve eytdi size bir su’ālim dağı var ben misāfirim aḥvāli bilmem imdi bu şehirde evlenmek murād iderem nice ideyim didi ol pīr eytdi ma‘ul idersin ammā ben ol ḥidmete arışmam bedestān öbür apusunda ‘Ömer Efendi dirler bir ādem vardır bu ḥidmete ol ta‘yīndir didi Maḥmūd-ı Ğaznevī sürüp öbür apusına gelüp gördi bir büyük dükkānda bir ara saallı bir yüzi nūrlı ādem oturur yanında bir iki ulām el bağlayup dururlar Maḥmūd-ı Ğaznevī gelüp selām virdi ol ādem aleyke alup ḥoş geldiñ diyüp ikrām eyledi Maḥmūd-ı Ğaznevī murādın ‘arz eyledi ol ādem ma‘ul görüp su’āl eyledi evlenmek üç dürlüdür anėısının istersin didi Maḥmūd-ı Ğaznevī eytdi yā ben anuñ üç

dürlüsin bilmem kangısın isteyim didi ol âdem eytdi biri oldur ki kız oğlân olmağdır didi Maḥmūd gönlünden fikr eyledi kızın ḥarcı çoğdur benim ise hemân biñ altunum vardır olmaz didi ve biri kocasından ayrılmış ‘avrattır didi Maḥmūd gönlünden eytdi eger bir eyü ‘avrat ise kocasından ayrılmazdı eger kocası fenâ da olsa ‘avrat eyü olduḡda ġayret çekerdi evvelki kocasına fâ’ide itmeyen baña da itmez ol da olmaz didi ve biri daḡı kocası ölmüş ḥâtündür didi Maḥmūd gönlünden eytdi bu bir eyü ‘avrat olmasa kocasıyla olunca dirlik dirilüp geçinmezdi bu ma’ḡül deyüp rızâ virdi ol maḡal ol âdem ġulâmlarına eytdi şu kızlar defteri dursun ve kocasından ayrılmışlar defteri de dursun

[28b]

kocası ölmüşler defterin al getür didi ġulâm daḡı şandık açup bir koca defter çıkardı beş on ṡabaḡa kağıdları birbirlerine eklemişler ve içine başḡa başḡa esâmeler taḡrîr eylemişler ortaya getürüp yaydılar ve ol kimse Maḥmūd-ı Ġaznevîye emr eyledi imdi gözin yum ve şehâdet parmağıñla şu esâmelerin birine baş ṡâli’ine ne çıkarsa naşîbiñ oldur soñra kimseye ‘özr bahâne bulma didi Maḥmūd-ı Ġaznevî gözin yumup Allâh Allâh diyerek şehâdet parmağıyla esâmeniñ birine başdı gözin açup ‘Ömer Efendiye gösterdi alup müṡâla’a edüp eytdi belî falân maḡallede falân ḥâtündür vâḡı’an ṡâli’ine eyü şey düşdi diyüp Maḥmūd-ı Ġaznevîyi alıḡoyup ‘avrata ḡaber gönderdi birazdan anı görđi kim bir muḡteşem ‘avrat giyinüp ḡuşanmış ḡaşları kıvrılmış yâya ve cemâli bedr olmuş aya beñzer ardından dört dâne cârîyesi var ḡol şalup gerdân ḡırup hezâr nâz şîve ile gelüp ‘Ömer Efendiye selâm virüp cevabıñız nedir didi ‘Ömer Efendi eytdi işte şu yigit evlenmek murâd ider ḡur’a itdik ṡâli’ine sen çıkḡun murâdın nedir didi ol ‘avrat hezâr nâz şîve ile bir kerre Maḥmūd-ı Ġaznevîye nazâr idüp döndi ‘Ömer Efendiye eytdi imdi naşîbime çıkḡmış yâ ne dimelü emr siziñdir diyüp varacaḡ oldu ve bu ‘Ömer Efendinin ḡarşusunda bir dükkân daḡı var onda bir efendi oturır İmâm Aḡmed Efendi dirler imiş cümle nikâḡı ol ider imiş tîz anı çağırup ol ‘avratı Maḥmūd-ı Ġaznevîyi nikâḡ idüp gönderdi Maḥmūd-ı Ġaznevî yanına düşüp bir ‘âlî sarâya geldi içeri girüp ḡadıncık daḡı şoyunup yerinde ḡarâr eyledi Maḥmūd-ı Ġaznevîyi şadra geçürüp ‘azîm ri’âyetler eylediler yigirmi ḡadar daḡı cârîye daḡı gelüp Maḥmūd-ı Ġaznevîniñ elin öpüp ḡarşu ṡurdılar kırḡ gün yiyüp içüp ḡoş geçdiler Maḥmūd-ı Ġaznevîye ḡarc göstermediler kırḡıncı gün ‘avrat eytdi imdi şehrimiziñ ‘âdeti budır ki bir kimse evlense kırḡ gün misâfirimizdir diyü ḡarc göstermeyiz kırḡ günden ḡarcı ol görür zîrâ ḡarc erkek boynundur imdi işte kırḡ

gündür tamām oldu şimdi gerü ħarcı siz görürsiñiz ve bu evin yevmiye beş yüz aqçe ĩrād meşārifi vardır ve eger dört yüz toqsān toquz aqçe olursa zaħmet çekilür ve eger beş yüz bir aqçe ħarc olursa işrāf olur işrāfi qabūl itmeyüz hemān beş yüz aqçe tamām ĩrād meşārifimiz vardır isterseñiz ħarcın pazara giden qoca cāriyeye virin ol alsın lāzım olan şeyleri siz zaħmet çekmesiñiz nice bilürseñiz öyle eyleyin didi Maħmūd-ı Ğaznevī bi'z-zarūrī rızā virüp yevmiye beş yüz aqçe çıkarır pazara giden cāriyeye teslīm iderdi ol alup lāzım gelen yire ħarc iderdi bu kıyās üzere birkaç gün gitdi bir gün gördi Maħmūd-ı Ğaznevī altun az qalmış ardından gelmiyor bir yandan durma gideyor ehline eytdi ey ħātūn böyle sergerde gezmekte daħı 'ālem yoq bir käre sülük eylesek hem eglenürdik hem ħarcımıza medār olurdu ammā sermāye da qalmadı 'aceb n'eylesek didi 'avrat eytdi bedestānda bir tolabım vardır qapaludur çoqdan saña miftāħın vireyim var aç otur ve çıkarup beş yüz ğuruş daħı sermāye virdi ve işmarladı kim her ne alursañ deftere bahālun yaz müşeteriye aldugın bahāya şat zinhār ve zinhār ziyādeye ve eksige virme ħayr Allāh içündür Allāh berekātın virür didi ve eytdi ki işidirüz ki dünyāda ba'zı vilayetler var imiş ve o daħı bizim gibi ādemler var imiş bir aqçeye aldugın beş aqçeye virür imiş yigirmi aqçeye aldugın otuz aqçeye virür imiş el-'ıyāzu bi'llāh şaқınup öyle olma didi Maħmūd-ı Ğaznevī diñleyüp göñlinden eytdi aldugım şeyi şatduğım bahāya verdikden soñra baña ne fā'ide qalacaqdır ve günde beş yüz aqçe meşārifi nereden virecegim diyüp müteħayyir oldu ammā āşkäre söylemedi vāq'an varup bedestāna dükkānını açup geçüp oturdu beş yüz ğuruş sermāye idüp aldugın defter idüp yine ol bahāya müşeteriye şatardı ve yevmiye beş yüz aqçe içinden ħarc iderdi bir sene tamām oldu onda qarār eyledi sene başı geldi ehli olan 'avrat eytdi āğa yārin sene başıdır şol peštaħla ile aqçeyi eve getürseñ bir görsek bu sene ne qadar fā'idemiz

[29a]

vardır görelim didi Maħmūd-ı Ğaznevī göñlünden eytdi ne fā'idemiz olsa gerek aşlı beş yüz ğuruş aldugım şeyi ol bahāya virdik yevmiye beş yüz aqçe ħarc ideyoruz baqalım hele aqçe qalmış mıdır diyüp şabāħ dükkāna gelüp aqşam peštaħtayı qoltuğuna alup eve geldi ve öñüne qodı miftāħ ile açup baqdılar vāfir aqçe var sayup beş yüz ğuruş aşlı-ı mālñ başka qodılar ve quşurun daħı şayup gördiler biñ beş yüz ğuruş daħı fā'idesi var 'avrat eytdi işte bu sene Allāh te'ālā bize bu qadar fā'ide ihsān eylemiş didi ammā Maħmūd-ı Ğaznevī ziyāde müteħayyir olup qaldı ve eytdi yā bu aqçeniñ aslı beş yüz ğuruş idi ve yevmiye beş yüz aqçe içinden ħarc iderdüm

alduğım Őeyi yine ol bahāya virdüm bir aķçe ziyāde almadum Őimdi bu aķçe beŐ yüz ğuruŐ sermāyesi ve biñ beŐ yüz ğuruŐ fā’idesi ve yevmiye beŐ yüz aķçe ħarcım nereden geldi didi ‘avrat iŐidüp ŐaŐdı behey ķoca Allāh virdi berekātın didi Maĥmūd-1 Ğaznevī belī ammā yā nice ziyāde geldi yoksa cin mi getürdi hemān ‘avrat başına bir bez örtüp taĥta pūŐe çıķup feryāda başladı ümmeti Muĥammed yok mı ben ķocamı Őimdi buldum dirken meger ķocam rifāzī imiŐ ben Allāh virdi dirim ol cin mi getürdi dir gelin depeleyin hāy deyince eĥrāfdan iŐidenler ĥalk kimi balta kimi Őopa ķapup ğürüh ğürüh segirdiŐüp üzerine üŐüŐdiler Maĥmūd-1 Ğaznevīniñ cān başına sıçrayup ve kendüsinden ümīd kesüp eĥrāfına bakup Őururken ğördi kim yine ol yeŐil ķuŐ gelmiŐ yanına yakın bir aĝaĥ üzere ķonmuŐ durur derĥāl segirdüp ķuŐ ayaĝına Őarıldı ķuŐ ķanād aĥup ber-hevā çıķup gitdi ĥalk bre meded ķaçdı oķ yāy getürün uralım diyü feryāda başladılar ol ķuŐ Őöyle hevāya çıķdı kim deryālu ķatre gibi ğörüldi ve yeryüzi bir nokĥta gibi ğörüldi ve her bir yıldızlar bir ulu Őahrā gibi Őaçıldı Maĥmūd-1 Ğaznevī ‘aķl dā’iresinden çıķup ğözi ķarardı lā-ya’ķıl olup beyhüd oldu bir zamān Őoñra ‘aķlı başına gelüp ğözin açdı kendüsin bir berr ve beyābān yerde buldı eĥrāfına nazar eyledi ķarŐusunda bir kal’a miŐāli bir dīvār ğörünür ve bir ķapusu var ve yetmiŐ seksen ķadar pür silāĥ ve ellerinde degnekleri var ķapuda Őururlar edeb erkān ile Maĥmūd-1 Ğaznevī ta’accüb idüp eytdi ‘aceb burası neresidir ve bu yerde kim olur bu ķadar ķapucuları var diyüp ķalkup toĝrı kōye geldi birine selām virdi muķayyid olmayup selām almadı öbürüne varup selām virdi ol daĥı almadı ey yakın varup birine daĥı selām virdi ve su’āl eyleyim didi degnek ile üzerine hücum idüp ķoĝdılar Maĥmūd-1 Ğaznevī uzaķdan Őurup bakdı yine gelüp ne bakarsın bre var git diyüp hücum eylediler ol maĥal Maĥmūd-1 Ğaznevī daĥı ğerü gidüp seyre Őırdı ammā ol maĥal iĥerüden bir ŐavāŐı çıķup ķaçdı ķapuda Őuranlar da ŐavāŐıniñ ardına dūŐüp Őıtalum diyü hücum eylediler ol mahalde ķapu aralık tenhā bulunup Maĥmūd-1 Ğaznevī fırsat bulup iĥeri ğirdi eĥrāfına nazar idüp ğördi bir bāĝ bāĝĥedir ve bir vāsi’ meydānıdır orta yerde bir kōŐk yapmıŐlar ve envā’ dürlü zīnet eylemiŐler ve iĥinde bir Őāh-zāde oturur taĥmīnen on beŐ on altı yaŐında yüzi ayıñ on dördine beñzer bir nev-civāndır ammā Őāh-zāde daĥı eĥrāfına nazar iderken ğözi Maĥmūd-1 Ğaznevīye rast geldi yanına ĥaĝırdı sen kimsin dedi Maĥmūd-1 Ğaznevī misāfirim didi ol Őāh-zāde eytdi kırķ ğündür bunda ĥapisem ādem yüzün ğörmedüm cānım ziyāde sıkıldı gel bāri seniñle eglenelüm didi Maĥmūd-1 Ğaznevī çıķup yanında ķarār eyledi Őāh-zāde eytdi yā sen nice gelebildiñ didi Maĥmūd-1 Ğaznevī ŐavāŐı aĥvālin Őöyledi ve eytdi yā siziñ bunda ĥapis olmaĝıza bā’iŐ nedir didi Őāh-zāde eytdi ben bu vilāyet

pādişāhınıñ oğluyum atam çok memleket ve çok ‘askere mālîk bir ulu pādişāhdır anda ben toğdugım zamān pederimin ehl-i hikmet şāhibi mūneccimleri vardır çağırup tāli‘ime bakmışlar cevāb virmişler ki bu dūnyāda maşrîk cānibinde bir memleket vardır buraya iki yüz elli yıllık yoldur

[29b]

ve adına Bağdād dirler anıñ pādişāhı olan Maħmūd-ı Ğaznevī bu tarafa gele ve bu şāh-zādeniñ ölümü oniñ elinde ola dimişler ve on beş yaşına vardıkda bu vākî‘ zuhūr ide dimişler ol zamāndan beru on beş sene olmuş soñra pederim mūneccimleri çağırup nice idelim dimiş onlar da istihrāc idüp bu kırk günü çıkarmışlar ve eger bu kırk günü geçerse ğayrı selāmetdir dimişler pederim dağı kōrkusından şehirden irāk burada maħfice bu bağı binā eyleyüp benim için ħāzır eylemiş şimdi beni getirüp bunda kodılar ve üzerime kapuda bu kadar ādem bekci eylediler ve yanıma kimse uğratmayup kırk gündir böyle bunda ħapis çekerim ādem gördüğim yokdur günde bir ādem ta‘yīndir aħşam da şabāħ da ta‘ām getirir yanıma yakın uğramaz hemān bırağur gider ben kālkarım içeri yine gelüp alur gider dünki gün mūneccimlerden yine ħaber geldi elem çekmesün hemān yarın da tursun öbür gün yine şehre getirir dimişler işte bugün tamām kırk gündir nolaydı ki şu Maħmūd-ı Ğaznevī didikleri ādemiñ zararından kurtulaydum diyüp eline düşdi Maħmūd-ı Ğaznevī işidüp ta‘accüb eyledi gönlünden eytdi mūneccimler eyü üstād ādemler imişler benim adım ve buraya geleceğim bilmişler ammā baña kaşd ider didiklerini ħilāf söylemişler böyle tāze şāh-zādeye ādem nice kem kaşd eyleye ve bu şāh-zāde baña n’eyledi kim buna kem kaşd ideyim diyüp kendü kendüsinden kōrkdi elem çekme aşlı yokdur anların her didikleri çıkamaz diyüp tesellī eyledi biraz muşāħabet idüp şāh-zāde Maħmūd-ı Ğaznevīden ziyāde ħazz eyledi ta‘ām maħalli oldu şāh-zāde eytdi ey misāfir şimdi baña bir ‘Arap ta‘ām getürme vaħtidir seni yanımda görürse taşra kōvar gel kōşk altına şaklan soñra çıkup yine oturur eglenürüz didi Maħmūd-ı Ğaznevī peki diyüp kālķup kōşk altına şaklandı ol maħal bir ‘Arap başında tabla ile ta‘ām getürüp kōşk yanına koyup gitdi şāh-zāde alup öñüne kodı andan şāh-zāde eytdi misāfir gel çık ta‘ām yiyelim ve hem ayağın dağı uğurlu imiş bak bu sene ne yetişdirmişler gör didi Maħmūd-ı Ğaznevī kōşke çıkup ta‘āma oturdu gördi kim tūrfānda ħıyar yetişdirmişler iki dāne kōmuşlar hele ta‘ām yiyüp ba‘de ħıyar kesmek murād eyledi yanında bıçaķ mişāli bir şey kōmamışlardı hele Maħmūd-ı Ğaznevīniñ bıçağın görüp getür şunu keselim didi Maħmūd-ı Ğaznevī çıkarup bıçağı şāh-zādeye

viridi alup görince şaşdı hāy meger Maḥmūd-ı Ğaznevī sen imişsin aman baña kıyım tazeligime merḥamet diyüp niyāza başladı Maḥmūd-ı Ğaznevī şaşup ta‘accüb eyledi ben ol degilim yā sen beni neden bildiñ didi şāh-zāde eytdi bıçağın tamğasında Sultān Maḥmūd-ı Ğaznevī diyü yazılı ondan bildüm deyince Maḥmūd-ı Ğaznevī artık inkār idemeyüp belī ben Maḥmūd-ı Ğaznevīyim ammā saña kaşdı yokdur sen bana n’eylediñ ki ben saña kem kaşdı ideyim gerçi müneccimler istihrāc eylemişler ammā saña burada ḥilāf söylemişler benim saña kaşdı yokdur ‘aklıma ve fikrime gelmez diyüp ‘azīm yemīn kaşemler idüp tekrār yemīn eyledi ḥātırın hoş tut ben de bir serencāma uğrayup buraya düşdüm didi hele şāh-zādeniñ biraz ḥātırın hoş olup gönlü yerine vardı ve bıçağını eline alup ḥıyar kesüp ve becid sançup ağzına koyup yirdi ve hem muşāḥabet iderken şāh-zādeye bir ağsırma peydā oldu ağzındaki bıçağı tiz çekmeyüp dīmāğına şapuna varınca şaplandı kan inilüp bir tarafa

[30a]

düşüp rūḥun teslīm eyledi kana ğarḳ olup yatdı Maḥmūd-ı Ğaznevī görüp gerü kaçdı acıdı ve ziyāde şaşup cān başına şıçradı nidecegin bilmedi kaçayım dirken ta‘ām getüren ‘Arap yine boş kablari almağa gelmişdi gelüp şāh-zādeyi bu hālde görüp ve Maḥmūd-ı Ğaznevīyi görüp gerü kaçdı kapuda olan ādemlere ḥaber eyledi gelüp başına üşdiler Maḥmūd-ı Ğaznevīyi tutup getürdiler pederi pādişāhın karşısına getürüp aḥvāli söylediler pādişāh āh idüp sīnesin çāk eyledi andan katl eyleyin diyü fermān eyledi hemān cellādlar ḥāzır olup geldiler Maḥmūd-ı Ğaznevī artık kendüsinden ümīdi kesüp etrāfına bakıp tūrurken gördi kim ol yeşil kuş yine gelmiş kendüsine yakın bir yerde oturır hemān Maḥmūd-ı Ğaznevī fırsat bulup hemān segirdüp kuşun ayağına şarıldı kuş pervāz urup hevāya çıkdı ḥalk bre kavme gitdi habire meded oḳ yāy getüriñ uralım didiler kuş alup şöyle çıkdı kim yeryüzi görünmez oldu Maḥmūd-ı Ğaznevīniñ gözi kararup ‘aḳl dā’iresinden çıqup beyhūd oldu bir zamāndan şoñra ‘aḳlı başına gelüp gözün açdı kendüsün Bağdādda kendüniñ sarāyında bağçe arasında kitāb getürmege gideyor buldı ve yanında şem‘-dān daḳı mum yanıyor buldı ol zamāndan beru ise arası otuz yıl olmuşdı Maḥmūd-ı Ğaznevī bu hāle ta‘accüb idüp ziyāde müteḥayyir oldu varayım köşke bakayım şeyḫ var mıdır diyüp kitāb almağa gitmeyüp gerü döndi köşke çıqup bakdı Şeyḫ Şehābeddīn kitāba muntazır olup tūrmuş Maḥmūd-ı Ğaznevīyi görünce kanı kitāb getürdün mi didi Maḥmūd-ı Ğaznevī nasıl kitāb didi şeyḫ yā şimdi kitāb getürmege gitdin didi Maḥmūd-ı Ğaznevī eytdi bre hey efendi nasıl şimdi işte ben otuz yıldır bunda

yoğıdım başıma şöyle ve şöyle aḥvâller geldi diyüp naql eyledi şeyḥ eytdi sen gitdügin zamân elinde mum yarım idi işte yine yarım ve otuz yıldan beru âdemiñ üzerinde olan libâsı eskimez mi işte üzerinde olan libâs daḥı durur şimdi sen kitâb getüreyim diyü gitdiñ yarım sâ‘at daḥı olmadı işte yine geldiñ şakin bu aḥvâli ḥalka dime seni dīvâne olmuşlar dirler de gülerler didi ve Maḥmūd-ı Ğaznevî yâ şeyḥ bu ne ḥâldir didi şeyḥ eytdi bu seniñ aḥvâllerin daḥı ḥilâf degildir gerçektir ammâ işte bir bayağı âdem bir yarım sâ‘atte bu kadar memlekete varup otuz sene gezdün yine yarım sâ‘at tamâm olmadan geldiñ yâ âḥir zamân peygamberi Muḥammedü’l-Muṣtafâ şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellemiñ bir gicede yedi kat gökleri gezüp ve Allâh te‘âlâ ile biñ biñ kelâm idüp yine döşegine gelüp ısıcaḥ ve ḥapu mandalı yine tıḫırdar ibriği daḥı dökülüyor bulduḡın nice inanmaz inkâr idersin imdi bu i‘tikâdı terk eyle cümlesi şaḥîḥdir vâḳi‘dir deyince Maḥmūd-ı Ğaznevî tevbe ve istiğfâr idüp ḥalkup Şeyḥ Şehâbeddîn ḫuddisallâhu sırruhu’l-‘aziziñ destini būs idüp i‘tikâdın muḥkem idüp anıñ etegine yapışup andan bi‘at idüp oḫudı tamâm irşâd olup mertebeye yetişdi kemâl ḥâşıl eyledi velî oldı

Bunı yâdigâr eylediler

1249

15 Be

[30b]

Boş varak

[31a]

Boş varak

[31b]

Beyaz maızı 40 dirhem

Şaru ḥalîle ḥabuḡı 10 dirhem

Loṭur 5 dirhem

Şarâb turtusı 5 dirhem

Ala cehri 5 dirhem

Billür şāb 50 dirhem

Çurşun tozu 3 dirhem

Tenekār 3 dirhem

Mā'i lezīzin içine maızı ve şaru ḥalīle kabuğı ve loçurı ve toçuyı ve ala cehriyi koyup kaynaya bir vuçıyye kadar soñra şābı ve toçuyı ve tenekārı bu üçini havanda döğüp mā'i lezīzin içine çarışduralar.

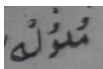
Üç fincan şaru yarım fincan al baççām on dirhem zamçı aḥşamdan toçup şabāḥ ile süzüp bir dülbende zemīn itdıkde şaru olur.

Açık çıvıdı işlemeli zamçını işleyüp şarusını işlemeden mayısa batırıp üstüne şaru sürer ise yeşil olur.

Açık mā'i üzerine şaru zemīn olunur ise açık yeşil olur.

Penbe murād olunur ise çıvıdleri yayçanmadan mor penbesi işleyüp kaynamadan beyāz zamçını işleyüp (Mülüle, mülvüle?)¹ zemīn olur beş fincan şu bir fincan şāb yigirmi dirhem zamç aḥşamdan toçup şabāḥ ile süzüp zemīn itmeli bir gice çurudup altı dirhem çırmız ile kaynadıkda penbe olur.

Gögez murād olunur ise çıvıdleri yayçanmadan mor penbesini işleyüp kaynamadan beyāz zamçını işleyüp zemīn olur yalnız şābıñ içine yigirmi dirhem zamç koyup aḥşamdan maızı şabāḥ ile süzüp beyāz dülbende zemīn olur giceleyüp yedi dirhem çırmız ile kaynamadan gögez olur.

¹

Açık penbe murād olunur ise çividleri yaykanmadan mor penbesini işleyüp kaynatmadan beyāz zamkını işleyüp zemīn olunur sekiz fincan şāb yigirmi dirhem zamk aḥşamdan tutup şabāḥ ile süzüp zemīn itmegın bir gicede kurudup altı dirhem kırmız ile kaynadıkda bu şüretde aşıl penbe olur.

[32a]

Ḳahve rengi murād olundıkda üç fincan şaru bir fincan siyāḥ on dirhem zamk aḥşamdan tutup şabāḥ ile süzüp gögez üstine zemīn olur ḳara ḳahve rengi olur.

Şamūrī murād olundıkda siyāḥ boyanıñ içine on dirhem zamk ‘ilāve olundıkdan soñra aḥşamdan tutup şabāḥ ile süzüp gögez üstine zemīn itdikde iki giceden soñra yaykanup şamūrī olur.

On beş dirhem beyaz mażı yedi dirhem ḥalīle üç dirhem loṭur üç dirhem şarāb ṭortusu bunları dögüp üç kıyye şu ile kaynadup bir kıyye elli dirhem ḳaldıkda indürüp astārdan süzüp yigirmi dirhem billūrī şābı döküp içine ḳoyup tekrār kaynayup bir kıyye ḳalınca ḳadar yine indürüp süzüp şīşeye ḳoymalı zemīn itmeden yigirmi dirhem zamk dögüp aḥşamdan tutalar şabāḥ ile süzüp beyāz dülbende zemīn olunur bir giceden soñra yaykanmalı.

Çivid tertibi yüz dirhem şu sekiz dirhem ḳalye taşı dögüp ḳaynamalı bir iki taşım (...) ¹ dirhem çividi dögüp yarım fincan ḳaldıkda şu ile ezüp ḳalyeniñ tamām şuyı içine süzmeli işte birḳaç taşım ḳaynamalı sekiz dirhem zırnık almalı dögüp içine ḳoymalı ufaḳ ufaḳ köpürtünce ḳaynamalı aşağı indirmeli.

Siyāḥ boya sādesi bir gice ḳaynar şamūrī iki gice ḳaynar siyāḥ boya altı gice ḳaynar.

¹ Eserde bu kısım boş bırakılmıştır. Derleyicinin tarifi daha sonra tam ve doğru olarak öğrenip yazmak için boş bırakıldığı düşünölmektedir.

Qara qalem tertibi yuz dirhem siyah maži dogup tencereye koymalı uc kıyye su ile nısfı kalınca qadar kaynamalı elli dirhem sacı kıbrızı dogup icine koymalı birkaç tasım kaynamalı yigirmi bes dirhem zag dahı dogup icine koymalı bir kıyye kaldıqda asagi almalı.

[32b]

Şab tertibi on bes dirhem beyaz maži on dirhem cehri yedi dirhem saru halile uc dirhem lotur cehriden ma-adasını dogup tencereye koyup icine uc kıyye su koyup bir kıyye elli dirhem kaldıqda indirup suzmeli yigirmi dirhem billur şab dogup icine atmalı tekrar bir kıyye kalınca indirmeli tekrar suzmeli şıseye koymalı.

Mor tertibi uc fincan su bir fincan siyah bir fincan şab on bes dirhem zamk dogup bir yere qarısdırup ahşamdan şabaha degin durmalı 'ale's-şabah işlemeli.

Açık çivid tertibi bir fincan koyı çivid iki fincan su on bes dirhem zamk dogup cumlesini bir yere koyup atesde kaynamalı zamk eriyince indirup işlemeli.

Kaynamalı on bes dirhem şab iki dirhem göz tası ikisini bir yerde dogup bir kaseye koymalı agzına estar koymalı boyayı ustune suzmeli qarısdırup şıseye koymalı boyanırken on dirhem zamk dogup icine koymalı.

Yesil bakkam zemın tertibi elli dirhem mor bakkam yigirmi bes dirhem cehri on bes dirhem siyah maži dogmeli ucünü bir yerde uc kıyye su ile kaynadup bir kıyye kalmalı kırk dirhem göz tası on bes dirhem billur şab ikisini bir yerde dogup bir kaseye koyup agzına bir estar koyup boyayı ustune suzup qarısdırup şıseye koymalı boyanırken on bes dirhem zamk icine koymalı.

Bakkam-ı laciverdi zemın boyası elli dirhem mor bakkam on bes dirhem cehri ikisini bir yerde uc kıyye su ile kaynadup bir kıyye kaldıqdan sonra kırk dirhem göz tası on

beş dirhem billür şāb ikisini bir yerde dögüp bir kāseye koyup ağızına bir estār koyup boyayı üstüne süzmeli qarışdırup şīseye koymalı boyanırken on dirhem zamķ koymalı.

[33a]

Qarpuzī zemīn boyası tertibi yüz dirhem baqqām on beş dirhem siyāh mazī dögüp üç kıyye şu ile cümlesini bir yerde kaynadup bir kıyye kaldıķda on beş dirhem kalem cengār dögüp bir kāseye koyup ağızına bir estār koyup boyayı üstüne süzmeli qarışdırup şīseye koymalı işlerken on dirhem zamķ dögüp içine koymalı.

Al baqqām tertibi bir fincan ışlanmış zamķıñ içine yarım fincan al baqqām üç damla qarışdırup bir giceden sonra açık loşī olur bir fincān zamķ üstüne beş damla şaru koyup bir giceden sonra kibritī olur.

İki fincan şaru bir fincan al baqqām bir fincan şāb on dirhem zamķ aḥşamdan tutup şabāḥ ile süzmeli beyāz dülbende zemīn eyledikde mor olur bir gece qurudup şabāḥ yayķanmalı.

Beş fincan şu bir fincan şaru on dirhem zamķ ile aḥşamdan tutup şabāḥ ile süzüp beyāz dülbende zemīn itdikde şamānī olur.

Üç fincan al baqqām bir fincan şāb on dirhem zamķ aḥşamdan tutup şabāḥ ile süzüp beyāz dülbende zemīn itdikde şamānī olur.

Bir fincan siyāh yarım fincan al baqqām iki fincan zamķ tutup şabāḥ ile süzüp beyāz dülbende zemīn itdikde kına rengi olur.

[33b]

Bir fincan şaru iki fincan şāb on dirhem zamḵ aḥşamdan tūtop şabāḥ ile sūzūp beyāz dūlbende zemīn itdikde ḵına rengi olur.

On fincan şu bir fincan şaru yarım fincan mor baḵḵām on dirhem zamḵ aḥşamdan tūtop şabāḥ ile sūzūp beyāz dūlbende zemīn itdikde limonī olur.

Üç fincan şu yarım fincan siyāḥ yarım fincan al baḵḵām on dirhem zamḵ aḥşamdan tūtop şabāḥ ile sūzūp beyāz dūlbende zemīn itdikde ḵurşūnī olur.

Dört fincan şu bir fincan al baḵḵām yarım fincan siyāḥ on dirhem zamḵ aḥşamdan tūtop şabāḥ ile sūzūp beyāz dūlbende zemīn itdikde kimyonī olur.

Bir fincan şu bir fincan şaru mor al baḵḵām bir fincan şāb bir fincan siyāḥ on dirhem zamḵ aḥşamdan tūtop şabāḥ ile sūzūp beyāz dūlbende zemīn gicelenmeden yayḵanup bir a'lā renk olur.

Üç fincan şaru bir fincan siyāḥ on dirhem zamḵ aḥşamdan tūtop şabāḥ ile sūzūp beyāz dūlbende zemīn itdikde kimyonī olur.

Penbe tertībi iki fincan (...) ¹ bir fincan şāb on beş dirhem zamḵ dōgūp bir yerde aḥşamdan şabāḥa degin durmalı 'ale's-şabāḥ sūzūp işlemeli.

[34a]

Şaru tertībī elli dirhem cehrī on beş dirhem beyāz maẓı dōgūp üç ḵıyye şu ile bir ḵıyye ḵalınca ḵaynamalı on beş dirhem billūr şāb dōgūp bir ḵāseye ḵoymalı aḡzına

¹ Eserde bu kısım boş bırakılmıştır. Burada derleyicinin, gerekli olan malzemeyi hatırlayamadığından daha sonra öğrenerek yazmak için boş bıraktığı düşünülmektedir.

estār koyup boyayı üstüne süzmeli soñra şāb ile boyayı qarışdurup şīşeye koymalı işlenecegi vakit böylece mor zamķ süzöp işlemeli.

Mor baķķām tertibi yarım kıyye mor baķķām on beş dirhem siyāh mażı döğöp mor baķķām ileberāber üç kıyye şu kaynayup bir kıyye kaldıķda on beş dirhem şāb döğöp kāseye koyup ağızına estār üstüne süzmeli soñra qarışdırup şīşeye koymalı beş dirhem şarāb tørtüsü on dirhem mor baķķām beş dirhem loțur.

Siyāh zemīn boya tertibi dört kıyye şu koyup bir kıyye kaldıķda incek yarım kıyye mor baķķām yigirmi beş dirhem cehri kırķ dirhem siyāh mażı kırķ dirhem göz taşı kırķ dirhem şacı kıbrız ile köz taşını döğöp kāseye koymalı süzöp ağızına estār koyup süzmeli.

Dört fincan şu bir fincan siyāh bir fincan mor on dirhem zamķ aķşamdan tötup şabāh ile süzöp beyāz dülbende zemīn itdikde mażzen қаpağı olur.

[34b]

Boya kaynama tertibi

Beyāz mażı 5 dirhem

Şaru ħalīle 5 dirhem

Loțur 5 dirhem

Şarāb tørtüsü 5 dirhem

Қırmız 2 dirhem

Şāb 20 dirhem

Üç kıyye şu ile kaynancaķ yarım kıyye қалıncaya degin

Siyāh tertibi

Mor baqqām 100 dirhem

Siyāh maẓı 15 dirhem

Cehri 30 dirhem

Şacı kıbrız 15 dirhem

Qöz taşı 30 dirhem

Nişadır 3 dirhem

Dört kıyye şu ile qaynancaq yarım kıyye qalincaya degin

[35a]

Boş varak

[35b]

50

Hece Ölçüsü

Ey Allāhım beni senden ayırma

Beni seniñ cemāliñden ayırma

Seni sevmek benim dīnim īmānımdır

İlāhī dīnimi īmānımdan ayırma

Şararıben şolup hazānlara döndüm

İlāhī hazānı daldan ayırma

Benim cānım seni istedi

İlāhī cānımı tenden ayırma

Balıġıñ cānını şudadır dirler

İlāhī balıġı şudan ayırma

Şeyħim güldür ben anıñ yapraġıyam

İlāhī yapraġı gülden ayırma

Yāriñ baġçesiniñ bülbülüyem

İlāhī bülbülü yārdan¹ ayırma

Eşrefoġlı seniñ kemter kuluñdur

İlāhī kulu sultāndan ayırma

51

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

Şabā

Vire mi derd-i şanem derdime dermān vire mi

Vaġtidir dem-be-dem artar yüregimiñ ele mi

Görebilsem yüziñi müdde‘ilerden şanemā

Ey kıızıl gül saña kim çekdi dikenden haremī

¹ Metinde “yārdan” yazmaktadır, daha sonra bu kelimenin altına “gülden” eklenmiştir.

Hayli demdir ben anıñ gözleriniñ hastasıyam
Süregelse gelse yüzimiñ üstüne başşa qademi

Yazayım dirse qalem qaşlarınıñ şerhini men
Yarayım bıçağ ile başdan ayağa qalemi

Yüzimi göklere tutup giceler yalvarıram
Kāfire virür murādıñ yā baña virmeye mi

Fazlī sen māhı dilersen yüziñi dergāha tut
Böyle maħrūm mı qoya çoqdur Allāhıñ keremi

52

Mef'ülü / Mefā'ülü / Mefā'ülü / Fe'ülün

Ey gāfil uyan rıhlet-i nā-gāhı unutma
Yol korkuludur korkusu çoq rāhı unutma

Mağrūr oluben devlet-i dünyāya dayanma
Şaқın yitürüp dīnini Allāhı unutma

Ey çeşm-i haқāretle baқan merd-i fakīre
Kim faқr ile faھر eyleyen ol şāhı unutma

Gögsin görüben cān u cihānı içre şalınma

Eñsiz yıqılup düşegecin cāhı unutma

Güç itme güciñ yetdüğine gice ve gündüz

Nā-gāh irişür āh-ı seher-gāhı unutma

Ḥālıqdan utan rızqıñı ḥalkdan saqın umma

Bil Rabbiñi er-rızqu ala'llāhı unutma

Bu dār-ı fenā içre hevā yolları çoqdur

Şemsî yürü sen Ḥaqqā giden rāhı unutma

[36a]

53

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

Segāh

Bi-ḥamdillāh dirim Allāh alup 'aqlımı fikrullāh

Dilimde zātın esmāsın baña üns oldı zikrullāh

Ben ol pervāneyem geldüm düşüp 'aşq odına yandum

Yanuban küllî kül oldum beni maḥv itdi 'aşkullāh

Göñül sahrâsı içinde diñildi dâr-ı aşk anda

Bugün meydâne gelmişem virirem cāna ‘aşkullāh

Göñül āyīnesin şūfī eger ider isen şāfī

Açılır saña bir kapı ‘ayān olur cemālullāh

Bu tevḥīdden murād ancağ cemāl-i zāta irmekdir

Görinen kendi zātıdır degildir şanma ğayrullāh

Şems-i Tebrīz bunu bilür aḥid kıalmaz fenā bulur

Bu ‘alem küllī maḥv olur hemān bākī kıalur Allāh

[36b]

Hāzā Dīvān-ı Şeyḫ ‘Abdurrahīm Tirsī

54

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

İy beni ğurbete şalan yār eyit kim kıandasın

Her zamān derd odına yandıran yār kıandasın

Ayrulaldan beru senden rāḥatum kıalmadı hiç

Düni günler gözedürem görünmez yār kıandasın

‘Äleme fāş olmuşam hiç āh-ile tırmaz ünüm

Ağlamağdan gice gündüz gözlerüm kan kandasın

Kimisin yandurup oda kimin ber-dār eyleyen

Her birin bir hāl içinde zār iden yār kandasın

Doymadılar derdüñe peyk peyk ‘āşıklar öldiler

Her birin bir küşelerde kan iden yār kandasın

Benden ayru sen degilsin pes bu efgānım neden

Dirliğim hod senüñ ile cānıma cān kandasın

Ğudreti yoğ kimsenüñ bir kez senüñ yüzüñ göre

Gösteren sensin gören sen görünen yār kandasın

‘Äleme toluş aduñ dillerde zikrüñ söylenür

Ğamu ‘āciz kalmış iller¹ bilimezler kandasın

Bu ‘Abdurrağım-i Tirsī kanda² bulısar seni

Meger aña luğf idesin³ görinesin kandasın

¹ Bu kelime EAY, s.193’te “illā” şeklinde geçmektedir. Bazı nüshalarda “iller” şeklinde geçtiğine dair dipnot bulunmaktadır.

² Bu kelime EAY, s.193’te “nice” şeklinde geçmektedir. Bazı nüshalarda “kanda” şeklinde geçtiğine dair dipnot bulunmaktadır.

³ Bu kelime EAY, s.193’te “idüp sen” şeklinde geçmektedir. Bazı nüshalarda “idesin/idüp” şekillerinde geçtiğine dair dipnot bulunmaktadır.

Hece Ölçüsü

Ol benüm göñlüm alan yār bilmezem baña n'eyledi

Aldı göñülcügüm benüm derde giriftār eyledi

Bir oldı dünümle günüm bir dem tırılmaz oldı ünüm

Ol benüm sevgüli yārim hiç öñümden gitmez oldı

'Aşqdan tolu şundi baña andan içdüm kıana kıana

Cān [u] göñli dīvāne mestlikden eylemez oldı

Yağma kııldı bu 'aşk beni bilmez oldum düni günü

Şöyle delü kııldı beni hayr u şerri bilinmez oldı

Sevgüñ şöyle tıoldı cāna kıomadı iki cihāna

Hergiz senden ğayrıyla cān gönül avunmaz oldı

[37a]

Bu 'Abdurrahīm-i Tirsī 'aşkıñla tıotalı ünsi

Terk eyledi kıodı nāsı kıarışıp yürimez oldı

'Aşka tolaşalı başı ta'ne urur her [bir] nāşī

Sevdā-yı dosta düşeli kimse hālın bilmez oldı

Hece Ölçüsü

Aceblemeñ iy yârenler bu ‘aşk beni yaqıpdurur

Ben benüm-ile degülem gönüm dosta aqıpdurur

Bu gönüm nice aqmasun bu ‘aqlum nice şaşmasun

Cānum kulağında her dem bu ‘aşk dostı caqıpdurur

Nicesi şabr eyleyin ben nice delü olmaya ben

Ol benüm sevgülü yārim dā’im baña baqıpdurur

Ol [kim] yire göge şıgmaz uş gönüme tolu benüm

Şakla rāzım dir nāşiden şöyle kem göz kaqıpdurur

Söyler-istem dile gelmez tınmaz-istem şabr olunmaz

Ol aya güne beñzemez benligimi ütöpdurur

‘Abdurrahīm-i Tirsīyi¹ şimdi ‘āşık oldu şanmañ

‘Aşk kemendin boynuma yār elestden öñ taqıbdurur

¹ EAY, s.123’te “Tirsīyem” şeklinde geçmektedir.

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Dost yolında cānı ҡurbān eyleyen merdāneler

Baħr-i ‘aşķa ıaldılar hem dirdiler dürdāneler

Yaķalar āk itdiler baŗ adılar feryād-ile

Olmadılar herġiz āġāħ kendüden mestāneler

Ĥayreti ĥadden geürdi buları ma‘şūķanuñ

Göricek şem‘i añā mı ölmegi pervāneler

[37b]

Ķılmadılar bir nażar her dü-cihān devletine

Ne görüñdi ġayr-ı Ĥaķ gözlerine biġāneler

Nām u nişān ҡalmadı bularda maĥva vardı hep

Bir ile bir oldılar dā‘imā [ol] cānāneler

Bu ‘Abdurraĥīm-i Tirsī dā‘im eydür yā İlāħ

Luıf idüp göster cemālün olalum dīvāneler

Hece Ölçüsü

Bu dünyāya geldüm idi dostı bilmege yārenler

Dostdan ğayrısın bırağup dostı bulmağa yārenler

Dünyā[nuñ] terkin urmağa nefsimüñ boynın urmağa

Āhret yarāğın kıılmağa geldüm idi ben yārenler

Benligümden el yumağa dost yolında cān virmege

Bunda dost yüzün görmege geldüm idi [ben] yārenler

Gice gündüz kıldum zārı bunda görmeklige yārı

Gördüm bu nefsum ‘ayyārı yolunda turur yārenler

Gördüm bu nefis yolum başdı bildüm nedir nefsüñ kaçdı

Baña göstermeye dostı mağbūn eyleye yārenler

Beni va‘delere şalar uğrınca yüzüme güler

Gice gündüz fitne düzer yavuz kaçd ider yārenler

‘Arz ider dünyā sevdüre gice gündüz çalışdıra

Āhret yarāğın kıodura müflis eyleye yārenler

Bu dünyāya mağrūr ide H̄aḡ tarafın unuttura

Āḡir ĩmānsuz öldüre hemān ḡaşdı bu yārenler

Bu ‘Abdurraḡīm-i Tirsī key şum görürdi bu nefsi

Şaḡlasun anı Mevlāsı hem daḡı sizi yārenler

[38a]

59

Hece Ölçüsü

Yiter cefā itdüñ baña cevr ü cefā iden cānum

‘Aḡlum göñlüm yaḡmalayup beni mecnūn ḡılan cānum

Böyle imiş ‘āşık yolu böyle imiş ma‘şūḡ oynı

Uş delü eyledi beni sulṡānum ma‘şūḡum cānum

İy beni benden ayıran hep varlıḡumdan ṡoyuran

İy şabrumı yile viren melāmet eyleyen cānum

İy yüregümi ḡaynadan tenümde cānum oynadan

Göñlüme ‘aşḡın ṡolduran kendüyi sevdüren cānum

İy beñzim rengin şolduran gözümde ḡan yaş indiren

Sırrumı ḡalḡa bildüren dillerde söyleden cānum

‘Abdurrahîm-i Tirsîye bugün hidâyet irgüren

‘Aşkıını yoldâş eyleyen dertlü ‘âşık kılan cânım

60

Hece Ölçüsü

Senden nicesi ayrılām senden ayru degül cânım

Senden ayru olur-istem cân gider boş qalır tenüm

Seni nice sevmeyeyin nice gönül virmeyeyin

Senüñ sevgüñ olmaz-ise hārāb olur qalır tenüm

Seni arzu itmez-istem seni talep kılmaz-istem¹

Buyruğunu tıtmaz-istem şapar cüdā gider yolum

Kelāmuñ diñlemez-istem ma‘ninin añlamaz-istem

Dilimde söylemez-istem şaşar hātā söyler dilüm

Dilimde zıkr itmez-istem gönülde fikr itmez-istem

Zıkrüñ dadın datmaz-istem azar fāsıd olur fikrüm

[38b]

Ġayra nazār kıılır-istem seni hāzır görmez-istem

Bu cihānda ol cihānda qatı müşkil olur hālüm

¹ Bu kelime EAY, s.183’e göre “itmez-istem”dir. Biz kendi metnimizde yazan şeklini aldık.

Bu ‘Abdurrahîm-i Tirsî gönlin saña virdi ancak
Senden özgeye virürsem kalur saña irmez elüm

61

Hece Ölçüsü

Nola hâlim ‘aceb derdünden anuñ
Nedür dermânını bilsem bu derdüñ

Qalmadı bende huzûr bir dem iy yâr
Gamı yükün çekerem her dem anuñ

Şöyle muhkem bağladı her ‘uzvumu
Bulımazam necât ‘aşkıñdan anuñ

İhtiyârsuz ‘aşka maḥkûm olmuşam
Giriftâram ‘aşka ihtiyâr anuñ

Aldı ‘aql [u] gönlümi cānumı ‘aşq
Bu-y-umuş ‘âdeti ‘aşkıñuñ anuñ

Şimdi ‘aşq-ıla diri bil sen beni
‘Aşq-ıladur dirligi cānsuz anuñ

‘Aşq idicek varlığım külli fenā

Andan irdi ‘ayn-ı beḳāsı anuñ

Niçün ‘aşqdan uşanam uşanmazam

‘Aşq-ıla gördüm didārın ben anuñ

‘Aşqdan ayru olmayayın bir nefes

Zirā ‘aşq-ıla āşık ma‘şūḳ bilüñ

Bu ğarīb ‘Abdurraḫīm-i Tirsīye

‘Aşq irişdi bugün fazlından anuñ

[39a]

62

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

Düşelden derdüñe cānum yanadur

Ḥayālüñ gözlerüme görinedür

Şükür dostu bu derdi virdi baña

Bu derd benüm bu derdüme devādur

Hicāb imiş baña bu benligim key

Naẓar itdüm naẓarum key taşadur

İçerü yürüdüm tiz yürüyerek

Bu kez gördüm gözüme ol tuşadır

Baňa şimden gerü benlik gerekmez

Yaķın buldum anı benden bañadur

Göñül gözgüsine gördigi turdum

Niteliksiz cemāli karşımadur

Var [ey] Abdurrahīm Tirsī şükür it

Ki Şultāndan saña bir hoş 'aţadur

63

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Fe'ülün

Düşelden beru göñlüm hāne hāne

Yürürem derd ile yāne yāne

Ķamu rāhatlarım miñnete düşdi

Belā zehrin içerem ķāne ķāne

Göñül cūşa gelür cān tarlığanur

Ķayālũñ kār ider key cāne cāne

Ḥayālũnden beni ben seemezem

Yürürem gördüğüm sen şana şana

Tecellũnden vücüd külli ‘ademdür

Ḳamaşur göz döker yaş dāne dāne

[39b]

Senũn ‘Abdurrahĩm-i Tirsĩ dostdan

Murāduñ maḳşũduñ hoş gũne gũne

64

Fā‘ilātũn / Fā‘ilātũn / Fā‘ilātũn / Fā‘ilũn

Müdde‘ĩ ta‘n urma beni ‘aşḳ-ı ma‘şũḳ oynadur

Ditredür a‘zālarımı baḫr-i cānum oynadur

N’eylerem çũn düşmüşem baḫrine ‘aşḳuñ şubḫ u şām

‘Ādetüdür mevc-i baḫruñ çıkarur gāh taldurur

Şadvet-i İrci‘ĩ ḫabli yetişür rũḫ sem‘ine

Ḳaldırup ḳālīb-ı rũḫum ihtiyārsuz döndürür

Māsivā-yı yār görünmez ‘aynum oldı çũn ‘amā

Ḳaldırup burḳa‘ı yüzden yār cemālin gösterür

Resm- i ma‘şūk böyle oldu kim bugün ‘āşıklara

Kimin ilter dāra boğar kimin oda yandurur

Düşeli ‘Abdurrahīm-i Tirsī yāruñ ‘aşkına

İhtiyārsuz söyledür yār ağladur gāh güldürür

65

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

İy gel¹ t̄alib şem‘-i ‘aşka kendüziñi atagör

İşbu fānī varlığıñı şem‘-i aşka yağagör

Göçmedin bu ‘ömr-i fānī fevt-i fırsat eyleme

Cehd idüp gel ‘ālī-himmet perr u bālin açagör

Ḳayd-ı māsivāyı gel kes terk-i sikkīn birle sen

Dağı re’s-i nefsi kes dār-ı fenāda aşagör

Zıkr-i ma‘şūk-ıla vir mir’āt-ı ḳalbe taşfiyā

Çeşm- i ḳalbūñ aç cemāl-i ma‘şūka bağagör

[40a]

Bu vücūduñ ḳafesinden mürğ-i rūḫuñ miskini

Ḳıl ḫalāş birgün çıkar tiz şayd-ı dosta atagör

¹ EAY, s.126’da “Gel iy” şeklindedir. Bizim çalıştığımız eserde “iy” mısranın başına sonradan eklenmiştir.

Mevt-i şūrī gelmedin ol Ḥayy-ı evvele ol[up]

Dost beḳāsın bul fenā niḳāb-ı dostdan geçegör

Bu Abdurrahīm-i Tirsīnūñ tutağör pendini

İşbu dürri şıdk-ıla cān ḳulağına taḳagör

66

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

Cihāna geleli göñlüm seni sevdi seni Allāh

Senūñ fikrūñ ḥayālūñle tolu göñlüm tolu Allāh

Senūñ¹ fikrūñle üns tıtdı senūñ lezzetiñi tıtdı

Saña gitmege yüz tıtdı seni ister seni Allāh²

Senün fikrūñle tıldum beni ben bilmezem noldum

'Aşḳuñ deñizine tıldum yavı ḳıldum beni Allāh

Cihānı ardına atdı senūñ ğayrun hep unıtdı

Beni ḳodı saña gıtdı beni bensiz ḳodı Allāh

Beni terk eyledi gelmez beni hergiz añup çekmez

Ölürsem senden ayrılmaz seni ḳomaz seni Allāh

¹ Bu kelime EAY, s.206'da "göñül" şeklinde geçmektedir.

² Bu beyit EAY'de bir sonraki beyitin ardından yazılmıştır.

‘Acebdür bu gönül işi bırağdı cümle teşvîşi

Gice gündüz hemân işi senüñle bāzārı Allāh

Bu halka qarışur ise virüp ger alışur ise

‘Abdurrahîm Tirsînüñ göñlü senüñile Allāh

67

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Gel beru gel kalma a‘mā dostdan iy cānum cānı

Gel beru cānān için vir cānuñı cānum cānı

[40b]

Mevt-i şürî gelmedin gel dost-ıla ol āşinā

Gel beru ma‘şūğ-ıla bulış biliş cānum cānı

Nāzenîn ‘ömrüñi virme bunda zinhār hayfa sen

Tā ki peşmān olmayasın anda sen cānum cānı

Yoldaş ol derd ehline gel derdlü olğıl sen dağı

Gel beru gel derdüñ al hem dermānuñ al cānum cānı

‘Aşğ-ı ma‘şūğ-ıla ‘āşık ol yüri ‘ālemde sen

Gör yüri ma‘şūğ cemālin gel beru cānum cānı

Dost cemālin kim ki görse bunda hiç almaz amı

Bunda anda řād yürür ma'řū-ıla cānum cānı

şıdk-ıla 'Abdurrahīm Tirsīye ayıрма gel

Yāriyle yār olasın gel 'ārı o cānum cānı

68

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Yavı ıldığum yāri buldum yine

Ağlar-iken řād olup güldüm yine

İşbu ğurbetde gezerken ben ğarīb

Buldum ol āřinā yārumı yine

am [u] ğuşşa eker-idüm şub u řām

alāř oldum işlerüm bitdi yine

Yüregüm an ire ğar olmuş idi

Yüregüm yāreleri bitdi yine

'Aş elinde mava vardı varlığım

Yokluğa vardum yāri buldum yine

Benlik imiş baña ancağ hicāb

Yārile yārem hicāb gitdi yine

Bu ‘Abdurrahīm-i Tirsī ortadan

Çıkdı yārim aldı varlığım yine

[41a]

69

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

‘Āşıkam ma‘şūk yüzine hoş yine

Sevdi cānum sevdi cānānum yine

‘Āşık-idi ol baña hem ben aña

Yoğ-iken ‘ālem dağı cānum yine

Mūnis-i müşāhid idüm yāre ben

Anda ‘āşık bunda ‘āşıkam yine

Cismümüñ hayyi haqīkat ‘aşkudur

‘Aşq-ıla buldum tamām dīnim yine¹

¹ Bu beyitin 2. mısrası bizim metnimizde “‘Aşq-ıla buldum tamāmet dīnim imānim yine” şeklinde geçmektedir fakat vezne uyması dolayısıyla EAY’de geçtiği şeklini almayı uygun gördük.

Cismüm ü gönüm cānum cümle varum

‘Aşkdurur ‘aşksuz yirüm yoqdur yine

‘Aşk göziyle dost yüzün gördüm tamām bitdi işüm

Ki albümde yoqdurur zerre adar gümānum yine

alkıla olursa ne am virüp alursa ne am

Bu Abdurrahīm-i Tirsī yārile yārdur yine

70

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

anı ol yār isteyen gelsün beru

Cāna cānān isteyen gelsün beru

Yüregi biryān gözi giryān olan

Derde dermān isteyen gelsün beru

Küllü sevdādan geen dostı seven

Dīn [ü] imān isteyen gelsün beru

Kendüzin dosta viren dostı alan

Dost viālin isteyen gelsün beru

Meyhāne-i ‘aşkda içenler řarāb

Ser-ħoř olmak isteyen gelsün beru

Mest olup ayrılmayan leyl ü nehār

Bahādırlık isteyen gelsün beru

[41b]

Bu ‘Abdurrahīm-i Tirsiden bugün

Dostı görmek isteyen gelsün beru

71

Hece Ölçüsü

İy erenler iy ‘azizler¹ bize řafā himmet gerek

İy dost-ıla dost olanlar bize řafā himmet gerek

İy dñnyādan elin çeken cümle heveslerden geçen

İy dost hevāsında uçan bize řafā himmet gerek

İy nefis dilegin terk iden erenler yolına giden

Erenlere ĥidmet iden bize řafā himmet gerek

İy er nefesin gözeden erenler göñlüne giren

Erenlerden himmet alan bize řafā himmet gerek

¹ EAY, s.167’de İy “‘azizler iy yārenler” şeklinde geçmektedir.

İy göñlüni şāfī kılan iy göñlüne nazār olan

Allāhdan hidāyet bulan bize şafā himmet gerek

İy ma‘şūḳ rızāsın bulan iy ‘āşıḳlar ḥālın bilen

İy ma‘şūḳ dīdārın gören bize şafā himmet gerek

İy düşmüşleri ḳaldıran ölmüş göñüller dirgüren

[42a]

İy dostı dostā irgüren bize şafā himmet gerek

İy gözleri kimyā olan göñülleri Ka‘be olan

Girenlere ḳal‘a olan bize şafā himmet gerek

İy Ḥaḳ ḳatında ḥāş olan maḳbūl-ı muḳarreb olan

‘Abdurraḥīm-i Tirsīye sizden şafā himmet gerek

72

Hece Ölçüsü

‘Aceblemeñ siz bizi kim dost-ıladur fermānımız

Zirā dost-ıla var-idi ezel ‘ahd ü peymānımız

Eyledük ol ‘ahde vefâ irdük dosta bulduk şafâ¹

Rehberimüzdür Muştafâ andan bildük Sübhânımız

Kılduk şüretimüz vîrân düşdük ‘aşka olduk hayrân

Urduk ‘arşdan öte cevlân lâ-mekândur seyrânımız

Şundı bize ol dost kadeh andan içüp olduk felâh

Dostı görüp olduk ferâh kalmadı hiç aHzânımız²

Çün çekdük biz bizden eli virdük cânı aldık yâri

[42b]

Öldük gerü olduk diri pâyânsuzdur devranımız

Yokdur hiçâb şimdi bize her dem bakaruz ol yüze

Her yir Tûrdur şimdi bize yokdur anda ta‘yînimüz

Ten göziyle bakma bize sıdk-ıla hem-râh ol bize

İrgüre[lüm] nûrumuza yokdur anda elvânımız

‘Aşk tütüyâsın çalalum³ cânuñ gözünü açalum

Bâtlı hağdan seçelüm tâ tıyasın esrârımız

¹ Bizim metnimizde “şafâ bulduk” şeklinde geçmektedir. Ancak beyit içinde yapılmış olan kafiye düzenine uygun olması bakımından EAY’de geçtiği gibi aldık.

² Bu bölüm EAY’de “kılmadı hiç teşvîşimüz” şeklinde geçmektedir.

³ Bu kelime EAY’de “çekelüm” şeklinde geçmektedir.

‘Abdurrahîm-i Tirsînüñ gir yolına ‘âr eyleme

Ulaşdura ol hâzrete tâ göresin cānānımız

73

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

Beni ol halk iden Hālîk şükür beni uyandurdi

Yolum mürşide tüş itdi beni Hākka¹ ulaşdurdi

Naşîhat aldum ol pîrden getürdi dürr-i deryādan

Haberler virdi esrārdan şu cānumı boyandurdi

Didi Hāk yolunuñ eri tırı gel beri gel beri

[43a]

Sen sende ol yāri diyüben beni kındurdi²

Seni maḥv eyle var yüri ḥicāb sensin saña gerü

Ölümsüz ölmezdir didi [diri] bir hāle döndürdi³

Haberin aldum ol yaruñ sözün añladum ol pîrün

Yüzünü gördüm ol yaruñ beni fenāya gönderdi

¹ EAY’de “Hākka” kelimesi yerine “dosta” kullanılmıştır.

² Bu mısra EAY, s.223’te “Sen iste senden ol yāri diyüben beni kındurdi” şeklinde geçmektedir. Diğer nüshalarda “sen iste senden / sen senden iste / sen sende / sen sende iste” ve “kındurdi / kındurdi” şekillerinde geçtiğine dair dipnot konulmuştur

³ Bu mısra EAY, s.224’te “Ölümsüz ölmezsin didi diri bir hale dönderdi” şeklinde geçmektedir. Diğer nüshalarda “ölmezsin didi diri / ölmezdir didi / ölmezsin diri diri” şekillerinde geçtiğine dair dipnot konulmuştur. Biz vezne uyması bakımından bu nüshadaki “diri” kelimesini ekledik.

Çü geçdüm ağ u qaradan ikilik gitdi aradan

Götürdi bürqa‘ın yüzden ma‘şuq kendüyi bildürdi

Bu Abdurrahîm-i Tirsî benligi başını kesdi

Fenā[sı] dārına aşdı beqā nevbetin urdurdı

74

Hece Ölçüsü

Senden nicesi ayrılām senden ayru degül cānum

Senden ayru olur-istem cān gider boş qalur tenüm

Seni nice sevmeyeyin nice gönül virmeyeyin

Senüñ sevgüñ olmaz-istem harāb olur qalur tenüm

Seni arzu itmez-istem seni taleb kılmaz-istem

Buyruğuñı tutmaz-istem şapar cüdā gider yolum

[42b]¹

75

Müstef'ılün / Müstef'ılün

Ḳāle Hüdāyī Ḳuddise Sırruhū

Kimini şaldıñ Ka'beye

Kimi ider 'arşın tavāf

'Uşşāka vaşlın kıl 'aḫā

Ey herkese iḫsān iden

76

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Bir ucı ḫāk līkīn insān eyledi

Ehl-i tevḫīd ehl-i imān eyledi

Nice luṭf u nice iḫsān eyledi

El-ḫamdulillāh eş-şükrü lillāh

77

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ḳāle Hüdāyī

Zerrece luṭfuñla günāhlar gider

Raḫmetiñ deryāsı zenbi maḫv ider

¹ Vr. 42b ve Vr. 43a yazıldıktan sonra tekrar Vr. 42b ve Vr. 43a yazılmıştır. Bu sayfalarda da önceki şiirlerin aynıları yer aldığından üzerlerine küçük parçalar halinde kağıtlar yapıştırılmış ve üzerlerine şiirler yazılmıştır. Yazılan bu şiirlerin de transkripsiyonu yapılmış ve şiirler numaralandırmaya dahil edilmiştir.

Sen abul itmezseñ kim abul ider

Efendim meded hey sultānım meded

78

Hece Ölçüsü

İlk ol mı sevdi beni

Yā ben mi sevdim anı

Ol beni sevdi beni

Bu sevgümden ilerü

Sevdi beni yarattı

‘Aşkı odına atdı

Aldı gönlümi gitdi

Bu gönlümden ilerü

[43a]

79

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

āle Hüdāyī

o kibr [ü] ‘ucbı nefsüñ hāk idegör

Enāniyyet hicābın çāk idegör

Derūnuñ māsivādan pāk idegör

Sarāy-ı albiñe mihmān ola Hāk

İdegör rûz u şeb kat‘-ı menâzil

Olunca Ka‘be-i âmâle vâşıl

Şühûdunda olıcağ kişi kıâmîl

Aña hem din ü hem îmân ola Hâk

Keşretinde bi‘r-i evvele mâ’ gelse ve yine vaqt-i şayfda mâ’ bi‘r-i âhara çekilüp gider
olsa bi‘r-i mezkûrların tahtîri ne vechile olur ve bi‘r-i evvelin mâ‘ımın izâlesiyle bi‘r
tahtîr olur mı olmaz mı

80

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ülün

Seherde açılan güller nedendir

Öten şürîde bülbüller nedendir

Benefşelerle sünbüller nedendir

Ağızda söyleyen diller nedendir

Bakanlar kudret-i Perverdigâre

Görürler sun‘-ı Hâkîkî âşikâre

Nazar it ‘ibretile nev-bahâre

Ağan şular esen yeller nedendir

81

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

Seherde açılan güller

Öten şürîde bülbüller

Benefşeler sünbüller

Saňa ‘āşık seni özler

Eger bāğ u eger bostān

Eger sünbül eger reyḥān

Efendi hep bahāristān

Saňa ‘āşık seni özler

[43b]

74¹

Hece Ölçüsü

Kelāmuñ diñlemezisem ma‘nisin añlamaz-isem

Dilimde söylemez-isem şaşar ḥaṭā söyler dilüm

Dilimde zıkr itmez-isem gönülde fikr itmez-isem

Zıkrüñ dadın datmaz-isem azar fasīd olur fikrüm

Ġayra nazar kıılır-isem seni hazır görmez-isem

Bu cihānda ol cihānda katı müşkil olur ḥālüm

Bu ‘Abdurraḥīm-i Tirsī gönülün saňa virdi ancak

Senden özgeye virür-isem kalur saňa irmez elüm

¹ Bu şiirin ilk 3 beyiti Vr. 43a’dadır. Araya bir varak girdikten sonra şiir devam ettiği için aynı şiir numarasının verilmesi uygun görülmüştür.

Hece Ölçüsü

Ol dostuñ ünsi çoğusu her dem çoğa çoğa gelür

Ol çoğu zevki cânuma yayılı yayılı gelür

Ol zevk bir zevke beñzemez cāndan ebed zā'il olmaz

Beni benligimde çoamaz gider ü gider ü gelür

Dostuñ cemālin 'arz ider cān u gönli mest ider

Cān u gönül dosta 'azm ider çekili çekili gelür

Bunlar mest oldu ayılmaz dosta çekilür yañulmaz

'Aklı başda karar kılmaz aşırı aşırı¹ gelür

Ne 'acāyib oldu hālüm gitdi 'aqlum şaşdı bilüm

Gönlüm alan yāri dilüm söyleyü söyleyü gelür

[44a]

Dost alalı bizden bizi dosta tüş oldu cān gözi

Çanda baqsavuz dost yüzi görünü görünü gelür

Bu 'Abdurrahīm-i Tirsī dosta ideli hevesi

Cānında dostuñ sevisi gün gün arta arta gelür

¹ EAY'de "esirü esirü" şeklinde geçmektedir, ayrıca bazı nüshalarda "aşırı aşırı" şeklinde bulunduğunu belirten dipnot konulmuştur.

Hece Ölçüsü

İşte geldi geçdi ‘ömrüñ kendü kendüz gelimedüñ

Bir mürşide teslīm olup nefsüñi ondurmaduñ¹

Ġaflet içre geçdi cānuñ ğayretüñ olmadı senüñ

Şol dost idindüğüñ nefsüñ düşmenligin bilimedüñ

Žāyi‘ olduñ ğayıf saña tārumār olduñ dört yaña

Sefer kılub senden aña kendüzüñ cem‘ idimedüñ

İsteyüp bulmaduñ seni ten ü cān şanduñ sen seni

Şadef içinde sen seni ne gevhersin bilimedüñ

Düş[i]mediñ dost derdine yan[ı]maduñ ‘aşk odına

İr[i]medüñ dost vaşlına benligüden geçimedüñ

[44b]

Ŧutmaduñ bir mürşidüñ sözün arıtmaduñ bāñın yüzün

Açdurmaduñ gönül gözin dost yüzine bakımaduñ

Terk itmedüñ nefsüñ kibrin almaduñ mürşid telķīnin

Urmaduñ tevĥīd külingin vücūd seddin yıķımaduñ

¹ Bu kelime EAY, s.’de “uyandurmaduñ” şeklinde geçmektedir. Diğer nüshalarda “uydurımadun” şeklim-nde geçtiğine dair dipnot konulmuştur.

Ṭutmaduñ ol anā‘at ipin becerdüñ ol nefsüñ itin

Gözledüñ dünyā ‘izzetin kibr atından inimedüñ

‘Abdurrahîm-i Tirsî var dost yolında eyleme ‘ār¹

Hāzā Dīvān-ı utbü’l-‘Ārifin Hāzret-i Eşref-zāde Raḫmetullāhi ‘Aleyh

84

Hece Ölçüsü

Seni seven ‘āşıklarūñ

Gözi yaşı diñmez-imiş

Seni maşūd idinenler

Dünyā āḫret añmaz-imiş

Ölmez-imiş ‘āşık cānı

Hîç ağılmaz-imiş teni

‘Aşık kimi kim kıldı fānî

Aña zevāl irmez-imiş

Göñlün saña virenlerūñ

Eli saña irenlerūñ

¹ Çalışmamızda bu beytin ikinci mısrası bulunmamaktadır. EAY, s.171’e göre ikinci mısra: “Nefis dilegin it zinhār nefsdan dostı görimedüñ”dür.

Gözi seni görenlerüñ

Devrānları dönmez-imiş

[45a]

‘Aşkuña düşen cānlaruñ

Yoluña bāş virenlerüñ

‘Aşq bülbüli olanlaruñ

Kimse dilin bilmez-imiş

Kim ki gerçek sever seni

Yoluña kor cān u teni

İster seni düni günü

Hūriye aldanmaz-imiş

‘Aşkuñıla bilişenler

Senüñile buluşanlar

Sen sulṭāna ulaşanlar

Ebedī ayrılmaz-imiş

Hāq yolına gelenlerüñ

Hāqqı gerçek sevenlerüñ

Niṣānı budur anlaruñ

Māla cāna ḳalmaz-imiş

Sen Leylāyı görenlerüñ
Mecnūn olup alanlaruñ
Kendüzinden varanlaruñ
Kimse hālin bilmez-imiş

Eşrefođlı Rūmī senüñ
Yansun ‘aş odına cānuñ
‘Aş odına yanmayanüñ
albi şāfī olmaz-imiş

85

Hece Ölçüsü

Yine cānum dimāđına irişdi lezzet-i dost

Gerekmez iki cihān çün ele girdi fırsatı dost

[45b]

Baňa işbu müdde‘īler nice ta‘n iderse itsün

Hele şimdi hāşıl oldu baňa bunda vuşlat-ı dost

Nireye baar-isem gözüme görinen oldur

Gelsün ol diyen ki yodur bugün bunda ru‘yeti dost

Başiret gözini açsun haıat nazarla basun

Görsün ol kim nice olmuş cihāna delālet-i dost

Saħa Eşrefođlı Rūmī ‘ināyet irişdi dostdan

Yedi iķlīmiñe ıoldı temāmet muħabbeti dost

86

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

Göñül dostuñ cemāl āyīnesüdü

Göñül kim pas ola dostuñ nesüdü

Ĥayātudur ķulūbuñ zıkr-i maħbüb

Ĥayāli dost göñüller mūnisüdü

Ĥayāli ġayrıdan göñülün şafā ķıl

Ki şāfī göñüle dost ķonasudur

Göñüldedir göñülde pertev-i dost

Bu göñül anıñ ġenç ĥānesüdü

Göñülde buldı dostı āşınālar

O taşra isteyen biġānesüdü

Göñül ‘arşı uludur biñ biñ ‘arşdan

Göñül zerresinüñ bir dānesüdü

Göñül esrârı dirsem ‘aqla sığmaz

Hâşşü’l-hâş tevḥīdinüñ hazīnesüdü

Yu kemter Eşrefoğlu Rūmī göñli

Şınuḳ mecrūḫ hem vīrānesüdü

[46a]

87

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Cān virür ‘āşıḳ bu yolda ḳaşd-ı cānān eylemez

Küfrile ḳılmaz ‘adāvet meyl-i ĩmān eylemez

Dünyā āḫiret küfr ü ĩmān nisbeti yoḳ ‘āşıḳuñ

Ḳorḳu düzaḫdan ümīdi ḫür-ı cinān eylemez

Yaz u ḳış leyl ü nehār cümle bahār olur aña

Her çiçek gül¹ yoḳ diken ‘azm-i gülistān eylemez

Mescidi büt-ḫāneyi farḳ eylemez ‘āşıḳ olan

Ḳanda olsa dostıladır vaşlı hicrān eylemez

Bī-nişān olur nişānı kimse bilmez ‘āşıḳuñ

Niteligi ḫiç belürmez rengin elvān eylemez

¹ Bu kelime metinde “göñül” olarak geçmektedir fakat vezin gereği “gül” olmalıdır. Nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (AHÇ, s.165.)

Şems olur zerre iken hem kıatreyken deryā olur

Cūş ider taşra atar ol dūrri pinhān eylemez

Ŧut dilūñ söyleme Eşrefoglı Rūmī kıl sūkūt

‘Ārifūñ sözlerini çün fehmi-nādān eylemez

[46b]

88

Hece Ölçüsü

İy hevāsına tapān tevbeye gel tevbeye

Ħaqqā tap Ħaqqdan utan tevbeye gel tevbeye

Nice nefse uyasın nice dünyā kıovasın

Vaqtidir uşanasın tevbeye gel tevbeye

Nice beslersin teni yılan çiyān yir anı

Ħo teni besle cānı tevbeye gel tevbeye

Sen teni şanduñ seni bilmedūñ senden teni

Odlara yaqqdun cānı tevbeye gel tevbeye

Sen dünyā-perest olduñ nefsūñile dost olduñ

Şanma dirisin öldūñ tevbeye gel tevbeye

Gör bu mü'ekkilleri yazarlar hayr u şerri

Günâhdan olğıl beri tevbeye gel tevbeye

İy miskin âdemoğlı uşañ tutma 'âlemi¹

Esmedin ölüm yeli tevbeye gel tevbeye

Ölüm gelicek nâçâr dilüñ tãniñi şaşar

İrken işiñi başar tevbeye gel tevbeye

İy dünyâyı cem' iden soñra koyuban giden

Olmadin soñra peşimãn tevbeye gel tevbeye²

Nefis Tañrınıñ düşmeni tevbe kı öldür anı

Çırtar yazuğdan cãnı tevbeye gel tevbeye³

Göçer bunda kimse kalmaz bu 'ömr pãyidâr olmaz

Soñ peşimãn aşşı kalmaz tevbeye gel tevbeye

Tevbe şuyından arın dimegil bugün yarın

Göresin Hağ didãrın tevbeye gel tevbeye

¹ Bu kelime metinde “‘âmeli” olarak geçmektedir, nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (AHÇ, s.80.)

² Bu beyit Eşrefoğlı Rûmî'nin aynı redifle yazılmış başka bir şiirinde geçmektedir. (AHÇ, s.81.)

³ Eşrefoğlı Rûmî'nin Dîvânı'nda böyle bir beyite rastlanmamıştır.

Eşrefođlı Rūmī sen tevbe kııl irken uyan

Olma yoluñda yalan tevbeye gel tevbeye

[47a]

89

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'ūlün

Ĥabīr olmağ dilersen bu ĥaberden

Ur 'aşđ oğın öte geçsün cigerden

Ciger şanın gözüñden yađ yirine

Ağıt kim tuya cānuñ bu eğerden

Yüzüñi toprağa ur kibri terk it

İñildüñi geçür řām u seğerden

Uvat şöhret bütin yandur oda hem

Gel öğren 'aşık-iseñ bu hünerden

Şeker yimek dilersen tūđı olđıl

Ki řarganuñ naşibi yoğ şekerden

Enīn inkār ider münkir bu 'aşđa

Ki şalbi ĥālīdür bu derd ü serden

Ḳo ol münkiri inkārında ṭursun

Kim anuñ göñli ḳatudur ḫacerden

Gel Eşrefođlı Rūmīyle bile git

Ki emīn olasın dürlü ḫaṭardan

Ḳuşaṅđıl ‘aşḳ-ıla dost eşiğinde

Bilüñe ḫidmet için bu kemerden

90

Hece Ölçüsü

Göñlüm alanuñ sözüni dā’im söyleyesim gelür

Derdi ḫūnıyla ‘āşıḳları her dem ṭoylayasım gelür

Dünyā nedür dost yolına ‘āşıḳ anı terk itmeye

Bir cānum var ol dost için ḳurbān eyleyesim gelür

Bu od şu yıl ṭopraḳ libāsı çıkarup döğüp

Anuñ vaḫdet-i deryāsın girüp boylayasım gelür

Manşürleyin ḫayrān u mest ene’l-Ḳaḳ demi urup

‘Aşḳuñ meydānında girüp cān bāş oynayasım gelür

[47b]

Pervâne gibi bî-ķarār ŗāhuñ cemāli ŗem'ine

Düŗüp tutuŗuban her dem yanup parlayasım gelür

'Aceb ŗūrīde bülbülem düni gün ķıluram zārī

Dost baġçasınuñ güllerin her dem yaylayasım gelür

Eŗreoġlı Rūmī eydür maķŗūdum anuñ derdidir

Bir dem dertsiz olur-isem cān iŗmarlayasım gelür

91

Hece Ölķüsü

Yine 'aŗķ elķisi geldi iriŗdi

Yine 'aŗķ ķadeħin cān tolu iķdi

Yine cūŗ eyledi cānumda 'aŗķuñ

Yine mevc urdı dürler ŗaŗra ŗaķdı

Yine Manŗūrlayın ġayrān olup mest

Ene'l-Ĥaķ sırrını bu ġalkā açdı

Yine cismüm ŗılsımın bozdı 'aŗķuñ

Yine cānum ķuŗı pervāze uçdı

Yine cānum hümāsı şāhin var

Şikārın lā-mekāne sürdi geçdi

Mekānsız lā-mekānda seyr iderken

Nişānsız bī-nişān şaydına düşdi

Yine bu Eşrefođlı Rūmī yine

Buluşdı dosta cānın şaçu şaçdı

92

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Fe'ülün

Şafā ister-iseñ terk it şafāyı

Vefā ister-iseñ ço bī-vefāyı

Maḥabbet şerbetin bir zerre içür

Ki ḥaste gönlüñe bula şifāyı

[48a]

Bugün nefsüñ murādın terk iderseñ

Yarın görmeyesin hergiz cefāyı

Ḳuru etmeğe toyurmadı nefsin

İşitdüñ Ḥaḳ ḥabībi Muştafāyı

Yecirme¹ nefsiñi dürlü ta‘ām-ıla

Muhammed yir idi yavan gücāyı

Tenüñi bezeme dürlü tonıla

Resül giydi müdām eski ‘abāyı

Sen ümmetsiñ uyuma ğafletile

Ol ihyā ider-idi her giceyi

Sözüm sañadır Eşrefoğlı Rūmī

Şağın dünyāya uydurma hevāyı

İdegör nefsiñe zecri kayurma

Ölmedin öñdin ölüp bul beğāyı

93

Hece Ölçüsü

Dost yolına gidenlere eydem aña nitmek gerek

Kimüñle yol-dāş olup kimleri terk itmek gerek

Evvel mürşid elin tuta kıalmaya dünyā āhirete

Hîç dimiye hālim nice bildügin unutmak gerek

¹ Bu kelime Divan’da “bicirme” şeklinde geçmektedir. (AHÇ, s.88)

Çeke bu yoluñ zaḥmetin hep rāḥat bile mihnetin

İki cihān sa‘ādetin cümle hīçe şatmaq gerek

Nefsine zecr ide qatı hīç añmaya ‘āqıbeti

Dosta bulmağa vuşlatı düni güne qatmaq gerek

Meşgūl ola riyāzete bil bağlaya ‘ibādete

Müştāq ola ol ḥazrete ne uzanup yatmaq gerek

Şöyle kim giçe kendüden ne cānın aña ne ḥod ten

Cānsız gider dosta giden daḥı diyem nitmem gerek

[48b]

Cānlular varmaz bu yola cānum diyen yolda qala

Cān terk iden dostı bula cāndan sefer itmek gerek

Eşrefoḡlı Rūmī yāri sevenlerüñ budur kāri

Ol dost için ağuları şekker gibi yutmak gerek

94

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Gel bu ‘aşkuñ şerbetinden bir qadeḥ nüş eyleḡil

Gel bu ‘aşq-ıla başuñı tā ebed ḥoş eyleḡil

Gel beru ‘aşk elinden tolu peymāne getir

Gel bu meclisden bugün sen cānı ser-hoş eylegil

Gel bu ‘āşıklar önünde yire şal nāmusuñı

Gel bu zühdi ‘aşka değış ‘aklı bī-hūş eylegil

Gel bu ‘aşk bāzārına gir yoğa şat hep vārıñı

Gel beru külli hevesden göñlüñi boş eylegil

Gel bi-küllī māsivādan yüz çevir yum gözüñi

Gel bugün cān gözüñi aç ol yüze tüş eylegil

Gel bu ‘aşk-ıla bugün kıatreñi deryāya ilet

Gel beru deryāyla deryā olup cūş eylegil

Gel bu ‘aşk deryāsınuñ dirmek dilerseñ dürlerin

Gel bu Eşrefoğlu Rūmī sözlerin gūş eylegil

95

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

Bu göñlüm derdine düşdi Hūdānuñ

Unutdı zevkını iki cihānuñ

Ferāgat cübbesine çekdi bāşın

Bırakdı kaydını bu cism ü cānın

Ķamu sevdiklerinden yüz çevirdi

Özinden yuydı naķşın māsivānuñ

[49a]

Boşaldı tıldı dostuñ derdiyile

Yudı defterlerin çün ü çerānuñ

Ṭaşa çaldı şışesin nām u nengüñ

Oda yaķdı yuvasın ad u şānuñ

Ķamu rāhatların miñnete virdi

Ṭolu ṭolu iđer zehrin belānuñ

Bu yoķluk yazısında çok segirtti

Beķāsın tā bulınca ol beķānuñ

Ne ‘āşıķdur bu göñül Allāh Allāh

Ne urdı terkini gün ü mekānuñ

Gel Eşrefođlı Rūmī sen dađı gel

Ṭađıt leşkerini kibr ü riyānuñ

Diriyken kendüni var ölmüşe şay

Geçür ol dostıla devr-i zamānuñ

96

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'ülün

Baña sen cān yitersin cān gerekmez

Seni gerek seni kevneyn gerekmez

Senüñ fikrünüñle tıldum tamāmet

Yiter derdüñ dağı dermān gerekmez

Murādum sensin ey dost senden özge

Sekiz uçmağ ħürī ğilmān gerekmez

Yönüm saña ve kıblem ma'būdum sen

'Ayān gördüm seni gümān gerekmez

Beni küllī yitürdüm seni buldum

Bu ben sen sen ben oldum ben gerekmez

Ene'l-Ḥağ sırrını fāş iderem fāş

Melāmet oluram pinhān gerekmez

[49b]

Saňa dost ‘aşkı Eşrefođlı Rūmī

Yiter ĩmān dağı ĩmān gerekmez

97

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Şol ki cān virmez bu yolda pes niçün cānān diler

Müdde‘idür ço anı kim dostı ol yalan diler

Dost yolında ‘āşıkā elbetde cān virmek gerek

Zīrā ol dost ‘āşıkımı bī-dil ü bī-cān diler

Vāruñı vir dost derdinden alıgör zerrece

Tā ki saňa da diyeler derdi var dermān diler

Her kimüñ gönlinde kim dost derdi yoğ ādem degil

Düşmüş ol hayvān ‘ıyşe dün ü gün hūsrān diler

‘Āşıkūñ ‘aşqdan nişānı vardurur bellü beyān

Fāriğ-i kevneyn olur ne aşşı ne ziyān diler

Kibr ü kin olduğı cānda ‘aşq gelüp kılmaz qarār

‘Aşq harāblıklar sever ma‘mūrları virān diler

Eşrefoğlu Rūmī ‘aşka vireli hep vārını

Bī-murād olup yürür ne vaşlı ne hicrān diler

[50a]

98

Hece Ölçüsü

Bu gönül dirice yine bir nūr oldu peydā

‘Aqlımı başımdan aldı beni kıldı deli şeydā

Tamāmet gönül cihānın o nūruñ şu‘lesi¹ tutdı

Yir gök tecellī tōldı tağ u taş küh u şahrā

Tā ki var cemī‘ eşyā niķābın götürdi yüzden

Çamusını gördüm ol dost baña ma‘şūk oldu her cā

Nereye bakar-isem gözüm onu görür ancak

Görünen oldur hem gören kanı gelsün imdi binā

Ne vücūd var ne ‘adem ne zamān ve ne mekān

Pīş ü bāş ü fevķ [ü] taht ne yesār [u] ne yemnā

¹ Bu kelime metinde “şu‘ā‘ı” olarak yazılmış ve harekelendirilmiştir, nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (AHÇ, s.61.)

Ḳamu vaḥdet oldı keşret götürüldi nūr u zulmet

Ṭolu ‘arş [u] ferş tamāmet oldur anı görmez a‘mā

Meger Eşrefođlı Rūmī kendüden varupdur

Ḥalka bir adı alıpdur pes anındur işbu ğavgā

99

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

Göreldeñ yüzüni yāruñ belā baña şikār oldı

İñildüm artdı ğün ğünden gözüm yaşı biñār oldı

Gözüm deryāyı hiç görmez aar anlı yaşum urmaz

Bu derd ü bu firāile içim aşım biñār oldı

‘Aceb yā Rab ne derddir bu getürmez gözüme uyu

İçimdeki yanan ol ğod-yārenlerüm yaar oldı

Göñül fikründedir ğayrān bu cān āvāre sergerdān

Bu sevdāya düşeliden dü ‘ālem baña dār oldı

İñildüm ‘āleme oldı gören eydür buña noldı

Esirgeyüp bu ğalk derdüm gerü baña şorar oldı

Benüm derdüm hemân ol yâr baña ne il gerek ne şâr

Bu cãn ancağ anı ister kıamusından bızâr oldı

[50b]

Yüregüm yâresine em gözüm yaşı yiter merhem

Giceler şubha dek bu ğam baña münis u yâr oldu

Ğamı yâruñ hemân yârdur sa‘âdet kimde ğam vardur

Şular kim gerçek erlerdür ğamı bugün çeker oldı

Var Eşrefoğlı Rümî var bu derdi kıılma âşikâr

Saña çün derd-i zehrin yâr tolu tolu şunar oldı

Hâzâ Dîvânu’ş-Şeyh Hâmdî Efendi Rağmeti’llâhî ‘Aleyh

100

Hece Ölçüsü

İy mürîd-i ferd u vâhid sa‘âdet dosta irmekdir

Cümle endişeden geçüp cemâl-i yâri görmekdir

Ne hoşdur Hâkkuñ rızâsı budur bu derdüñ devâsı

Yoqlıkdur bunuñ bahâsı dostıla dostı görmekdir

Vücûduñ sende fânî it her ‘illetten göñlün pāk

Zikre zâkir mezkûr bir it birile biri görmekdir

Kendüziñi yoğa şayup bu yoluñ sırrını tıyup
Senligüñden elüñ yuyup anuñla anı görmekdir

‘Aceb bildün mi sen seni bildüñse bildüñ anı
Terk eyle cānı cihānı gerçeklik cānı görmekdir

Gerçek mürşidi bulduñsa yolunda teslīm olduñsa
Gerçek şeyhi haq bildüñse şeyhile şeyhi görmekdir

Hamdīñ varlığı haqdır buña çün çerā yoktur
Gerçi merdān-ı Haq çoqdur hüner Sübhānı görmekdir

101

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Kapuña geldüm kabul it Haq bizi redd eyleme

Azmış-ıdım yolumı döndüm saña redd eyleme

[51a]

Sen şırāt-ı müstaķimi rūzī kııl her dem bize

Hıdmetüñ eyle naşib ben kuluñı redd eyleme

Bencileyin çok günāh itmiş cihāna gelmedi

Şimdi istiğfāra geldüm tevbemi redd eyleme

Kııl hidāyet ben zelīle dilerem derviş olam

Hor olmayam bu halk içinde hâcetim redd eyleme

Sevgüni kalbimde muhkem eyle her dem yâ habîb

Çamu mü'minlerüñ maqşüdını redd eyleme

Hamdîñ senden temennâsı budurur dâ'imâ

Luţf idüp 'aşkuñ 'atâ kıl fazluñı redd eyleme

102

Hece Ölçüsü

Dostuñ gerçek erlerüdür sulţân dedem babam benüm

Allâhuñ hâş kullarudur sulţân dedem babam benüm

Muhammedüñ evlâdudur mü'minlerüñ sulţânudur

'Āşıklarüñ merdânudur sulţân dedem babam benüm

Ol Allâhuñ hâş kulları 'Abdulqâdir dervîşleri

Anlar işler her işleri sulţân dedem babam benüm

Gezerler kâf ile kühı 'arş-ı a'zam seyrân-gâhı

Erenlerüñ pâdişâhı sulţân dedem babam benüm

Deryāyı raḥmetde bular ‘aşķuñ deryāsına ıalar

[51b]

Şāhibāzī ıudse irer sulṫān dedem babam benüm

‘Aşķıla baısan anlara dost-içün cān virenlere

Ol ıoğrı yol verenlere sulṫān dedem babam benüm

Gel beru ey açuķ gözlü gözlüye yoıdur hiç gizli

Ol şirīn ıtatlı ḥūb sözlü sulṫān dedem babam benüm

Ḥamdī söyler dost ḥaberin müdām görsem diyü didārın

‘Aşķ ıamçısını ururlar Allāhına ıoğrı varurlar

Ḥamdīyi bile alurlar sulṫān dedem babam benüm

103

Hece Ölçüsü

‘Aşķla āvāre oldum gönüm ıarār ıılmaz benüm

Anuñ derdiyile yandum hiç odum sönmez benüm

Delü mecnūn ııldı beni mest eyledi düni günü

Añmazam cān u cihānı iḥtiyārım ıalmaz benüm

Ne āḥiret ne dünyā bilür ne virmek almak bilür

Ne re'y ne tedbīr kılruram ğayra meylüm yoḡdur benüm

Añsuzun tüş oldum aña ne benlik kayısı baña

Ben giderem dostdan yaña gözüm yāri gördi benüm

Ol ki baña nazār kılrur ne 'aḡl [u] ne bilim ḡalur

Ol dostıla birlik olur ḡurbān olsun cānum benüm

Ḥamdī söyler dost ḡaberin müdām görsem deyü dīdārın

Dostıla ebed bāzārın 'ayān oldu cānum benüm

[52a]

104

Hece Ölçüsü

Eyā ḡāfil aç gözünü bir baḡ bu dünyā ḡāline

Hīḡ kimse geldi mi¹ bunda düşmedi ecel eline

Niceleri sulṡān idüp taḡta çıkardı bir zamān

'Āḡir yere urdı anı irgürmedi viṡāline

Bu dünyāyı benüm ṡanup zinhār buña virme ḡönül

Nice senün gibilerün ḡüldi geḡdi ṡaḡālına

¹ Bu kelime metinde "gelmedi mi" olarak geçmektedir fakat vezin gereḡi "geldi mi" olmalıdır. Nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (AHÇ, s.68.)

Bu fenāya aldanmağıl ol beķānuñ kaydın yigil¹

İşbu geçer dünyā içün girme halkuñ vebāline

Gör gör bunuñ fenāsını zinhār çekme belāsını

Tiz̄ tiz̄ nice noķşān irer² bir baķ bunuñ kemāline

Añ şol günü ki yer devrile gökler çatlayup yarıla

Maħlūk bir yire derile İsrāfīl şūrı çalına

Atañ anañ qardaşlaruñ yād olup senden ayrıla

Şol itdigüñ zulümlerüñ hep dādı senden alına

Şol dünyāya benüm diyen atlar binüp ħarīr giyen

Qara topraķ olup yatur kimse bilmez ki hāli ne

‘Ārif olan baķdı gördi bunuñ mekr u ħīlelerin

[52b]

Bir barmağın şunmadı bunuñ ağılı balına

Buña göñül virenlerüñ āħir mağbūnlıķdur işi

‘Ākil olan aldanmadı bunuñ yañlış ħayāline

¹ Bu kelimeyi Asaf Hālet Çelebi “görgil” olarak almış ve dipnota basma nüshalarda “yigil” olarak geçtiğini belirtmiştir. (age, s.68.)

² Metinde bu kelime bulunmamaktadır. Nüsha kontrolü yapılmış ve vezin gereği düzeltilmiştir. (AHÇ, age, s.68.)

Eşrefođlı Rūmī sen de āhīr toprađ olırsarın

Toprağ olmadan toprağ ol aldanma bunuñ āline

Saña yavuz şananlara sen hayır du‘ālar eyle

Kim kime ne şanur ise āhīr geliser yoluna

105

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Kim ki dost yolunda terk-i cān ider

Dost aña dīdārını ihsān ider

Kim bu fānī dūnyāyı terk eylese

Dost ebed mülke anı sulţān ider

Dost için nefse murād virmeyene

Dost sekiz uçmağını erzān ider

Dost elinden cām-ı ‘aşkı nūş iden

Sırr-ı ma‘şūkı nite pinhān ider

‘Ākıbet Manşūrlayın esrük delü

Ol ene’l-Ĥađ dārını seyrān ider

Cān virenler an bahā dīdār alur

anma bu bāzārı her bī-cān ider

Erefoqlı Rūmī cān terk ideli

Her nefes dost iline cevlān ider

[53a]

106

Hece lüsü

eyhūmi gnderdūm yola ben dūmūem dilden dile

Hāzret-i peygamber ile eyhūm gelūr cānum gelūr

eyhūm gelūr velī ile zīkr idelūm yolu ile

Hā arslanı ‘Ali ile eyhūm gelūr cānum gelūr

eyhūm gelūr vefā-ile zīkr idelūm afā ile

Muammed Mutafā ile eyhūm gelūr cānum gelūr

eyhūmūñ himmeti ‘ālī gīzdūr grūnmez yolu

Evliyālaruñ sulānı eyhūm gelūr cānum gelūr

eyhūmūñ yūzin greyin yolına cānum vireyin

‘Aı ile āvāreyin eyhūm gelūr cānum gelūr

Şeyhümün toğrudur yolu hamd [u] senā eyler dili

Allāhuñ sevgülü kulı şeyhüm gelür cānum gelür

Şeyhümün yüzün nūru şu'lesi tutmuş 'ālemi

'Abdulkādirün serdārı şeyhüm gelür cānum gelür

[53b]

107

Hece Ölçüsü

'Āşık-iseñ cān u dilden tevḥīde gel tevḥīde gel

Maḥcüb iseñ ol cānāna tevḥīde gel tevḥīde gel

İster-iseñ āşıkları nūra ğarķ olmuş cānları

Ol Allāhuñ hāş kulları tevḥīde gel tevḥīde gel

'Āşık iseñ ol didāra bir mürşid katına vara

İrgürür seni ol yāra tevḥīde gel tevḥīde gel

Cānlar cānın ister-iseñ gir dervīşlerün yolına

Pek yapış şeyhün eline tevḥīde gel tevḥīde gel

'Āşık olan ağlar tırmaz 'aklı başına hiç gelmez

Allāh diyüp döner tırmaz tevḥīde gel tevḥīde gel

Bî-çāre Ḥamdî kuluña göster dîdārın Allāh

Ḳarārım yok pervāneyim tevḥîde gel tevḥîde gel

108

Hece Ölçüsü

Düşdüm hicrān illerine eyvāh bilmem n'eyleyeyim

Bî-çāre Ḳaldım ey dirîğ eyvāh bilmem n'eyleyeyim

Derdüñile āvāreyim düni günü sergerdānım

Bir za'îf-i bî-çāreyim eyvāh bilmem n'eyleyeyim

[54a]

Gāh dönerem za'îf ḥāle gāh dönerem ḥāsen ḥāle

Ḥayrān oldım ben bu ḥāle eyvāh bilmem n'eyleyeyim

Gāh aḳuban şu olurum bulanup ırmağ olurum

Gāh içinde zābṭ olurum eyvāh bilmem n'eyleyeyim

Gāh mescidlere girürem raḳş uruban ḥoş dönerem

Gāh ḡayr-ı ḥāle varuram eyvāh bilmem n'eyleyeyim

Gāh ḳabz u başt oluram gāh luṭf-ı Ḥaḳḳa düşerem

Gāh tehî şöyle ḳaluram eyvāh bilmem n'eyleyeyim

Ben ol bî-çāre Ḥamdīyem Ḥaḫ atında pek küstāḥam

Bir za‘īf-i bî-çāreyem eyvāh bilmem n’eyleyeyim

109

Hece Ölçüsü

İy zāhid [u] ābid kişi virem canum Ḥaḫ yolına

Esirgeme hīç vārını virem cānum Ḥaḫ yolına

Gel iy cānumuñ cānı terk eyle sen māsivāyı

‘Azl it nāmusıyla ‘ārı virem cānum Ḥaḫ yolına

Sema‘a girüp dönerem yā hū diyüben dönerem

Gāh vecd [ü] ḥāle dönerem virem cānum Ḥaḫ yolına

Gāh mest oluban aluram gāh Őevile devr iderem

Gāh dostıla dost oluram virem cānum Ḥaḫ yolına

[54b]

Maşūdum sensin iy Settār ‘aybım yüzüme urma Ğaffār

Bir aduñda senüñ Cebbār virem cānum Ḥaḫ yolına

Sensin cümleñüñ ḥālıı hem hālıı hem rāzıı

Cümle ‘ālemüñ nāzırı virem cānum Ḥaḫ yolına

Çün gördüm yārūñ cemālin görmezem anuñ hayālin

Ḥamdī terk it halk kelāmın virem cānum Ḥaḡ yolına

110

Hece Ölçüsü

Erenlerūñ serveri sulṭān ‘Abdulḡādir

Ḳudret-i Ḥaḡ mazharı sulṭān ‘Abdulḡādir

Hep cümle erenlerden sensin ilerü giden

Ya ḡayy diyüp zikir eden sulṭān ‘Abdulḡādir

Cümle velīler geldi hep saña boyun egdi

Ayaḡuña yüz sürdi sulṭān ‘Abdulḡādir

İy çok riyāzet kılan iy Allāha yol bulan

İy ḡavṣu’l-a‘zām olan sulṭān ‘Abdulḡādir

Ḳundaḡdan ṣavm eyleyen ḡaḡ Ramazānı söyleyen

Ana südün emmeyen sulṭān ‘Abdulḡādir

[55a]

İy ṭayyibler ṭayyibi iy derdlüler ṭabībi

Himmet it yā ḡabībi sulṭān ‘Abdulḡādir

Bu Muḥammed bī-çāre varup kime yalvara

Himmet idüp kıl çāre sulṭān ‘Abdulḳādir

111

Hece Ölçüsü

Bu dünyāya geldüm idi dost[1] bilmege yārenler

Dostdan ğayrısın bırağup dost[1] bulmağa yārenler

Dünyānuñ terkin urmağa nef[sim]üñ boynın urmağa

Āḥiret yarāğın kılmağa geldüm idi yārenler

Benligimden el yumağa dost yolında cān virmege

Bunda dost yüzün görmege geldüm idi ben yārenler

Gice gündüz kıldum zārı bunda görmeklige yārı

Gördüm bu nef[süm] ‘ayyārı yolunda ṭurur yārenler

Gördüm bu nef[s] yolum başdı bildüm nef[süñ] nedir ḳaşdı

Baña göstermeye dostı mağbūn eyleye yārenler

[55b]

Beni va‘delere şalar uğrınca yüzüme güler

Gice gündüz fitne düzer yavuz ḳaşd ider yārenler

‘Arz ider dünyā sevdüre gice gündüz çalışdıra

Āhret yarāğın qodura müflis eyleye yārenler

Bu dünyāya mağrūr ide Hāq tarafın unutdura

Āhir ĩmānsuz öldüre hemān qaşdı bu yārenler

Bu ‘Abdurrahīm-i Tirsī key şum gör[ür]di bu nefsi

Şaqlaşun anı Mevlāsı hem dağı sizi yārenler

112

Hece Ölçüsü

Noldı saña eyā gönül ‘aceb ne derde uğraduñ

Ŧurmaz aqar gözün yaşı Ŧūfān-ı Nūha mı uğraduñ

Çalqanursın gemi gibi çağlarsın ırmaqlar gibi

Āh eylersin Ya‘qūb gibi ayruluğa mı uğraduñ

Ŧuruduñ şol qavlar gibi key kızduñ ħammāmlar gibi

Ŧutuşduñ külħānlar gibi nār-ı caħīme mi uğraduñ

Başdan ayağa Ŧutuşduñ dütmeden kül olup geçdüñ

Ne yavuz derde şataşduñ āteş-i ‘aşqa mı uğraduñ

Ḳavıſur¹ bulutlar gibi yıldıraſur berḳler gibi

Œol seyr-i sâlikler gibi ḥür-i behiſte mi uğraduñ

Yavı kılan ‘aḳlı fikri göklere çıkan feryadı

Oı Mecnûn-ı Ḳaysâ gibi derd-i Leylâya mı uğraduñ

Dala dönmiſ-iken ḳaddi âḥir olmuſ-iken ‘ömri

Bî-çâre Zeliḥa gibi ḥüsn-i Yûsufa mı uğraduñ

[56a]

‘Aſḳıla meydâna gelen cân terk idüp baſ oynayan

Manſûr-ı Baḡdâdî gibi ſems-i cihâna mı uğraduñ

Ḥükm eyleyen ḳafdan ḳafa zencirler uran dîvlere

Süleymân-ı Nebî gibi Belḳıs-ı Œâha mı uğraduñ

‘Aſḳıla kesen baſını² külünge tutan baſını

Ferhâdı ol rüsvây gibi ‘aſḳ-ı Œîrine mi uğraduñ

‘Arz eyleyen Ḥaḳḳa sözin maḥv eyleyen anda özin

Ṭur taḡında Mûsâ gibi nûr-ı Ḥudâya mı uğraduñ

¹ Bu kelime EAY’de “kovuſur” ſeklinde geçmektedir.

² Bu kelime EAY’de “taſını” ſeklinde geçmektedir.

Küllî murâdın terk iden ‘aşkıla nefis başın kesen

Ṭâlib-i İlâhî gibi dîdâr-ı yâre mi uğraduñ

‘Abdurrahîm-i Tirsî sen yürür-iken sağ u esen

Cânlar alup sözler kesen heybet-i şâha mı uğraduñ

113

Hece Ölçüsü

Cihâna geleli kendim bildüm

Günâh deryâsını dâ’im boyladum

İstiğfâra gelüp tevbe eyledüm

Tevbeyile varan kullardan eyle

Ġâfillerden bizi eyleme Allâh

Düşürüp yoluñdan şaşırma Allâh

‘Azâbuñ odına mum itme bizi

Saña lâyıķ varan kullardan eyle

Ṭođrı yoluña varanlardan eyle

Saña lâyıķ ‘amel kılanlardan eyle

Dünyâda ağretde yüzim ağ eyle

Aķ yüziyle varan kullardan eyle

Şeytāna uydurup nefsüm körletme

Қıyāmet güninde маһrüm eyleme

Маһşer һалқını bize güldürme

Ақ yüziyle varan қullardan eyle

Раһmetüñ deryāsına nihāyet yoқ

Senüñ қаpuñdan ғayrı қаpu yoқ

Гүнāһ-kār қullarıña раһmetüñ çoқ

Раһmetüñle yunan қullardan eyle

[56b]

Гүнāһ defterlerüm yuyup pāk eyle

Раһmet deryāsına bizi ғark eyle

Муһammedi bizden rāzı eyle

Маһvile varan қullardan eyle

Cānımı emānet virdügiñ zamān

‘Azrā’il yoқ idi arada ol zamān

Sen virdüñ cānumı sen al hemān

Dizāriñla cān viren қullardan eyle

Hece Ölçüsü

Ol dostı ben sevdiğim bu cânımdan ilerü

Ol dostı ben gördüğim bu gözümde ilerü

Ezel ebed olmazdan şöhetüm anuñlaydı

İşüdürdüm sözini bu gūşumdan ilerü

Ben kul idüm ol sultān olmamışdır ins [ü] cân

Oğur idüm medhîni bu dilümden ilerü

İlk ol mı sevdi beni yā ben mi sevdüm anı

Ol beni sevdi beni bu sevgümden ilerü

Sevdi beni yarattı ‘aşkı odına atdı

Aldı göñlümi gitdi bu göñlümden ilerü

Ben irden ‘āşık idüm ‘aşka ulaşığ idüm

Sevişirdik anıñla ilerümden ilerü

Levh-i kalem yoğ-idi ben anda pinhān idüm

Key añla kanda idüm benligümden ilerü

Anda aynadum aşdum geldüm ğurbete düşdüm

Anca gözyaşı açdum bu yaşumdan ilerü

ālīm dilim bilinmez derdime em bulunmaz

‘Ālemde bir derd yokdur bu derdümden ilerü

Derdüm dinmez dil ile āhım iñildüm ile

Hĩ kimse āh itmedi bu āhumdan ilerü

Her bir ‘āřı bu ‘aşdan bir dürlü niřān virdi

Biri niřān dimedi niřānumdan ilerü¹

[57a]

115

Müstef‘ilün / Müstef‘ilün / Müstef‘ilün / Müstef‘ilün

Bulmaz bu derdüñ çāresi bī-çāre göñlüm n’eylesün

Ulaşdı ‘ařuñ cānıma dīvāne göñlüm n’eylesün

Encüm gibi dā’im döner gāhĩ ıar gāhĩ iner

urmaz gice gündüz yanar pervāne göñlüm n’eylesün

¹ Eserde bu řiirin makta beyti bulunmamaktadır. řiirin altında yalnızca “Eřref” yazmaktadır. Eřrefođlu Rūmī’nin Dīvānı’nda son beyit: “Eřrefođlu Rūmī’yem söylerim dost haberin / Bir haber dahi yokdur haberimden ilerü”dür.

Cānāna vāsıl olmadı cānumda tākāt kalmadı

Andan tesellī bulmadı virāne gönülüm n'eyesün

Terk itdi cümle pişesin arturdı gam endişesin

Şındurdı nūr-ı şīşesin şad-pāre gönülüm n'eyesün

116

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

Zihī cān kim münevverdür bugün nūr-ı tecellādan

Zihī dil kim mu'aṭṭardur hevā-yı 'aşq-ı Mevlādan

Harābat içre 'uşşākı görüp ta'n itme ey zāhid

Ki ol rüsvā-yı 'aşq olmuş yanar derd-i dil-ārādan

Cihānuñ māverāsında kurupdur ḥayme'ī 'āşık

Dü-'ālemden ḥaber bilmez daḥı ol 'arş-ı a'lādan

Ḥudānuñ 'āşıkı çokdur velī Akşemseddīn gibi

Ḳanı bir ker 'āşık kim yana ol 'aşq-ı Mevlādan

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Derd-mendem mücrimem dermāna geldüm yā Resül

Sā’ilem muhtāciñam ihsāna geldüm yā Resül

Ka‘be-i vaşluñ yolında sa’y idüp düşdüm garīb

Baş açık yalın ayağ dīvāne geldüm yā Resül

İntisāb-ı zāt-ı pākin ‘afv-ı cürme çün sebeb

Āsitān-ı rahmet-i Raḥmāna geldüm yā Resül

İtme Maḥvī bendeñi redd ey şefā‘at menba‘ı

Sen gibi ihsānı çok sultāna geldüm yā Resül

Hece Ölçüsü

Dermān arardum derdime

Derdim baña dermān imiş

Burhān arardum aşıma

Aşlım baña burhān imiş

Şağum şolum gözler idüm

Ben dost yüzün görsem diyü

Ben aşrada arar idüm

Ol cān içinde cān imiş

Mürşid gerekdir bildire

Haqqı saña haqqe'l-yaqīn

Mürşid-i kāmīl olanuñ

Ĝāyet yolu āsān imiş

Her mürşide dil virme

Kim yoluñı şarpa uğradur

Mürşid olmayanlaruñ

Bildikleri gümān imiş

İşit Niyāzīnūñ sözin

Bir nesne örtmez Haq yüzün

Haqdan 'ayān bir nesne yok

Gözsüzlere pinhān imiş

119

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Nicesin fāriğ olam ben nāle vü her gāhdan

Böyle gördüm rāh-ı 'aşkı bir dil-āgāhdan

Neş'e-yâb oldı gönül çün nūr-ı zikrullāhdan

Zāhir u bâtın murādım isterem Allāhdan

Emr-i “ud‘ūni¹ ve ve'l-yebkū²”ya idüp imtisāl

Benden ‘Abdullāh ider yā Rab saña arz-ı hāl

Kām-cüyāne bu yolda ğayrıya yoğdur mecāl

Zāhir u bâtın murād isterem Allāhdan

120

Hece Ölçüsü

‘Aşkuñ meylıne kãndın

Nolduñ a gönül nolduñ

Yağdın beni yandurdın

Nolduñ a gönül nolduñ

Bir yerde karar itmez

Hıç kimseden ‘ar itmez

Hekimler timar itmez

Nolduñ a gönül nolduñ

Gel imdi ey ‘Azizî

Sırruñ dime ol epsem

¹ Mü'min Sûresi 40/60: “Bana dua edin.”

² Tevbe Sûresi 9/82: “Ve ağlasınlar.”

Aḥvāle olur maḥrem

Nolduñ a gönül nolduñ

Yağdın beni yandırdın

Nolduñ a gönül nolduñ

[57b]

121

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

İre vaqtim ben ebu'l-vaqt olmazam

'Abd-i maḥzam ben taşarruf bilmezem

Meryem içre ben toğurdum bir gulām

Hem biker hem berr gülem ki şolmazam

Vaşfudur esmā-ı ḥüsnā cümleten

Bu sözi işbāta 'āciz qalmazam

Şanma kim Mehdī benüm Mehdi odur

Adı Yaḥyādur anuñ yañılmazam

Sırrıla baña içimden söylenür

Mışriyā ben toğmazam ben ölmezem

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Rāzıyam derdine yāruñ ben şikāyet itmezem

Kendi hālüm söylerem ğayrı hikāyet itmezem

Derd [ü] miḥnet yoldāşımdur bu yola ‘azm ideli

Dost belāsından başım bir dem selāmet itmezem

Dostıla birlişeli ‘illetle kılmadum ‘amel

Cennet ü hūr u kusūr için ‘ibādet itmezem¹

Her ne kim işledüm ise bī-ğaraż işlemişem

Bendeyem tācir degilem ben ticāret itmezem

Söyle Eşrefoğlı Rūmī derdini ‘āşıklara

Dime kim ben gizlerem ‘aşkı melāmet itmezem

Hece Ölçüsü

Bir ğarībsin şü dünyāda

Gülme gülme ağla gönül

¹ Derleyici bu beytin ilk mısrasından sonra alttaki beytin ikinci mısrasını birleştirerek: “Dost ile birlişeli ‘illetle kılmadum ‘amel / Bendeyem tācir degilem ben ticāret itmezem” şeklinde yazmıştır fakat metinde nüsha kontrolü yapılmış ve düzeltilmiştir. (AHÇ, s.115.)

Derdüñ dağı çoğdur senüñ

Gülme gülme ağla gönül

Ebübekir Şiddik veli

Oldur peygamberüñ yari

Çanı 'Ömer 'Osmān 'Ali

Gülme gülme ağla gönül

İşi dā'im cevr ü cefā

Dünyā kime kıldı vefā

Çanı Muhammed Muşafā

Gülme gülme ağla gönül

Anlar cihāna geldiler

Cümlesi dağı gitdiler

Gülmediler ağladılar

Gülme gülme ağla gönül

Bir gün ola ecel gele

Yünus kulluğunda çala

Yorğan döşek toprağ ola

Gülme gülme ağla gönül

Mef'ülü / Mefâ'ilün / Mef'ülü / Mefâ'ilün

Derd ehli libāsını 'aşkıla giyen gelsün

Zehrini şeker gibi şevkile yiyen gelsün

Ol günlerini şā'im hem giceleri kā'im

Faqr āteşine dā'im şabrıla yanan gelsün

Haqqā iremez kimse atlas [u] libāsile

Öz kendi eliyile cānına kıyan gelsün

Aldanma şağın Ādem¹ her āline dünyānuñ

Öz varlığını bunuñ yoqlığa şayan gelsün

Mef'ülü / Mefâ'ilün / Mef'ülü / Mefâ'ilün

Derdüñ odına yanmış pervāneleriz Haqqā

'Aşkuñ meyine kıanmış mestāneleriz Haqqā

'Aşkuñıla 'aşıklar derdüñile yanıklar

Dil mülkine mālīkler şahāneleriz Haqqā

¹ Derleyici, şairin mahlasını "Muhyî" olarak belirtmiştir fakat bu şiir 17. yüzyıl Mevlevî şairlerinden ve Galata Mevlevîhanesi şeyhlerinden olan Antalyalı Ādem Dede'ye aittir.

‘Aşkuñıla dil ʔolmuş cezbe yolını ʔutmuş

Meczüb-ı Hudā olmuş dīvāneleriz Haqqā

Dāniş bu deme irmez zāhid bu yola gitmez

Vā‘iz bizi fark itmez bilmez neleriz Haqqā

Bu Nūrīyi nūr almış ol baħre özün şalmış

Deryā dibine ʔalmış dürdāneleriz Haqqā

126

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Fā‘ilün

Ravzıña çün yüz süren bulur amān

El-amān ey faħr-i ‘ālem el-amān

Her gelen dil-ħaste bulur tāze ħān

El-amān

Eyleseñ bir kerre luṭfuñla nazar

Hıç derūnumda ʔalur mıydı keder

Ḳıl şefā‘at Haqdan ey nūr-ı başar

El-amān

Anda kim medfūn olan nāzik tenūñ

Cennet-i a'lāya beñzer medfenūñ

Dervīş 'Abdullāh garībiñdir senin

El-amān

[58a]

127

Mef'ūlü / Mefā'ilün / Mef'ūlü / Mefā'ilün

Rabbūñden olur ihsān ey dil niye maḥzūnsun

Derdine olur dermān ey dil niye maḥzūnsun

Ḥaḫdır seni var iden bi-şabra ḫarār iden

Tevḫīdile yār iden ey dil niye maḥzūnsun

Īmāna iren sensin 'irfānı bulan sensin

Dīdārı gören sensin ey dil niye maḥzūnsun

Tevḫīdile pūr-nūr ol 'irfānıla ma'mūr ol

Dīdārile mesrūr ol ey dil niye maḥzūnsun

'Abdülḫay ider āhı bulmağa Ḥaḫḫa rāhı

Sevmiş güzel Allāhı gönül niye maḥzūnsun

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey ‘aceb bilsem nedir yā Rab bu derdüñ çāresi

Dün gün artar¹ hiç oñulmaz yüregimüñ yāresi

Yüregimüñ yāresine hiç tabīb kılmaz ‘ilāç

Ey ‘aceb var mı ola bencileyin bī-çāresi

Çāresi bī-çārelikdir yine bu derdüñ hemān

Çün belā burcundadır ‘aşıqlaruñ seyyāresi

Bağrı başlı gözi yaşlı cigeri delik delik

Olmuşam ‘ālem içinde ‘aşkumuñ āvāresi

Her kim inler bu belādan varsın² ol āşık degil

Görsün aña n’eyler imiş nefsinüñ emmāresi

Eşrefoğlı Rūmī bu derde giriftār olalı

Düşdi bir deryāya kim yoğdur anuñ kenāresi

¹ Bu kelime Divan’ında “arar” şeklinde geçmektedir ancak hem vezin hem de mana yönünden “artar” yazılması daha uygun görülmüştür. (AHÇ, s.97.)

² Çalışmamızda “var ise” şeklinde geçen bu kelime vezne uymadığından Divan’ında yazıldığı şekliyle alınmıştır. (AHÇ, s.97.)

Dost yolında ‘āşıkı ger kılsalar yüz biñ pāre

Dönmeye dost dost diyüp çağırsa her bir pāresi

129

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey garīb bülbül diyāruñ kındadır

Bir haber vir gül-‘izāruñ kındadır

Sen bu ilde kimseye yār olmaduñ

Var senüñ elbetde yāruñ kındadır

Artdı günden güne feryāduñ senüñ

Āh u efgān oldu mu ‘tāduñ senüñ

‘Aşq içinde kimdir üstāduñ senüñ

Bu senüñ şabr u qarāruñ kındadır

Ne görüñdi güle qarşu gözine

Ne bürüñdi baqdıgınca özine

Kimse maḥrem olmadı hiç rāzına

Bilmediler şeh-süväruñ kındadır

Gökde uçarken seni indirdiler

Çār ‘unşur bendlerine urdılar

Nūr iken adın Niyāzī dediler

Şol ezel ki i'tibāruñ qandadır

130

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Ey göñül bir derde düş kim anda dermān gizlidir

Gel qarış bu qatreye kim anda 'ummān gizlidir

Terk idüp nāmūsı 'ārı giy melāmet hırqasın

Bu melāmet hırqasında nice sultān gizlidir

Degme bir dervīş fakīre ħor görüp qılma nazār

Qalbiniñ her gūşesinde 'arş-ı raħmān gizlidir

Gör bu Eşrefoğlı Rūmī baħr-i 'aşka n'eyledi

Cān u başı terk idüp cānuñda cānān gizlidir

[58b]

131

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Fe'ülün

Der Maqām-ı Hicāz

Göñül ħayrān olupdur 'aşq elinden

Ciger püryān olupdur 'aşq elinden

Niceler t̄ac u taḥt̄ı māl [u] mülki

Ḳoyup ‘uryān olupdur ‘aşḳ elinden

Eridi ḳarlı taḡlar zerre zerre

Deñiz ‘ummān olupdur ‘aşḳ elinden

Ḳoyup İbrāhīm Edhem t̄ac u taḥt̄ı

Yeri külhān olupdur ‘aşḳ elinden

Cigerim eridi ḳalmadı t̄akat

Gözüm giryān olupdur ‘aşḳ elinden

Şu kim cān virüben cānān olurlar

Ki bāzırgān olupdur ‘aşḳ elinden

‘Āşık Yūnus bu ḥasret ü bu zāra

‘Aceb mihmān olupdur ‘aşḳ elinden

132

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Zāhidā şūret gözetme iḳerü gel cāna baḳ

Vechi üzre gör ne yazmış defter-i Raḥmāna baḳ

Muşhaf-ı hüsnünde yazılmış “kul huva’llāh¹” âyetin

Ger inanmazsañ gir oқи mekteb-i ‘irfāna baқ

Āteş-i ruhsāriile yanmış yaқılmış çehresi

Harf libāsından şoyunup noқta-ı ‘uryāna baқ

Hep mülāzım kulluğundan bu cihānuñ şāhları

Pādişāhlar қаpusında қul olan sultāna baқ

‘Ālem anuñ hüsnünüñ şerhinde olmuş bir kitāb

Metnin isterseñ Niyāzī şüret-i insāna baқ

133

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Āstān-ı ravzıña her kim ide vaż‘-ı cebīn

Ol amān buluben olur kām-yāb [u] kām-bīn

Ben ġarībem bī-kesem қаpuñda pür āh u enīn

Yā Resūlallāh amān yā faḡr-i ‘ālem el-amān

Düşdüm ‘aşkuñ şevķine oldum diyārımdan cüdā

Tā ola dārü’l-amāna sürmege yüzüm sezā

¹ İhlās Sûresi 112/1: “De ki: ‘O Allah’ ”

Ḥamdu lillāh bu murādımı baña virdi Ḥudā

Yā Resūlallāh amān yā faḥr-i ‘ālem el-amān

Ḥālīme eyle nazār luṭf eyle faḥr-i rusul

Nār-ı hecrūñle ser-ā-ser yandı cismim oldu kül

Açıla dilde nigāh-ı vuşlatuñla tāze gül

Yā Resūlallāh amān yā faḥr-i ‘ālem el-amān

‘Arş-ı a‘zamda mu‘azzam ittifāḳla medfenūñ

Nice olmaya cigerim andadır nāzik tenūñ

Derd-mendūñdür ġarībūñdür bu ‘İzzeddīn senūñ

Yā Resūlallāh amān yā faḥr-i ‘ālem el-amān

134

Hece Ölçüsü

Ey ḳamu derd ehli gelūñ derdlilere dermān benem¹

Kāfirdeki küfr-i nihān mü’mindeki imān benem

‘Ālemde fitne ben ḳodum Mañşūrı yaḳdum kül itdüm²

Dilinde Ene’l-Ḥaḳ didüm boynındaki urġān benem¹

¹ Bu mısra Yunus Emre Divanı’nda “Ey ḳamu derd ehli gelūñ derd benem ü dermān benem” şeklinde geçmektedir. (MT, s. 221)

² Bu mısra Divan’da “Ālemde fitneyi ḳodum Mañşūrı kül itdi odum” şeklinde geçmektedir. (MT, s.221.)

Ben Nemrûdî şüret ıurân İbrâhîmî oda atan²

Bir ılını yandurmayan od u kül ü reyhân benem³

Yûsufdaki hüsñ [ü] cemâl Ya'kıbdaki hüzn [ü] melâl

Geh bedr olup gâhî hilâl yanında meh-tâbân benem⁴

Yûnus bu cismim adudur cānum anuñ bünyānudur

Hālîm eger şorar-iseñ bil cānlara cānān benem

[59a]

135

Hece Ölçüsü

Sultān-ı kevneyn kabrinden ıalkıcaık

Diye zā'if ümmetlerim nic'oldı

Cibri'il hāzreti hāzır göricek

Diye zā'if ümmetlerim nic'oldı

Ebübekir 'Ömer 'Oşmān turalar

Livā-i hāmdi 'Aliye vireler

Dört melek tāc u hulle getüreler

Diye zā'if ümmetlerim nic'oldı

¹ Mecmuada bu mısra “Dilinde Ene’i-Hâkık didüm od u kül ü reyhân benem” şeklinde yazılmıştır fakat beyit nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (MT, s.221.)

² Bu mısra Divan’da “Nemrûd’daki şüret kılan İbrâhîmî oda atan” şeklinde geçmektedir. (MT, s.221.)

³ Bu mısra Divan’da “Bir ılını yandurmayan boynındaki urğān benem” şeklinde yazılmıştır fakat beyit nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir.

⁴ Bu mısra Divan’da “Gâh bedr olam gâhî hilâl gökde mâh-ı tâbân benem” geçmektedir. (MT, s.221.)

Önünce çehâr-yâri çekile

Livâ-i hamdi ‘arş öñüne dikile

Mübârek gözinden yaşlar dökile

Diye zâ‘îf ümmetlerim nic’oldı

Cehennem yürige halkuñ üstine

Āteşler saçıla ‘aşı kaçdına

Secdeye varup yalvara dostına

Diye zâ‘îf ümmetlerim nic’oldı

Haq te‘âlâ diye qaldır başını

‘Arz it hâcetüñ bitür işini

Aqlama habîbüñ dökme yaşını

Diye zâ‘îf ümmetlerim nic’oldı

Enbiyâlar unuta ümmetini

Muhammed diye ümmetî ümmetî

İlâhî ayırma Dervîş Himmeti

Diye zâ‘îf ümmetlerim nic’oldı

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ŧođdı ol şadr-ı risālet başdı ‘arş üzre adem

Şaldı ol nūr-ı nübüvvet pertev-i fevķu’l-ümem

Çalınup abl-ı beşāret geldi şāh-ı enbiyā

Ėulgule oldı cihāna ondı ol sāhib-‘alem

Nūr-ı vechinden alındı encüm [ü] şems [ü] amer

Baħr-i ‘ilminden bilindi ĥikmet-i levh ü alem

Merħabā yā Muşţafā ey nūr-ı ‘ayn-ı asfiyā

Merħabā yā şāhibü’l-mi‘rāc fi’t-tāc-ı ulem

Gelmeseydiñ ‘āleme sen ĥalk olunmazdı cihān

Dostluğuna yaradıldı ey nebī-yi muħterem

Yā Resūlallāh şefā‘at ıl Niyāzī mücrime

Şol zamān kim baş açıķ yalın ayak an ağladum

137

Hece Ölçüsü

Bağrımdaki biten başlar Muḥammedüñ ‘aşkundandır

Bu gözimden akan yaşlar Muḥammedüñ ‘aşkundandır

Her şām u seḥer yandığım ‘ālemlerden uşandığım

Çarç urup semā döndüğim Muḥammedüñ ‘aşkundandır

Daḥl idenler devrānıma irmediler seyrānıma

Ḳıydığım kendi cānıma Muḥammedüñ ‘aşkundandır

Görün Seyfullāhıñ ḳaşdın sever ol Allāhın dostın

Şorarsıñız niçün mestin Muḥammedüñ ‘aşkundandır

138

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Yā İlāhī cümle sensin cümle sen

Sen dururken diyemezem baña ben

Zāt-ı Ḥaḳḳa vāşıl olmaz ol kişi

Geçmeyince cümle kendi kendiden

Ben baña bağsam görünmez baña ben

Görinen dīdār-ı Hāğdır cümleden

Cümle varlık varlığında vārı yok

Varlığından cümle vārı yoğ iden

Ru'yet-i dīdār-ı Hāğ olmaz naşīb

Nār-ı 'aşğa yanmayınca bu beden

Gören Hāğ[dır] gösteren Hāğdır Hāğ

Yā Nizāmoğlı iki görmek neden

[59b]

139

Hece Ölçüsü

Yürük degirmenler gibi dönerler

El ele yapışıp Hāğğa giderler

Göñül Ka'besini tavāf iderler

Muhammedüñ kösi çalınur bunda

Ol sultānuñ demi sürülür bunda

Semāda melekler çanad açarlar

Mü'minler üstine rahmet saçarlar

Biri de kılavuz Hakkā uçarlar
Muḥammedüñ kösi çalınur bunda
Ol sulṭānuñ demi sürülür bunda

Dervīş Yūnus der ki gör noldı baña
‘Aşkuñ muḥabbeti toḵanur cāna
‘Aqlını başına getür dīvāna

Muḥammedüñ kösi çalınur bunda
Ol sulṭānuñ demi sürülür bunda

140

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

Sarāy-ı liyemetuallāh gönüldür

Tecellī-ḥāne vallāhi gönüldür

Yürü gezme yabānda zār [u] giryān

Ḥüdānuñ ulı dergāhı gönüldür

Ne isterseñ yūri var andan iste

Muḥaḵḵaḵ sırruñ āgāhı gönüldür

Żiyā[sın] gösterüp gül yüzlerinde

Semā-ı şadrınuñ māhı gönüldür

Rağbetdir kamu hesābı Sezāyī

Vücūd iqlīminüñ şāhı gönüldür

‘Ayāndır aña esrār-ı guyübāt

Ki zīrā sırruñ āgāhı gönüldür

141

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Şüretinüñ şafḥasında gör ne yazmış ol qadīm

Oğudum ol ḥaṭṭı bismillāhirrahmānirrahīm

Alnına el-ḥamdulillāh yazdı Rabbu’l-‘ālemīn

Didi ‘aşkuñ yoludur hāzā şırāṭü’l-müstaḳīm

Kaşlarındır qābe qavseyn hem şaçuñ leyl-i ṭavīl

Resimdir ve’ş-şems yüzüñ zülfinüñ ḥalkası cīm

Mü’mine cennāt-ı ‘adn olmuş cemālüñ tā ebed

Kim görenler oldı cümle ehl-i cennātü’n-na‘īm

Kim ki ol ‘aşkuñ yolına dīni ikrār itmedi

Oldı ol merdūd-ı cāhil külli fī nār-ı caḥīm

Yüzinüñ mâhiyyeti tefsîridir innâ fetah¹

Hüsninüñ keyfiyyetdir pes ülâ şey'ün 'azîm²

Bu Nesîmîye rahm kılsañ eyâ bedr-i münîr

Ger haṭâ kıldum ise estağfullâhi'l-'azîm

142

Hece Ölçüsü

Yürürken kendi hâlimde

Oñulmaz derde düş oldum

Gezerken il ü şarımda

Oñulmaz derde düş oldum

Ḳamu bildiklerim şaşdı

Vişâlim firḳate düşdi

Cemî'-i dostlarım kaçdı

Oñulmaz derde düş oldum

Yolım 'arşa irişmişken

Ululara uyuşmuşken

Meleklerle ḳarışmışken

¹ Fetih Sûresi 48/1: "Muhakkak ki biz fetih verdik."

² Hacc Sûresi: 22/1: "Büyük bir şey."

Oñulmaz derde düş oldum

Çok itdüm āhile zārı

Ki yok itdüm k̄amu varı

Umār-idüm görem yārı

Oñulmaz derde düş oldum

Ġarīb Üftāde bu derdi

Göñülde şaqlasa yegdi

Sañā senden cevāb diñildi

Oñulmaz derde düş oldum

143

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Ey ‘aceb bilsem nedir bu derdime dermān olan

On sekiz biñ āleme h̄ükm eyleyüp sulṭān olan

Ol baña benden yaqın iken beni maḥcüb iden

Ḥasret odına yaqıp görünmeyüp pinhān iden

Göñlümi yağmalayüp ‘aqlım alup mecnün iden

Sırrıma te’eşşür idüp bu cānıma cānān olan

Benligimdir beni bu derde giriftār eyleyen

Ḳapuları bağlayup yol virmeyüp zindān iden

Her kim ölmezden öñürdi öleyidi bir nefes

Oldurur dost yolına cānın virüp ḳurbān iden

Görür ol maṭlūbını irüşüben maḳşūdına

Ayrılıḳdan ḳurtılup içi ṭaşı [insān] iden¹

Ben dimekden fāriḡ ol derd-mend-i Üftāde sen

Ben diyendir ayrılıḳda ḳaluben ḫayvān olan

144

Hece Ölçüsü

Görmez isem cemāliñi

Güzel aduñ işideyim

İrmez-isem vişāliñe

Güzel aduñ işideyim

Bir gün görem cemālini

Seyr eyleyim kemālini

Kesb eyleyim vişāliñi

Güzel aduñ işideyim

¹ Bu beyit TBMM Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunan Üftāde Dîvānı'nda "Gör evvel maṭlūbını irişüben maḳşūdına / Ayrılıḳdan ḳurtılur içi ṭaşı insān olan" şeklinde geçmektedir.

İrem vişâliñe şevkle

Görem cemâlini zevkle

Cümle ‘âşıklar bile

Güzel aduñ işideyim

Ne dilde kem ola zıkrüñ

İrişe gönüle fikrüñ

İder dâ'im senüñ şükrüñ

Güzel aduñ işideyim

Güzel aduñ rehber bize

‘Aşkuñ dağı server bize

Cümle aduñ ezber bize

Güzel aduñ işideyim

Gönül bulup cilâsını

Dağı Hâkkuñ rızâsını

Cemâlinüñ şafâsını

Güzel aduñ işideyim

Üftâdenüñ budur yolu

Hâk yolında didi beli

Zıkr eylese dā'im dili

Güzel aduñ işideyim

[60a]

145

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Habsiçün geldi gelür ıtlāk için fermān baña

Evveli kahr āhiri ihsān ider sulţān baña

Erba'inim çün tamām oldu dağı on gün geçer

Ḥatm olunmuş menzil merātib cān olur cānān baña

Ḳābe kavseyn-i ev-ednā üç yüz ellidir bilin

Ṭoğdı gün mağribden açdı zulmeti ihsān baña

Oldum İsmā'īl gibi teslīm-i cān itdüm hemīn

İki biñ yüz dağı yetmiş beşdir fermān baña

Geldi Ḥaḳ bāṭın firār itdi dolaştı mağribe

Zāhir oldu gizli sırlar virdi Ḥaḳ burhān baña

Halk-ı 'âlem didiler 'İsāya Mıṣrî her zamān

Dağı bundan özge "mā evhā¹" didi Qur'ān baña

146

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Fe'ülün

Beyâtî

Eser 'aşkuñ yeli eşhāra karşı

Öter bülbülleri gül-zāra karşı

Cemālûñ şu'lesinden tāb-dārım

Yanar pervāneyim ol nāra karşı

Ne şabra tākatım var görmez isem

Ne görsem göz degür envāra karşı

Yapar mi'mār 'aşkuñ var 'aşkı

Yağar dil-dārını dil-dāra karşı

Bugün yār olmayın 'aşkıla yarın

Utanur yārin ol Ğaffāra karşı

¹ Necm Sûresi 53/10: "Şey vahyetti."

Şalâtında du‘āya irse ‘āşık

Ṭurur el kavşurır Settāra karşı

Urır inkārile ikrārı münkir

Şanur ikrār ider inkāra karşı

Görirsin Nūriyā ‘āşıklarına

Neler ihsān ider aġyāra karşı

147

Hece Ölçüsü

Yazılır hālkuñ berātı gelicek Berāt gicesi

Ger hayāt [u] ger memātı gelicek Berāt gicesi

Levh-i mahfūz açarlar hulle vü kefen biçerler

İyüyi kemi seçerler gelicek Berāt gicesi

Ṭaġudurlar erzāk hep çekerler niceleri te‘ab

N’olacak hālimiz ‘aceb gelicek Berāt gicesi

‘Aşikāre olur sırlar feyz alur civānlar pīrlər

Āb-ı zezem artar derler gelicek Berāt gicesi

Gel kāmillerüñ izine uy ‘āriflerüñ sözine

Nūr iner yerler yüzine gelicek Berāt gicesi

Ḥaqqı Ḥaḡ rızāsın bulur kim ki o şeb namāz kılur

Du‘ālar müstecāb olur gelicek Berāt gicesi

148

Hece Ölçüsü

Ben bende buldum çün Ḥaqqı

Şekk [ü] gümān nemdir benim

Ben dost yüzün görmez isem

Bu gözlerim nemdir benim

Gelsün münācāt eyleyen

Ṭoḡsan biñ ḥācāt dileyen

Ṭaşra ‘ibādet eyleyen

Görsen o dost nemdir benim

O dost baña ümmī dimiş

Hem adımı ümmī ḡomuş

Dilim şekker gūydum ḡamuş

Bu söyleyen nemdir benim

Ümmî benim Yûnus benim

Toğuz atam dördür anam

‘Aşk odına düşüp yanam

Sûkî bâzâr nemdir benim

149

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ülün

Cemî‘-i derdlere dermân Muḥammed

Cihân ten gibi aña ḥân Muḥammed

Zemîn [ü] âsumân olmazdı peydâ

Senüñçün oldu bu ekvân Muḥammed

Vücûduñ mazharı nûr-ı ilâhî

Yüzindir sûre-i Raḥmân Muḥammed

Günâh-kâr ümmetüñe kıl şefâ‘at

Su‘âl itdügi dem Ğufrân Muḥammed

[Budur] Seyyid Nizâmoğlu kuluñdur

Hîç âzâd eyleme sultân Muḥammed

[60b]

150

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

Cemī‘-i enbiyālardan Muḥammed cümlenüñ şāhı

Yüzi nūrından almışdır felekler şemsile māhı

Yedi kat gökleri geçdi kadem arş üstüne başdı

İrişdi kâb-ı kavseyne tavâf eyledi dergāhı

Anuñ seyr-i sülükundan melekler ‘aciz oldılar

Ki biñ yıl varı bilmezler o bir anda varan rāhı

Tecellī-i cemālini şular kim gördiler bir kez

Anuñçün ‘aşk-ıla dā’im iderler derdile āhı¹

Kıluram² cānumı kurbān senüñ yoluñda ey Aḥmed

Nola³ bir kez yüzüñ görsem seher vaḳti seher-gāhı

Bu Eşrefoğlı Rūminüñ günāhı çoḳdurur gāyet

Şefā‘at kıl ya Muḥammed yüzüñ şems [ü] kamer māhı

¹ Bu beyit Divan’ında bulunmamaktadır.

² Bu kelime Divan’ında “vereydüm” şeklinde geçmektedir. (AHÇ, s.98.)

³ Bu kelime Divan’ında “aceb” şeklinde geçmektedir. (AHÇ, s.98.)

Hece Ölçüsü

Tehî görmeñ¹ siz bizi dost yüzün görüp geldüm

Bākî devrân-rūzigâr dostıla tutup geldüm²

Yer gök yaratıldı ‘aşkıla binā kırıldı

Toprağa nazār oldu ağısırup durup geldüm³

Nūh oldum Sübhān⁴ için çok çalışdum⁵ dîn için

Dînime dönmeyeni bahre garķ idüp geldüm

Zekeriyyā oldum kaçdum vardum ağaca girdüm

Ƙanım dört yana saçdum depem deldirüp geldüm

Eyyüb oldum tenime cefā kıldum cānuma

Yalvardum Sübhānuma Ƙurdlar Ƙoyurup geldüm⁶

Bir çöp oldum başıldum Manşür oldum aşıldum

¹ Metinde bu kelimenin üst kısmına “şanmañ” yazılmıştır, Divan’da “görmen” şeklinde geçmektedir.

² Çalışmamızda bu mısra “Bākî devlet rūzigâr dost eyleyen tutup geldüm” şeklindedir, vezne uymaması bakımından nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (MT, s.211.)

³ Bu beyit Divan’da “Yir ü gök yaratıldı ‘aşkıla bünyād oldu / Toprağa nazār kıldı ağısırdı durup geldüm” şeklinde geçmektedir. (MT, s.211.)

⁴ Bu kelime Divan’da “Tūfān” şeklinde geçmektedir. (MT, s.212.)

⁵ Bu kelime Divan’da “dürişdüm” şeklinde geçmektedir, diğer nüshalarda “çalışdum” şeklinde de bulunduğunu belirten dipnot konulmuştur.

⁶ Bu mısra Divan’da “Çağurdum Sübhān’uma Ƙurdlar Ƙoyurup geldüm” şeklinde geçmektedir.

Elimile külümü göge şavurup geldüm
‘īsā oldum kudretten cihāna¹ er ‘avratdan
‘İnāyet oldı Hāqdan ölü dirüldüp geldüm²

Mūsā oldum tūra vardum biñ bir kelīm kıldum
Halāyık ne olasın bir anda bilüp geldüm

Ādem oldum durmadum nefsum boynın burmadum
Yañıldum buğday yidüm cennetden çıqıp geldüm

Muhammedi bir gice Hāq oqıdı mi‘rāca
Ser-te-ser yüceden yüce³ bile yüz sürüp geldüm

Yalnız Sübhān idi peygamberler cān idi
Yūnus pinhān idi şüret değışüp geldüm

152

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Bī-vücüdüm ‘aşq odı bilsem benüm nem yandırur
Yanuben küllī kül oldum pes dağı nem yandırur

¹ Bu kelime Divan’da “bahāne” şeklinde geçmektedir. (MT, s.212.)

² Bu kelime Divan’da “dirgürüp” şeklinde geçmektedir. (MT, s.212.)

³ Divan’da “uçtan uca” şeklindedir, bazı nüshalarda “yüce yüce” olduğu hakkında dipnot konulmuştur.

Yandırur gerçi cihānda ‘aşk odı ‘āşıkları

Līk ben ‘āşık kulumı kıatı muhkem yandırur

Nice disün ‘aşk odına degme bir cān-ı za‘īf

Kim anı germiyyet-i nār-ı cehennem yandırur

Şem‘e pervāne yanarsa fāş olur ‘ālemlere

Ma‘şūkuñ derdini gör kim beni her dem yandırur

Āh idersem bir nefes dünyāyı oda yaquban

Yedi çerhi āhım odı cümle bir dem yandırur

Rüşeni ‘aşkına düşmüş çeker derdi Gülşeni

‘Aşk odına pervāne mişli beni her dem yandırur

153

Hece Ölçüsü

Dil söyleyüp göz görmeye bir zamān gele irişe

Āfāk kıala yürümeye bir zamān gele irişe

Altunlarıñ şayılmaya kıaftānlarıñ giyilmeye

Hīç kimse mālīñ bilmeye bir zamān gele irişe

Ölün getürüp yuyalar Hâk rahmet itsün diyeler

S̄ininde koyup döneler bir zamān gele irişe

Qullar halāyıklar qala kimi ağlaya kimi güle

Kimse bilmez h̄aliñ nola bir zamān gele irişe

Öñ soñ dünyā geçersin ecel meyinden içersin

Ten kafesinden uçarsın bir zamān gele irişe

Seyyid Nizāmoğlı şağın alma h̄iç kimseniñ h̄aqqın

Ecel añsız ola yakın bir zamān gele irişe

154

Hece Ölçüsü

Yandum yağıldum ben nār-ı ‘aşqa

Andelīb oldum gül-zār-ı ‘aşqa

Bezm-i elestden mest olup geldüm

Ben bende oldum h̄ünkār-ı ‘aşqa

H̄idmet-i şeyhe kullıq idegör

Maḥrem olursun esrār-ı ‘aşqa

Zülfüñ hevāsı eyledi giryān

Olmuşam Manşūr berdār-ı ‘aşqa

Fetḥ itdi albim ün nūr-ı zātun

Müstağraq oldum envār-ı ‘aşqa

Nice Süleymān geldi cihāna

Ben Süleymānım serdār-ı ‘aşqa

[61a]

155

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ülün

Habībullah cihāna cān degil mi

Vücūdı ‘āleme burhān degil mi

Cihāna bā‘iş oldı ünkü nūrı

Ziyāsı ‘āleme tībān degil mi

Varınca “li ma‘allāh¹” ‘ālemine

İrince sāt-i ḥalvet-zemīne

adem başınca ‘arşun demīne

Cenāb-ı ḥazret-i mihmān degil mi

¹ “Allah benimle beraberdir.” Nefsin yedinci mertebesi olan nefs-i kāmilenin alametlerindedir. Bu makam ehline “Gavs-ı Azam” denilmiştir.

Nebîler Һazreti řāh-ı rusuldür
Gülistān-ı viřāl içinde güldür
Cenābı bize hādî-i rusuldür
Beyānı āyet-i Qur'ān degil mi

Anuñ nūrı olupdur nūr-ı envār
Anuñ bŷyından aldı bŷyı ezhār
Meřāyıđ da anuñdur bunca eřvār
Ŗamusı şatre ol 'ummān degil mi

O řems zerre olur ise Nūrî
Olur řulmātı kāřif çün řuhŷrî
Yiter 'ālemlere bir zerre nūrı
Žiyāsı cümleye yeksān degil mi

156

Hece Ölçüsü

Gerçek 'āřıklara řalā dinildi
Derdli olan gelsün dermānı buldum
Āhile vāhile cevlān iderken
Cānumuñ içinde cānānı buldum

Aķar gözlerimden yaş yerine ķan
Zerrece görünmez gözime cihān
Deryālar nūş idüp ķanmaz iken cān
'Āşıklar ķandıran 'ummānı buldum

'Āşıklar meydāna ıoğrı varırlar
Erenler cem' olmuş virürler alırlar
Cümle evliyālar dīvān ıururlar
Ĥaķķa ķarşu ıuran dīvānı buldum

Açılmış dükkānlar ķurulmuş bāzār
Cānlar mezād olup dellāl da gezer
Oturmuş ümmetüñ berātın yazar
Cevāhir baķş olan dükkānı buldum

Emīr Sulıān dir ne hoş bāzār imiş
Cümlenüñ maķsüdü ol dīdār imiş
'Āşıklar seyir¹ idüp gezer imiş
Ĥaķķa maķbüb olan sulıānı buldum

¹ çalışmamızda bu kelime bulunmamaktadır, nüsha kontrolü yapılarak düzeltilmiştir. (Abdurrahman Güzel, Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı, Akçağ Yay., Ankara, 2004, s.438.)

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün /Mefā'īlün

Der Maḳām-ı 'Uşşāk

Tecellī şevḳ-i dīdāruñ beni mest eyledi ḫayrān

Ene'l-Ḥaḳ sırrını anuñçün ḳılmadum pinhān

Benüm ol vārı vār iden benüm aḡyārı yār iden

Benüm Mañşūrı dār iden benümdir emrile fermān

Bu ayıla bu yıldızlar bu gicelerle gündüzler

Bu yazıla vü bu güzler benüm emrimdedir yekden

Cihān tılsımınıñ pendi benüm elimdedir şimdi

Benüm bugün bu meydānda benümdir topıla çevgān

Çürümüş tenlere bir kez eger dirsem bi-izni ḳum

Yalın ayaḳ u baş açıḳ ḳamusı duralar 'uryān

Benüm 'ilm-i ledünnümden hezār Ḥızır olur 'āciz

Benüm her bir tecellīmden nice biñ Mūsālar ḫayrān

Şanurlar Eşrefoḡlıyam ne Rūmīyem ne İznīḳī

Benüm ol dā'imü'l-bāḳī görümdüm şüretā insān

[61b]

Vech-i tahrîr-i hürûf oldur ki

Üsküdârda defîn kûtbü'l-‘arîfîn ğavşü'l-vâşilîn eş-şeyh es-seyyid ‘Azîz Maĥmûd Hüdâyî Efendi Kuddise Sırruhu'l-‘Azîz Hâzretleriniñ baĥn-ı evvelde olan evlâda şart u ta'yîn buyurdıkları Üsküdâra tâbi‘ Bulğurlı nâm kıyeniñ işbu biñ iki yüz kırk beş senesi Martı ibtidâsından sene-i mezbûre Şubatı ğâyetine deĝin bir sene bi'l-küllîyle zabt u ta'yîn itmek üzere iltizâmına tâlib u râĝıb olan işbu bâ'ış-i temessük ‘Abdulkerîm Ağaya yalnız beş yüz altmış ĝuruşa ilzâm olup ol daĝı iltizâm idüp bedel-i iltizâm olan meblaĝı taraf-ı vaĥf-ı şerîfe i'tâ buyurdıklarına bizler daĝı umûr-ı vaĥfa ba'de'ş-şarf sene-i mezkûrede ĥâşıl olan a'şâr-ı şer'iyye ve rûsûm-ı örfiyye ve bād-ı hevâ ıtlâk olunur küllî ve cüz'î her ne ki ĥâşıl olur ise ağa-yı mezbûr zabt u taşarruf ide sene-i mezkûre ğâyetine deĝin taraf-ı vaĥf-ı şerîf ve taraf-ı âĥardan hiç ferd mân'î ü müzâĥim olmayalar tahrîren fi'l-yevmi'l-ĥâmis ‘aşer min şevvâl-i mükerrem li-sene ĥamse ve erba'îne ve mi'eteyn ve elf.

158

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ülün

Sürüp dergâhına rûy-ı siyâhım

Umarım 'afv ola cürm ü ĝünâhım

Penâhım Ĥâlîkım Rabbim Allâhım

Ĥudâ-vendim efendim pâdişâhım

Eger sen eylemezseñ her derde dermân

Ne itsün n'eyesün bi-çâre insân

Yine senden olur her derde dermân

Ĥudâ-vendim efendim pâdişâhım

Ġafūriniñ idüp derdine tīmār
Cemāliñ nūrına eyle sezā-vār
Keremlerle lūtuflar eyle her bār
Ĥudā-vendim efendim pādişāhım

[62a]

159

Hece Ölçüsü

‘Aşķ cür‘asın şundı baña içdüm oldum mestānesi
Gözim açdum baķdum gördüm ‘arşdan yüce meyḥānesi
Mest oluben buldum Ḥaķķı oldur Eḥad Şamed Baķı
Hızır Nebı olmuş sāķı cāndır anıñ peymānesi

Bu ‘aşķ bilinmez āl ile ya‘ni bulunmaz ķāl ile
Mürşid aldanmaz māl ile ‘aşķdır anıñ sermāyesi
Pırim yolu gerçek yoldur bu söyleyen ġayrı dildir
‘Āşıķ Yūnus kemter kuldur ol sulṭāniñ ḥayrānesi

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

Cumhūr u varak der maqām-ı evc

'İlim bahri vücūd eşdāfınıñ dürdānesiyem ben

Ma'ārif kenz-i dil vaşşāfınıñ vīrānesiyem ben

Benim 'ilmim çatında müctehidler 'āciz oldılar

Velī 'ilm-i İlähīniñ deli dīvānesiyem ben

Bi-küllī 'ālemiñ halkı bilürler bende bir derd var

Bilinmez sevdiğim kimdir kimiñ mestānesiyem ben

Birez hāle cihāniñ halkı bir bir rāzı olmuşlar

Benim bir hāle meylim yok Hākıñ bilmem nesiyem ben

Egerçi şüretā āhirde geldüm 'ālem-i mülke

Ne māzīyem ne müstaḳbel her āniñ ānesiyem ben

Ne Mışrıyem ne Mehdīyem ne 'īsāyem ne insānem

Bu yanan dā'imā şem'in velī pervānesiyem ben

161

Hece Ölçüsü

Gāh gāh kendime gelürem gāh yavı kılnuram

Gāh yoğıla yoğ oluram gāh varlıkda bulunuram

Gāh meyhānede sāķiyem gāh hānķāhda şūfiyem

Gāh devre girüp rakş urup gāh saz olup çalınuram

Gāh ārifāne çıkaram lebbeyk diyü baş açaram

Gāh ķurbān yerine gelüp ķoç olup boğazlnuram

Gāh mutī' ve gāh 'āşiyem gāh 'āmm u gāh hāşiyem

Gāh Eşrefoğlı Rūmiyem bu dillerde söylinürem

162

Hece Ölçüsü

Ķāle Hüdāyi

Günler gelüp geçmededir

Ķuş gibi uçmaķdadır

Ehl-i fesādiñ yeri nār

Mü'minler uçmaķdadır

[62b]

Menba'ü'l-fazlı ve'l-yaķın vāriş-i 'ulūmü'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn efendi ĥazretleri
dāme 'izzuhu ve řāle beķāhu ve nāle mā yetemennāhu min murādāti dūnyeviyye
ve'l-uķreviyye āmin bi-ĥürmeti Muĥammedi'l-emīn.

163

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Müfred

Ṭalib-i dizār-ı 'aşķam rūy-ı zerdim var benim

İşim altun eyledüm kimden ne-pākim var benim

164

Hece Ölçüsü

Müfred

Nice bir cevır [ü] cefā bir 'ināyet gerek yā

Ṭotalım řaĥı kıı çekermiş çekmeye řāķat gerek yā

165

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Müfred

Ey felek ķaddin bükülsün ķadd-i lam itdin beni

Ben murāda irmiş-iken nā-murād itdin beni

166

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'ülün

Müfred

Eger 'ādet eger qānūn ezelden

Alurlar buseyi her bir güzelden

167

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'ülün

Müfred

'Ādet budur resim budur ezelden

Zekāt yerne buse alurlar güzelden

168

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

Müfred

Şoḥbet oldur ki cihānda üç muşāhib yār ola

[63a]

Boş varak

[63b]

Hāzā İlāhī Yūnus Kıyāmetde Olavuz Üns

169

Hece Ölçüsü

‘Āşık olan kişiler

Deli olağan olur

Deli olan kişiye

Eller gülezen olur

Ne yatsa uyhu gelür

Ne otursa rāhat olur

Haste şanur halk anı

Beñzi şolağan olur

Dost bağına girsem dir

Güllerini dirsem dir

Gül devşiren kişiye

Diken alağan olur

Kayırmağıl dikene

Diken bir gün döğine

Doymayanlar dikene

Yolda kalagan olur

‘Āşık Yūnus sen daḥı

Ṭa‘n itme dervīşlere

Dervīşleriñ du‘āsı

Ḳabūl olağan olur

Temme kelām-ı ‘āşık-ı yezdān

Aleyhi’r-raḥmeti ve’l-ġufrān

170

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Şol mübārek günleriñ ‘ālemde cānı cum‘adır

Cümle ĩmān ehliniñ cisminde cānı cum‘adır

Gicesi ḳadar mübārek gündüzi ‘ıyd-ı şerīf

Lā-cürm raḥmet berātınıñ nişānı cum‘adır

Ḥaḳ Resūle viridi mi‘rāc gicesinde armaġān

Ümmetine ol mübarek armaġānı cum‘adır

Uçmaġa uçmaḳ dilerseñ olma ḥālī cum‘adır

Cennete girmek dilerseñ nerdübānı cum‘adır

Rūz-ı maḥşerde ḥalā’ıḳ dürlere ġarḳ olıcaḳ

Ol ḳıyāmet ıssı sīniñ sāyebānı cum‘adır

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Vücūduñ perdesin aldır cemāl-i yārı gör

Cān gözinden sil ğubārı ehre-i dil-dārı gör

Oyalanma aldanup ārāyişine ‘ālemiñ

Menzil [ü] maşūdına bir gün öñürdi vārı gör

Dāmeniñ elden oma hergiz arābāt ehliniñ

Sūret-i inkārda mafī olan irārı gör

Beyt-i ma‘mūr oldı Yayāniñ bu beyt-i dil-keşi

‘Ayn-ı ‘ibretle yine ma‘mūra ba mi‘mārı gör

SONUÇ

Klasik edebiyatımız için divanlar, tezkireler ve şiir mecmuaları önemli kaynaklardır. Bu eserler kimi zaman bilgileri toplu halde günümüze ulaştırırlar, kimi zaman da eksik bilgileri tamamlarlar. Mecmuaların çoğunlukla edebi türleri içerdiği düşünülse de o dönemlerde kağıt ve mürekkep az bulunduğundan en verimli şekilde kullanılmış; dua, ilaç tarifi, doğum-ölüm gibi sosyal hayatla ilgili bilgiler de kaydedilmiştir. Bu yönüyle mecmuaların tarihi bir kaynak olduklarını söylemek mümkündür.

Çalışmamıza konu olan *Mecmû'a-i Fevâid, İlâhiyât Ve Eş'âr* isimli bu eser Türk Dil Kurumu Kütüphanesine A 358/1 numarasıyla kaydedilmiştir. "Giriş", "eserin şekil ve muhteva özellikleri" ve "metin" olmak üzere üç ana bölümde incelenen bu tez çalışmasında ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Mecmuada şiirlerin yanı sıra dua, hutbe, mensur hikaye, vakıf anlaşması, boya yapımı tarifleri, rüya tabirleri ve tefsir gibi bilgilerin bulunmasından dolayı derleyicinin kendisi için aldığı notlar olarak değerlendirilmesi mümkündür. Fakat metinde mecmuanın derlenme sebebi ile ilgili hiçbir açıklama yoktur. Ayrıca mecmuanın sayfalarında bir nizam olmaması da önceden planlanmadığı izlenimini oluşturmaktadır.

Eserde 37'den fazla şairin 171 şiiri bulunmaktadır. Mecmuaya dahil edilen şiirlerin tamamı din ve tasavvuf konuludur. Derleyicinin şairleri bilhassa Halvetî ve Celvetî olanlardan seçmesi onun bu tarikatlarla arasında bir yakınlık olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Mecmuada 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar pek çok şairin şiiri bulunmaktadır. Ancak şairlerin büyük bir kısmı 17. ve 18. yüzyıllardan seçilmiştir. 19. yüzyılda yaşadığı tespit edilen tek şair Azîzî'dir. Ayrıca 19. yüzyılın meşhur bestekarı Derviş İsmail Dede'nin iki yerde ismi zikredilmiştir. Dolayısıyla mecmuanın 19. yüzyılda tertip edildiği düşünülmektedir.

Mecmuaya alınan şiirlerin büyük bir kısmı şairlerin divanlarında bulunmaktadır. Çalışma sırasında divanlar taranmış, eserdeki bazı şiirler ile divanlardaki şiirler arasında farklılıklar tespit edilmiş, bunlar dipnotta belirtilmiştir. Yalnızca Vr. 63b'de 169 numaralı Âşık Yunus mahlası ile yazılan 5 kıtalık ilahinin

ilk ve son kıtaları Yunus Emre'nin divanında bulunmaktadır. Diğer 3 kıtaya kaynaklarda rastlanmamıştır.

Eserde Eski Anadolu Türkçesi'nde kullanılan eklerin görülmesi, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinlerde Arapça dil özelliklerinin bulunması, yazımı iki şekilde mümkün olan kelimelerin her iki şeklinin de kullanılmış olması dikkat çekmektedir. Ayrıca kimi yerlerde yazım ve imla kusursuzken kimi yerlerde çokça yazım hatası yapılması ve eserde üç farklı yazı çeşidinin bulunması mecmuanın el değiştirdiğini göstermektedir.

Çalışmada kime ait olduğu belirlenemeyen 8 şiir, 6 müfret ve mahlası bilinen 37 şaire ait 171 şiir ile Türkçe mensur metinler günümüz alfabesine aktarılmıştır. Şiirlerde geçen Arapça kelime ve tamlamaların çevirisi yapılarak dipnotta belirtilmiştir. Arapça ayet, dualar ve hutbeler ise aslına bağlı kalınarak Arap harfleriyle verilmiştir.

Araştırmamız sırasında edebiyat ve kültür tarihimiz açısından önemli olan bu eserler üzerinde sınırlı çalışma yapıldığını gördük. Yeni bilgilerin ortaya çıkabilmesi için kütüphanelerde incelenmeyi bekleyen binlerce mecmuanın bu gibi çalışmalarla edebiyat dünyasına tanıtılmasına gayret edilmelidir. Yaptığımız bu çalışmayla ileriki araştırmalara az da olsa katkıda bulunmuş olmayı ümit ederiz.

ŞAİRLER DİZİNİ

(Önce eserdeki varak numarası daha sonra tez metnindeki şiir numarası verilmiştir.)

-A-

‘Abdullāh: 57a/119, 57a/126
‘Abdülhay: 58a/127
‘Abdurrahīm Tirsī: 36b/54, 37a/55,
37a/56, 37b/57, 37b/58, 38a/59,
38b/60, 38b/61, 39a/62, 39b/63,
39b/64, 40a/65, 40a/66, 40b/67,
40b/68, 41a/69, 41b/70, 42a/71,
42b/72, 43a/73, 43b/74, 43b/82,
44b/83, 55b/111, 56a/112
Ādem: 57b/124
Akşemseddīn: 57a/116
‘Azīzī: 57a/120

-D-

Dervīş Himmet: 4a/13, 59a/135

-E-

Emīr Sultān: 61a/156
Eşrefoğlu Rūmī (Eşrefoğlu): 35b/50,
45a/84, 45b/85, 45b/86, 46a/87,
46b/88, 47a/89, 47b/90, 47b/91,
48a/92, 48b/93, 48b/94, 49a/95,
49b/96, 49b/97, 50a/98, 50b/99,
52b/104, 52b/105, 57a/115, 57b/122,
58a/128, 58a/130, 60b/150, 61a/157,
62a/161

-F-

Fazlī: 35b/51
Fenāyī: 2b/4, 2b/5, 2b/6, 3a/7
Fuzūlī: 1b/1

-G-

Ġafūrī: 61b/158
Gülşenī: 60b/152

-H-

Hakkı: 22a/48, 60a/147
Hamdī: 50b/100, 50b/101, 51a/102,
51b/103, 53b/107, 53b/108, 54a/109
Hüdāyī: 5a/16, 5b/19, 6a/21, 6a/22,
6a/23, 6a/24, 6b/26 7a/28, 7a/29,
7a/30, 8a/35, 14a/38, 14a/39, 14a/40,
14a/41, 14a/42, 42b/75, 42b/76,
42b/77, 42b/78, 43a/79, 43a/80,
43a/81, 62a/162

-İ-

‘İzzeddīn: 58b/133

-K-

Kemter: 22a/47
Kuloğlu: 3b/11

-M-

Maḥvī: 57a/117

Muḥammed: 55a/110

Muḥyi: 14a/ 37

-N-

Nesimi: 59b/141

Niyazi (Mıŕri): 4a/12, 57a/118,
57b/121, 58a/129, 58b/132, 59a/136,
60a/145, 62a/160

Nuri: 57b/125, 60a/146, 61a/155

-S-

Seyyid Nizamoğlı (Seyfullah, Seyyid

Seyfi): 5b/18, 5b/20, 59a/137,
59a/138, 60a/149, 60b/153

Seyyid Ŗeref: 3b/9, 7b/31, 7b/32,
7b/33,

Sezayi: 2a/2, 59b/140

Sultan 2. Mustafa: 23a/49

Suleymān: 60b/154

-Ŗ-

Ŗemsi: 4a/14, 35b/52

Ŗems-i Tebriz: 36a/53

-Ü-

Üftāde: 3a/8, 5a/17, 8a/36, 59b/142,
59b/143, 59b/144

-Y-

Yaḥyā: 63b/171

Yūnus: 7a/27, 8a/34, 57b/123,
58b/131, 58b/134, 59b/139, 60a/148,
60b/151, 62a/159, 63b/169

ÖZGEÇMİŞ

İlknur BACAĞ, 1991 yılında Sivas'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini yurdun çeşitli şehirlerinde tamamladı. İlgaz Şehit Nizamettin Yaman Anadolu Lisesinde lise öğrenimini tamamlayarak 2009 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü okumaya hak kazandı. 2013 yılında buradan mezun oldu ve Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisansa başladı.

KAYNAKÇA

Aksoy, Hasan (1988), “Mehmed Muhyiddin Bezcizâde”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.28, TDV Yay., Ankara.

Aksoy, Hasan (1988), “Şemseddin Sivâsî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.38, *TDV Yay.*, Ankara.

Akyüz, Kenan vd (1990), *Fuzûlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Algül, Hüseyin; Nihat Azamat (1988), “Emir Sultan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.11, TDV Yay., Ankara.

Artun, Erman (2015), *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı* (Edebiyat Tarihi-Metinler), Karahan Kitabevi, Adana.

Azamat, Nihat (1988), “İbrâhim Gülşenî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.21, TDV Yay., Ankara.

Azamat, Nihat (1988), “Üftâde”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.42, TDV Yay., Ankara.

Bayak, Cemal (1988), “Fenâî Ali Efendi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.12, TDV Yay., Ankara.

Baz, İbrahim (2004), *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

Belviranlı, Ali Kemal (2008), *Osmanlıca İmlâ Lügati*, Marifet Yayınları, İstanbul.

Cantay, Tanju (1988), “Atpazarî Osman Fazlı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.4, TDV Yay., Ankara.

Cengiz, Halil Erdoğan (1983), *Divan Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Ceyhan, Semih (1988), “Şems-i Tebrîzî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.38, TDV Yay., Ankara.

Çetiner, Bedrettin (1998-1999), Atpazarî Osman Fazlı ve el-Lâihâtü'l-berkiyyât Adlı Tasavvufî Tefsir Risalesi, *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.16-17, İstanbul.

Çelebi, Asaf Hâlet (2015), *Eşrefoğlu Divanı*, Hece Yayınları, Ankara.

Devellioğlu, Ferit (2007), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara. 288

Serin, Rahmi (Derleyici) (2005), “Gafûrî Mahmud Efendi Hazretleri maddesi”, *Maneviyat Bahçesinin Gülleri-İstanbul Evliyaları-Sahabe Kabirleri*, Pamuk Yayıncılık, İstanbul.

Gölpınarlı, Abdülbaki (1995), *Yunus Emre*, Varlık Yayınları, İstanbul.

Gürbüz, Mehmet (2012), “Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII* Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yayınları, İstanbul.

Güzel, Abdurrahman (2004), *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Horata, Osman (2009), “Kaynaklar”, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.

Eren, M. Selim (Editör) (2013), “İbrâhim Gülşenî Maddesi”, *Türk Tekke Şiiri*, Türk Dünyası Kültür Bağkenti Ajansı, Eskişehir.

İpşirli, Mehmet (1988), “Minkarîzâde Yahyâ Efendi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.30, TDV Yay., Ankara.

Karahan, Abdulkadir (1988), “Fuzûlî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.13, TDV Yay., Ankara.

Kavakçı, Yusuf Ziya (1991), *İslam Araştırmalarında Usul*, TDV Yay., Ankara.

Kaya Yiğit, Bilge (2013), “Bolulu Divan ve Tasavvuf Ėairleri”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.13, Bolu.

Kılıç, Atabey (2012), “Mecmua Tasnifine Dair”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII* Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay., İstanbul.

Konur, Himmet (1988), “Sezâi-yi Gülşenî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.37, TDV Yay., Ankara.

Köksal, Fatih (2012), “Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi” (MESTAP)”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII* Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yayınları, İstanbul.

Köprülü, Orhan F. (1988), Mustafa Uzun, “Akşemseddin”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.2, TDV Yay., Ankara.

Altuntaş, Halil vd. (2008) *Kur‘ân-ı Kerîm Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Kurnaz, Cemal vd. (2001), Mehmed Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, C.1, Bizim Büro Yayınları, Ankara.

Kurnaz, Cemal vd. (t.y.) “Mecmualara Sorulması Gereken Sorular”, *Turkish Studies*, Volume 8/1.

Levend, Agah Sırrı (2014), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul.

Mengi, Mine (2002), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi* (Edebiyat Tarihi-Metinler), Akçağ Yay., Ankara.

Özcan, Nuri (1988), “Himmetzâde Abdi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.1, TDV Yay., Ankara.

Özcan, Nuri (1988), “Abdülhay Celvetî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.1, TDV Yay., Ankara.

Parlatır, İsmail (2014), *Fuzulî Türkçe Divan*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Pekolcay, A. Necla (1988), Abdullah Uçman, “Eşrefoğlu Rûmî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.11, TDV Yay., Ankara.

Sargut, Cemalnur (2014), “Büyük Pir Hazreti Üftâde”, *Bursa’da Zaman*, S.10, s.68, Bursa.

Şemseddin Sami (Hazırlayan: Ömer Faruk Akün) (2009), *Kâmûs-ı Türkî*, Kapı Yayınları, İstanbul.

Tatçı, Mustafa (2008), *Yûnus Emre Dîvânı Tenkitli Metin*, H Yayınları, İstanbul.

Tosun, Necdet (1988), “Seyyid Nizamoğlu”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.37, TDV Yay., Ankara.

UZUN, Mustafa (1988), “Mecmua”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, TDV Yay., Ankara.

ÜNVER, İsmail (t.y.), “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies*, Volume 3/6.

Kahraman, Alim (Editör) (2012), “Yahyâ Efendi, Minkarîzâde maddesi”, *Üsküdarlı Meşhurlar Ansiklopedisi*, Üsküdar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, H. Kamil, Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı, e-kitap (Erişim).

Yüce, Emine Aydoğmuş (2010), *Abdurrahim Tirsî ve Divanı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

<http://defter-i-ussak.blogspot.com.tr/2017/04/serhalife-hazret-i-seyh-suleyman.html> (Erişim Tarihi: 27.04.2017)

<http://defter-i-ussak.blogspot.com.tr/2016/04/es-seyyid-es-seyh-abdulaziz-zihni.html> (Erişim Tarihi: 14.05.2017)

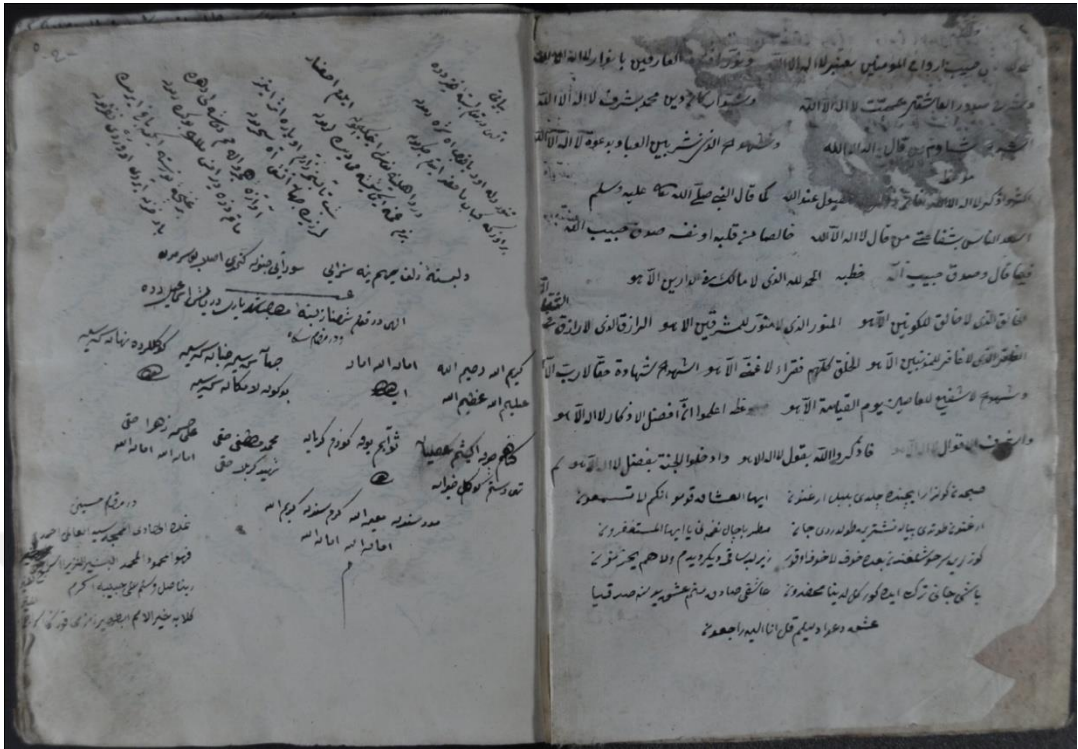
<http://www.iasj.net/iasj?func=fulltext&aId=68162> (Erişim Tarihi: 05.08.2017)

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2605> (Erişim Tarihi: 11.08.2017)

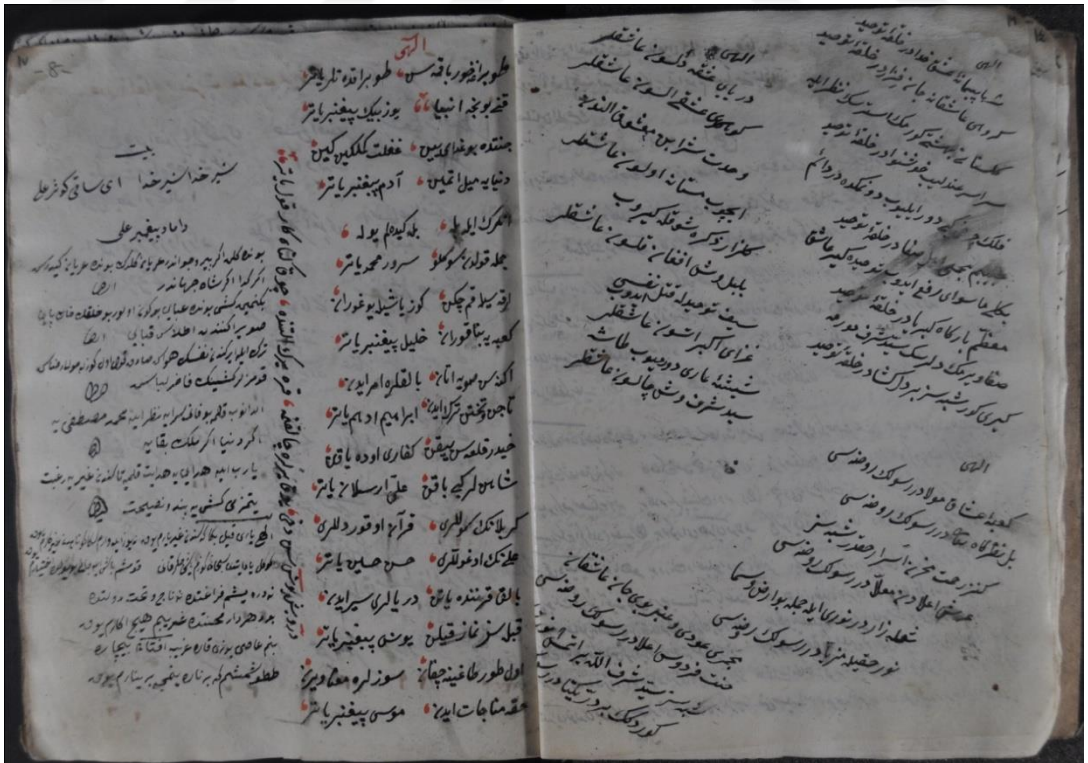
<http://www.gulceedebyat.net/konu-siirbaz-sultanlar-21-sultan-ii-mustafa-ikbal%C3%AE-meftun%C3%AE-27535.html> (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

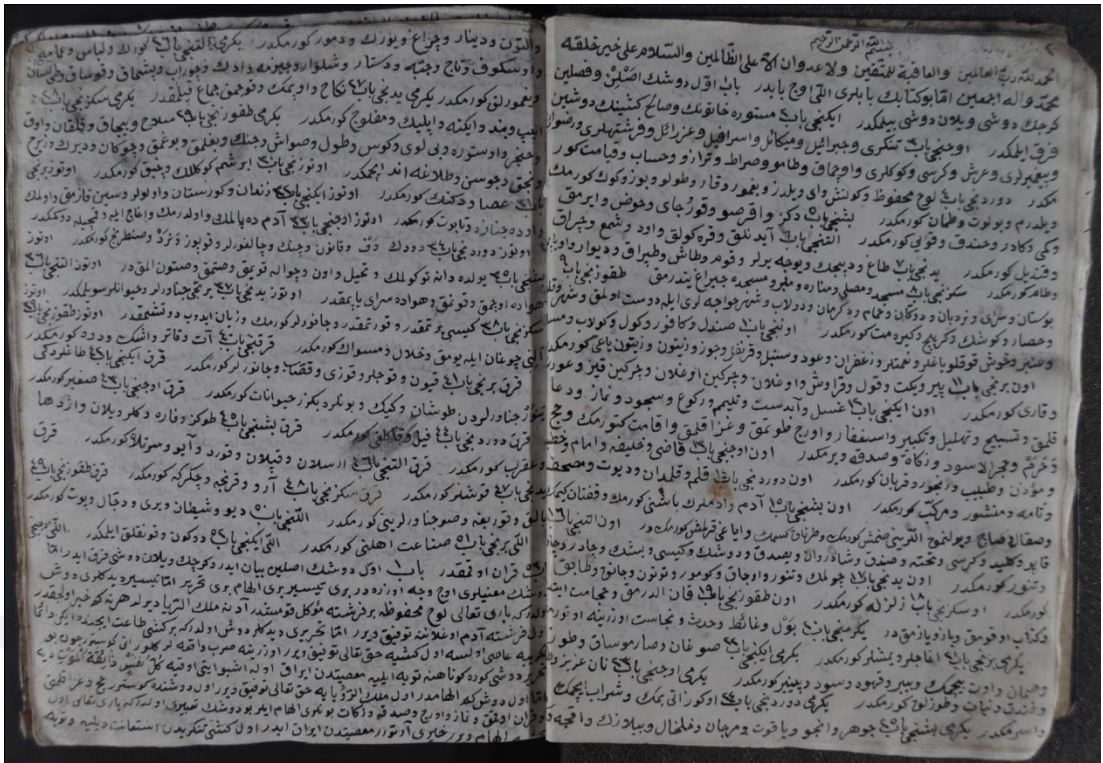
EKLER

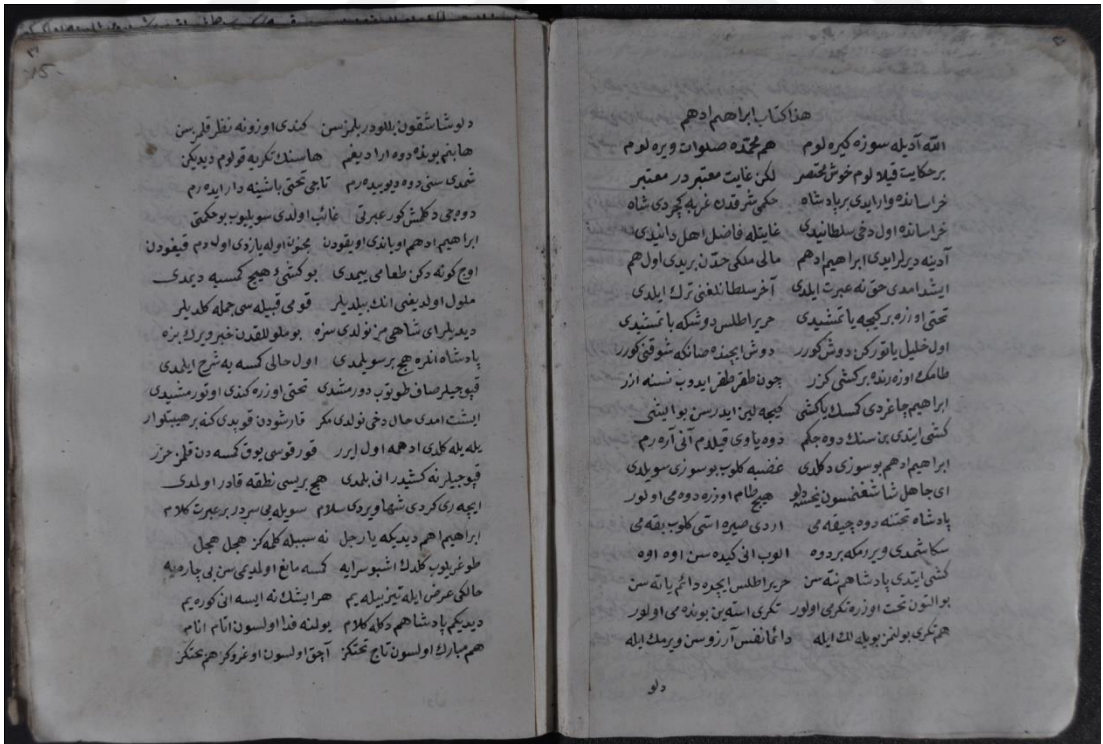
Resim 1

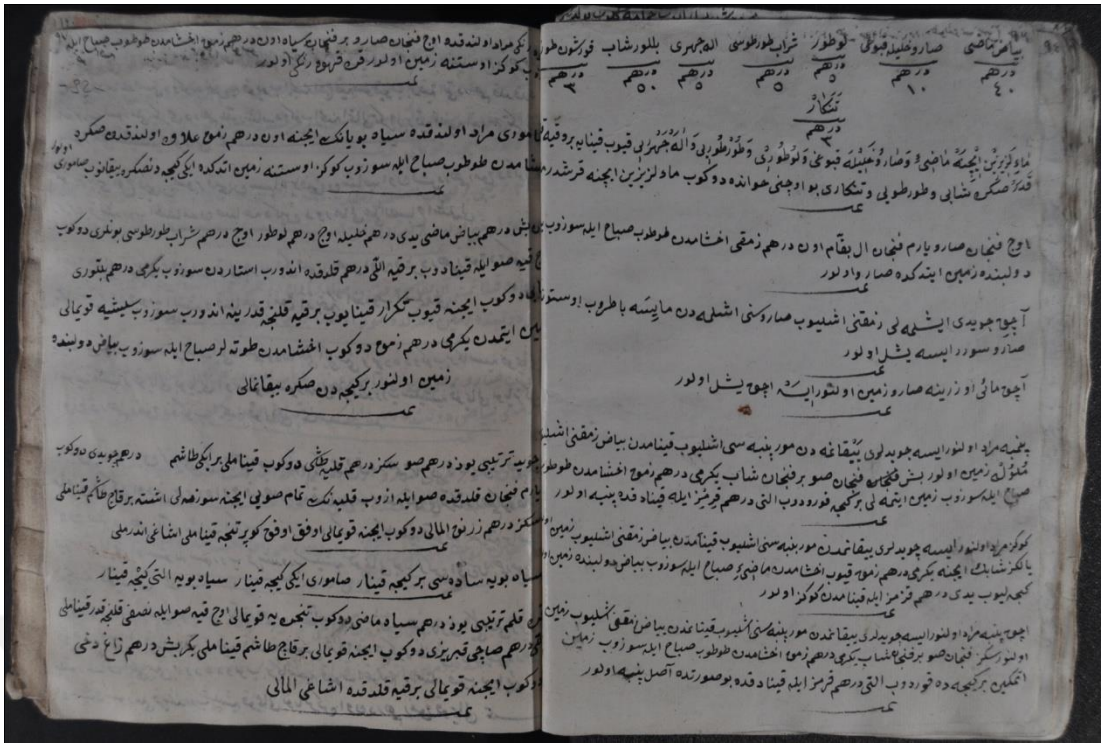
Resim 2

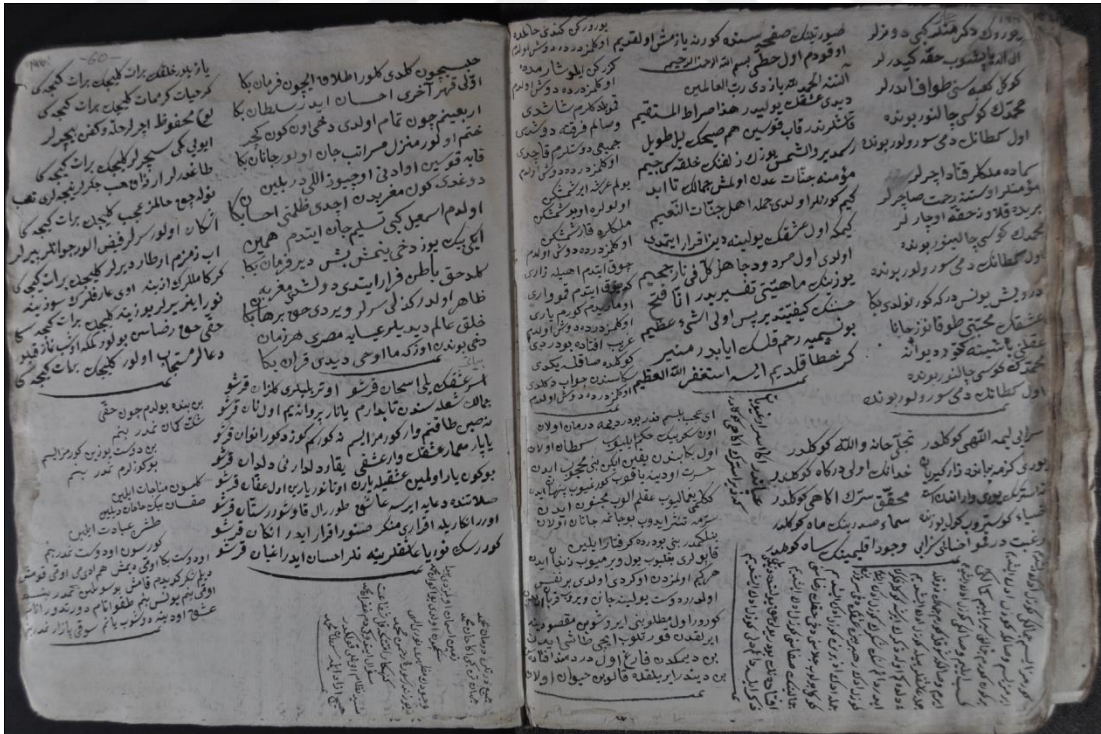
Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6